BRİTANYA EDEBİYATINDAN ÖYKÜLER

HAZIRLAYANLAR LÂLE AKALIN • ESRA MELİKOĞLU

NOTOS • ANTOLOJİ

Britanya Edebiyatından Öyküler

Hazırlayanlar
Lâle Akalın
Esra Melikoğlu

Notos Kitap 040
Başvuru 004
Antoloji
©Lâle Akalın, Esra Melikoğlu, Britanya Edebiyatından Öyküler, 2010
©Notos Kitap Yayınevi, 2010
Bu kitapta yer alan Elizabeth Bowen'ın "The Demon Lover", A.S. Byatt'ın "Christ in the House of Martha and Mary", Dylan Thomas'ın "The Tree" adlı öykülerinin yayın hakları Akçalı Telif Hakları Ajansı'ndan; Doris Lessing'in "The Olf Chief Mshlanga", Salman Rushdie'nin "At the Auction of the Ruby Slippers" adlı öykülerinin yayın hakları Onk Ajans'tan; Angela Carter'ın "Werewolf", Kazuo Ishiguro'nun "A Family Supper", Hanif Kureishi'nin "My Son the Fanatic", Ian McEwan'ın "First Love, Last Rites" adlı öykülerinin yayın hakları Rogers, Coleridge&White Ltd.'den; Virginia Woolf'un "The New Dress" adlı öyküsünün yayın hakkı The Society of Authors'tan alınmıştır.

Birinci Basım
Ekim 2010

ISBN 978-605-5904-17-3

Sertifika 16343

Kapak Resmi
Mehmet Karaman

Notos Kitap Yayınevi
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu 34427 İstanbul
0212 243 49 07
www.notosblog.com

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi, Haramidere İstanbul
0212 412 17 77

NOTOS KİTAP

Britanya Edebiyatından Öyküler

Hazırlayanlar
Lâle Akalın
Esra Melikoğlu

Lâle Akalın

1946 yılında Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra, Hacettepe Üniversitesi'nde aynı dalda yüksek lisans yaptı. Çeşitli üniversitelerde İngiliz dili ve çeviri konularında dersler verdi. 2004 yılında emekli olan Akalın, halen çeviri dersleri veriyor ve çeşitli yayınevlerine çeviriler yapıyor. Çevirilerinden bazıları: Roald Dahl, *Dev Şeftali*; Patrick McGrath, *Hayalet Şehir*; Robert Owen, *Yeni Toplum Görüşü ve Lanark Raporu*; Hovannes Katchaznouni, *Dashnagzoutiun Has Nothing to Do Anymore*; Laura Dietz, *Onuncu Ev*.

Esra Melikoğlu

1961 yılında Giresun'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktora yaptı. Halen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda profesör olarak çalışıyor.

İçindekiler

9 Esra **Melikoğlu** Öykünün Kuzey Rüzgârı

65 **D.H. Lawrence** At Tüccarının Kızı
87 **Katherine Mansfield** Merhum Albay'ın Kızları
113 **Virginia Woolf** Yeni Elbise
125 **Jean Rhys** Kokteyl Hazırlarken
131 **Frank O'Connor** Ulusun Konukları
149 **Elizabeth Bowen** Şeytani Sevgili
161 **Doris Lessing** Yaşlı Şef Mışlanga
179 **Dylan Thomas** Ağaç
189 **Alan Sillitoe** Jim Scarfedale'in Yüzkarası
207 **Ian McEwan** İlk Aşk, Son Ayinler
225 **Jane Gardam** Tam da Kızlara Anlatılacak Bir Şey
245 **Angela Carter** Kurtadam
251 **Kazuo Ishiguro** Bir Aile Yemeği
265 **Beryl Bainbridge** Haydi Ellerinizi Çırpın, İşte Karşınızda Charlie
277 **Penelope Fitzgerald** Hiruharama'da
289 **John Fuller** Benim Öyküm
293 **Salman Rushdie** Yakutlu Pabuç Müzayedesinde
307 **Hanif Kureishi** Fanatik Oğlum
323 **A.S. Byatt** İsa, Martha ve Meryem'in Evinde

333 Kaynakça

ÖYKÜNÜN KUZEY RÜZGÂRI

Esra Melikoğlu

İçindekiler sayfasını okuyan okur pekâlâ sorabilir: Modern İngiliz kısa öykü tarihçesi D.H. Lawrance ve Katherine Mansfield ile mi başlar? Daha öncesi yok mudur? Tabii ki hiçbir yeni akım belirli bir gün ya da yılda başlamaz, her zaman devrimi hazırlayan eski kuşak öncüleri vardır. Joseph Conrad, geleneksel değerleri reddeden modernizmin ortaya koyduğu belirsizliği, *Heart of Darkness* (1902, *Karanlığın Yüreği*) adlı yapıtında yansıtır. Ancak, bu çok bilinen yapıtı, kısa öykü boyutunu aşmıştır ve gerçekte bir kısa romandır. Yine önemli bir kısa öykü yazarı olan A.E. Coppard bu türe gerçekçiliği katmasına rağmen, öte yandan fantastik öğelerden de kopamamıştır ve bugünkü okura fazla hitap etmeyebilir. Bu antolojide, izlek ve/veya biçem açısından kısa öykü türüne yeni bir yön veren ya da ilginç bir örnek oluşturan öykülere yer verilmiştir. Öyküler kronolojik sıralanmış, ama her bir öykünün kısaca çözümlendiği giriş bölümünde, zaman zaman kronoloji gözetilmiş zaman zaman da aynı izlekleri irdeleyen ya da aynı alttüre örnek teşkil eden öyküler bir arada tartışılmıştır. Giriş bölümünde kısa öykü türü tanıtılmış, türün gelişimi irdelenmiş ve her bir öykü tarihsel bağlam içinde tartışılmıştır. Okurun, öyküleri okuma zevkinin bozulmaması, kendi yorumlarının da etkilenmemesi için bu girişe sonradan bir göz atmak daha doğru olabilir.

Yirminci ve yirmi birinci yüzyıl kısa öyküleri modern ve postmodern diye ikiye ayrılır, ancak aradaki çizgi belirsizdir. Postmodernizm aslında modernizmin bir devamı olarak da algılanabilir. Yirminci yüzyılın başında başlayan ve kimilerine göre ortasına kadar

devam eden modernizm, geleneksel düşünce sistemlerini sorgulamış ve bu sorgulama postmodernizmle daha derinleşmiş ve karmaşık bir hale gelmiştir. Katherine Mansfield, Virginia Woolf, D.H. Lawrence, Elizabeth Bowen ve Alan Sillitoe'nun öyküleri modernizme örnek olarak incelenmiş, postmodernizm bağlamında ele alınan öykülerse, ayrıca izlek ve alttür olarak ayrılmıştır. Salman Rushdie, A.S. Byatt, Angela Carter ve Beryl Bainbridge'in öyküleri postmodern metinlerarasılığa örnek olarak çözümlenmiştir. İrlanda'daki İngiliz sömürgeciliğini irdeleyen Frank O'Connor, Jamaika'nın durumunu inceleyen Jean Rhys ve Jane Gardam, bakışını Afrika'ya çeviren Doris Lessing, İngiltere'deki Pakistan kökenli insanların sorunlarını ele alan Hanif Kureishi ve Japonya'nın Amerikanlaşma sorununu konu eden Kazuo Ishiguro'nun öyküleri sömürgecilik sonrası bağlamında ele alınmıştır. Dylan Thomas, Ian McEwan ve Penelope Fitzgerald'ın öyküleri, akılcılığın sınırlarını aşan gerçeküstü anlatımı örnekler. Son olarak John Fuller'ın öyküsü gerçeklik, bilgi, edebiyat ve dile ilişkin şüpheler besleyen modernizm ve postmodernizmin kötümser bakış açısına iyimser bir yanıt olarak ele alınır. Öyküsü, her şeye rağmen, insan var olduğu sürece edebiyatın da var olacağını savunur.

Kısa öykü nedir? Bu basit sorunun cevabı aynı derecede kolay değildir. Hatta kuramcı E.D. Hirsch, Jr. Aristoteles'in insanın ürettiği yapıtların kesin bir biçimde tanımlamaya açık olduğunu düşünerek hata ettiğini söyler. Hirsch, Jr. yaratıcılığın daima yeni bir şey katmak anlamına geldiğini ve tüm bu yenilik ve çeşitlemeleri içine alacak kesin ve değişmez bir tanımlama yapılamayacağını savunur.[1] Gerçekten de esnekliği sayesinde var olmaya devam eden öykünün, kısıtlı bir tanımlamada bir araya getirilmesi imkânsız olan bin bir alttürü vardır. Bundan da öte, salt kısa öyküye özgü özellikler belirlenememiştir. Yine de kuramcılarla yazarlar kısa öykü türünü tanımlamayı denemiş, ancak, kısa öykünün kısa olmasından yola çıkmaları bu türün başına dert açmıştır. *Dictionary of Literary Terms And Literary Theory* (Edebi Terimler ve Edebiyat Kuramı Sözlüğü) kısa öykünün uzun-

luğunu Somerset Maugham'ın tespitini benimseyerek verir: en kısası 1600, en uzunu 20.000 sözcük civarındadır.[2] Kısa öykü özellikle romanla karşılaştırıldığında, birinin kısa, diğerinin uzun olması üzerinde durulmuş ve nitelik nicelikle karıştırılmıştır. Kısa, derinlik açısından yetersiz, eksik, basit; uzun ise bütünsel ve karmaşık anlamında kullanılmıştır. Kısa öykü bu nedenle bir deneme tahtası olmuştur; yazarlara önce kısa öyküyle başlayıp ustalaşınca da romana geçmeleri öğütlenmiştir. Ayrıca genelde bir öykünün tek başına basılamaması ya da bir dergi, antoloji ya da derlemede yer alması, yine küçümsenmesine yol açmıştır. Kısa öykü türünü, üzerine kitap yazacak kadar ciddiye alan bazı kuramcılar bile bu görüşe farkında olmadan da olsa destek vermiştir. T.O. Beachcroft'un incelemesinin ana başlığı *The Modest Art*, yani Mütevazı Sanat'tır.

Öte yandan kısa öyküyü bu tür aşağılamalar karşısında savunanlar olmuş, hatta öykünün, onu roman dahil birçok türe üstün kılan önemli özelliklere sahip olduğunu öne sürmüşlerdir. 1847'de, Amerika'nın önde gelen kısa öykü ve roman yazarı Nathaniel Hawthorne'a ilişkin bir eleştiri yazısı[3] kaleme alarak bu türün ilk kuramsal tanımlama örneğini ortaya koyan Amerikalı kısa öykü yazarı, şair ve eleştirmen Edgar Allan Poe bunlardan biridir. Poe yine öykünün kısa olmasından yola çıkarak bu özelliği sayesinde okur tarafından tek bir oturuşta okunabildiğini söyler. Bunun da yazarın amaçladığı etkinin bütünselliğinin korunması anlamına geldiğini savunur. Genelde gündelik işler nedeniyle ara verilerek ancak birkaç oturuşta okunan romanın bütünsel etkisiyse dağılır ve yoğunluğunu kaybeder. Poe'nun izinden giden Brander Matthews ve Julio Cortázar bütünsel etki kavramının, kısa öykü dokusunun yoğun olmak zorunda olduğuna da işaret ettiğini vurgular.[4] Roman yazarı birçok karaktere ve mekâna yer verebilir, ayrıntılar vererek karakterleri, yaşadıkları çevreleri, olaylar arasındaki bağlantıları uzun uzun anlatabilir; kısa öykü yazarı ise daha seçici olmak zorundadır. Öykü yazarının daha seçici davranarak, daha az sözcükle yetinerek bir roman yaza-

rının yarattığı etkiyi yaratabilmesi için daha büyük bir ustalığa sahip olması gerekmektedir. Az ve öz ayrıntı vererek bunların yaptığı çağrışımlar ve sezdirimler yoluyla öyküye derinlik katmalı, onu yaymak yerine yoğunlaştırmalıdır. Öykü yazarlarının karşılaştıkları önemli bir sorun, ölçüyü kaçırmaktır; az ve öz derken, öykü, derinliğini yitirip kısırlaşabilir. Ona farklı bir boyut, düzlem, yananlamlar kazandıracak olan yoğun bir simgesel anlatımdır. Şüphesiz aralarında romanın da bulunduğu başka türlerde de simgesel anlatım görülür, ama bir öykü, aynen kısa bir şiir gibi daha fazla simgeye ihtiyaç duyar. Öyküdeki özenle seçilmiş ve simgesel bir ya da birçok anlam taşıyan somut ayrıntılar, karakterlerin dış görünümleri ya da toplumsal kimlikleri yerine iç dünyalarını yansıtır. Kronolojik zaman akışının durduğu, olay örgüsünün olmadığı öykünün büründüğü belirsiz doku, yazarı ve okuru aynı ölçüde zorlar, zira özenle yerleştirilmelerine rağmen rastlantısal görünen çok anlamlı ayrıntıları seçmek, onların yarattığı çağrışımları ve sezdirimleri çözümlemek kadar zordur. Bu nedenlerden ötürü öykü yazarını roman yazarına üstün tutan kuramcılar ve eleştirmenler vardır.

İrlanda doğumlu kısa öykü ve roman yazarı Elizabeth Bowen kısa öykünün, somut ayrıntılardan ya da tikelden yola çıkarak genele varabileceğini savunur.[5] Nadine Gordimer ise modern kısa öykünün, gerçeğin ne olduğunu bilmediğimiz, hatta varlığından bile şüphelendiğimiz bu çağda tüm gerçek yerine ancak bir gerçek kırıntısını, onu da sadece belli belirsiz bir an için aydınlatabileceğini öne sürer. Gordimer, öyküdeki bu gerçek kırıntılarını ortaya çıkaracak karakterler arasındaki teması, sürekli hareket halinde olan küçücük bir ateşböceğinin ışığına benzetir; bir burayı, bir orayı aydınlatır, bazen de karanlıkta neredeyse kaybolur.[6] Yine öykü yazarının, karakterler ve olaylar arasındaki bağlantıları açık seçik anlatmak yerine sezdirimi seçmesi, bu son derece kırılgan gerçekleri saran belirsizliği daha da vurgular. Bir fragmana benzetilen kısa öykü[7] gerçekten de bütün insanlar için geçerli gerçekler yerine bireysel gerçeklere ve

doğrulara inanan çağımızı yansıtması açısından çok uygun bir edebiyat türüdür. Kısa olması ve çoğu zaman açık seçik bir başının ve sonunun olmaması, geleneksel köklerimizden koptuğumuz bu postmodern dünyada hiçbir şeyin evrensel ve kalıcı olmadığını vurgulamak için idealdir. Aynı zamanda, bir öykü okuyan okur kendini öykünün sunduğu dünyaya pek kaptıramaz, orada kök salamaz, ana karakteriyle fazlaca özdeşleşemez, zira öykü kısa sürede biter. Okur böylece hem öyküdeki karakterlerin yaşadığı yabancılaşma duygusunu yaşar hem de öyküye daha mesafeli ve eleştirel yaklaşır. Öykünün tersine, roman, ne kadar postmodern olsa da, sırf uzunluğu nedeniyle devamlılık ve özdeşleşme yoluyla ait olma yanılsaması yaratabilir. Clare Hanson kısa öyküyü egemen kültürü yansıtmayan, düz yoldan yan yollara sapan bir tür olarak değerlendirir. Daha az satması, az basılması, parçalanmış, belirsiz bir gerçeği yansıtması onu aykırı kılar.[8] Gerçekten de geleneksel izlek ve anlatım teknikleri dışına çıkmak isteyen birçok yazar kısa öykü türünü seçmiştir. En önemli örnek belki de James Joyce'un modern öyküye yön verdiği *Dubliners* (1914, *Dublinliler*) adlı öykü derlemesidir.

Kısa öyküye ilişkin kuramsal karmaşanın aksine, türün geçmişi aydınlatılmıştır. Ancak yer kısıtlılığı nedeniyle bu türün dokusunu değiştiren yalnızca üç önemli dönüm noktasının üzerinde durmak daha doğru olacaktır. İlk dönüm noktası, anlatıdan öyküye geçişe, ikincisi, gerçekçilik akımının oluşmasına, üçüncüsü de modernizme geçişe işaret eder. Postmodernizm modernizmin bir devamı olarak algılanabileceğinden, ayrı bir dönüm noktası olarak ele alınmayabilir. Bowen, daha doğaçlama bir şekilde sözlü olarak anlatılan öykü ya da anlatı ile, daha bilinçli şekillendirilip yazıya dökülen ve gerçek bir sanata dönüşen modern öykü arasında bir ayırım yapar ve ikincisinin tarihinin henüz çok kısa, hatta "bu yüzyılın [yani yirminci yüzyılın] çocuğu" olduğunu söyler.[9] Anlatıyı kısa öyküden ayıran önemli bir özellik de birinin dışsal bir gerçekliği, diğerinin de karakterin iç dünyasını sunmasıdır. Öykünün yazınsal bir gelenek haline geldi-

ği dönem, öykülerin basıldığı dergilerin de çoğaldığı bir dönem olan on dokuzuncu yüzyılın ortası olarak belirlenebilir. "Öykü" anlamına gelen "story" sözcüğünün, "history", yani "tarih"ten türemesine rağmen, dış dünyayı ve karakterlerin iç dünyalarını gerçekçi bir biçimde anlatan öyküler ancak yirminci yüzyılda yazılmaya başlanmıştır. Anlatının tarihinin, bu tür bir gerçekçilik anlayışından henüz çok uzak olan halk edebiyatı, mit, türkü, fabl, mim gibi türlere uzandığı savunulur. Ortaçağın en önemli yazarı olduğu söylenen Geoffrey Chaucer'ın *The Canterbury Tales* (1387-1400, *Canterbury Hikâyeleri*) adlı yapıtı, nazım biçiminde yazılmış olmasına rağmen gerçekçi öykü tanımına yaklaşmaktadır. Yapıt, farklı sınıflardan ve mesleklerden insanların bir araya geldiği haç yolculukları boyunca anlattıkları öykülerden ve onları bir arada tutan, karakterlerin tanıtıldığı genel önsözden oluşur. Karakter seçimi yazarın yaşadığı toplumun her kesimini temsil etmeyi amaçladığını gösterir. Salt dış dünyayı değil, karakterlerin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını yönlendiren nedenleri de gerçekçi bir anlatımla yansıtır. Chaucer'ın benimsediği doğal ve gerçekçi anlatım, öykü türüyle beraber tüm İngiliz edebiyatına yeni bir yön verir. Ancak, Chaucer kendi döneminde bu denli gerçekçi anlatımı benimseyen tek örnektir; bir akımdan söz etmek mümkün değildir.

Kraliçe I. Elizabeth'in dönemindeki öykü ise, İtalya'dan gelen ve "novella" diye adlandırılan bir kısa öykü türünün etkisi altına girmiştir. "Novella" sözcüğü haber anlamını taşır; bu haberler, kasabada ne var ne yok, kim kimi aldatmış, baştan çıkarmış gibi, tekyönlü de olsa gerçek yaşama ilişkin gözlemleri aktarır. O dönemin İngilteresi'nde, alt sınıfın dünyasında geçen öyküler, popüler olmalarına rağmen, ince bir gerçekçilik anlayışını yansıtmak yerine, karakterlerin kaba saba şakalara maruz kalmasını anlatır. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda bir ölçüde gerçekçi diye tanımlanabilen öyküler yazılmıştır, ama o dönemlerin katı ahlak yapısı, sıradan yaşamın tüm çıplaklığıyla, özellikle de cinselliğin irdelenmesini engelliyordu. Yazarların, öy-

külerinin akışını ahlak dersleri vermek için bozması ve süslü, ağdalı bir dil, özellikle de göze batan bolca yapay eğretilemeler kullanması öyküleri boğmuş ve hantal kılmıştır. Öykü, bir öncüsü olarak gösterilen, rahip ve rahibelerin dünyanın yaradılışına ve Tanrı'nın yarattığı mucizelere ilişkin anlattığı öykülerin ve vaazların yükünü üzerinden atamamıştır.

İngiltere'de kısa öykü bu ağır yükün altında çökerken, on dokuzuncu yüzyılın ortasına doğru Rusya ve Fransa'da başlayan ve iç içe olan natüralizm ile gerçekçilik akımları, bu türü dinsel köklerinden koparıp neredeyse tümüyle yeniliyor, doğallıkla yalınlığı katıyordu. Ancak, öykü yazarları bu akımlara temkinli yaklaşmalıydı, zira yapıt bir anlamda dış dünyadaki yaşamı kaydeden bilimsel bir belgeye dönüşürken, sanatsal kaygılar göz ardı edilmeye mahkûmdu. Ayrıca yazar nesnel gözlemi sırasında gördüğü her şeyi en ince ayrıntısına kadar kaydederken kısa öykünün narin yapısı için çok önemli olan süzme ilkesinden uzaklaşabilir ve öykü fazla ayrıntının oluşturduğu yükün altında çökebilirdi. Gerçekçi anlatım başta dış dünya üzerinde yoğunlaşırken, sonradan somut ayrıntılar yoluyla karakterin iç dünyasını anlatan psikolojik gerçekçiliğe dönüşmüştür. Kısa öykünün tarihindeki bu dönüm noktası modernizmin başlangıcına işaret etmektedir. Kuramcılar gerçekçilik ile psikolojik gerçekçiliğe odaklanan modernizm arasındaki farkı, resimde empresyonizm (1870-1880) ile postempresyonizm (1880-1900) arasındaki farka benzetir. Gerçekçi yazarlarla bağdaştırılan Claude Monet (1840-1926), Pierre Auguste Renoir (1841-1919) ve Alfred Sisley (1839-1899) gibi empresyonist ressamlar, sokak ve kafe gibi sıradan yerlerde gözlemledikleri yaşamı tuvale bilimsel gerçekçilik doğrultusunda yansıtmayı ilke edinmiştir. Atölyelerinden dışarı çıkıp aynı manzaranın farklı saatlerde ve farklı ışıkta nasıl göründüğünü incelemiş, renk ve ışığa ilişkin yeni şeyler öğrenmişlerdir. Örneğin, bir nesnenin yarattığı gölgeye bakıldığında, o gölgenin belli belirsiz, nesnenin renginin zıt rengini taşıdığı görülür. Empresyonist bir tabloda karakterlerin ve dış dün-

yanın hatları yumuşatılır; gölgeler, ışık, renkler birbirine karışır ve yine katı, durağan hatlar taşıyan bir gerçeklik yerine daha akıcı ve şeffaf bir dünya yer alır.[10] Paul Cézanne (1839-1906), Vincent Van Gogh (1853-1890) ve Paul Gaugin (1848-1903) gibi postempresyonist ressamlar ise, modern yazarlar gibi bilimsel gözlemden uzaklaşarak simgesel anlatım yoluyla, dış dünyadan çok insanların iç dünyalarını yansıtmıştır.[11]

Rusya'da Nikolai Vasilievitch Gogol (1809-1852), Ivan Sergeyevitch Turgenyev (1818-1883), Lev Nikolayevitch Tolstoy (1828-1910), Anton Pavlovitch Çehov (1860-1904), Fransa'daysa Edmond de Goncourt (1822-1896) ve Jules de Goncourt (1830-1870) kardeşler, Gustave Flaubert (1821-1880), Emile Zola (1840-1902) ve Guy de Maupassant'ın (1850-1893) aralarında bulunduğu yazarlar yeni bir geleneği oluşturmuştur. Özellikle Çehov ve Maupassant modernizme geçişi gerçekleştiren yazarlar olarak gösterilir. Natüralizm, bazen gerçekçilikle özdeşleştirilmesine rağmen, insan ve yaşama ilişkin düşüncesinin daha karamsar olduğu söylenebilir. İnsan tümüyle iradesini kaybetmiş, kendi kontrolü dışındaki bazı güçlerin insafına kalmış bir kurbandır; yaşamsa sefillik ve acıdan ibarettir. Gerçekçilik ayrıca natüralizmin, insanların benliklerinin çevresel koşullar tarafından belirlendiği düşüncesini benimserken, kalıtımsal özelliklerin de belirleyici olduğu görüşünü pek paylaşmaz. Ayrıca, gerçekçi anlatım, karakterlerin de kendi yaşamlarından sorumlu olduğunu yadsımayarak iç hesaplaşmalara da yer verir.

Natüralizm yazarların, alt sınıflardan gelen insanların gündelik yaşamlarını, fakirlik, alkolizm ve fahişelik gibi sorunlarını bilimsel bir nesnellik ve mesafeyle yorumsuz aktarmalarını öngörür. Bu akıma göre insan toplumsal, ekonomik ve biyolojik etkenlerin bir ürünüdür; yaşadığı çevre ve anne babasından kalıtımsal olarak geçen genetik özellikleri kimliğini belirleyen en önemli etmenlerdir. Natüralist felsefe, bu iki etkene dikkat çeken Charles Darwin (1809-1883), Karl Marx (1818-1883) ve Hippolyte Taine'in (1823-1893)

kuramlarından etkiler taşımaktadır. Darwin, yeryüzünde var olan her biyolojik türün gelişiminin, var olmaya devam etmesi ya da yeryüzünden silinmesinin, iklim gibi çevre koşullarına ne denli uyum gösterdiğine bağlı olduğunu öne sürer. Taine de çevrenin ve kalıtımın önemini vurgular. Darwin ve Taine bu görüşleriyle öykü yazarlarından çok roman yazarlarının, karakterlerin yaşadığı çevreleri gerçekçi bir biçimde en ince ayrıntısına kadar betimlemelerine neden olmuştur. Marx da tüm entelektüel, toplumsal ve siyasal yaşamı yönlendiren etmenin ekonomi olduğunu savunarak, natüralizmin, insanın yönlendiremediği güçler karşısında edilgen bir biçimde boyun eğip kendi yaşamı üzerindeki kontrolünü yitirdiği düşüncesini pekiştirmiştir.

Fantastik öğelerden tam kopamayan Gogol, yine de kısa öykünün bakışını sıradan insanların yaşamlarına çevirip öyküye, idealize edilmiş bir dünya yerine, yeryüzünde var olan bu dünyayı yansıtabilecek görselliği ve ahlak derslerine yer vermeyen nesnelliği katmıştır. Öykü, belirgin bir özenle belli bir doruk noktasına doğru ilerlemek yerine, doğal bir akış sergilemektedir artık. Tolstoy'un toplumsal bilinci ise, yine sıradan insanların sorunlarına eğilmesine yol açmış, ama aynı zamanda gerçekçi öykülerinin duruluğunu ahlaki öğretilerle bozmasına neden olmuştur. Fransa'daysa Zola *Le Roman Expérimental* (1880, Deneysel Roman) adlı yapıtında natüralizmi tartışmıştır. Yazarı, laboratuvarında deneyler gerçekleştiren bir bilim adamına, iki maddenin bir araya gelmesiyle oluşan reaksiyonu da karakterin yaşadığı çevrenin onun üzerinde yaptığı etkiye benzetmiştir.

İngiltere'de kısa öyküye yeni bir kimlik kazandıran bu yazarlar arasında Çehov ve Maupassant'ın yerleri apayrıdır, zira gerçek modernizm onlarla başlar. Çehov örneğin *Skazki Melpomeny* (1884, Melpomeney Öyküleri) ve *V Sumerkakh* (1887, Alacakaranlıkta) adını taşıyan öykü derlemeleriyle "Palata No. 6" (1892, "6 No'lu Koğuş") ve "Step" (1892, "Bozkır") gibi çok tanınmış öyküler yazmıştır. Çehov modern kısa öykü anlayışını yazdığı mektuplarda da açık seçik

dile getirmiştir. Kardeşi Alexander P. Çehov'a yazdığı bir mektupta, bir karakterin psikolojisini anlatmanın yolunun somut ayrıntılardan geçtiğini vurgular. Uzun uzun karakteri anlatıp yargılamak yerine, karakter özelliklerini, konuşmaları ve düşünceleri yoluyla dolaylı bir biçimde anlatmasını öğütler.[12] Kendisi de doktor olan Çehov, yazarı bir bilim adamına benzetir. Bir kimyacı için hiçbir şey pis ve dokunulmaz değildir. İnsanların kötücül arzularının, tıpkı gübre yığınları gibi, yaşamın doğal bir parçası olduğunu ve edebiyatta da yansıtılmasının şart olduğunu söyleyerek[13] hâlâ çirkin ve kötü olanı dışlayan, idealize edilmiş bir dünyayı yansıtmakta ısrar eden yazarlara karşı çıkar. A.S. Souvorin'e yazdığı bir mektubundaysa sanatı vaazla karıştırmamasını, yazarın iyi ve kötüye aynı nesnellik ve mesafeyle yaklaşmak zorunda olduğunu, karakterleri yargılamayı da okura bırakması gerektiğini savunur.[14] Ancak, Çehov'un yansız anlatımına rağmen, karakterlerine duyduğu merhamet duygusu öykülerine nüfuz etmiştir. Gerçekten de Çehov'un öykülerinde bu özellikler, sıradan insanların sıradan yaşamlarını anlatan yalın, duru, zaman zaman doğrudan, zaman zaman dolaylı ve nesnel anlatım şeklinde göze çarpar. Neredeyse her sınıftan ve meslekten karakterle karşılaşır okur: köylüler, aristokratlar, öğretmenler, öğrenciler, memurlar, zanaatkârlar, sanatçılar, doktorlar, orta sınıftan hanımlar, fahişeler, gençler, çocuklar, yaşlılar ve başkaları. Temelde iyi huyludurlar ama uyurgezer gibi hiçbir şeyin farkında değildirler. Çehov yine modern öykünün en önemli izleklerinden biri olan iletişimsizliği ve edilgenliği de yansıtır; birbirleriyle iletişim kuramayan karakterleri ümitsizlik içinde düşünüp durur ancak, harekete geçemezler. Karakterler okurun karşısına birer fiziksel varlık olarak çıkmaz; öyküye incelikle yerleştirilmiş küçük somut ayrıntılar iç dünyalarını, ruh hallerini anlatır. Çehov'un modernliği burada yatar: gerçekçi ayrıntıları fiziksel bir gerçeklik, kronolojik bir zaman akışı ve olay örgüsü yaratmak için kullanmaz; gerçeklik karakterin iç dünyasında gizlidir ve aynen öykünün dokusu gibi puslu, belirsizdir. Başka modern öykü yazarları gibi Çehov da

karakterin iç dünyasını yansıtmak için gündelik yaşamı durdurup bilinçaltını simgesel anlatımla dışavuran rüyayı kullanır. Çehov'un modernizmi temsil eden öyküleri tamamlanmış yapıtlar değil, kaba taslaklar olarak değerlendirilmiş ve sıkça eleştirilmiştir. Ancak, yaşamın ve karakterlerin bilinçaltında egemen olan belirsizlik, kesin tanı ve sonuçlara izin vermez.

"Boule de Suife" (1880, "Yağ Fıçısı"), "La Parure" (1884, "Kolye"), "La Maison Tellier" (1881, "Madam Tellier'nin Evi") gibi yapıtlarıyla tanınan Maupassant da öykülerini gerçekçi ince ayrıntılarla dokur. Toplumun neredeyse her kesitinden insanların, köylülerin, orta sınıfın ve ihtişamlı yaşamlar sürdüren yüksek sınıfın gerçeklerini yansıtır. Ancak, insan doğasına yaklaşımı Çehov'unkinden daha karamsardır. Çehov'un temelde iyi huylu olan karakterlerinin aksine, Maupassant'ın karakterleri hırslı, alçak, merhametsiz ve kurnazdır. Bu nedenle Çehov merhametli olmayı yeğlerken, Maupassant karakterlerine alaycı ve mesafeli bir bakış açısıyla yaklaşır ve nesnelliğinden ödün vererek onları bir hâkim gibi yargılar. Yargılarını doğrudan seslendirmesine neden olan, insan doğasına duyduğu tepki değildir sadece, yine Çehov'un aksine, okurun çözümleme yetisine güvenmez. Bu açıdan Çehov daha modern bir yaklaşım gösterirken, Maupassant geleneksel anlatımı sürdürmeyi yeğler. Ancak, özellikle de Fransa-Prusya Savaşı'nı akıl ve insanlık dışı olarak kınaması, vatansever palavralara kanmaması, soylularla orta sınıfı ve din insanlarını aynı derecede ikiyüzlülükle suçlarken, solcular ve fahişeler gibi "tutunamayan" karakterleri dürüst ve iyi niyetli olarak göstermesi onun modern düşünceye yakın olduğunu gösterir.

Natüralizmden çok postempresyonist bir gerçekçilik olarak tanımlanabilen modernizm Katherine Mansfield, James Joyce ve Virginia Woolf gibi İngiliz kısa öykü yazarlarını da sonunda etkisi altına almıştır. Bireyin kimliğini bir ölçüde belirleyen çevresel, ekonomik ve kalıtımsal etmenlere işaret eden Darwin, Marx ve Taine dışında başka düşünürler, felsefeciler ve tarihsel olaylar da bu köklü değişik-

liği hazırlamıştır. Modernizmde savaş nedeniyle çözülen toplumların ve insanların güvenini kaybeden liderlerin yerine sıradan bireyin bakış açısının önem kazanması, her bireyin dış dünyayı ve yaşamı beş duyu yoluyla algıladığını öne süren ampirisizmle yakından ilintilidir. Öncelikle (neredeyse) her birey bu beş duyuya sahip olduğuna göre, sıradan insanlar da bilgi edinip dünyanın gizemini bir ölçüde çözebilir. Öykülerde çevrenin özenle seçilmiş somut gerçekçi ayrıntılarla betimlenmesi bireyin beş duyusunun ancak fiziksel bir gerçekliği algılayabilmesinden kaynaklanır. Yine Püriten inanışa göre, dünya Tanrı tarafından yaratılmıştır ve bu nedenle yeryüzündeki dünya onun varlığını kanıtlayan yapıtı ve her Püriten tarafından okunması gereken kitabıdır. Bu düşünce yine her Püriten'in yeryüzünü inceleyip Tanrı'yı anlayabileceğini savunarak modern öyküde genelde sıradan bireylerin yer almasına neden olmuştur. Püriten din ayrıca insanların gözlerini yine tinsel bir boyutu ifşa edecek bu dünyanın fiziksel gerçekliğine çevirmiştir.

Ayrıca on sekizinci yüzyılda altsınıftan gelen insanların orta sınıfla ortak olarak kendilerini sömüren soylularla din adamlarına karşı gelmeleriyle gerçekleşen Fransız İhtilali on dokuzuncu yüzyıl İngilteresi'ni de etkisi altına almıştır. 1832'de oy hakkını soyluların tekelinden adım adım kurtarıp sıradan insanları da oy sahibi yapan Birinci Reform Tasarısı, 1866'da İkinci Reform Tasarısı ve 1884'te de Üçüncü Reform Tasarısı parlamentodan geçmiştir. 1848'deyse Karl Marx ile dört yıl önce kuzey İngiltere'deki işçi sınıfının yaşama ve çalışma koşullarını incelemiş olan Friedrich Engels tarafından yazılan *Das Kommunistische Manifest* (*Komünist Manifesto*) yayımlanmış, 1867-1894 yılları arasındaysa Marx *Das Kapital* (*Kapital*) üzerinde çalışmış, ölümünden sonra da Engels yapıtı tamamlamıştır. Uzun bir süre (1837-1901) ülkesini yönetmiş olan Kraliçe Victoria'nın (1819-1901) yüzyılın bitimine denk düşen ölümü aynı zamanda Büyük Britanya'nın tarihinde tüm bir dönemin kapandığı düşüncesine yol açmıştır. Kraliçe Victoria'nın yönetiminin ilk yarısı istikrar ve refah

içinde geçmiş ve Büyük Britanya'nın diğer tüm ülkelere maddi ve manevi olarak üstün olduğu söylemi yayılmıştır. Ancak, 1860'larda geleneksel değerleri sarsan sesler yükselmeye başlamış ve yeni kral VIII. Edward'dan (1894-1972) adını alan ve modernizmin başlangıcı olarak da görülen Edward Dönemi'nde (1901-1910) polemiklerle beraber güvensizlik duygusu daha da derinleşmiştir. 1900'de İşçi Sendikası'nı temsil edecek İşçi Partisi kurulmuş ve 1924'te de ilk defa İşçi Partisi hükümet olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik buhran yıllarında kapitalist sistemin yoksulluk, açlık ve sefaletin önüne geçemediği görülmüş, farklı arayışlar başlamıştır. 1926'da maden işlerindeki sorunlar nedeniyle İşçi Sendikası tüm İngiltere'yi sarsan genel grev ilan etmiş ve on iki gün süresince gündelik yaşamı felce uğratarak sıradan insanın gücünü göstermiştir. 1917'de gerçekleşen ve Çar ailesinin öldürüldüğü Rus İhtilali İngiltere'de de yankılanmıştır.

Gerçekçilik ve modernizm öykünün bakışını sıradan insanlara çevirmekle kalmamış, aynı zamanda insanın doğasına olan bakış açısını da değiştirmiştir. Klasisizm insanın aklına, romantizm de (zaman zaman aklın önemini de kabul ederek) insanın duygusuna, ruhuna ve hayal gücüne güvenerek onun iyi ve doğru seçimler yapabileceğini savunmuştur. Ancak, Darwin insanın maymundan geldiğini ve hayvani özellikler taşıdığını öne sürmüştür. İnsanın Tanrı yerine maymuna benzediği ve bu nedenle de onun ilkelliğini sergilediği düşüncesi Robert Louis Stevenson'ın (1850-1894) "The Suicide Club" (1878, "İntihar Klübü") adlı kısa öyküsünde üst sınıf erkekleri intihara sürükler. Darwin aynı zamanda, insanın Tanrı'nın suretinde yaratıldığını ve yeryüzünde de tüm diğer varlıkların hâkimi olmakla beraber dünyanın merkezi olduğunu söyleyen *İncil*'deki yaradılış öyküsüne ters düşmüştür. Darwin ayrıca yeryüzünü, tüm yaşam biçimlerinin hayatta kalabilmek için mücadele ettikleri bir savaş alanı olarak gösterir. 1899'da başlayıp 1902'de biten ve bir çeşit Vietnam Sendromu'na yol açan Boer ya da Güney Afrika Savaşı in-

san doğasına ve yaşama ilişkin bakış açısının daha da kötümser olmasına yol açmıştır. Afrika'yı sömürgeleri arasına katmak isteyen Büyük Britanya'nın askerleri kendilerine direnen 10.000 civarında Hollanda kökenli Afrikalıyı öldürmüş, 40.000 insanı da sonradan Nazi kamplarına benzetilen kamplarda hapsedip onlara işkence etmiştir. 1914'te patlak veren Birinci Dünya Savaşı ile 1939-1945 yılları arasında süren İkinci Dünya Savaşı insanın akılcı ve soylu davranışta bulunabilen bir varlık değil, kana susamış vahşi bir yaratık; savaşın da ulvi bir amaç için yapılan kahramanlık değil, inanılmaz boyutta bir vahşet olduğu düşüncesini daha da güçlendirmiştir. Bu savaş alanına müdahale etmeyen Tanrı ise ya yoktur ya da insanlığın kaderi karşısında kayıtsızdır. Romanya'da doğmuş Fransız şair Tristan Tzara (1896-1963) 1916'da, yani Birinci Dünya Savaşı sırasında, İsviçre'de, ilerleme, bilgi, ahlak ve akılcılığa olan inancını yitirip Dadaizm akımını oluşturur. Bu akım Batı uygarlığının yarattığı çılgın savaşın, tüm yaşamın mantık dışı, anlamsız ve amaçsız bir şekilde akıp gittiğinin bir göstergesi olduğunu savunur. Bu durumda her insanda egemen olması gereken duygu iğrenme duygusudur. 1900'den itibaren yazmaya başlayan, ancak sarsıcı fikirleriyle daha sonra etkili olan Avusturyalı psikiyatr Sigmund Freud (1856-1939) ise bireyin davranışının toplumun kanunlarını ve akılcılığı hiçe saydığını, saldırganlık içgüdüsünün de bulunduğu bilinçaltı tarafından yönlendirildiğini öne sürer.

Geleneksel düşünce sistemlerini ve toplumsal değerleri sarsan bu büyük değişiklikler aynı zamanda dünyanın düzenli ve durağan bir yer olmadığını, yaşamın kaotik, yönünün öngörülemez, bilgi ve doğruların da göreli olduğunu ortaya koymuştur. Bu görüş başka bilimsel bulgu ve tarihsel olaylar tarafından da desteklenmiştir. Alman bilim adamı Max Planck'ın (1858-1947) Werner Heisenberg (1901-1976) ve başka bilim adamlarıyla 1900'de ortaya attığı kuantum kuramına göre enerji parçacıkları süreklilik göstermeyen ve öngörülemeyen bir biçimde değişim gösterir. Almanya'da doğup Amerika'ya

göç eden bilim adamı Albert Einstein (1879-1955) 1905 yılında izafiyete ilişkin özel kuramını ortaya atar ve 1918'de yayımlanan *Relativity: The Special and the General Theory* (İzafiyet: Özel ve Genel Kuram) adlı çalışmasında, koca evrendeki tek kesin ve değişmez verinin ışık hızı olduğunu, diğer bilgilerinse göreli olduğunu öne sürer. Fransız düşünür Henri Bergson (1859-1941) da hem dış dünyanın değişken hem de Freud'un dediği gibi, insanın zamanı algılama biçiminin karmaşık olduğunu savunur. Yaşamın kaotik ve öngörülemeyen gidişatıyla doğruların göreceliği, ataerkil düzeni devirmeyi amaçlayan kadın hareketi ve Büyük Britanya'dan özgürlüklerini talep eden isyankâr sömürgeler tarafından bir daha ortaya konmuştur. Kadın hareketi, İngiltere Birinci Dünya Savaşı'na katılmadan önce doruk noktasına ulaşmıştır. 1913'te Emmeline Pankhurst ve iki kızı Sylvia ve Christabel Pankhurst açlık grevi yapmış ve sokaklarda işyerlerinin camlarını indirme gibi eylemlerle kadınların eşitsizliğine dikkat çekmişlerdi. Ancak, savaşın çıkmasıyla ulusal çıkar ön planda tutulmuş ve bu tür eylemler büyük ölçüde azalmıştır. Yine de 1916'da Millicent Garrett Facett'ın liderliği altında "Kadınlara Oy Hakkı Derneği Ulusal Birliği" kurulmuştur. 1918'de otuz yaşını aşmış kadınların oy hakkı kabul edilmiş, 1928'de de yaş sınırı yirmi bire indirilmiştir. Savaş erkeklere ölüm, kadınlaraysa özgürlük getirmiştir. Cephede savaşan erkeklerin yerlerini dolduran, o güne dek erkek mesleği sayılan mesleklerde de çalışan kadınlar özgüvenlerini kazanmış ve bilinçlenmiştir. Savaşın ertesinde oy hakkını almaları bu değişimin bir göstergesidir. Savaştan sonra erkeklerin evlerine dönmesiyle büyük ölçüde eski ataerkil düzene geri dönülmesine rağmen, kadın hareketi devam edip bir yandan kadına daha fazla özgürlük sunan doğum kontrolü uygulamalarının gerçekleştiği kliniklerin ve çocuk yuvalarının kurulmasını sağlamış, öte yandan cinsiyet ayrımı üzerine kurulan cinsiyet politikasını eleştiren kuramsal yapıtlar çıkmıştır. 1920'de Margaret Sanger'ın, kadınları sömürüye isyan etmeye çağırdığı *Woman and the New Race* (Kadın ve Yeni Irk), 1925'te Dora Russell'ın cinselliğin öz-

gür bir biçimde yaşanması gerektiğini savunduğu *Hypatia*[15] adlı yapıtları, 1929'da da Virginia Woolf'un kadının genel durumuyla bir kadın yazarın karşılaşacağı sorunları irdelediği *A Room of One's Own* (*Kendine Ait Bir Oda*) adlı denemesi yayımlanmıştır. Bu gelişmeler bir yandan kadınlar için özgürlük anlamına gelirken, öte yandan erkeklerin gözünde geleneksel düzeni altüst etmiş ve korkuya kapılmalarına neden olmuştur.

Kadın hakları savunucularının sıkça özdeşleştikleri, Büyük Britanya tarafından sömürülen halklar da özgürlüklerini talep etmiştir. 1922'de Güney İrlanda dominyon statüsünü elde etmiş, 1937'de de yeni bir anayasaya sahip olup bağımsız bir cumhuriyet haline gelmiştir. Aynı şekilde Hindistan, Pakistan, Mısır, Afrika ve Jamaika da bağımsızlık mücadelesi verip Büyük Britanya İmparatorluğu'nu çökertmiştir. Hindistan'ın ulusal lideri Mohandas Karamchand, namı diğer Mahatma Gandhi (1869-1948) pasif direniş politikasını benimsemiş ve birkaç kez tutuklanmasına rağmen, 1947'de Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlıklarını elde etmesiyle sonuçlanan direnişini sürdürmüştür. 1943'te Kongre Gençlik İttifakı'nın önderliğinde siyah Afrikalılar bilinçlenmiş, boykot ve direniş yoluyla hakları için mücadele etmiştir; örneğin Uganda 1962'de, Kenya da 1963'te bağımsızlığını ilan etmiştir. Mısır 1952'de bağımsızlığına kavuşmuş ve on dokuzuncu yüzyılda ulusal özgürlük mücadelesine başlayan Jamaika sonunda 1962'de özgürlüğünü elde etmiştir.

Yirminci yüzyıl yeni bir tarihin başlangıcıdır; bir yandan özgürlüğü ve çokseslilği getirmiş, öte yandan insanlarda yabancılaşma duygusunu körüklemiştir. Hiçbir şey artık eskisi gibi değildir. İnsanlar savaşlara engel olmayan Tanrı'ya, lider figürlerine, toplum ve uygarlığa ve savaş sırasında kullanılan ölümcül kitle imha silahları geliştiren teknolojiye yabancılaşmış; kadın ve erkek arasındaki çatışma derken, ırklar da bu çatışmaya katılmıştır. Ait olma duygusunu yitirmiş bireyler parçalanmış dünyadan geri çekilip özgürlük ve saflığa geri dönüşü vaat eden doğaya, ilkel yaşama yönelir. Ancak bir açma-

za düşerler: teknolojinin yarattığı imkânlardan da vazgeçmek niyetinde değillerdir. Doğaya, genelde teknolojinin bir harikası olan arabayla ulaşırlar. Sonuç olarak insan doğadan çoktan koptuğunu kabul etmek zorundadır. Bu sefer birey kendisini tümüyle dış dünyadan soyutlayıp iç dünyasına çekilir. Madem toplum artık, yaşamına anlam kazandıracak doğruları ve gerçekleri ortaya koyamıyordur, insan da onları kendi özbenliğinde, bireysel yaşamında arayacaktır. Ancak yine bir sorun belirir: Freud'un yer, zaman ve mantığın çizdiği sınırları gözetmeyen bir "yer" olarak tanımladığı bireyin bilinçaltının kendisi de karmaşık ve değişkendir. Bireyin zamanı ve bu nedenle gerçekliği algılama biçimi de aynı derecede karmaşıktır; geçmiş, bugün ve gelecek karmaşık bir bütündür. Bundan da öte, üstben altbenle, akıl da içgüdüyle çatışır. Daha da kötüsü, bireyin dünyaya ve yaşama ilişkin gizemi çözmeden önce sorması gereken "Ben kimim?" sorusu büyük ölçüde cevapsız kalmaya mahkûmdur, zira kendi bilinçaltı kendisi için bile erişilemez, gizemli bir "yer"dir. Öte yandan birey, bilincinin ya da bilinçaltının dışına çıkamadığı için başka insanların algılama ve düşünme biçimini de anlayamaz.

Sonuç olarak yirminci yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen bu köklü değişiklikler kısa öykünün hem izleğini hem de yapısını etkilemiştir. İnsanın dünyaya yabancılaşması aslında son derece eski bir izlektir, ama modern öyküde bu yabancılaşma derinleşmiş ve insanın kendisine de yabancılaşmasına kadar varmıştır. Öykülerde yansıtılan dünya, bazen rüyalarla da ortaya çıkarılan ana karakterin karmaşık iç dünyasıdır. Bireyin, bu çağdaki savaşları engelleyebilecek ideolojiler üretemeyen uygarlığa yabancılaşması, öykülerde, genelde ilkele tapınma kültünün ortaya çıkmasına neden olur. Sınıf çatışması, kadın-erkek çatışması ve ırklar arasındaki gerilim de sıkça yansıtılır. Karakterleri ve olayları tanrı gibi kuşbakışı seyreden ve okurun düşüncelerini ve yargılarını yönlendiren anlatıcı yerini karakterlerin içsel konuşmalarını aktaran nesnel bir anlatıma bırakmıştır. Geleneksel izlek ve anlatım teknikleri değişen dünyaya ayak uyduramamış-

tır. Yirminci yüzyılda insan, toplumun bir üyesi olmak yerine bir bireydir artık; dünyayı, yaşamı bir mesafeden, bilincinde sürekli dönen düşünceler doğrultusunda algılar. Modern öykülerde Çehov'un öykülerindeki gibi fazla bir olay örgüsü yoktur; karakterler düşünür, içsel monologlar sürdürür, bazen de başkalarıyla konuşurlar. Bates, örneğin Katherine Mansfield'i incelediğinde, "Öykülerini, neden kendi kendine söylenen karakterlerle doldurdu?"[16] diye sorar. Okur, genelde eski öykülerde sona doğru ortaya çıkan mutlak bir gerçek yerine, karmaşık ve çok yönlü modern yaşam karşısında gerçek kırıntılarıyla idare etmek zorundadır. Modern öykünün sunduğu, daha doğrusu sadece ima ettiği gerçeklik ve gerçek kırıntıları belirsiz ve anlıktır, zira sınıftan sınıfa, cinsiyetten cinsiyete, ırktan ırka değişir. Öykünün yapısı da bu belirsizliği yansıtır. Bütünsellik yerine parçalanmışlığı yeğleyen modern kısa öykü aynı zamanda belirsiz bir başı ve sonu, özenle kurgulanmış bir yapıya yeğler. Gerçeği –eğer var ise– yine bir sis perdesi sarar.

Modernizmin en deneysel ve yenilikçi yazarı olarak kabul edilen James Joyce (1882-1941) Liam O'Flaherty, Sean O'Faolain ve Frank O'Connor gibi yazarlarla beraber İrlanda Okulu'nu temsil eder. İrlanda'da hâlâ güçlü olan din, öykülere şiirsel mistizm katmıştır. Joyce'un *Dubliners*[17] (1914, *Dublinliler*) adlı öykü derlemesindeki ortak arka plan Dublin'dir, ancak bu şehirdeki bağnazlık, din ve vatan uğruna kurulan ideolojik tuzaklar her yerde vardır. Dört ana bölüm ve on beş öyküden oluşan derleme Dublinlilerin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemleriyle toplumsal yaşamlarını yansıtır. Yazar gerçekçi anlatımı o denli benimsemiştir ki, sadece Dublin'de gerçekten var olan mekânları kullanmakla kalmamış, çoğu Katolik, orta sınıftan gelen karakterlerini Dublin'de yaşayan insanların arasından seçmiş ve gerçek adlarını vermiştir. Ancak, yazarın asıl anlatmak istediği gerçek, dış mekânlara ya da adlarını bir etiket gibi taşıyan insanların dıştan nasıl göründüklerine ilişkin değildir; amacı, benliklerin derinliklerindeki iç dünyaları ortaya çıkarmaktır. Joyce, gerçek kişilerin

adlarını kullanması ve o dönemin insanlarının muhafazakâr tutumlarını rencide eden cinsel konulardaki açıksözlülüğü nedeniyle yıllarca derlemeyi basmaya cesaret eden bir yayınevi bulamamış, kabul edildiğinde de sansüre uğramış ve eleştirmenlerin hedefi olmuştur. Joyce'a yönlendirilen bir başka suçlamaysa karakterlerinin önemsiz insanlar, dilinin de fazla sade ve basit olduğudur. Joyce *Dubliners*'deki öyküleri yazmasındaki asıl amacın ülkesinin ahlaki tarihini yansıtmak olduğunu söyler.[18] Joyce, yazarı toplumun merkezinde yer alan entelektüel ve ahlakçı bir lider olarak yücelten görüşü benimsemiş olmasına rağmen, sıradanlık ya da yalınlık ilkesine sadık kalarak yazma tarzını "özenli bir sıradanlık"[19] diye tanımlar. Joyce'a göre yaşamın sıradan akışını anlatmanın yolu, sıradan, önemsiz gibi görünen, ama özenle seçilmiş ayrıntılar kullanmaktır. Joyce'un yalın dili gerçekte sıradan değildir; öyküleri, birçok eleştirmenin dikkat çektiği, melodik bir ritmi olan şiirsellikle dokunmuştur. Joyce'un öykülerindeki karakterler genelde önemsiz gibi görünen, sıradan bir nesne, sözcük ya da hareket sayesinde yaşamın anlamını aydınlatacak anlık bir içgörü yaşar, ama yaşamlarını bu yeni içgörü doğrultusunda değiştirmeye cesaretleri yoktur. İki dünya savaşının ardından insanlar köklü bir değişimin mümkün olduğuna artık inanmamaktadır.

Yeni Zelandalı Katherine Mansfield (1888-1923) James Joyce'tan birkaç yıl önce kısa öykü türündeki devrimi başlatır. İlk öykü derlemesi *In a German Pension* (Bir Alman Pansiyonunda) 1911'de, Joyce'un 1907'de tamamladığı deneysel *Dubliners* adlı derlemesiyse 1914'te yayımlanır. İkisinin de İngiliz olmaması, belki de farklı bir biçimde yazmalarına neden olmuş bir etkendir. Mansfield'ın Woolf'un kâbusu olmasına neden olacak kadar iyi bir yazar olduğu da söylenir. Sevdiği erkek kardeşini kaybettiği Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığı düşüncesine kapılan Mansfield, 1910'da Londra'da açılan postempresyonist sergide Van Gogh'un ayçiçeklerini gördüğünde özgürlüğe kavuştuğu duygusuna kapılıp geleneksel öykü izlek ve biçemlerinden uzaklaşır. Yapay açmazlarla

yapay kurguları bir kenara bırakıp ince bir duyarlılıkla, içsel konuşmalar içinde kaybolan karakterlerin iç dünyalarını yüzeye çıkarmaya başlar. Yalınlığı ve doğallığı ilke edinmiş bu yazar "doğru düzgün" bir öykü yerine, Çehov gibi bitmemiş taslaklar yazmakla suçlanmış, ama sonradan öykü türüne büyük katkılarda bulunmuş bir yazar olarak kabul edilmiştir. H.E. Bates, Mansfield'ın "Elizabeth dönemi lirik şiirinin düşgücünü, kıvraklığını, biçimini ve renkli yapısını" öyküye uyarladığını, Çehov'dan da "rastlantısal ve dolaylı anlatımı"[20] aldığını söyler. Mansfield'ın, genelde başladığı gibi belirsiz bir sona doğru ilerleyen öykülerine kattığı ince mizah hem yazarı ve okuru karakterleri belli bir mesafeden gözlemlemeye teşvik eder hem de merhamet duygusuyla birleşip acıklı hallerini vurgular.

Mansfield'ın *The Garden Party and Other Stories* (1922, Bahçedeki Parti ve Öbür Öyküler) adlı öykü derlemesinde yer alan "The Daughters of the Late Colonel"de[21] ("Merhum Albay'ın Kızları"), otuzlu yaşlardaki iki kız kardeş, baskıcı babalarını gömmüş, ancak onun geri dönüp kendilerini bunun için cezalandıracağı korkusu içinde kıvranmaktadır. Öykü Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yazılmıştır; bu dönemde yetkisini kendisi gibi bir erkek olan Hıristiyan Tanrısı'ndan alan baba, aile içinde ve ataerkil toplumdaki tanrısal gücünü yitirmiştir. İnsanlar savaşı engellemeyen Tanrı'ya, dini, politik liderlere inancını kaybedince, aile reisinin yetkisini de sorgulamaya başlar. Yine bu dönemde kadın hakları hareketi, aile reisinin konumunu sarsmaya devam eder. Öyküdeki babanın albay olması onun ayrıca bir savaş suçlusu olduğuna işaret eder. Bir zamanlar İngiltere'nin sömürgesi olan Seylan Adası'nda da bulunmuş olması onu sömürgecilik politikasıyla da ilişkilendirir. Sömürgedeki sömürülen nesneyle özdeşleştirilen kız kardeşlerin bazı söz ve eylemleri okurun kafasında şüphe uyandırır. Zulme uğramış zihinleri ya babalarını öldürme hayalini kurmuş ya da bu hayali gerçekten de gerçekleştirmiştir.

Öykü yazarı Virginia Woolf (1882-1941) modern yaklaşımını ay-

dınlatacak denemeler de yazmıştır. "Modern Fiction" (1919, "Modern Kurmaca") adlı edebiyat eleştirisinde, H.G. Wells ve John Galsworthy gibi Edward Dönemi yazarlarını maddiyatçı olmakla suçlayarak, yirminci yüzyıl yazarlarının fiziki bir gerçekçilik anlayışından vazgeçmek zorunda olduğunu öne sürer. Kronolojik olarak verilen olay örgüsünün yerini alan içsel konuşmalar ya da bilinçakışı yoluyla yüzeyin altına –ya da bilinçaltına– keşif yolculuğu başlamalıdır. James Joyce'un *Ulysses* (1922, *Ulysses*) adlı romanına ilişkin eleştirisi yine modernizmi aydınlatacak niteliktedir. Woolf, "karakter" yerine "bilinç" sözcüğünü yeğler, zira ilki insanı fiziksel, ikincisiyse psişik bir varlık olarak gösterir.[22] Woolf'a göre olağan bir günde, olağan bir bilinç, her yönden gelen binlerce düzensiz izlenimin saldırısına uğrar. Gerçekten de Joyce'un Leopold Bloom adlı karakterinin, bir gün boyunca Dublin sokaklarında yürürken gördüğü her nesne ve duyduğu ses, bilincinde ve bilinçaltında hiç durmayan bir düşünce akımına yol açar. Ancak Woolf bir yandan *Ulysses*'i överken, öte yandan "Mr. Bennett and Mrs. Brown" (1924, "Bay Bennett ve Bayan Brown") adlı denemesinde, karakterlerini tuvalette otururken, mastürbasyon yaparken de betimleyen Joyce'u, insanların ar duygularını gözetmemekle suçlar.[23] Woolf yazılarında modernizmin yansıttığı feminist yaklaşımı da dile getirmiştir. *A Room of One's Own* (1929, *Kendine Ait Bir Oda*) adlı incelemesinde, on dokuzuncu yüzyıla kadar, yazarların neredeyse hepsinin neden erkek olduğu sorusuna yanıt ararken, Shakespeare kadar yaratıcı olabilecek kadın yazarların ortaya çıkmamasının eşit eğitim ve ekonomik özgürlüğün olmayışına bağlı olduğu sonucuna varır. *Three Guineas* (1938, *Üç Gine*) adlı incelemesindeyse kadının tarih boyunca baskıyla karşı karşıya kalmış olmasının, onun savaşa, faşizme ve emperyalizme karşı tavır almasını sağlayacağını savunur. Woolf ayrıca, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında bir araya gelen, sanatçılardan ve entelektüellerden oluşan Bloomsbury Grubu'nun da bir üyesiydi.

Woolf'un ilk defa New York'ta basılan *Forum* dergisinin Mayıs

1927 sayısında yayımlanan "The New Dress" ("Yeni Elbise") adlı öyküsü, en çok tanınan romanı *Mrs. Dalloway* (1925, *Mrs. Dalloway*) ile yakından ilintili, ama bağımsız bir yapıttır. Romanda orta yaşlı, duyarlı, ancak bir o kadar da sosyetik bir kadın olan Clarissa Dalloway vereceği parti için hazırlıklar yapar ve bu arada da tüm yaşamını gözden geçirip zamanını bir anlamda boşa harcadığını görür. "Yeni Elbise" ise Clarissa Dalloway'in partisine katılan ve ölüm korkusuyla içsel konuşmalar yaparak yaşamlarını sorgulayan karakterler üzerine kurulu bir grup öykü arasında yer alır. Bu öyküde Mabel'ın sürekli karşısına geçtiği ayna, savaş sonrası bir dünyada toplumsal bağların çözülmesiyle, insanların, var olduğu varsayılan nesnel bir gerçeklikten iç dünyalarına geri çekilmeleriyle güçlenen bir yabancılaşmaya işaret eder. Gittikçe kendi bilinçakışları içinde hapsolan insanlar başka insanları son derece yüzeysel bir şekilde algılar, onların derinliklerine inemez. Nesnel gerçeklik ve zaman duygusu yerini bireysel bilince, hatıra ve çağrışımlara bırakır. Mabel kendisine göre ne gençtir artık ne de güzel, ne iyi bir eş ne de iki çocuğuna iyi bir annedir. Vasattır, toplumun kadına biçtiği hiçbir rolde başarılı değildir, bir hiçtir. Kadınlar 1918'de sınırlı da olsa oy hakkını elde etmiş ve eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmıştır, ancak, Mabel'ın kuşağı kolay kolay bu değişimlere ayak uyduramaz. Savaş öncesi ve sonrası iki dünya arasında sıkışıp kalmıştır. Sınıf bilinci yüksek olan Mabel'ın bir madencinin yaşamını merak etmesi sosyalizm ve komünizmin de tırmanışa geçmesine işaret eder. Öykünün yayımlanmasından bir yıl önce, 1926'da maden işlerindeki kötü koşullar nedeniyle İşçi Sendikası tüm İngiltere'yi sarsan genel boykot ilan ederek sıradan insanın gücünü göstermiştir. Yine de Mabel'ın ciddi bir biçimde siyasal bir bilinç göstermesi olası değildir.

Bugün artık kadın-erkek ilişkisine bakış açısı ve faşizme olan sempatisi nedeniyle üniversitelerde pek okutulmayan D.H. Lawrence (1885-1930) karakterlerin duygularını ve düşüncelerini yansıtmak amacıyla, gerçekçi anlatım yerine yoğun mistik, simgesel ve

şiirsel anlatımı tercih etmiştir. Lawrence kendisini, öyküleriyle dünyayı değiştirme misyonunu üstlenmiş bir peygamber gibi görürken, Mansfield'ın öykülerini önemsiz küçük taslaklar diye küçümsemiş. Yapıtlarında genelde, insanı makineleştiren Batı uygarlığının akılcılığından ve teknolojisinden ilkel yaşama bir kaçış söz konusudur. Doğada aklın, teknolojinin ve orta sınıf özentilerinin bastırdığı içgüdülerin ya da altbenin özgürleştiğini ve insana bireyselliğini geri kazandırdığını savunmuştur. Lawrence, dininin, akıldan daha bilge olan kana ve ete olan inançtan ibaret olduğunu söyler. Ona göre doğa gibi cinselliğin de özgürleştiren bir gücü vardır; mistik bir içgörüye ulaşmak için bir kapıdır. Öykülerinde kadın-erkek ilişkisi yine de çok sorunludur, zira şiddet ve güç çatışmaları yaşanmaktadır. İlişkinin yoğunluğuna rağmen her iki taraf kendi bireyselliğini, farklılığını korumaya çalışır. Ancak, Lawrence'a göre ideal denge, erkek bağımsızlığını devam ettirdiğinde, kadın ruhen ve bedenen erkeğe teslim olduğunda söz konusudur. Lawrence Birinci Dünya Savaşı'nın erkekleri sadece ölümle karşı karşıya getirmediğini, aynı zamanda, cepheden dönen erkekleri, onların işlerini üstlenerek özgüvenlerini kazanan kadınlarla da karşı karşıya getirdiğini söyler. Modern edebiyatta erkek, yeni kadın tipi karşısında iktidarını kaybetmiştir.

Lawrence'ın *England, My England* (1922, İngiltere, Benim İngilterem) adlı öykü derlemesinde yer alan "The Horse Dealer's Daughter"ında ("At Tüccarının Kızı") belirli bir dönüm noktasına kadar gerçekçi anlatım göze çarpar. Öykü, aile servetiyle beraber orta sınıf itibarını da yitiren bir kız kardeş ile üç erkek kardeşin ve Jack Fergusson adlı bir doktorun seçimleri üzerine kuruludur: ya akılcı, makineleşmiş yaşama ayak uydurup tinsel ölüme boyun eğecekler ya da içlerinde hapsolmuş yaşam enerjisini özgürleştiren içgüdüleriyle hareket etmeyi seçeceklerdir. Pervin ailesinin çöküşü sanayileşmenin bir sonucudur. Yetiştirdikleri atlar artık, işgücü olarak kullanılmamaktadır; onların yerini makineler almıştır. Doğa da iyileştirici gücünü kaybetmiş, kirletilmiştir. Küçük, çirkin kasabanın halkı, insanın

beynini uyuşturan gri ve ağır havayı solumaktadır; kışın kasvetli havası, kömür ocaklarından çıkan külün, dökümhanelerden gelen dumanın da etkisiyle daha da ağırlaşmıştır. Sanayileşmeye karşı koyamayan doğa insanlara yaşam enerjilerini geri kazandıramaz. Yine de Lawrence maden işçilerinin basit yaşamlarına nostaljiyle bakıp onları romantize eder. Bu insanlar henüz uygarlığın köreltici akılcılığına kapılmamıştır, duyguları ne kadar kaba olursa olsun, onları özgür ve yaşam dolu kılar.

Elizabeth Bowen (1899-1973) öykülerin kaynağının olayların uyandırdığı izlenimler olduğunu öne sürer. Bu izlenimler yazarın bilincinde –ya da bilinçaltında– saklı kalır ve bir zaman sonra yazarı ele geçirip yazmaya zorlar. Bowen'e göre birçok öyküsünün izleği gibi, yazma uğraşı da bilinçaltıyla açıklanabilir.[24] Ayrıca, yenilikçi edebiyatın akıl tarafından çözümlenip bir bütünlüğe ulaştırılmayan çağrışımlar karşısında ince bir duyarlık sergilediğini savunur. Yirminci yüzyıl açık seçik ortaya konan bir gerçek yerine, belirsiz çağrışımlarla yetinmek zorundadır. Akılcılık ise bilinçaltına boyun eğer.[25]

Bowen'ın *The Demon Lover and Other Stories* (1945, Şeytani Âşık ve Öbür Öyküler) adlı derlemesinde yer alan "The Demon Lover" ("Şeytani Âşık"), Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nı yaşamış ve birkaç yıl süren bunalımlı bir dönemden sonra evlenip neredeyse yirmi yıl görünürde düzenli ve huzurlu bir yaşam sürdürdükten sonra bastırdığı geçmişiyle yüzleşen bir kadını anlatır. Bowen derlemeye eklediği sonsözde aslında bir öykü yaratmadığını –ya da uydurmadığını–, "The Demon Lover"ın insanların savaş sonrası taşan bilinçaltlarının ürünü olduğunu söyler.[26] Bu bastırma nedeniyle ana karakterin kişiliği ikiye bölünmüştür; öyküde okura önce Bayan Drover olarak tanıtılır, geçmişine döndüğündeyse Kathleen'dir. Öykünün çarpıcı gotik öğeleri –özellikle savaşta kaybolmuş nişanlının hayaleti– aslında bastırılmış duyguların dışavurulması için kullanılan bir araçtır. Öyküdeki tek olay örgüsü yine ana karakterin, iç dünyasını keşfetmesidir ve neredeyse tüm öykünün evde geçmesi dış dünyayı soyutlayan

bu içselliği ortaya koyar. Öykü aynı zamanda savaşın kadını ve erkeği ne denli birbirine yabancılaştırdığını ortaya koyar. Öykünün ikinci bölümünde kadın geçmişe döner; zaman 1916'nın Ağustosu, yer ise karanlık içindeki eski evinin bahçesidir. Nişanlısı izninden sonra tekrar savaşa katılmak üzeredir. Bu yok edici savaşın bir parçası, bir kuklası olmuş askeri üniforması içindeki nişanlısı eskiden sevdiği erkek değildir artık; konuşmayan, soğuk bir yabancıdır. Gerçekte nişanlısı savaşta yaşadıkları yüzünden travma geçirip donakalmıştır. Ancak, genç kız ondan ve karanlık bahçeden kaçarak annesinin ve kız kardeşinin bulunduğu aydınlanmış eve girmek için sabırsızlanmaktadır. Bahçede bir de ağacın bulunması cenneti simgelediğini gösterir, ama karanlığın hâkim olması ilk günahın çoktan işlendiğine işaret eder. Bu günah Havva'nın kızı yerine, asker olarak öldürmeyi göze alan erkeğe atfedilir. Bu nedenle insanın vahşi doğasını, yani öldürme içgüdüsünü temsil eden doğa erkeğe kalır; kadınsa insanın acımasızlığını yasalarıyla frenleyen uygarlığı temsil eden ve annesiyle kız kardeşinin bulunduğu aydınlık eve kaçar.

Alan Sillitoe (1928-2010), John Osborne, Kingsley Amis ve Arnold Wesker gibi yazarlarla beraber 1950'li yıllarda İngiliz orta sınıf değerlerini eleştiren, radikal ve anarşist olarak nitelenen "Öfkeli Genç Adamlar" grubunun üyesiydi. Sillitoe'nun, *The Loneliness of the Long-Distance Runner* (1959, Uzun Mesafe Koşucusunun Yalnızlığı) adlı ilk öykü derlemesinde yer alan "The Disgrace of Jim Scarfedale" ("Jim Scarfedale'in Yüzkarası") birçok öyküsü gibi işçi sınıfının sorunlarını dile getirir. Yaşamlarındaki maddi yokluk duygu ve düşünce anlamında da bir yoksunluk getirir işçi sınıfına. Sillitoe iç dünyasına çekilen bireyin ruhsal durumunu anlatmak yerine, doğrudan toplumsal sorunların üzerinde durmayı yeğler. Anlatıcı konumundaki işçi sınıfından gelen on beş yaşlarındaki genç, yaşamsal önem taşıyan seçimlerini yapmak üzeredir. Gözlemlediği olay ve yaşamlar onu kendi yaşamını da incelemeye zorlar. Okur öykü okumak yerine sanki anlatı dinler. Bu izlenimi uyandıran, anlatıcının konuşma di-

lini kullanmasıdır. Sanki genç anlatıcının düşünceleri yazıya dökülecek kadar oturmamış, olgunluğa erişmemiştir henüz. Okur, onun anlattığı öyküyü süzgeçten geçirerek gerçek neden-sonuç ilintilerini kendisi kuracaktır.

İkinci Dünya Savaşı'na yapılan göndermeler incelikle yerleştirilmiş olsa da anlatıcının ailesinin ve aynı semtte oturan diğer işçi ailelerinin fakirliğinin bu savaşın bir sonucu olduğu ortadadır. Ancak Sillitoe öyküsüne hali vakti yerinde orta sınıf bir karakter de ekleyerek savaşın aslında tüm toplumu etkilediğine işaret eder. Tek sorun ekonomik bunalım değildir; insanlar sarsılmış, düzene, iktidara, egemen ideolojiye güvenlerini yitirmiştir. Savaştan bekledikleri aslında ümit, şan ve şereftir; savaş propagandasının temel söylemi budur. Ancak, anlatıcı bu söylemi ironik bir şekilde tekrarlar ve ülkesini hastalıklı bir yer olarak tanıtır. Öyküsünü anlattığı Jim'in babası Birinci Dünya Savaşı'nda gaza maruz kalmış, sonra da veremden ölmüştür; annesi de kendisini ve oğlunu geçindirebilmek için yıllardır fabrikada makinenin başında çalışmaktadır. Ülkenin savaştan sonraki toparlanma döneminde insanlar disiplinli çalışmaya, ayakta kalabilmek için demir iradeyle hareket etmeye teşvik edilir. Savaş yılları, insanları bir yandan daha mücadeleci kılarken diğer yandan ahlaki değerleri fazla gözetmemeye, fırsatçılığa ve sömürüye yönelmeye de teşvik etmiştir. Öyküde yirminci yüzyılda savaşın da bir parçası olan ve insanı makineleştiren teknolojiye duyulan tepki de açıktır. Savaşa katılan erkeklerin yokluğunda kadınların idareyi ele geçirmeleri savaşın bir başka sonucudur. İriyarı bir kadın olan Bayan Scarfedale'in aksine, babasının ölümünden sonra ataerkil düzeni devam ettiremeyen oğlu Jim ufak tefektir. Eşi Phyllis Blunt da Jim'in başa çıkamadığı bir kadındır. Soyadı "açıksözlü" anlamına gelen, tepkisel, öfkeli bir kadın olan Phyllis düzeni devirmek ister. Bu amaçla, hali vakti yerinde bir ailenin kızı olmasına karşın kocasını bilinçli olarak işçi sınıfından seçer. Savaştan sonra insanlar eski kapitalist düzene olan güvenlerini yitirip Marksizm gibi farklı ideolojilere yönelmiştir. Ancak,

ilişkileri hem sınıf çatışmasına, hem düzen taraftarıyla isyancı hem de iki cins arasındaki çatışmaya dönüşür. Phyllis de sonunda anlatıcı gibi evini terk edip özgürlüğü Londra'da aramaya karar verir. Annesinden sonra eşiyle de başa çıkamayan Jim, kaybettiği erkekliğini küçük kız çocuklarına sarkıntılık ederek geri kazanmaya çalışır.

Postmodernizm, modernizmin başlattığı sorgulamayı derinleştiren bir akım olarak algılanabilir. Geleneksel düşünce sistemlerinin sorgulanması daha karmaşık ve çok boyutlu bir hale gelmiştir. Hutcheon, postmodernizmin ne zaman başladığı sorusuna kesin bir cevabın olmadığını vurgular: "1945'ten sonra? 1968? 1970? 1980?" Ancak akımı en çok etkileyen dönemin, son derece hareketli olan 1960'lı yıllar olduğunu söyler.[27] Bu yıllarda, sadece Büyük Britanya'da değil, Vietnam Savaşı kâbusunu yaşayan Amerika başta olmakla beraber neredeyse tüm Batı dünyasında savaşa, insan haklarına, siyahların ve kadınların haklarına ve tutucu eğitim politikasına ilişkin sert tartışmalar yaşanmaktadır. Hükümetin polis kuvvetleri ile sosyalist ya da sol eğilimli insanlar arasında çatışmalara varan gerilim yaşanmakta, gösteriler ve eylemler yapılmaktadır. Bu tartışmalar ve eylemler sonradan postmodernizmin ve onunla kesişen siyah hareketin, sömürgecilik sonrasının ve feminizmin (feminizm sonrası) söylemlerinin temelini oluşturmuştur.

Postmodernizmin öncelikli amacı, etnik köken, cinsiyet, sınıf, yaş, eğitim ve cinsel tercihleri nedeniyle ötekileştirilmiş insanların seslerini susturmaya çalışan egemen söylemleri altüst etmektir. Tanrı tarafından yaratıldığı ve evrensel olduğu varsayılan bu söylemler gerçekte bir kültür içinde güçlü bir konuma sahip grupların, kendi menfaatlerini korumak amacıyla ürettiği yapay kurmacalardır. 1950'lerde Roland Barthes'ın, sonradan *Mythologies* (1973, Mitolojiler) adlı incelemesinde de dediği gibi, evrensel olduğunu düşündüğümüz her şeyin sorgulanması gerekir.[28] Postmodernizme göre, bir söylem ve bir öykü arasında pek fark yoktur; ikisi de kurmacadır.[29] Ayrıca, kendimizi ve dünyayı tanımlamak ve anlamak için kullandı-

ğımız dil de yapay bir dizgedir. Gösteren ve gösterilen arasında mantık yoluyla kurulmuş mutlak bir bağ yoktur. Dolayısıyla postmodernizm, dilin ve dili temel taş olarak kullanıp söylemleri yayan yazının ne derece gerçeği ifade edebileceğini de ciddi olarak sorgular. Sonuçta, yetersiz ve yapay bir dille, yapay gerçekler doğrultusunda kurulan ve birçok kültürün temelini oluşturan gerçek-kurgu, erkek-kadın, yetişkin-çocuk ve beyaz-siyah gibi ikili karşıtlıklar kurmacadır. Bu ikiliden birini merkez, diğerini ise "öteki" diye tanımlayan hiyerarşik dizgeler de böylece birer kurmacadır. Bu durumda postmodernizm, herkes için geçerli olduğu kabul edilen, ama yalnızca üstkültürün dünya bakışını yansıtan söylemleri paramparça etmeyi seçer. Postmodern öykülerde, yapıbozucu bir yaklaşımla, gerçekleri yansıttığı düşünülen geleneksel söylemleri altüst etme amacıyla parodi, ironi, hiciv ve parçalama kullanılır. Postmodernizm tek gerçek yerine çoğul, tikel ve göreli gerçekleri, merkez yerine yereli ve ikili karşıtlık yerine melezleşmeyi savunur.

Postmodern kuram yalnızca farklı insanların farklı doğrulara inandığı varsayımından yola çıkmaz. Yukarıda belirtildiği gibi, yirminci yüzyılın ilk yarısında Planck'ın ortaya attığı kuantum kuramı, Einstein'ın izafiyet kuramı, Tzara, Freud ve Bergson'un dış dünyanın ve/veya onu algılayan bireyin bilincinin (ya da bilinçaltının) düzenli değil, karmaşık olduğu savları da açık seçik tanımlanamayan çoğul ve göreli gerçeklere işaret eder. Meteorolog Edward Lorenz'ın 1963'te ortaya attığı kaos kuramı bu görüşü daha da destekler. Bu kurama göre, hava akımı ölçümlerinin yapıldığı şartlardaki en küçük sapma bile çok farklı verilerin elde edilmesine neden olabilir. "Kelebek Etkisi" olarak adlandırılan bu sava göre, dünyanın herhangi bir ucunda bir kelebeğin kanatlarını çırpması, dünyada birçok şeyin değişmesine yol açabilir. Böylece koca evrenin, değişmez ve güvenilir bir mekanizması olan ve belirli mekanik kurallara göre çalışan bir saate benzediği varsayımı geçerliliğini yitirir. Kaosun, tesadüfün ve bilinmeyenin belirleyici olduğu bir dünya söz konusudur artık. Ancak

kaos, bilimsel çalışmaların da desteklediği gibi, salt yıkıcı bir güç değildir; aynı zamanda dünyada bir düzenin oluşması için şarttır.

Çokseslilığı amaçlayan postmodernizm hem feminizm (sonrası) hem de sömürgecilik sonrasıyla kesişir. Tarihin kayıp özneleri kadınlar kendi öykülerini yazmaya teşvik edilmemiştir, zira söz ve kalem tarih boyunca erkeğin tekelinde olmuştur. 1968 civarında başladığı düşünülen feminizm sonrası kuram, Simone de Beauvoir gibi ilk kuşak feministlerin üzerinde durduğu, kadınları erkek gibi olmaya teşvik ettiği düşünülen eşitlik kavramı yerine, kadının farklılığı üzerinde durur. Luce Irigaray ayrıca, kadınların sömürülmelerinin cinsiyet ayrımına dayandığını, bu nedenle de kadının farklılığının ele alınması gerektiğini savunur.[30] Feministler Batı kültüründe ve edebiyatında kadının, özellikle de annenin yokluğuna işaret edip bu durumun nedenlerini ve sonuçlarını tartışmaktadır. Irigaray, Batı uygarlığının, Freud'un dediği gibi, babanın katledilmesi üzerine değil, annenin katledilmesi üzerine kurulu olduğunu vurgular. Annenin yokluğunda kız çocuğu babayla özdeşleşip ataerkil düzene boyun eğecektir.[31] Irigaray tüm bilim ve egemen söylemlerin erkek bakış açısını yansıtıp kadını yok saydığını belirtir ve Freud'dan başlayıp Platon'a kadar geri gidip tüm söylemleri bir çeşit revizyondan geçirmenin önemine işaret eder.[32] Bu süreç, edebiyat alanında, yeniden yazım yoluyla, klasik yapıtlara ve yansıttıkları söylemlere geri dönülüp yok sayılan kadının eklenmesine benzer. Irigaray ayrıca kadının, tıpkı deniz gibi, durağanlık yerine akışkanlığı, tekillik yerine çoğulculuğu temsil ettiğini savunur.[33] Bu tanımlamaya göre kadın, yapay bir son ve merkezleştirilmiş tek bir doğrunun varlığını reddeden postmodern öyküyle benzerlik gösterir.

Benzer bir şekilde, sömürgecilik sonrası kuramcıları da tarihin bir başka yitik öznesine, sömürgeciler tarafından topraklarıyla beraber kimlikleri de ellerinden alınan yerlilere yönelir. Bu kuramın sömürülen ülkelerden değil de sömürgeci Batı'dan çıkmış olması birçok kuramcı ve yazarı rahatsız eder. Ayrıca, adının gerçeği yan-

sıtmadığı da öne sürülür, zira sömürgecilik devam etmektedir. Victoria Dönemi'nde en güçlü sömürgeci imparatorluk Büyük Britanya; Hindistan, Afrika, Mısır ve Jamaika gibi yerleri topraklarına katmış ve onların zengin kaynaklarını sömürerek refaha ermiştir. Kısa öykü yazarı, şair ve romancı Rudyard Kipling (1865-1936) "White Man's Burden" (1899, "Beyaz Adamın Omzundaki Yük") adlı şiirinde, ülkesinin saldırgan politikası için bir kılıf hazırlar: Beyaz adam, tıpkı bir baba gibi, uygarlıktan nasibini almamış, bir çocuğun zekâ ve ahlak seviyesine sahip yerliyi eğitme görevini üstlenmelidir. Bu bir ayrıcalık değil, tam tersine, omuzunda taşıdığı ağır bir yüktür. Büyük Britanya da kendi içinde bir sömürgecilik sorunu yaşar. İrlanda ikiye bölünmüştür: Bir yanda İngiltere yanlısı İrlandalılar, diğer yanda da kanlı gerilla savaşından sonra, 1937'de bağımsızlığını kazanan Güney İrlanda. Edward Said'in işaret ettiği ve sömürgecilik sonrası kuramını postmodernizmle bağdaştıran noktaysa, öykü anlatmanın ya da başkalarının öykü anlatmasını engellemenin emperyalist politika için çok önemli bir güç teşkil ettiğidir.[34] İnsanlar kendilerini, ırklarını, başkalarını ve dünyayı sözcüklerle, öykü anlatarak tanımlar. Dil böylece tehlikeli bir siyasi araç haline getirilebilir. İnsanların kişiliğini çarpıtabilir, onları tehlikeli ve kötü olarak gösterebilir ya da onları tamamıyla sayfadan, hatta dünyadan silebiliriz.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yeni İngiliz Milletler Topluluğu'na ait ülkelerin insanlarının, İngiltere'ye göç etmesine rağmen, siyah bir yazar tarafından siyah oyuncular için yazılan ilk televizyon dizisi *Empire Road* (İmparatorluk Yolu) ancak 1978/1979'da BBC kanalında gösterilmiştir. 90'lı yıllarda gazetelerde farklı kökenden Britanyalılar için "New Britons" ("Yeni Britonlar") adı kullanılmaya başlanmıştır. Yine bugün Büyük Britanya'da artan bilinçlenmeyle beraber sayıları çoğalan, beyaz olmayan, örneğin Afrika, Asya, Jamaika kökenli yazarların yazdıkları edebiyat için "Black British Literature" ("Siyah Britanyalı Edebiyatı") adı kullanılmaktadır. Fakat farklı kültürlerin aynı genel etiket altında toplanması ya da aynı pota içinde eritilmesi eleştirilmek-

tedir. Aralarında 50'li yıllardan beri yazan, Karayip kökenli V.S. Naipaul ve 80'li yıllardan beri yazan Merle Collins, Hint kökenli Salman Rushdie, Seylanlı Romesh Gunesekera, annesi İngiliz, babası Pakistanlı olan Hanif Kureishi ve Japon kökenli Kazuo Ishiguro vardır. Öyküleri yeniden keşfedilen Jamaikalı Jean Rhys ise daha eski bir kuşağa aittir. Ancak, Hint kökenli öykü yazarı ve romancı Salman Rushdie, yazarları pasaportlarına ya da kökenlerine göre sınıflandırmaya karşı çıkar.[35]

İngiltere'de yazılan öykülerin, örneğin Amerikan öyküleri kadar deneysel ve postmodern olduğunu söylemek pek mümkün değildir. On dokuzuncu yüzyılda İngiltere'de gotik kısa öykünün popüler olmasına ve İskoçya, Galler ve İrlanda'nın halk edebiyatında gotiğin önemli bir yer tutmasına rağmen, özellikle İngilizler sağduyulu olmaya ve olayları abartmak yerine hafife almaya eğilimlidir. Postmodernizmin, gerçekleri anlattığı şeklinde bir yanılsama yarattığı gerekçesiyle reddettiği gerçekçi anlatım biçimini terk etmeye pek yanaşmazlar. Yine de İngiliz öykü yazarları sıkça kadın, çocuk, hizmetçi ve sömürgedeki yerli gibi, tarihin kayıp öznelerinin seslerini duyurmak amacıyla, postmodern metinlerarasılığı ya da yeniden yazımı kullanır. Amaçsa, Linda Hutcheon'un belirttiği gibi, eski metinlere ve geçmişe dönerek onları sorgulamak, araya ironik bir mesafe koymaktır.[36] Yeni bir metne yazınsal ya da tarihsel bir ya da birden çok ara metnin yerleştirilmesi, cinsiyet, sınıf, yaş, eğitim, cinsel tercih, uyruk ve etnik kökenleri nedeniyle ötekileştirilmiş insanların seslerini duyuran çelişkili bir çokseslilik yaratır. Kendi öykü ve dünya görüşlerini yalnızca bölük pörçük olarak dile getirmiş, kaleme almışlardır. Sömürgecilik sonrası kuramcı Homi K. Bhabha, gerçeği gizleyen "bir suskunluk komplosu[na]"[37] dikkat çeker.

Çokseslilığı ve farklılığı vurgulayan metinlerarasılık kuramı yine ayrı kuramcılar tarafından bir ölçüde farklı yorumlanmıştır. Julia Kristeva, Roland Barthes, Jacques Derrida, Gerard Genette ve Michael Riffaterre, öncelikle Rus Biçimciliğini, yapısal dilbilimi, psikanalizi, Marksizmi ve yapıbozuculuğu çıkış noktaları olarak alıp me-

tinlerarasılık kuramını üreten kuramcılar arasında en önemlileridir. Julia Kristeva, 1969 yılında yazılarını Rusçadan Fransızcaya çevirdiği M.M. Bakhtin'in çokseslilik ve farklı ses ya da diller (*heteroglossia*) kavramından yola çıkarak, bir yapıta farklı bir boyut kazandıracak "yeni" eski metinler arasındaki ilişkiye işaret eder ve bu ilişkiyi metinlerarasılık diye adlandırır. Kristeva şöyle der: Bir metin "metinlerin permütasyonudur, bir metinlerarasılıktır: Verili bir metnin alanı içinde başka metinlerden alınmış çeşitli sözceler kesişir ve birbirini nötralize eder."[38] Bazen birbiriyle örtüşen bazen de çelişen bakış açıları sunan, bir metin ve bir ya da birden fazla ara metinden oluşan bir ağ örgüsü söz konusudur.[39] Bakhtin'e göre, konuşan kişi, zaten önceden anlam ve yargılar yüklenmiş olan sözcüğe kendi anlamını ve yargılarını da yükler. Dolayısıyla, sözcük, dil ve metin Bakhtin'e göre çokseslidir, farklı sesler ve aynı anda var olan sosyo-ideolojik çelişkilerden oluşur. Bakhtin böylece metinlerarasılık kuramının temelini oluşturan ve homojen bir insan ırkı için geçerli olan tek bir doğru ve gerçek yerine heterojen bir insan ırkının ve düşüncelerin varlığına işaret eden çokselliliği/farklılığı savunur. Roland Barthes ise, örneğin İngilizce, Almanca ve Fransızcada kullanılan ve Türkçede "metin" anlamına gelen Latin kökenli "text" sözcüğünün "örgü", "doku", "örülmüş" ya da "dokunmuş kumaş" anlamına gelen "textile" ("tekstil") sözcüğünden türediğini hatırlatır. Nasıl bir kumaş parçası birbiriyle örülmüş farklı ipliklerden oluşuyorsa, aynı şekilde, tek bir edebi metnin bünyesinde de "yeni" metinle iç içe bulunan eski metinler ya da ara metinler bulunduğunu öne sürer.[40] Bu nedenle hiçbir yazar tümüyle yeni bir şey söyleyemez; ancak önceden yazılmış, söylenmiş ve okunmuş olanı bir değişimden geçirip tekrar ifade edebilir. Ya da "hiçbiri özgün olmayan çeşitli yazıları, birbirleriyle örtüştükleri ve çeliştikleri çok boyutlu bir alan olarak yeniden düzenler ve derler."[41] Barthes sadece metinler içinde saklı olan somut ara metinlerden bahsetmiyor; bir adım öteye giderek, "sonsuz bir metnin dışında yaşamanın olanaksızlığını" vurguluyor.[42] Ona göre, her kültür farklı söy-

lemlerden oluşan karmaşık bir metindir; hiçbir insan, nesne ve olgu bu metnin dışında var olamaz.

Salman Rushdie'nin (1947) okurun nefesini kesen *East, West* (1994, Doğu, Batı) adlı öykü derlemesinde yer alan "At the Auction of the Ruby Slippers" ("Yakutlu Pabuç Müzayedesinde") adlı öyküsü, çağımızın çarpıcı bir karikatürüdür. Rushdie, çığırından çıkmış dünyaya çevirdiği bakışını keskinleştirmek amacıyla kara mizaha, hicve yönelir. Ancak, Rushdie'nin yapıtında, kara mizahın anlatıcıda genelde teşvik ettiği mesafeli bakış ve üstünlük duygusu yoktur. Anlatıcı "biz" diyerek kendisinin de bugünün çılgın toplumunun bir parçası olduğunu kabul eder. Öykünün hayli duygu yüklü ikinci bölümünde de bakışını kendi yaşamına, mutsuzluğuna çevirir.

Öyküdeki müzayedelerde her şey satılıktır: Tac Mahal, Özgürlük Anıtı, Alpler, Sfenksler, insan ruhları, soyağaçları, eşler, devlet sırları ve yakutlu pabuçlar. Müzayedeler, mutlak gerçek ve değerlerin yitirildiği göreceli bir dünyada yaşamlarımıza, geçmişimiz, bugünümüz ve geleceğimizle sahip olduğumuz şeylere değer biçer. Ancak o zaman anlam kazanırlar ve biz de bir hiç olduğumuz duygusunu silecek bir kimliğe bürünürüz. Hasta bir toplumdur okura anlatılan ve müzayede süresince çok sayıda deli gömleği de el altındadır. Ruhsal dengesizliğin önemli bir nedeni savaştır. Bir kadının tişörtünün üstünde, İspanyol İç Savaşı'nda Bask başkentinin bombalanmasının neden olduğu acıyı ve ümitsizliği yansıtan Pablo Picasso'nun *Guernica* adlı tablosunun baskısı yer alır. İnsanların taptıkları sihirli güce sahip yakut taşlı pabuçlar okuru L. Frank Baum'un *The Wonderful Wizard of Oz* (1900, *Oz Büyücüsü*) adlı çocuk öyküsüne ve bu öyküden çekilen filme götürür. Kansaslı küçük kız Dorothy, bir kasırga çıktığında iyi ve kötü cadıların yaşadığı Oz dünyasına sürüklenir. Burada pabuçların kötü cadının eline düşmesini engellemesi gerekir. Öyküde pabuçlar gümüşten yapılmıştır, filmdeyse her tarafı yakutlarla süslenmiştir. Dorothy maceralarının sonunda da pabuçların arka taraflarını üç defa birbirine vurarak evine dönebilecektir. Pabuçlar hem

kötülüğe karşı bir tılsım hem de sürgüne mâhkum edilen bireyin eve dönme arzusunun simgesidir. Ancak filmi irdeleyen Rushdie'ye göre, Dorothy'nin ait olduğu yer Kansas değil, Oz dünyasıdır. Kansas'ta yetişkinler tarafından sürekli küçümsenirken Oz'da bir kahraman olarak karşılanır. İnsanların özlem duyduğu gerçek yuvası artık başka bir yerdedir.[43] Ait olma duygusunu yitirmiş, yaşadıkları kültüre, şehre, doğaya, kendilerine ve başka insanlara yabancılaşmış çağımızın insanları da eve dönmek ister, ancak dönüş yolunu bulamazlar. Çünkü toplumun aynası olan ev, çağımızda bağnazlığın kök saldığı yuvanın ve tutucu geçmişin simgesi olarak görülür. Yalnızca sürgün hayatı yaşayanlar özgürdür, ne bir eve ne de bir ideolojiye sığınırlar. Rushdie'nin öyküsünün başında resmi yer alan pabuçlar birbirinden ayrılmış, burunları da farklı yerlere bakar. Ait olma ve bütünlük ve birlik düşü böylece altüst edilir.

Rushdie'nin öyküsü aynı zamanda her şeye yabancılaşmış olan insanların gerçeklik duygularının da ne denli yapay kurgulara dayandığını göz önüne serer. Yaşam bir roman, film, şarkı ya da bir tablo gibi algılanmaktadır. Göndermeler Baum'un *The Wonderful Wizard of Oz*, Picasso'nun *Guernica* ve Goya'nın *Disasters of War* adlı tablolarıyla bitmez; Steven Spielberg'ün *E.T.* adlı filminde evine dönmek isteyen uzaylı E.T., dünyadaki milyonlarca insanın oturma odasındaki televizyon ekranında "Show Me the Way to Go Home" ("Eve Nasıl Gideceğimi Göster Bana") adlı şarkıyı söyleyen, Mars'ta mahsur kalan astronot, yine uzayda geçen Kubrick'in *2001: Space Odyssey* (*2001: Uzay Macerası*) adlı filminde kendi iradesi doğrultusunda kararlar veren bilgisayar Hal'e göndermeler vardır. Yaşam ve kurgu birbirine girmiştir.

A.S. Byatt'ın "Christ in the House of Martha and Mary" ("İsa, Martha ve Meryem'in Evinde") adlı öyküsü, ilk önce 1998'de BBC Radyo'nun 3. kanalında yayımlanan *Word Pictures* (Sözcük Resimleri) adlı programda okunmuş ve aynı yıl *Elementals: Stories of Fire and Ice* (1998, Yer, Gök, Toprak, Su: Ateş ve Buz Öyküleri) adlı öykü

derlemesinde yer almıştır. Öykü, *İncil*'deki bir öyküyle, on yedinci yüzyılda ün kazanmış İspanyol ressam Diego Rodríguez de Sylva y Velázquez'in, bugün Londra'daki National Gallery'de bulunan *Kitchen Scene with Christ in the House of Martha and Mary* (İsa, Martha ve Meryem'in Evinde: Bir Mutfak Sahnesi) adlı tablosunun çağdaş bir çeşitlemesidir. Tablonun küçük bir kesiti öykünün başında yer alır. Bu tablo kendi içinde iki farklı bakış açısını birleştirir: öbür dünya üzerinde yoğunlaşan geleneksel dinsel bakış açısı ile bu dünyayı önemseyen ve sanat alanında gerçekçiliği teşvik eden, on yedinci yüzyılın insan odaklı ampirik bakış açısını. Velázquez aynı zamanda bu somut dünyanın, soyut tinsel boyuta da aracılık ettiğini vurgular. Tabloda iki ayrı sahne olarak gösterilen bu iki farklı görüş, Byatt'ın öyküsünde ara metin olarak yer alır. Yazar tümüyle yeni bir bakış açısıyla ortaya çıkmak yerine, Velázquez'in görüşünden yola çıkıp tablosuna derinlik kazandırır. Her ikisinin yapıtı (ressam ne kadar çağımızdan önce yaşamış olsa da) postmodernizmin savunduğu çokseslilige ya da çoğulculuğa bir örnek teşkil eder.

Ressam ve doktorların azizi Luka'nın anlattığı öyküde İsa, ölümünden dört gün sonra yaşama döndürdüğü Lazar'ın iki kız kardeşi, Martha ve Meryem'in evinde bulunur. Meryem, Mesih'in ayaklarının dibinde oturmuş onu dinlerken, sonradan iyi ev kadınlarının azizi olan Martha'ya, hizmet etmek düşer. Biri, düşünmeye adanmış bir yaşamı, diğeri eyleme dayalı bir yaşamı simgeler. Hizmet etmekten gocunan Martha, kendisine yardım etmeyen kız kardeşini İsa'ya şikâyet ettiğinde, Meryem'in düşünmeyi seçmekle iyi bir seçim yaptığı cevabını alır. Tanrı'nın yarattığı düzende bazı insanlar düşünmek uğruna iş yapmaktan affedilmiştir, kimileri de hizmet etmek için doğmuş ve bu yazgıya sabırla boyun eğmek zorundadır.

Velázquez'in tablosundan alınan ve öykünün başında yer alan kesit yalnızca mutfak masasının üzerindeki, İsa'nın dirilmesini simgeleyen yumurtalarla, İsa'nın adının harflerinin Yunanca "balık" anlamına gelmesine bir gönderme olan balıkları gösterir. Gerçekçi bakış

açısıyla, Velázquez böylece, soyut tanrıyı ve dinsel bir boyutu, mutfak gibi son derece somut ve gündelik yaşama ait bir ortamda, yumurta ve balık gibi, yine maddeden oluşan, olağan nesnelerde yakalamıştır. Yemek yaparak başkalarına hizmet etmek aşağılayıcı bir iş olmak yerine, yine ilahi olanı ortaya çıkarmak için bir fırsattır. Soyut olanın somut maddeye dönüştürülmesi, Tanrı'nın İsa olarak insan bedenine bürünmesiyle başlar. İsa'nın on iki havarisiyle paylaştığı *Son Akşam Yemeği*'nde de, tıpkı Velázquez'in resmindeki gibi, İsa'yı temsil eden yiyeceklerin insanlar tarafından yenerek Tanrı'ya ulaşma düşüncesi söz konusudur. İsa havarilerine bedenini simgeleyen ekmekle, kanını simgeleyen şarabı ikram edip onların kendisini benimsemesini teşvik eder.

Byatt ise öyküsünde, Velázquez'in, ilahi ruhun mütevazı gündelik nesnelerde ve uğraşlarda gizlendiği, bu nedenle de sıradan olanı aşağılamamak gerektiği düşüncesinden yola çıkar. Velázquez'in tablosunun arkasındaki ilham kaynağının kim olabileceğini hayal ederken okura sunduğu mutsuz bir aşçı olan Dolores'in marifetlerini, öyküdeki ressamın (yani Velázquez'in) soyut olanı somut imgelerde yakalamasına benzetir. Aşçı mutsuz ve öfkelidir, çünkü birer hizmetçi olan anne ve babası gibi, o da bu dünyada başkalarına hizmet etmek zorundadır. Ressam, onun ve bir başka aşçı olan Concepciön'un resimlerini yapar. Meryem Ana'nın öbür dünyaya ait ruhani bir varlık olarak gösterildiği geleneksel tablolara alışık olan Concepción kendisini, Velázquez'in tablosunda, karmaşanın süregeldiği yeryüzüne ait, et ve kemikten bir insan olarak görür. Kendisi ve Dolores tablonun ön planına, sola yerleştirilmiştir; kendisi kıza nasihat etmektedir, parmağı da arka planda sağda yer alan küçük bir sahneye işaret eder. Bu sahnede, Concepción'a benzeyen bir kadın, İsa'nın ayaklarının dibinde otururken yine Concepción'un modellik ettiği başka bir kadın da arkada durur. Bu tablo metin içinde bir metin gibidir; küçük sahne, kendini Tanrı'yı anlamaya adamanın dünyevi işlerin peşinden gitmekten daha ulvi olduğunu öne sürer. Ancak, Velázquez

bakışımızı yeryüzüne ve burada var olan gerçek insanlara doğru çeker. İki hizmetçinin ve mutfak masasının üstündeki yiyeceklerin yer aldığı sahnenin boyutu çok daha büyüktür ve ressamın fırçası sadece dinsel çağrışımlar barındıran balık ve yumurtalara değil, sıradan yaşamı simgeleyen sarmısak başlarına ve mutsuz, somurtkan genç kadının etli butlu bedeni üzerine de ışık yaymıştır. Bu dünya ve öbür dünya, ruh ve beden, hizmet edenler ve hizmet edilenler arasındaki yapay karşıtlık böylece ortadan kalkarak yerini bütünlüğe bırakır. Farklı görüşleri savunan bu iki ara metin de Byatt'ın metniyle bütünleşir; yazarın bakış açısı Velázquez'inkinden farklı değildir. Ressam gibi o da maddesel dünyanın tinsel dünyaya nasıl aracılık ettiğini ortaya koymak ister. Velázquez'in tablosunun alegorik ve simgesel dokusunu çözümlediği öyküsüyle ona daha derin bir boyut kazandırır. Yapay ayrımları silen bütünlük Byatt'ın da ulaşmak istediği sondur.

Angela Carter'ın (1940-1992) "The Werewolf"[44] ("Kurtadam") adlı öyküsünün biraz farklı bir biçimi *South-West Arts Review*'da, sonra da *The Bloody Chamber* (1979, Kanlı Oda) adlı öykü derlemesinde yayımlanmıştır. Öykü, çok bilinen bir masal olan "Kırmızı Başlıklı Kız"ın ("Red Riding Hood") bir yeniden yazımıdır. On yedinci yüzyılda Charles Perrault tarafından yazıya dökülen bu masal neredeyse üç yüzyıl sonra Carter tarafından tekrar ele alınmış ve çağdaş bir değişkeye dönüştürülmüştür. Karanlık gerçekleri anlatmasına rağmen, "Bir varmış, bir yokmuş" diye başlayan "Kırmızı Başlıklı Kız"da daha masalsı bir hava, "The Werewolf"daysa baştan sona kadar katı bir gerçeklik egemendir. Perrault'nun çeşitlemesi, yalnızca saldırgan, kuduz kurtların, eskiden doğanın içinde ya da çok yakınında yaşayan insanlarda uyandırdığı korkuyu yansıtmaz; aynı zamanda güzel ve sevimli olmakla yetinmesi beklenen ve bu nedenle savunmasız kalan küçük bir kız çocuğunun baba kurdun temsil ettiği saldırgan erkek tarafından yok edilmesini de anlatır. Bu öyküde kötülük, insanın içinde ve uygarlığı temsil eden evinde yaşamaz, hayvan şeklini alarak ötekileştirilir ve toplum dışına, doğaya taşınır. Tehlikenin dışarı-

da bir yerde olduğu yanılsaması yaratılır.

Carter'ın öyküsündeyse kötülük insanın, toplumun içinde bulunur. Bu nedenle kurt artık, kurtadam ya da kurtkadın, yarı hayvan, yarı insandır. Carter'ın kırmızı başlıklı kızı çoktan masumiyetini yitirmiş, gerçekte kuzu postundaki kurdun ta kendisidir. Kız, öyküde hiç ortaya çıkmayan babasının etkisini hatırlatan ve fallik bir sembol olan bıçağını ustalıkla kullanabilmektedir. Kadının içindeki şiddet böylece erkeğin etkisine bağlanır. Ayakta kalabilmek için dünyaya ayak uydurmuş, savaşmayı ve kan akıtmayı öğrenmiştir. Carter aynı zamanda kötülüğün korkuyla olan yakın ilişkisini irdeler. Öyküsü, "Bir varmış bir yokmuş" diye başlamaz, bunun yerine sert ve kısa tümcelerle katı bir dünyanın olumsuz şartlarını göz önüne serer. Hava buz gibi ve fırtınalıdır, ormanda da vahşi hayvanlar pusuda yatmaktadır. Kontrol edemedikleri acımasız bir doğa karşısında korkuya kapılan insanlar, bu korkularını ve güvensizliklerini ilişkilerine de yansıtır. Başka insanlara, hatta kendi ailelerine bile güvenmezler. İnsanların gerçekte cadı, kurtadam (ya da kurtkadın), vampir ya da şeytanın ta kendisi olabileceğini düşünürler. Tehlikeli olarak damgalanan savunmasız insanları, bu korku ve batıl inançlarına kurban vermek zorundadırlar. Kızın kurtla karşılaşması, korkusunu ve batıl inancını tetiklemiştir. Yere düşen pençenin anneannesinin kesilen eli, elindeki siğili de cadı olduğuna dair bir işaret gibi algılar. Gerçekte yaşlı kadınların cadılıkla suçlanması evli olmadıkları için ataerkil düzeni tehdit etmeleri ve kimsesiz ve fakir olduklarında da toplum için maddi bir yük teşkil ettikleri şeklinde açıklanır. Ancak, kafasında cadılar, kurtadamlar, vampirlerin ve şeytanın hortladığı kız, kendi ailesinden birinin bile cadı olabileceği korkusuna kapılıp büyük bir acımasızlıkla anneannesini korkularına kurban eder. Kızın çığlıklarını duyan komşular eve doluşur, kadını dövüp ormanda taşlayarak öldürürler. Anneanneyi yiyen kurt, kuzu postuna bürünmüş kızın ta kendisidir. Hayat sadece acımasızlığı değil, fırsatçılığı da beraberinde getirir; kız anneannesinin evine yerleşip refah içinde yaşar.

Beryl Bainbridge (1934-2010) *Mum and Mr Armitage* (1985, Annem ve Bay Armitage) adlı öykü derlemesinde yer alan "Clap Hands, Here Comes Charlie" ("Haydi Ellerinizi Çırpın, İşte Charlie Geliyor") adlı mizahi öyküsünde, James M. Barrie'nin *Peter Pan, or The Boy Who Would Not Grow Up* (1902, *Peter Pan*) adlı yapıtını bir ara metin olarak kullanır. Birinde okura, ataerkil düzenin insanın doğayla olan bağının henüz güçlü olduğu geçmişe geri dönme arzusunu duyan evli barklı bir işçi, öbüründeyse hiç büyümek istemeyen Peter Pan adında bir çocuk karakter sunulur. Noel'e iki hafta kala, temizlikçi olarak çalışan Bayan Henderson'a müşterilerinden biri tarafından Empire Tiyatrosu'nda sahnelenecek *Peter Pan* oyunu için altı tiyatro bileti hediye edilir. Öykü, Charles Henderson'ın ilk adı belirtilmeyen eşi, oğulları Alec ve kızları Moira ve onun iki çocuğu Wayne ve Tracy ile beraber tiyatroya giderken ve oyunu seyrederken yaşamını gözden geçirmesi üzerine kuruludur. Seyrettiği oyundaki baba Charles da, Bay Darlington gibi, kimsenin ona şefkat göstermediğinden yakınır. Ataerkil bir toplumda yaşayan bir baba olarak ailenin geçimini sağlamakla yükümlüdür sadece. Yine de aile reisi olarak saygı görmez; oğlu kendisine "Charlie" diye hitap eder, arabayı üzerine sürer ve arada bir Bayan Henderson gibi, sesini kesmesini söyler. Yine oyunda, büyümemek için evlerinden kaçıp çocukların dünyası olan Hiçistan'a giden ve bu nedenle kayıp çocuklar diye adlandırılan karakterler gibi, Charles da kendisini kaybolmuş hisseder ve gençlik yıllarına geri dönmeyi arzular. Ataerkil düzeni yeniden geri getirip yitirdiği erkekliğine kavuşmak isteyen Charles, öykü boyunca, işten sonra diğer aile babalarıyla futbol oynadığı, kanalda balık tutarak ve tavşan avlayarak ailesini doyurduğu günleri anar. Oğlu Alec ise hayal âlemine sığınan babasının aksine, sorunlarla mücadele etme yolunu seçmiş ve sendika üyesi olmuştur. Sadece kendini düşünen babanın aksine, bir kuruma dahil olarak toplumsal bir bilinç taşımaktadır.

Bainbridge'in öyküsü aynı zamanda başka bir düzlemde, sanatın, özellikle de tiyatronun yaşamak için nasıl çırpındığını anlatır. En

köklü sanat dallarından biri olmasına rağmen televizyonun yarattığı gerçeklik yanılsamasını yaratamayan ve çoğu zaman yaratmayı da amaçlamayan tiyatro yaşama savaşı vermektedir. Oyun başladığında Charles gerçek bir köpek yerine başka bir şeyin kullanılmasına tepki duyar ve eski püskü dekorun da daha gerçekçi görünmesi için boyanmaya ihtiyacı olduğunu düşünür. Tinkerbell'in bir peri olduğunu da ancak hayal gücünün sınırlarını zorlayarak anlar ve oyunu, anlatmak istediğini dolaylı yollarla anlattığı için eleştirir. Ayrıca, Bayan Henderson'ın oyunun çocuklar için eğlenceli olacağı düşüncesi, tiyatroyu yetişkinlere pek hitap etmeyen bir tür şaklabanlık gibi algıladığını gösterir. Henderson ailesinin oyunu seyretmek için gittiği Empire Tiyatrosu'nun adı bu sanat dalının bir zamanlar ne kadar güçlü olduğuna işaret eder, zira "empire" "imparatorluk" anlamına gelir. Ancak, Empire Tiyatrosu uzun yıllar kapalı kalmış ve sadece kısa bir dönem için tekrar açılmıştır. Yine de oyun Charles'ın yaşamını gözden geçirmesini sağlamış, onun gibi yoksulluk ve yabancılaşma gibi sorunlarla boğuşan diğer aile fertlerine de kısıtlı yaşamlarından sıyrılma fırsatını sunmuştur.

Postmodernizmle kesişen sömürgecilik sonrası edebiyatıysa, örneğin Frank O'Connor, Jean Rhys, Jane Gardam, Doris Lessing, Hanif Kureishi ve Kazuo Ishiguro temsil eder. Joyce gibi İrlanda Okulu'nu temsil eden Frank O'Connor'ın (1903-1966) "Guests of the Nation" ("Ulusun Konukları") adlı öyküsü, öyküyle aynı adı taşıyan derlemede (1931) yer alır. 1916'da İngiltere'nin sömürgesi İrlanda'nın başkenti Dublin'de, Patrick Pearse ve James Connolly'nin önderliğinde İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik Örgütü, Paskalya İsyanı diye adlandırılan eylemi gerçekleştirmiştir. Altı gün boyunca bağımsız İrlanda Cumhuriyeti'nin kurulmasına çalışmış, ama sayıca üstün ve acımasız Büyük Britanya ordusu karşısında boyun eğmek zorunda kalmıştır. Yine de gerilla savaşı devam eder ve 1937'de Güney İrlanda'nın bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanır. Öyküde, İrlanda'nın bağımsızlık davasına karışmış genç anlatıcı geçmişe dönüp, anlamsız bir gö-

rev duygusu adına nasıl insan öldürdüğünü hatırlar.

"Konuklar" sözcüğünün seçilmesi ironiktir, zira bu sözcük hem İrlanda'daki İngiliz sömürgecilere hem de İrlandalılar tarafından esir alınıp idam edilen İngilizlere bir göndermedir. Öykü, akşam karanlığında oynanan dostça bir kâğıt oyunuyla başlar. Birbirlerine "ahbap" diye seslenen adamlar gerçekte "onlar" ve "bizler" diye iki tarafa bölünmüştür. İriyan Belcher ile ufak tefek Hawkins adlı iki İngiliz, İrlanda'da İkinci Tabur tarafından kaçırılmış ve o zaman genç bir çocuk olan ve Bonapart adıyla bilinen anlatıcı ile Noble adlı iki İrlandalının gözetimi altına verilmiştir. Uzun bir süredir aynı çatı altında yaşayan ve her akşam beraber kâğıt oynayan iki taraf arasında bir arkadaşlık gelişmiştir. Anlatıcıya göre, iki İngilizin İrlandalılardan hiçbir farkı yoktur; Hawkins'in İrlanda'yı kendilerinden daha iyi bildiğini kabul eder ve hatta o ve Belcher'ın yöresel danslarını bile öğrendiğini söyler. Tanrıtanımaz ve komünist Hawkins, insanları ölümden sonraki yaşam fikriyle avutan ya da uyutan ve böylece yeryüzündeki haksızlığa isyan etmelerini önleyen Hıristiyan dinine söver. Tıpkı bağımsızlıklarını isteyen İrlandalılar gibi o da insanlar için özgürlük ister. Aslında İrlanda'da eskiden beri güçlü olan Katolik inanç, milliyetçiliği de beraberinde getirmiş ve hem Katolik ve Protestan İrlandalılar arasındaki çatışmada hem de İngiltere'ye karşı yürütülen savaşta önemli bir siyasi rol oynamıştır.

Anlatıcı ise hiçbir davayı şiddetle savunmaz. Ülkesini sömüren tarafı temsil eden iki İngilize karşı nefret ve düşmanlık duymaz, tam tersine onlara insanca yaklaşır. Anlatıcıyı olayın içine, ülkesine karşı duyduğu görev duygusu ve gençliğin verdiği saflık sürüklemiştir. Hiçbir zaman "oyun"un bitip de esirlerin idam edileceği düşüncesi aklına gelmez, ancak, sonunda anlatıcı ve Jeremiah Donovan idamı gerçekleştirir. Sonra da anlatıcı yıldızlara bakıp bataklıktaki kuşların gitgide zayıflayan seslerini dinler. Doğanın ortasında görev duygusuyla sınırlandırılmış ufku genişler. Sakin anlatım devam eder, ama gündelik konuşma dilinin yerini hüzünlü bir şiirsellik alır. Yıldız-

lar evrenin bir parçasıdır ve bu kocaman evrende yaşayan küçücük, ölümlü insanların, onların bir bataklığa saplanmasına neden olan davaları nedeniyle birbirlerini öldürmeleri çok anlamsızdır.

Jean Rhys'in (1894-1979) *The Left Bank* (1927, Sol Kıyı) adlı öykü derlemesinin başında, kendisi de yazar olan Ford Madox Ford'un önsözü yer alır. Ford, Fransız yazarların etkisi altında kalan Rhys'in hem teknik hem de izlek açısından İngiliz edebiyatına büyük bir yenilik kattığını vurgular. Rhys yaşamın akıcılığını yalanlayan biçimsel bütünlük yerine başı sonu olmayan öyküler anlatır, geleneksel betimlemelerle yansıtılan bir yer ya da mekân üzerine odaklanmak yerine karakterlerin içsel dünyalarını, yaşadıkları açmazları sunar. Deneysel öyküleriyle kendi döneminde fazla dikkat çekmemiş, ama 1960'lı yıllarda tekrar keşfedilmiştir. "Mixing Cocktails" ("Kokteyl Hazırlarken") adlı öykünün anlatıcısı, Jamaika'da yaşayan İngiliz kökenli küçük bir kızdır. Hem yetişkinlerin dünyasında uyumsuz bir varlıktır hem de ne tam olarak yerli Jamaika kültürüne ne de İngiliz kültürüne aittir. Yaşadığı bu acı veren karmaşa nedeniyle kendi iç dünyasına çekilip yaşamına nasıl bir yön vereceğini düşünür.

Jamaika peş peşe sömürgeci ülkelerin hedefi olmuştur. 1494-1655 yılları arasında, Columbus'un önderliğinde Jamaika'nın yerli halkı yok edilmiş ve İspanyol yerleşim merkezleri kurulmuştur. İspanyolları bu ülkeye getiren altın hayali boşa çıkmıştır, ama sonra orayı Meksika'yı ele geçirmek için bir üs olarak kullanmışlardır. Jamaika, 1655 yılında da, oradaki şeker tarlalarında çalışmak üzere, Afrika'dan köle getiren Büyük Britanya'nın eline geçmiştir. Birçok isyandan sonra 1834 yılında köleliğe son verilmiş, 1962 yılındaysa bağımsızlığını ilan etmiştir Jamaika. Öykünün yazıldığı yılda Jamaika Büyük Britanya'nın sömürgesidir ve anlatıcının yaşadığı karmaşa büyük ölçüde bu iki ülke arasındaki sorunlu ilişkinin sonucudur. İngiliz kökenli beyaz Jamaikalılar, Jamaika'daki siyahlar tarafından sömürgeci olarak hor görülür, Britanyalıların gözündeyse artık tam beyaz değillerdir. Öyküdeki küçük kız tepedeki evin veranda-

sında duran teleskopla Jamaika'daki Avrupalılara, Fransız, Kanada ve İngiliz gazetelerini ulaştıran gemiyi gözler. Kendi babası da *Times Weekly Edition*'ı okur. Jamaika'ya geleli yıllar geçmiş olabilir, ancak, geride bıraktıkları kültürle olan bağları hâlâ devam etmektedir. Babanın satranç oynarken yaptığı hataları anlamak için bir İngiliz gazetesinin satranç sütununu okuması, iki ülke arasındaki ilişkileri yansıtır. Satranç oyununda da öyküde sömürülen yerliyi ve sömürgeci beyazı temsil eden siyah ve beyaz taşlardan oluşan iki taraf vardır. Babanın bir İngiliz gazetesini anahtar gibi kullanması, baskın olan tarafın İngiltere olduğunu gösterir. Kız ise Jamaika'yı gerçek vatanı olarak kucaklar. Öte yandan akılcı İngiltere'nin Jamaika'yı ötekileştirmesi nedeniyle sürekli garip, somurtkan ve kinci olmakla suçlanan kız, kendi yerli kimliğinden rahatsızlık duyup kabul gören tipik bir İngiliz hanımefendisine dönüşmeyi düşler. Küçük kız yaptığı en iyi şeyi yapar: kokteyl hazırlar. Tıpkı iki farklı tarafın birbiriyle savaşması diye betimlenebilen satranç oyunu gibi, kokteyl de iki ana maddeden oluşur. Fakat önemli bir fark söz konusudur: İki madde bütünleşene dek karıştırılır. Kullandığı angostura Jamaika'nın tipik tropikal ağaçlarından elde edilen ekşimsi bir yapraktır, cin ise Batı'nın içki kültüründe yeri olan bir içkidir. Cinin İngiltere'yi simgelemesi için seçilmesi son derece ironiktir, zira İngiltere, birçok başka tüketim maddesi ve felsefe gibi, bu maddeyi de sömürdüğü Hindistan'a borçludur. Orada bulunan cini, kinin içeren toniğe kattıklarında, kendilerini malaryaya karşı dirençli kılan bir içki elde etmişlerdir. Angostura ve cinin karıştırılması simgesel olarak kültürel çatışmaların ortadan kaldırılıp uyumlu bir ilişkinin kurulmasına işaret eder. Bu hayalse, geleceği temsil eden bir çocuğun hayali olarak sunulur. Ancak, iki kültür arasındaki çatışmayı içselleştirerek bir anlamda bir kişilik bölünmesi yaşayan küçük kızın bu hayalinin ne denli gerçekçi olduğu sorgulanabilir.

Jane Gardam (1928) *Black Faces, White Faces* (1975, Kara Yüzler, Beyaz Yüzler) adlı öykü derlemesinde yer alan "Something to Tell the

Girls" ("Tam da Kızlara Anlatılacak Bir Şey") adlı yapıtında, tipik iki İngiliz kadının Kingston, Jamaika'da yerlilerle karşılaşmasını, sömürgecilik sonrası bakış açısıyla anlatır. Bu iki kadın zamanın değiştiğinin, İngiltere'nin sömürgecilik politikasının sorgulandığı dönemin çoktan başladığının farkında değildir. Bu nedenle yerlilerin kendilerine gösterdikleri tepkileri doğru algılayamayıp öyküye mizah öğesini katan yanlış anlamalara yol açarlar. Değişmeyi reddetmeleri ayrıca birer karikatür ya da eksantrik kişiliklere dönüşmelerine neden olur. Yine de acımasızca eleştirilmezler, eksantrik olmakla beraber sevimlidirler. Jamaika'daki maceralarının, *The Times* gibi tipik bir İngiliz gazetesinde yer alması fikri de bu iki kadının İngiltere'yi, tarihini ve ideolojisini ne denli temsil ettiğine işaret eder. Yazar İngiltere'yi bu denli yüceltmelerinin nedenini de anlatır. Daha romantik ve yumuşak bir kişiliğe sahip, güllü muslin elbiseler içindeki Dee-Dee ve militan giysiler içindeki demir iradeli Gongers adlı bu iki bekâr İngiliz öğretmen, eski zamandan kalmadır. Birinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın da birer parçası olarak onlar da tüm vatansever İngilizler gibi çalışma disiplinini benimseyerek ülkeyi toparlamak için seferber olmuştur. Ne ironidir ki bu denli benimsedikleri İngiltere onları aynı derecede benimsemez. Daha sonra kadın hareketinin bir parçası olup Cambridge Üniversitesi'ne kabul edilen ilk kadınlar arasında yer alırlar ancak ellerine, erkek öğrencilere verilen diploma yerine yalnızca başarılı olduklarını gösteren bir sertifika verilir.

Hem emperyalizm karşıtı Marksist hem de feminist yaklaşımıyla tanınan Doris Lessing (1919), yazarların her tür baskıya karşı çıkmak zorunda olduğuna inanır. Kendisi, büyüdüğü Rodezya'da ırk ayrımına karşı faaliyetlerde bulunmuştur; yakın bir zamana kadar da bir komünist parti üyesidir. Lessing genellikle kültürler arasındaki çatışmayla aynı kültür içinde çatışan farklı bakış açılarını ve bir karakterin içine düştüğü ikilemi irdeler. Lessing'e göre, toplumsal ve siyasal görüşler insanlar arasındaki iletişimi ve ilişkileri etkiler. *This Was the Old Chief's Country* (1951, Burası Yaşlı Şefin Ülkesiydi)

adlı derlemesinde yer alan, gerçekçi anlatımın bir örneği olan "The Old Chief Mshlanga" ("Yaşlı Şef Mışlanga") sömürgecilik sonrası bakış açısıyla Afrika'da babasının çiftliğinde yaşayan beyaz bir kız çocuğunun ırk ayrımını sorgulamasını anlatır. Öykünün başında kız henüz küçüktür ve Afrika topraklarında yaşamasına rağmen beyaz kültürün dışına çıkmamış, beyazların siyahlara yönelik önyargılarını da sorgulamaya başlamamıştır. Bu nedenle yazar, öykünün başında çocuğa bir ad vermez. O henüz bireyselliğini keşfetmemiştir; beyaz toplumun insanlara, ırklara ve dünyaya ilişkin değer yargılarını benimsemiş bir üyesidir. Ancak, kız on dört yaşına, yani ergenlik çağına gelip yetişkinliğe adım atarken, çiftliğe dahil toprakların sınırlarını aşıp kendi kültürünü yaşatmaya çalışan yaşlı siyah Şef Mışlanga ile karşılaşır. Bu karşılaşma onun siyahların dünyasıyla tanışmasına ve yeni bir bilinç kazanmasına yol açar. Bu dönüm noktası üçüncü ağızdan anlatıcının yerini, birinci ağızdan anlatıcıya bırakmasıyla vurgulanır. Genç kız artık, toplumun ona sunduğu kimliği reddedip kendi benliğini aramaktadır.

Hanif Kureishi'nin (1954) *Love in a Blue Time: Short Stories* (1997, Hüzünlü Bir Zamanda Aşk: Kısa Öyküler) adlı derlemesinde yer alan "My Son the Fanatic" ("Fanatik Oğlum"), Pakistanlı baba Parvez'in ailesiyle beraber göç ettiği İngiltere'deki yaşama, görünürde tam uyum göstermesiyle oğlu Ali'nin uyumsuzluğu üzerine kuruludur. Oğul İngiliz kültürünü reddedip köktendinci Pakistanlı kimliğine bürünüp hem İngiltere'yle hem de babasıyla çatışır. Ancak, baba-oğul arasındaki kuşak çatışmasında geleneksel roller değiş tokuş edilmiştir. İngiltere'yi özgürlük ülkesi diye tanımlayan baba açık fikirlidir, isyankâr oğluysa bağnazdır. Oğul uyumsuzluğunun altında yatan asıl sorunu şöyle dile getirir: Pakistanlı oldukları için kendilerinden nefret eden bir ülkeyi nasıl sevebilir ki? Babasının göz ardı ettiği ırkçılığa tepki olarak, babasının reddettiği Pakistan kültürünü benimser. Çatışmanın bir başka boyutu daha vardır. Kendi vatanında baskıya maruz kaldığı için Batı'yı özgür bir yer olarak kucaklayan babaya

karşın oğul, bu özgürlük içinde kaybolmuş, bir boşluğa düşmüştür. Batı'daki tüketim alışkanlığı doyumsuzluğu ve tinsel boşluğu da beraberinde getirmiştir. Ali sınırlar, kurallar yok olunca neye inanacağını şaşırmış ve birçok İngiliz genci gibi kurtuluşu disiplin ve itaat etmeyi öğreten bir dinde bulmuştur.

Ne kadar kabul etmese de baba Parvez'in kendisi de uyumsuzluk yaşamaktadır. Sadece oğluna değil, eşine de yabancılaşmış, Batılı bir kadın seçmiştir. Kendisini gerçekten ait hissettiği yerse, fahişelik yapması nedeniyle bir başka uyumsuz karakter olan Bettina'yla beraber gittiği, bataklığın ötesindeki doğadır. Ancak, burada bile bir yabancılaşma sorunu yaşamaktadır. Tam olarak benimseyemediği uygarlığa yine de fazla alışmış olmalıdır ki, arabasından inmez. Zaten doğaya yine teknoloji vasıtasıyla ulaşmıştır. Gerçek evi, belki de kendisini, Bettina dışında dış dünyadan soyutlayabildiği taksi olarak kullandığı arabasıdır. Aile içinde bir kişi daha vardır yabancılaşmayı yaşayan: Parvez'in adı olmayan eşi. Öyküde kadına ilişkin sadece birkaç cümlenin yer alması yokluğunu gösterir. Parvez, oğlunun namaz kıldığı odaya gitmeden önce, yatağında oturup bir şey diken eşine, orada bekleyip sesini çıkarmamasını söyler. Kadın meraklı gözlerle ona bakmasına rağmen bir şey söylemez. Özgürlük ülkesinde baba tüm nimetlerden faydalanırken kadın unutulmuştur. Yine bir oda tüm dünyası, sessizlikse yazgısı olmuştur. Yazmak ya da konuşmak yerine ancak kalemi çağrıştıran iğneyi, işaret yerine de dikiş izini kullanabilmektedir.

Kazuo Ishiguro'nun (1954) öykülerindeki karakterler genellikle geçmişe dönüp yaşadıkları zamanı anlamaya çalışır. Geçmişte yaşadıkları kayıplar aniden ortaya çıkan anılar şeklinde geri döner ve birbirlerine yabancılaşmış karakterler arasındaki suskunluğu bir ölçüde bozar. *Firebird 2* (1992, Ateşkuşu 2) adlı öykü derlemesindeki "A Family Supper" ("Bir Aile Yemeği"), dağılmış bir Japon ailesinin kalan fertlerinin bu kayıplarla yüzleşmek zorunda kalmasını anlatır. Amerika'ya göç eden ailenin oğlu, iki yıl önce annesini ve Japonya'yla

bağlantısını kaybetmiş, Japonya'ya dönmeden önce de Amerikalı kız arkadaşından ayrılmıştır. Baba sadece eşini kaybetmemiş, oğluyla yıllardır dargındır; kızı Kikuko da Osaka kentinde üniversiteye gitmek amacıyla evden ayrılmıştır. Kısa bir süre önce de hem iflas eden şirkette beraber çalıştığı ve intihar eden en yakın iş arkadaşını yitirmiş hem de işini kaybetmiştir. Kikuko ise annesini yitirmiş ve gittikçe babasına da yabancılaşmıştır. Ancak, bu kişisel kayıplar Ishiguro'nun birçok öyküsünde olduğu gibi yine açık açık tartışılmak yerine çabucak geçiştirilerek değinilen ya da sadece ima edilen daha geniş tarihsel olaylara bağlanır. Gerçekte tüm bu ölümlere ve kayıplara neden olan, Japonya'nın Nazi Almanyası ve İtalya'nın müttefiki olarak savaştığı İkinci Dünya Savaşı'dır. Birleşik Amerika sonunda, 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima'ya, üç gün sonra da Nagazaki'ye atom bombası atıp Japonya'yı teslim olmaya zorlar. Birleşik Amerika ve müttefikleri tarafından işgal edilen Japonya, imparatoru kukla gibi kullanmaya çalışan General Douglas MacArthur'ın çizdiği politikaya boyun eğmek zorundadır. Japonya'ya uygulanan Amerikanlaştırma politikası genç kuşağın, köklerine bağlı yaşlı kuşağa yabancılaşmasına neden olur. Öyküdeki annenin ölümü ve babanın çocuklarıyla ilişkisinin gittikçe zayıflaması, hatta babanın çalıştığı şirketin batması, iş arkadaşı Watanabe'nin, eşinden ve iki kızından oluşan ailesini gazla zehirledikten sonra intihar etmesi de Japonya'nın Amerikanlaşmaya ayak uyduramamasının sonucudur. Baba, hayal kırıklığı yaşayan ve endişeleriyle boğuşan annesinin ölümünün bir kaza olmadığını, gerçekte bir intihar olduğunu ima eder. Ölümü, zehirinin özenle çıkarılması gereken Fugu adlı balıktandır. Ancak, damarlarında dolaşan zehir geleneksel Japon kültürünü zehirleyen Amerika'dır. Fugu balığı, Japonya'yı başka ülkelere bağlayan Pasifik açıklarında bulunur ve böylece simgesel olarak yabancı bir kültürü Japonya'ya taşımıştır.

Bundan sonraki farklı dönemlerde yazılan üç öykü, birbirinden farklı görünse de akılcılığı altüst eden gerçeküstü bir hava taşır. Dylan Thomas'ın "The Tree" ("Ağaç") adlı öyküsü gotiktir; Ian McEwan'ın

"First Love, Last Rites" ("İlk Aşk, Son Ayinler") adlı öyküsündeki gerçekçi anlatım, sınırlı tutulan, ama varlığını sürekli hissettiren gotik ya da gerçeküstü boyutla birleşir; Penelope Fitzgerald'ın "At Hiruharama" ("Hiruharama'da") adlı öyküsündeki gerçeküstü havaysa gotik yerine absürd öğelerden doğar.

Galli yazar Dylan Thomas (1914-1953) kısıtlı bir gerçekçilik karşısında daha evrensel bir boyut sunan mite geri dönüşü savunan, şiir alanındaki Yeni Vahiy (New Apocalypse) adlı akımın izleyicisidir. Adı, *İncil*'de yer alan "Vahiy"e bir göndermedir. *İncil*'de, günahkâr insanların sonunu getirecek olaylar Tanrı tarafından ifşa edilir. Ancak insanların yok oluşundan sonra, Tanrı yeni ve kusursuz bir insan ırkı ve bir düzen yaratacaktır. İkinci Dünya Savaşı sırasında etkili olan Yeni Vahiy akımı savaşa bir tepkidir, ancak, *İncil*'de anlatılan yenidendoğuş düşüncesini benimseyerek aynı zamanda iyimserdir. Akım, savaşa engel olamayan akılcılığa karşıt olarak hayal gücünü yücelterek, dar bir dünya görüşünü aşmaya çalışan romantizmle ve Freud'un bilinçaltı kuramına dayanan gerçeküstü ekolüyle de yakından ilintilidir. Thomas bu yaklaşımı sadece şiirlerinde değil, kısa öykülerinde de benimsemiştir. Birçok öyküsünde kısıtlayıcı gerçekçi anlatım yerine, özellikle dinsel mitler ve yine salt ampirik bir gerçekliğin ötesine giden gotik anlatımı da kullanmıştır. Öykülerinde, gotik ve romantik edebiyatın ve Galler edebiyatımn başlıca özelliği olan ilkel, mistik ve romantik havasını yansıtmış ve yine bu edebiyat türlerinde olduğu gibi, iyi ve kötü, sevinç ve acı gibi karşıtlıkları birbiriyle kaynaştırmıştır. Bowen, Dylan'ın yapıtlarını hezeyan ya da rüya olarak tanımlar ve öyküye yeni bir yön verebileceğini düşünür.[45] Ancak Dylan'ın öykülerinin devrimci bir niteliği olmamıştır.

Thomas *Adventures in the Skin Trade* (1955, Kabuk Değiştirme Maceraları) adlı öykü derlemesinde yer alan "The Tree"de ("Ağaç"), şiirsel ve yoğun dinsel simgelerle yüklü bir dille, ölümün ve yeniden dirilişin gerçekleştiği, iyinin ve kötünün bir arada olduğu mistik bir dünya yaratmıştır. Thomas'ın öyküde ele aldığı mit *İncil*'de anlatılan

İsa'nın çarmıha gerilmesi mitidir. Bu öyküyü tekrar canlandıran üç karakterin, yani İsa'yı çarmıha geren erkek çocuğun, ona *İncil*'deki öyküleri anlatan yaşlı bahçıvanın ve yeni bir İsa olarak ortaya çıkan deli dilencinin adları yoktur ve çevrelerinden soyutlanmışlardır. Mitler okura, bireyselleştirilip gerçekçi ayrıntılarla betimlenen bir çevreye yerleştirilen karakterler yerine kalıplar sunar, zira bu tür öyküler, evrensel bir dünya ve insan modelini dışavurur.

Çocuk ve bahçıvan aynı zamanda, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlüsünün ilk iki halkasını temsil eder. Bahçıvan, çocuğa özellikle en sevdiği öyküyü anlatır: İsa'nın çarmıha gerilişini. Çocuğun hayal gücü geniştir ve bu nedenle akılcılığın izah edemediği mistik öykü ve gerçeklere açıktır. Çocuk, bahçıvanın anlattığı öykünün etkisi altında kalarak oturduğu evin bahçesinde duran bir ağacı İsa'nın çivilendiği ağaç olarak görmeye başlar. Ağaç mitolojide, koca evrende var olan, iyi ya da kötü her şeyi doğuran bir dünya göbeğidir. Ağacın tepesi gökyüzündeki Tanrı'ya uzanan bir köprü, kökleriyse toprak altındaki cehenneme uzanan yollardır. Bu nedenle iyiliği ve kötülüğü, güzelliği ve çirkinliği, sevinci ve acıyı doğurur. İsa'nın çivilendiği ağaç hem acıyı ve ölümü hem de dirilişi ve sevinci getirmiştir. Koca evrende yaşam, ölüm ve diriliş döngüsü sonsuza dek tekerrür eder. Çocuk bahçede bulduğu deli dilenciyi telle ağaca bağladığında dilenci gülümser ve ona "Kardeş" diye hitap eder. Çocuğun elinde, onu ağaca çivilemek için gümüş çiviler vardır. Bu dehşet verici son, iki karakterin Cenabıhakkın onlar için öngördüğü rolleri oynamalarıyla gerçekleşir. Okuru ürperten vahşet ve dilencinin sezdirilen ölümü, ikilinin birer sadist ve mazoşist olduğunu göstermek yerine, *İncil*'deki öykünün de anlattığı gibi iyiliği doğuracaktır: İsa'yı temsil eden dilenci dirilecek ve insanların ruhlarını kötülükten arındıracaktır. Öyküdeki grotesk anlatım, karakterlerin sürdürdükleri sakin ve durağan yaşamları altüst eder ve doğaüstü olaylar sonucunda farkında olmadıkları bazı gerçekleri sarsıcı bir şiddetle görmelerini sağlar. Öyküdeki gotik anlatım ayrıca insanların Tanrı'nın varlığının ve yollarının,

İsa'nın çarmıha gerilmesi ve dirilişi gibi "gerçek"lerin ve mucizelerin ne derece dehşet verici olduğuna dikkat çeker.

Ian McEwan'ın (1948) *First Love, Last Rites* (1975, *İlk Aşk, Son Ayinler*) adlı öykü derlemesinde yer alan ve onunla aynı adı taşıyan yapıtı, birçok öyküsü gibi, kendi kimliğini bulmaya çalışmakla beraber yaşamı ve ölümü anlamaya çalışan bir genç üzerine kuruludur. Aynı zamanda birincil karakter olan anlatıcı, okulunu yeni bitirmiş ve bundan sonra yaşamına nasıl bir yön ve anlam vereceğini henüz bilemeyen, on yedi on sekiz yaşlarında genç bir erkektir. McEwan bu geleneksel izleği, gencin korkularını dışavuran gotik ve neredeyse gerçeküstü öğelerle birleştirerek yeniden biçimler. Eleştirmenler yazarın dile olan duyarlılığına, şiirsel anlatımına da dikkat çeker.

Adı olmayan genç anlatıcı, sorunlarını kendi içinde çözmeyi seçer ve öykü uzun içsel bir konuşmaya dönüşür. Düşüncelerini dile dökmesi anlatıcının ikiye bölünmesine neden olur: O hem olayları yaşayan ve acı çeken karakter hem de onları belli bir mesafeden betimleyip inceleyen anlatıcıdır. Sanatsal bir kimlik taşımaya da hazırlanmaktadır aynı zamanda; şiir yazmayı dener, ama yaşadığı düşünce ve duygu yoğunluğu sözcükler üzerindeki hâkimiyet sağlayacak nesnelliğe erişmesine henüz izin vermemektedir. Anlatıcı ne yapmak istediğini bilmemesine rağmen ne istemediğini çok iyi bilir. Kız arkadaşı Sissel fabrikada bir iş bulduğunda, anlatıcı, Sissel ve kendisinin de başkalarından hiçbir farkları olmadığını, herkes gibi onların da bir oda, ev, iş ve kariyer peşinde olduklarını söyler. Böylece burjuva yaşam biçimine duyduğu tepkisini dile getirir. Zaten bu yaşam biçimi çökmüştür; anlatıcının ve kız arkadaşının aileleri parçalanmış, evleri de bir cehenneme dönüşmüştür.

Öyküde yaşam cinsellikle iç içedir. Cinsellik bir anlamda yaşamın başlangıcı, kaynağıdır ama anlatıcı bu yeni keşfettiği gücü karşısında yine korkulara kapılır. Sissel'ın kendisi bir bilinmeyendir; yeni tanımaya başladığı bir kadındır, üstelik konuşmak yerine sessiz kalmayı yeğlemektedir. Anlatıcının çözemediği kapalı bir kutudur. Sis-

sel ya da gözle görünmez rahmi yaşam kaynağının ta kendisidir; anlatıcıysa aciz bir kul gibi, rahminin karanlığında bekleyen aç yaratığı, yani yeni oluşacak yaşamı spermiyle beslemeye mahkûmdur. Rahimdeki yeni yaratık yine bir bilinmeyendir. Henüz şekilsiz, kimliksiz bir cenindir. Anlatıcının korkuları sonunda odada tıkırtılarını duyduğu tiksindirici bir fare/sıçan şekline bürünür. Anlatıcı sıçanla karşı karşıya geldiğinde öykü doruk noktasına ulaşır. Uzun bir kovalamacadan sonra, olgun bir meyveye benzettiği tehditkâr sıçanın karnını küsküyle yarar; sıçan, rahminde soluk renkli beş embriyo taşımaktadır. Hamile dişi sıçan, Sissel gibi yaşamı simgeler; yaşam gibi ürkütücüdür ve taşıdığı embriyoların sayısının tek sayı olması yine yaşamın pürüzlü ve dengesiz olabileceğine işaret eder. Ancak sonunda anlatıcının, avucunu Sissel'ın sıcak karnı üzerine koyup, "Evet," demesi, Joyce'un *Ulysses* adlı romanında yabancılaştığı eşi Leopold Bloom ile barışan ve yaşamı simgeleyen Molly Bloom'un yaşama cesaretini dile getirmek amacıyla söylediği, "Evet" sözcüğüne bir göndermedir.

Penelope Fitzgerald (1916-2000) az ve öz ilkesine dayanan kısa öykü türü için ideal bir özelliğiyle tanınır: Az sözcükle yer ve karakter canlandırabilme ustalığıyla. Değişik edebiyat türlerinden yeni örnekler içeren *New Writing* (1992, Yeni Edebiyat) adlı derlemede yer alan "At Hiruharama"da ("Hiruharama'da") gerçekçi anlatımı gerçeküstü olaylar ve mizahla buluşturur. Öykünün gerçeküstü havası hiçbir şeyin planlandığı gibi gitmemesinden, bir kadın doğum yaparken altı ayda bir ziyarete gelen arkadaşın çıkıp gelmesi ve yemek beklemesi, doğan ikizlerden birinin yanlışlıkla çöpe atılması gibi absürd rastlantıların yer almasından doğar. Fitzgerald'ın karakterleri genelde yaşamlarında tutunamayan, yenilgiye uğrayan insanlardır. Yine de cesaretli ve inatçı bir yaşama isteğiyle doludurlar. Trajedi ve komedi arasında sürekli gidip gelen ve bir ailenin tarihçesini anlatan öyküde çoğu karakter kaybedenler arasından seçilmiştir. Aralarında Yeni Zelanda'nın ücra bir köşesinde yokluk içinde geçinmeye çalışan İngiliz göçmeni bir çift, gerçek yaşamla bağlantısını koparmış, hayalci ve

ben-merkezci arkadaşları ve yanlışlıkla çöpe atılan bir bebek vardır. Ancak öykü başarıyla biter, zira ölümle burun buruna gelen bebek sonradan başarılı bir avukat olacaktır. Anne baba bu olaydan sonra duvarlarına, üzerinde "Hiçbir Şeyi Atma" yazılı bir plaka asar. Yaşamlarının başında kaybetmeye mahkûm oldukları düşünülenler inatla başarısızlığa ve ölüme direndiklerinde daha güçlü hale gelip başarıya ulaşırlar.

Son öykü ise, postmodernizmin edebiyat ve dile ilişkin kuşkularına rağmen, insan var olduğu sürece öykülerin de var olacağını gösterir. John Fuller'ın (1937) yaşam ve ölüm, cinsellik ve insan bilinci gibi konuları irdelediği felsefi ve mizah dolu *The Worm and the Star* (1993, Solucan ve Yıldız) adlı öykü derlemesinde yer alan "My Story" ("Benim Öyküm"), öykü türünün uzun geçmişine uzanır. Anlatıcının okura seslenen güçlü sesi bu türün başlangıcının sözlü geleneğe dayandığını hatırlatır. Öykünün izleği de insanın ruhsal durumu yerine fiziksel davranışlarının yansıtıldığı tarih, mitoloji ve epikten alınmıştır. Anlatıcı tüm öykülerin aslında tek bir öykünün çeşitlemeleri olduğunu öne sürer: Bizi var olduğumuza inandıran vücutlarımızın öyküsü. Düşünce yerine bedeni benimseyen bu yaklaşım, postmodernizmin geçmişte ve bugün dünyayı savaşlara sürükleyen, her türlü suça ve sömürüye kılıf hazırlayan düşünce sistemlerine karşı duyduğu şüpheye işaret eder. Anlatıcının değindiği öyküler, okuru dünyanın her bir köşesine götürüp bu türün sınır tanımayan, çok köklü ve farklı uygarlıkların öykülerini barındıracak kadar esnek olduğunu hatırlatır bize. Öyküde Babil, Çin, Türkiye, Roma gibi yerlerin adları geçer. Anlatıcıya göre aslında her bireyin yaşamı bir öyküdür, çünkü insanlar genelde hiç durmadan bir şeyin peşinde sürüklenip gider. Bu anlamda öykü bir yaşam, bir yolculuk, bir arayış demektir. Anlatıcı öyküde, Pers İmparatorluğu'nu kuran ve eski dünyada bilimin merkezi olan Babil'i de fetheden Sirus'a göndeme yapar. Bir başka karakterse, dinsel arayışı sırasında, tüm yaşamın kaynağı olduğuna inanılan ve Artemis'in tapınağının durduğu Efes'e gelir. Yine bir başkası

Çin'deki duvar boyunca ilerleyip ele geçirdiği barutla Batı'ya döner. İnsanın yaşamı kısa olabilir, ancak öyküler büyük olayları, gizemleri aydınlatır. Bir bireyin öyküsü gerçekte tüm bir uygarlığın öyküsüyle, kuruluşu, güçlenmesi ve çöküşüyle birleşir.

Anlatıcı, öykülerin var olma nedenine de değinir. Öyküler yaşamsal bir ihtiyaçtır. Bizim, bize var olduğumuzu gösteren, yaşamlarımızı anlatan kurmaca anlatılara ihtiyacımız vardır. Kendimizi, yaşamlarımızı, dünyayı ancak sözün, öykünün yardımıyla algılayıp yorumlayabiliyoruz. Yine de anlatıcıya göre hiç kimse yaşamının bir öykü, kendisinin de öykünün başkarakteri olduğunu düşünmez. Bunun nedeniyse, insanın ölümsüzlüğünü düşlerken, öykünün bir sona ihtiyaç duymasıdır. Anlatıcı yaşlıdır ve ölümü yaklaşırken birinin öyküsünü kaydetmesini bekler, zira öyküler fani bir dünyadaki insanın tüm yolculukları, çabaları ve arayışlarıyla beraber geçmişe ışık tutar.

Antolojideki öyküler yirminci yüzyılda yeni bir tarihin başladığını göstermektedir. Modern dönemde insanlar, savaşlara engel olmayan Tanrı'nın, lider figürlerinin ya da toplumun gerçeklerle doğruları ortaya koyabileceğine inanmayı bırakıp onları doğada ve özbenliklerinde aramaya başladılar. Postmodern dönemdeyse gerçekleri yansıttığı düşünülen geleneksel söylemleri altüst etmek amacıyla yapıbozucu bir yaklaşımla parodi, ironi, hiciv ve parçalama kullanılmaya başladı. Postmodernizm tek gerçek yerine çoğul, tikel ve göreli gerçekleri, merkez yerine yereli ve ikili karşıtlık yerine melezleşmeyi savundu.

Peki postmodernizmden sonra ne gelecek? Birçok yazar tarafından kullanılan yeniden yazım stratejisinin de gösterdiği gibi, postmodernizm, özgün öyküler yaratmak yerine eski öykülerin çeşitlemelerini üretir. Ancak geçmişin sorgulaması tamamlandığında, sıra yeni bir başlangıç yapmaya gelince, ilerleme hangi yönde olacak? Tarih tekerrürden ibaret sayılıp edebiyat yine geri adım mı atacak? Bu sorunun cevabı henüz yok. Yirmi birinci yüzyıl geçici olarak bir çıkmaza girmiş olabilir, ancak, Fuller'ın öyküsünün de gösterdiği gibi yolculuklar, arayışlar ve öyküler hep devam eder.

DİPNOTLAR

[1] E.D. Hirsch, Jr., *The Aims of Interpretation*, Chicago: University of Chicago Press, 1976, ss. 120-121.
[2] J.A. Cuddon (Ed.), *Dictionary Of Literary Terms And Literary Theory*, 3. b., Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1992, s. 865.
[3] E.A. Poe, "Review of Twice-Told Tales", *Godey's Lady's Book*, 1847.
[4] Brander Matthews, "The Philosophy of the Short-Story", *The New Short Story Theories*, Charles E. May (Ed.), Atina, Ohio: Ohio UP, 1944, s. 74 ve Julio Cortázar, "Some Aspects of the Short Story", *The New Short Story Theories*, Charles E. May (Ed.), Atina, Ohio: Ohio UP, 1944, s. 246 ve s. 247.
[5] Elizabeth Bowen, "The Faber Book of Modern Short Stories", *The New Short Story Theories*, Charles E. May (Ed.), Atina, Ohio: Ohio UP, 1944, s. 259.
[6] Nadine Gordimer, "The Flash of Fireflies", *The New Short Story Theories*, Charles E. May (Ed.), Atina, Ohio: Ohio UP, 1944, s. 264.
[7] A.g.e., s. 265.
[8] Clare Hanson (Ed.), "Giriş", *Re-reading the Short Story*, New York: St. Martin's Press, 1989.
[9] Bowen, "The Faber Book of Modern Short Stories", s. 257.
[10] Phoebe Pool, *Impressionism*, 2. b., Londra: Thames ve Hudson, 1986, ss. 10-15.
[11] A.g.e., ss. 206-207.
[12] Anton Çehov, "Alexander P. Çehov'a mektup - Babkin, 10 Mayıs 1886", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944, ss. 196-197.
[13] Anton Çehov, "M.V Kiselev'e mektup, 14 Ocak 1887", *Letters On The Short Story, The Drama And Other Literary Topics*, Louis S. Friedland (Ed.), New York: Dover Publications, 1966, ss. 275-276.
[14] Anton Çehov, "A.S. Souvorin'e mektup - Moskova, 1 Nisan 1890", *Letters On The Short Story, The Drama And Other Literary Topics*, Louis S. Friedland (Ed.), New York: Dover Publications, 1966, s. 64.
[15] Hypatia (370-415), cadı olduğu gerekçesiyle öldürülen Mısır doğumlu bir kadın felsefeci, matematikçi ve öğretmen.
[16] H.E. Bates, *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*, Çeviren: Gökçen Ezber, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2001, s. 109.
[17] İlk çevirisi: *Dublinliler*, Çeviren: Murat Belge, İstanbul: İletişim Yayınları, 1988. Ne yazık ki Joyce'un hiçbir öyküsüne bu antolojide yer verilemedi, çünkü yayın hakkını almak ancak yazarın 70. ölüm yıldönümünden sonra mümkün olacaktır.
[18] James Joyce, "Grant Richards'a mektup, 20 Mayıs 1906", *Letters of James Joyce*, Stuart Gilbert (Ed.), New York: Viking Press, 1957, ss. 62-63.
[19] James Joyce, *Selected Letters*, Richard Ellmann (Ed.), New York: Viking Press, 1975, s. 83.

[20] Bates, *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*, s. 104 ve s. 107.
[21] İlk çevirisi: *Ölü Albay'ın Kızları*, Çeviren: Memet Fuat, İstanbul: Varlık Yayınları, 1953.
[22] Virginia Woolf, "Modern Fiction", *Collected Essays*, New York: Harcourt, Brace & World, 1967, 1. cilt, ss. 103-107.
[23] Virginia Woolf, "Mr. Bennett and Mrs. Brown", *Collected Essays*, New York: Harcourt, Brace & World, 1967, 2. cilt, ss. 334-335.
[24] Elizabeth Bowen, "Sonsöz", *The Demon Lover and Other Stories*, Londra: Jonathan Cape, 1945, s. 223.
[25] Bowen, "The Faber Book of Modern Short Stories", s. 256.
[26] Elizabeth Bowen, "Sonsöz", s. 217.
[27] Linda Hutcheon, *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*, 5. b., Londra ve New York: Routledge, 1992, s. 3 ve s. 8.
[28] Roland Barthes, *Mythologies*, Çeviren: Annette Lavers, Londra: Granada, 1973.
[29] Hutcheon, *A Poetics of Postmodernism*, s. 59.
[30] Luce Irigaray, "Equal or Different?", *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (Ed.), 5. b., Oxford ve Massachusetts, 1995, ss. 30-33.
[31] A.g.e., s. 36.
[32] Luce Irigaray, "The Power of Discourse and the Subordination of the Feminine" *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (Ed.), 5. b., Oxford ve Massachusetts, 1995, ss. 118-132.
[33] Luce Irigaray, "Volume without Contours", "The Power of Discourse and the Subordination of the Feminine", *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (E.d), 5. b., Oxford ve Massachusetts, 1995, ss. 53-67.
[34] Edward Said, *Culture and Imperialism*, Londra: Vintage, 1994, s. 393.
[35] Barbara Korte ve Claudia Sternberg (Ed.), *Fremdsprachentexte, Many Voices-Many Cultures: Multicultural British Short Stories*, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 1997, ss. 5-16.
[36] Hutcheon, *A Poetics of Postmodernism*, s. 125.
[37] Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, Londra ve New York: Routledge, 2001, s. 123.
[38] Julia Kristeva, *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, Leon S. Roudiez vd. (Ed.), 5. b., Oxford ve Cambridge: Blackwell, 1993, s. 36.
[39] M.M. Bakhtin, *Problems of Dostoevsky's Poetics*, Caryl Emerson (Ed. ve Çev.), Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota Press, 1984, s. 201.
[40] Roland Barthes, *The Pleasure of the Text*, Çeviren: Richard Miller, New York: Hill ve Wang, 1975, s. 36.
[41] Roland Barthes, *Image-Music-Text*, Çeviren: Stephen Heath, Londra: Fontana, 1977, s. 146.
[42] Barthes, *The Pleasure of the Text*, s. 36.
[43] Salman Rushdie, *Step Across This Line: Collected Non-Fiction*, 1992-2002, Londra: Vintage, 2003.
[44] İlk çevirisi: "Kurtkadın", Çeviren: Şenay Kara, İstanbul: *AdamÖykü*, sayı 42, Eylül-Ekim 2002.
[45] Bowen, "The Faber Book of Modern Short Stories", s. 261.

D(avid) H(erbert) Lawrence
(1885-1930)

İngiltere'nin Nottinghamshire bölgesinde, madenci kasabası Eastwood'da doğdu. Başarılı bir öğrenci olmayan Lawrence, okuldan atılınca bir tıp gereçleri fabrikasında memur olarak çalışmaya başladı. Bu sırada tanıştığı Jesse Chambers ona özel dersler verip yazı yazmasını teşvik ederek Nottingham Üniversitesi'nden öğretmenlik sertifikası almasını sağladı.

1911'de tekrarlayan zatürree hastalığı nedeniyle öğretmenlikten ayrıldı. 1914'te evlendi. Birinci Dünya Savaşı boyunca eşiyle birlikte İngiltere'de yoksulluk içinde yaşadı ve savaştan sonra gittiği İtalya'dan bir daha geri dönmedi. 1930 yılında Venedik'te kırk dört yaşında tüberkülozdan öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *The Prussian Officer and Other Stories* (1914, *Prusyalı Subay*), *England, My England and Other Stories* (1922, İngiltere, Benim İngilterem ve Öteki Öyküler), *The Woman Who Rode Away and Other Stories* (1928, Kayıp Kız), *The Virgin and the Gipsy* (1930, *Bakire ile Çingene*), *Love Among the Haystacks* (1930, Ot Yığınları Arasında Aşk), *The Complete Short Stories* (1955, Toplu Kısa Öyküler). "The Man Who Loved Islands" (1927) adlı öyküsü *Adaları Seven Adam* (2002) adıyla Türkçe yayımlandı. Denemeleri arasında *Selected Critical Writings* (1955, Seçilmiş Eleştirel Yazılar) yer alır. Romanları, oyunları, yolculuk yazıları ve edebiyat eleştirileri de vardır.

At Tüccarının Kızı

"Eh Mabel, şimdi n'apacaksın bakalım?" diye sordu Joe, aptalca bir uçarılıkla. Kendisi güvendeydi, biliyordu. Mabel'ın cevabını beklemeden döndü, bir parça tütünü ağzında geveleyip dilinin ucuna getirdi ve hızla tükürdü. Başka bir şeye aldırmıyordu, kendisi güvendeydi ya.

Üç erkek kardeş, bir de kız kardeşleri, birbirlerine danışıp konuşma çabası içinde, perişan kahvaltı sofrasında öylece oturup kalmışlardı. O sabah gelen posta ailenin servetine son darbeyi de vurmuştu. Her şey bitmişti artık. Hantal maun mobilyasıyla kasvetli yemek odası sanki işinin bitmesini bekliyor gibiydi.

Görüşme bir işe yaramadı. Masada yayılmış sigara içen ve dalgın dalgın kendi durumlarını gözden geçiren erkeklerin üçünün de üzerinden garip bir yetersizlik akıyordu. Kız yalnızdı. Oldukça kısa boylu, somurtkan, yirmi yedi yaşındaydı. Kardeşleriyle aynı yaşamı paylaşmıyordu. Yüzündeki ifadesizlik, kardeşlerinin deyişiyle "buldog köpeği bakışı" olmasa hoş bile sayılabilirdi.

Dışarıdan birbirine karışmış at nalı sesleri geldi. Üç erkek de iskemlelerine yayılıp seyre daldı. Çayırlığı anayoldan ayıran çobanpüskülü çalılarının ardında, egzersiz için götürülürken, kendi çayırlık alanlarının dışına doğru yekinen bir sürü İngiliz kadanası görülüyordu. Bu son kezdi. Ellerinden gelip geçecek son atlardı bunlar. Genç adamlar eleştirel, dik bakışlarla seyre dalmıştı. Yaşamlarının çöküşü onları korkutmuş, büründükleri felaket duygusu, içlerinde özgürlük duygusuna yer bırakmamıştı.

Ama hoş, boylu boslu erkeklerdi. En büyükleri Joe, otuz üç yaşında; terli, kızarmış suratıyla kocaman ve yakışıklı bir adamdı. Yüzü kırmızıydı. Kara bıyığını kalın parmaklarıyla burardı. Gözleri sığ ve huzursuz bakardı. Şehvetli bir edayla dudaklarının arasından dişlerini göstererek gülerdi. Hali tavrı aptalcaydı. Şimdi atlara, gözlerinde çaresizliğin verdiği bir donuklukla, kösülmüş, uyuşuk bakıyordu.

Cüsseli yük atları sallanarak geçti. Birbirlerine baş kuyruk bağlanmıştı dördü de. Anayoldan ayrılan patikaya kadar dalgalanarak yürüdüler. Koca tırnaklarını yumuşak, kara çamura daldırarak, geniş, yuvarlak kalçalarını debdebeyle sallayarak yürüdüler ve köşeyi dönünce ortaya çıkan patikaya doğru yönlendirildiklerinde de oradaki bir iki basamağı ani bir tırısla çıktılar. Her hareketleri ağır, uyuyan bir gücü, onları boyunduruk altında tutan bir aptallığı gösteriyordu. Baştaki at bakıcısı geri bakıp atları bağlayan ipi çekti. Sürü patikada gözden kaybolup gitti. Sondaki atın sımsıkı ve gergin salınan kuyruğu, uykulu bir hareketle sallanan büyük, ağır kalçasından aşağı dimdik iniyordu.

Joe donuk, umutsuz gözlerle bakıyordu. Atlar ona kendi bedeni gibi gelirdi. Bu kez işi bitmişti işte. Çok şükür ki, kendi yaşında bir kadınla nişanlanmıştı. Bu yüzden de nişanlısının komşu arazilerden birinin kâhyası olan babası ona bir iş bulacaktı. Evlenecek ve dizginlenecekti. Hayatı bitmişti artık. Bundan sonra boyunduruk altında bir hayvan olacaktı.

Uzaklaşan atların nal sesleri kulaklarında, huzursuz, yana döndü. Sonra saçma sapan bir ne yapacağını bilmezlikle, tabaklardaki pastırma artıklarına uzandı, hafif bir ıslık sesiyle onları ocağın kenarına kafasını dayamış yatan köpeğe fırlattı. Köpeğin kırıntıları yutmasını seyretti. Sonra, hayvanın gözlerinin içine bakmasını bekledi. Yüzünde hafif bir sırıtış belirdi. Yüksek, aptalca bir sesle:

"Artık pastırma mastırma bulamayacaksın, değil mi kızım?" dedi.

Köpek hafifçe, kederle kuyruğunu salladı, sonra da kalçalarını indirip kıvrıldı ve yeniden yattı.

Sofrayı yine çaresiz bir sessizlik sardı. Joe sandalyesinde huzursuzca yayıldı. Aile toplantısı dağılmadan gitmek istemiyordu. İkinci erkek kardeş, Fred Henry, dik, sağlam yapılı ve atikti. Atların geçişini daha soğukkanlı bir tavırla izlemişti. O da kardeşi Joe gibi bir hayvan idiyse eğer, denetim altında tutan bir hayvandı, denetim altında tutulan değil. Her çeşit atın efendisiydi. Halinde tavrında da bir üstünlük seziliyordu. Ama hayatın içindeki olayları denetimi altında tutmayı beceremiyordu. Kaba, kahverengi bıyığını yukarı, dudağından daha yukarıya doğru itti ve kayıtsız ve ifadesizce oturan kız kardeşine sinirli sinirli baktı.

"Artık gider Lucy ile otursun biraz, değil mi?" diye sordu. Kız yanıt vermedi.

"Başka ne yapabilirsin, bilmiyorum," diye ısrar etti Fred Henry.

"Hizmetçi ol," diye araya girdi Joe özlü bir biçimde.

Kız kılını kıpırdatmadı.

"Onun yerinde olsaydım, hemşire okuluna giderdim," dedi Malcolm, en küçükleri. Ailenin bebeğiydi. Yirmi iki yaşında, gamsız bir genç adamdı Malcolm.

Mabel ona aldırmadı. Bunca yıldır hep ya ona talimatlar verdikleri ya da onu dışarıda bırakarak konuştukları için, artık onları duymuyordu bile.

Ocağın üstündeki mermer saat yarım saat geçtiğini haber verdi. Köpek ocağın önündeki halının üzerinden huzursuzca kalktı ve kahvaltı sofrasındaki gruba baktı. Ama onlar hâlâ bir yere varmayan görüşmeyi sürdürüyordu.

"Eh, pekâlâ," dedi Joe, sanki bir söze yanıtmış gibi. "Ben kalkayım."

İskemlesini geri itti. Aşağı doğru bir hareketle dizlerini açıp atlar gibi salladı ve ocağa doğru yürüdü. Ama odadan çıkmıyordu; diğerlerinin ne diyeceğini ya da ne yapacağını merak ediyordu. Piposunu doldurup köpeğe doğru bakarak yüksek perdeden yapmacık bir sesle:

"Benne gelyonmu? Benne gelyon ha? Uzağa gidiyoz, gerisini boşver, annıyo musun?" dedi.

Köpek hafifçe kuyruğunu salladı. Adam çenesini ileri uzattı, piposunu elleriyle kapadı ve derin bir nefes çekti, kendinden geçti. Bir yandan da dalgın kahverengi gözlerle aşağı doğru, köpeğe bakıyordu. Köpek ona yaslı, kuşkulu gözlerle bakıyordu. Joe dizleri dışarı doğru dönük, gerçek bir at görünümünde duruyordu.

"Lucy'den mektup aldın mı?" diye sordu Fred Henry kız kardeşine.

"Geçen hafta," diye yanıtladı renk vermeden.

"Ne diyor?"

Yanıt gelmedi.

"Gidip onda kalmaya davet ediyor mu seni?" diye ısrar etti Fred Henry.

"İstersem gidebileceğimi söylüyor."

"Öyleyse git bari. Pazartesi gideceğini söyle ona."

Bu söz sessizlikle karşılandı.

"Öyleyse, öyle yaparsın, değil mi?" dedi Fred Henry kızmaya başlayarak.

Ama Mabel yanıt vermedi. Boşvermişlik ve kızgınlık vardı bu sessizlikte. Malcolm aptal aptal sırıttı.

"Gelecek çarşambaya kadar karar vermen lazım," dedi Joe yüksek sesle, "ya da kendine kaldırımda bir yer bulursun."

Genç kadının yüzü karardı ama hiç duymamış gibi oturmaya devam etti.

Amaçsızca pencereden dışarı bakan Malcolm, "İşte, Jack Fergusson geliyor!" diye bağırdı.

"Nerede, hani?" diye yüksek sesle sordu Joe.

"Şimdi geçti."

"Buraya mı geliyor?"

Malcolm bahçe kapısını görebilmek için boynunu uzattı.

"Evet," dedi.

Sessizlik oldu. Mabel, masanın başında mahkûm gibi oturmaya devam ediyordu. Mutfaktan bir ıslık sesi duyuldu. Köpek kalkıp sert sert havladı. Joe kapıyı açıp seslendi:

"Gelsene."

Ardından genç bir adam girdi içeri. Mor, yün bir atkı ve paltoya bürünmüştü. Çıkarmadığı tüvit şapkasını kafasına iyice geçirmişti. Orta boyluydu. Yüzü oldukça uzun ve solgundu. Gözleri yorgun bakıyordu.

"Merhaba Jack! Ne haber Jack!" diye seslendi Malcolm ile Joe. Fred Henry yalnızca, "Jack," dedi.

"Ne var ne yok?" diye sordu yeni gelen, Fred Henry'e bakarak.

"Değişiklik yok. Çarşambaya kadar çıkmamız lazım. Üşüttün mü?"

"Üşüttüm. Fena kapmışım."

"Niye oturmuyorsun?"

"Nasıl oturayım! Belki artık ayakta duramaz hale gelirsem bir fırsatım olur oturmaya!" Genç adam kısık sesle konuşuyordu. Hafif bir İskoç aksanı vardı.

"Tam bir nakavt," dedi Joe gürültüyle, "doktorlar da üşütüp kısık sesle dolaşırsa... Hastalar için pek iyi bir haber değil bu, öyle değil mi?"

Genç doktor başını yavaşça çevirip baktı.

"Senin neyin var?" diye alaylı alaylı sordu.

"Bildiğim kadarıyla bir şeyim yok. Gözlerinden zorun mu var? Yoktur bir şeyim inşallah. Niçin sordun?"

"Hastalarımla bu kadar ilgilendiğine göre belki sen de hastasındır diye düşündüm."

"Yok canım, böyle ateşli bir doktorun hastası ne oldum ne de inşallah bundan sonra olurum," diye yanıt verdi Joe.

Tam o anda Mabel sofradan kalktı ve tümü onun varlığını sanki o an fark etti. Mabel tabakları üst üste koymaya başladı. Genç doktor, Mabel'a baktı ama hiçbir şey söylemedi. Selam anlamında da bir

şey söylememişti. Mabel elinde tepsiyle odadan çıktı. Yüzü ifadesizdi ve hiçbir değişiklik göstermemişti.

"Ne zaman gidiyorsunuz o halde, hepiniz?" diye sordu doktor.

"Ben on bir kırka yetişiyorum," diye yanıt verdi Malcolm. Sen at arabasıyla mı gidiyorsun Joe?"

"Evet, at arabasıyla gideceğimi söyledimdi ya!"

"Öyleyse bir an önce yükleyelim eşyaları bari. Hoşça kal Jack, ben gitmeden görüşemezsek," dedi Malcolm el sıkışarak.

Dışarı çıktı. Ardından da, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış görünen Joe...

"Amma iş yahu!" diye bağırdı doktor, Fred Henry ile yalnız kaldığı zaman. "Çarşambadan önce gidiyorsunuz demek?"

"Mahkeme kararı öyle," diye yanıtladı öbürü.

"Nereye? Northampton'a mı?"

"Evet."

"Hay allah!" dedi Fergusson sessiz bir üzüntüyle.

İki erkek arasında sessizlik oldu.

"Her şey hazır mı?"

"Hemen hemen."

Bir sessizlik daha.

"Seni özleyeceğim Freddy, kardeşim..." dedi genç doktor.

"Ben de seni özleyeceğim Jack," diye yanıtladı öbürü.

"Hem de nasıl özleyeceğim," diye düşündü doktor.

Fred Henry yana döndü. Söyleyecek bir şey yoktu. Mabel sofrayı toplamayı bitirmek için içeri girdi.

"Siz ne yapacaksınız Miss Pervin?" diye sordu Fergusson. "Kardeşinize mi gideceksiniz?" Doktorun görünüşteki rahat tavırlarını sarsan ve onu hep huzursuz eden dik, tehlikeli bakışlarla baktı ona Mabel.

"Hayır," dedi.

"Öyleyse, allah aşkına ne yapacaksın peki? Ne yapmaya niyetlisin, söyle o zaman," diye bağırdı Fred Henry. Bunca ısrarla sorması boşunaydı.

Mabel gözlerini kaçırdı ve çalışmaya devam etti. Beyaz sofra örtüsünü katladı ve öteki, kadife örtüyü örttü.

"Yeryüzündeki en somurtkan karı!" diye söylendi kardeşi.

Mabel hiç etkilenmemişçesine işini bitirdi. Genç doktor bu arada ilgiyle onu izliyordu. Sonra Mabel dışarı çıktı.

Fred Henry kızın ardından bakakaldı. Dudaklarını sımsıkı kenetlemiş, bıkkınlığın verdiği sıkıntıyla yüzünü ekşitirken mavi gözleri düşmanca bir bakışla kilitlenmişti.

"İstersen etlerini cımbızla didikle, ağzından alacağın yanıt budur," dedi kısık, sert bir ses tonuyla.

Doktor hafifçe gülümsedi.

"Ne yapacak öyleyse?" diye sordu.

"Biliyorsam ne olayım!" diye yanıtladı öbürü.

Bir sessizlik oldu. Derken doktor kıpırdandı.

"Bu akşam görüşeceğiz, değil mi?" diye sordu arkadaşına.

"Evet, nerede? Jessdale'e mi gidiyoruz?"

"Bilmem. Öyle üşütmüşüm ki. En azından Moon and Stars'a gelirim."

"Lizzy ile May bir gececik bizsiz oluversin diyorsun öyleyse."

"Öyle – en azından şimdiki gibi olursam."

"Yine de..."

İki genç adam koridordan geçip arka kapıdan birlikte çıktı. Ev büyüktü ama şimdi hiç hizmetçi kalmamıştı ve perişandı. Arkada, tuğla duvarlarla çevrili bir alan vardı. Onun ardında da ince kırmızı çakıl taşlarıyla kaplı büyük bir meydan. Meydanın her iki yanında da ahırlar. Açıklık olan yanlardaysa eğimli, nemli, karanlık tarlalar uzanıyordu.

Ama ahırlar boştu. Ailenin reisi Joseph Pervin okumuş yazmış bir adam değildi. Ama oldukça büyük bir at tüccarı olmuştu. Ahırlar atla dolu olurdu. Gelen atlar, giden atlar, at satanlar, at alanlar, seyisler derken çiftliğe büyük bir karmaşa hâkim olurdu. O zamanlar mutfak da hizmetçilerle doluydu. Ama son zamanlarda işler bozul-

muştu. Yaşlı adam eski servetine kavuşmak için ikinci kez evlenmişti. Şimdiyse ölmüş ve her şey mahvolmuştu. Geride borçtan ve tehditlerden başka bir şey kalmamıştı.

Mabel bu koca evde aylarca hizmetçisiz kalmış, bir işe yaramaz kardeşleri için on yıl evi çekip çevirmişti. Önceleri durumları iyiydi. Her şey ne kadar bayağı ve kaba da olsa, parası olduğu için başı dik ve kendine güvenliydi. Evdeki erkeklerin ağzı bozuk, mutfakta çalışan kadınların ünü kötü olabilirdi, ağabeylerinin gayri meşru çocukları bile olabilirdi ama para olduğu sürece. Mabel kendini yerleşik, gururlu ve ayrıcalıklı hissediyordu.

Eve at tüccarlarından ve kaba birtakım adamlardan başka kimse gelmezdi. Mabel'ın, kız kardeşi gittikten sonra kendi cinsinden hiç tanıdığı kalmamıştı. Ama Mabel aldırmıyordu. Düzenli kiliseye gider, babasına bakardı. On dört yaşındayken ölmüş olan çok sevdiği annesinin anısıyla yaşardı. Babasını da severdi, değişik bir biçimde. Ona güvenir, dayanırdı. Elli dört yaşında tekrar evlenene kadar. Bu olaydan sonra babasına karşı tavır almıştı. Şimdiyse babası ölmüş, hepsini umutsuzca borca gömmüştü.

Yoksulluk günlerinde çok acı çekmişti Mabel. Yine de ailenin her bir ferdine hâkim olan o garip inatçı hayvansı gururu hiçbir şey sarsamamıştı. Artık Mabel'ın sonu gelmişti. Yine de süngüsü düşmemişti. Tıpkı eskisi gibi kendi bildiğini yapıyordu. İçinde bulunduğu durumu çözecek anahtarları hep elinde tutardı. Düşünmeden ama inatla, günbegün ayakta kalmaya bakıyordu. Düşünse ne olacaktı? Sorulara yanıt verse ne olacaktı? Artık bu gelinen noktanın son nokta olduğunu ve hiçbir çıkış yolu olmadığını bilmek yeterliydi. Artık bundan sonra küçük kasabanın anacaddelerinden bir karartı gibi süzülüp geçmesi, gözlerini başkalarının gözlerinden kaçırması gerekmiyordu. Gidip dükkânlarda en ucuz yiyecekleri isteyerek artık daha fazla kendini küçük düşürmesi gerekmiyordu. Bunlar bitmişti. Kimseyi düşünmüyordu, kendisini bile. Mantıksızca ve inatla, kendini gerçekleştirmeye yakınlaşırken; yücelmiş olan annesine yönelerek

kendi yücelişine yaklaşırken bir tür coşku içinde görünüyordu.

Öğleden sonra yanına, içine bir kırpma makası, sünger ve bir de küçük fırça attığı küçük bir çanta alıp dışarı çıktı. Gri bir kış günüydü. Çevrede hüzünlü, koyu yeşil tarlalar ve çok da uzak olmayan dökümhanelerden yükselen dumanın kararttığı hava. Şosede kimseden korkmadan, hızla, karanlık adımlarla yürüyüp kasabayı geçti, kilisenin arkasındaki mezarlığa yöneldi.

Orada kendini hep güvende hissederdi, sanki kimse orada onu göremezmiş gibi. Oysaki aslında, mezarlığın duvarının dibinden geçen herkesin bakışlarına açıktı burası. Yine de koskocaman görünen kilisenin gölgesi altında, mezarların arasında, tüm dünyadan korunmuş hissediyordu kendini. Kalın mezarlık duvarının arkasında saklanmış, sanki başka bir ülkede gibiydi.

Mezarın üstündeki çimenleri dikkatle budadı. Teneke haçtaki küçük, pembemsi beyaz krizantemleri düzeltti. Bu bitince, yandaki bir mezardan boş bir çanak aldı, suyla doldurdu ve mezar taşıyla mezarı örten mermeri dikkatle, özenle fırçaladı.

Bunları yapmak onu derinden mutlu ediyordu. Annesinin dünyasıyla ânında bir ilişki kurduğunu hissediyordu. Çok ince ayrıntılar üzerinde bile uğraştı. Parkın içinden geçerken âdeta katıksız bir mutluluk yaşıyordu. Sanki bunları yaparken annesiyle derin, incelikli bir bağ kurmuştu. Çünkü burada, dünyada yaşadığı hayat, ona annesinden devraldığı ölüm dünyasından çok daha az gerçek görünüyordu.

Doktorun evi kilisenin dibindeydi. Maaşlı bir devlet memuru olan Fergusson köylülerin hizmetinde bir köle yaşamı sürüyordu. Şu anda sağlık ocağında, ayakta tedavi görecek hastalara yetişmek için koşuyordu. Mezarlığa hızlıca bir göz attı. Mezar başında görevini yerine getiren kızı gördü. İşine o kadar gömülmüş, başka şeylerden o kadar kopuktu ki, sanki başka bir dünyaya bakıyordu. Bu, doktorun içindeki gizemli bir şeyi harekete geçirdi. Yürüyüşünü yavaşlattı. Büyülenmiş gibi kıza bakıyordu.

Kız gözlerini kaldırdı. Onun baktığını sezmişti. Gözleri buluş-

tu. Her ikisi de tekrar aynı anda birbirlerine baktı. Her ikisi de bir biçimde, öbürünün onu gafil avladığı duygusuna kapılmıştı. Doktor, şapkasını çıkararak selam verdi ve yürümeye devam etti. Kızın mezarlıkta, mezar taşından kaldırıp yavaşça kendi yüzüne çevirdiği, kendisine kocaman meşum gözlerle bakan yüzü, bilincinde bir hayal gibi capcanlı kakılıp kalmıştı. Yüzü gerçekten de meşumdu. Onu büyülemişti âdeta. Sanki güçlü bir ilaç içmiş gibi bütün benliğini saran bir güç vardı gözlerinde. Biraz önce hasta ve bitkin hissediyordu kendini. Şimdi hayat, damarlarına geri dönmüş, her günkü endişeli benliğinden sıyrılmıştı.

Bekleyenlerin ellerindeki şişeleri ucuz ilaçlarla doldurarak sağlık ocağındaki görevlerini olabildiğince çabuk bitirdi. Sonra hep aynı aceleyle, çay vaktinden önce kendi bölgesi içindeki öbür hastaları ziyaret etmek için yeniden yola koyuldu. Her zaman, mümkünse yürümeyi yeğlerdi. Özellikle de kendini iyi hissetmediği zamanlarda. Hareket ona gücünü geri getiriyor gibi gelirdi.

Akşam iniyordu. Gri ve ölü bir kış havasıydı. Yavaşça, nemli, ağır bir soğuk çöküyor ve zihni donduruyordu. Ama zaten düşünmesi ve fark etmesi gerekmiyordu ki. Acele acele tepeyi tırmandı ve kara mıcır yoldan koyu yeşil tarlalara yöneldi. Uzakta, sığ bir çukur gibi görünen kırların ötesinde, küçük kasaba, tüten bir kül yığını gibi öbeklenmişti. Bir tepe, bir kule, alçak, kaba, tükenmiş evlerin oluşturduğu bir öbek görüntüsündeydi. Kasabanın en yakındaki kenarındaysa, çukura doğru bir eğimle inen çayırlıkta Pervinlerin evi, Oldmeadow uzanıyordu. Ahırları ve müştemilat binalarını açık seçik görebiliyordu, çünkü tepenin ona bakan yüzündeydiler. Eh, artık oraya pek sık gitmeyecekti. Bir başka dost adres daha kayboluyordu, bir yer daha yitiyordu. Bu yabancı, çirkin küçük kasabada tek değer verdiği dostlukları kaybediyordu. İşten başka hiçbir şey yoktu hayatında, köle gibi çalışıp durmaktan başka. Madenciler ve demir işçileri arasında, bir evden öbürüne koşup duruyordu. Tüketmişti bu onu, ama bir yandan da onsuz olamıyordu. Çalışan insanların evle-

rinde bulunmak, onların yaşamlarının can damarında dolaşmak ona canlılık veriyordu. Hisleri kamçılanır ve yatışırdı. Kaba, kendini ifade edemeyen, coşkulu kadınların ve erkeklerin yaşamının yakınına yaklaşıyor, içine giriyordu. Homurdanıyor, bu cehennem deliğinden nefret ettiğini söylüyordu. Ama aslında bunlar onu heyecanlandırıyordu. Kaba, duyguları güçlü olan bu insanlarla ilişkisi sinirleri üzerinde uyarıcı bir etki yapıyordu.

Oldmeadow'un alt kısmında, yeşil, sığ, nemli tarla çukurunda, köşeli, derin bir göl vardı. Önündeki görüntüyü hızla, gözleriyle tarayan doktor, bir karartının tarlanın kapısından çıkıp göle doğru yöneldiğini fark etti. Tekrar baktı. Mabel Pervin olacaktı. Zihni birden canlandı, dikkat kesildi.

Oraya niçin gidiyordu? Yukarı bayırdaki patikada durdu. Tükenmekte olan günün alacakaranlığında hareket etmekte olan küçük karartıyı ancak fark edebiliyordu. Onu öyle bir boşluk içinde görüyordu ki, sanki çevresindekiler gerçek değildi de kendisi zihin gözleriyle görüyor, gaipten haber alıyordu. Yine de dikkatle gözleriyle izlerken onu görüyordu. Sanki gözlerini ondan ayırırsa, bu çirkin, koyu alacakaranlıkta onu tamamen gözden yitirecekti.

Onun en ince hareketini bile izledi. Sanki bilinçle hareket eder gibi değil de kurulmuş gibi, başka yöne bakmıyor, bütün dikkatini tarlanın aşağısına, göle yoğunlaştırıyordu. Kız orada, gölün kenarında bir an durdu. Başını hiç kaldırmadı. Sonra yavaşça suyun içine yürüdü.

Küçük, siyah gölge gölün ortasına doğru yavaşça ve kararlılıkla yürürken hareketsizce bakakaldı. Çok yavaşça, adım adım durgun suyun içine doğru yürüyor, su göğsüne doğru yükseldikçe biraz daha, biraz daha ilerliyordu. Sonra o ölgün akşam karanlığında artık kızı göremez oldu.

"Bak şu işe!" diye bağırdı. "İnanılır gibi değil!"

Hemen bayırı inmeye davrandı. Islak, su içindeki tarlalarda koşarak, çalıları yarıp geçerek aşağıdaki umursamaz kış karanlığının

kasvetine daldı. Göle ulaşması birkaç dakika aldı. Gölün kenarında durdu, soluyarak. Hiçbir şey göremiyordu. Gözleri ölü suya nüfuz etmeye başladı. Evet, şu su yüzeyinin altındaki, kızın siyah giysilerinin gölgesiydi galiba.

Yavaşça gölün içine girmeye başladı. Gölün dibi göçen, yumuşak bir killi topraktı. İçine battı. Su ölümüne soğuk, bacaklarını sardı. Hareket edince suyun içindeki soğuk, çürük kilin kokusunu duyuyordu. Ciğerlerini yaktı. Yine de tiksintiyle ama çekinmeden gölde daha derine ilerledi. Soğuk su baldırlarını geçti, kasıklarına, sonra karnına kadar geldi. Bedeninin alt kısmı o iğrenç soğuk maddenin içine batmıştı. Dip o kadar yumuşak ve güvensizdi ki, batarken ağzının suyun altında kalması onu korkutuyordu. Yüzemiyordu ve korkuyordu.

Biraz eğildi. Ellerini suyun içinde açtı ve etrafta dolaştırarak kızı aradı. Ölümüne soğuk su göğsünde dalgalandı. Tekrar davrandı. Biraz daha derine, daha derine doğru gitti, ellerini suyun altında hareket ettirdi. Ve kızın giysisine değdi. Ama elinden kaçtı. Yakalamak için can havliyle büyük bir çaba gösterdi.

Bunları yaparken dengesini yitirdi ve battı. O pis, çamurlu su içinde, korkunç biçimde, nefes alamayarak birkaç dakika deli gibi çabaladı. Sonunda, hiç bitmeyecek gibi gelen bir süre sonra ayağını yere bastı, yeniden doğrulup havaya kavuştu ve etrafına bakındı. Yutkundu ve hâlâ dünya yüzünde olduğunu anladı. Sonra suya baktı. O da yanında belirmişti. Kızın giysisini yakaladı ve onu kendine doğru çekerek karaya doğru yönelmeye çalıştı.

Çok yavaş, çok dikkatli gidiyordu. Tümüyle bu yavaş ilerlemeye odaklanmıştı. Giderek yükseldi, gölden çıkıyordu artık. Su şimdi yalnızca bacaklarına kadar geliyordu. Göl onu artık kendine çekmiyordu. Doktor çok rahatladı. Onu kucağına aldı ve sendeleyerek göl kıyısına çıktı. O ıslak, gri kilin dehşetinden sıyrılmıştı.

Kızı gölün kenarına bıraktı. Bilinci yerinde değildi, her yanından sular sızıyordu. Ağzından su boşalttı, onu kendine getirmek için uğraştı. Kızın yeniden nefes almaya başladığını hissetmesi uzun sürme-

di. Doğal olarak nefes almaya başlamıştı. Biraz daha uğraştı. Ellerinin altındaki bedenin canlandığını hissediyordu. Kız yaşama geri dönüyordu. Yüzünü sildi, kendi paltosuna sardı, çevredeki karanlık loş dünyaya bir göz attı, sonra kızı sırtladı ve sendeleyerek gölün kenarından tarlalara doğru yöneldi.

Düşünemeyeceği kadar uzun bir yoldu. Yükü de öyle ağırdı ki, eve hiç varamayacağını sandı. Ama sonunda ahırların önündeki meydana geldi, sonra da evin önündeki meydana. Kapıyı açtı ve eve girdi. Mutfakta kızı ocağın önündeki halının üzerine bıraktı ve seslendi. Ev boştu ama ocak yanıyordu.

Sonra yine kıza yardımcı olmak için eğildi. Düzenli soluyordu. Gözleri, bilinci yerindeymişçesine iyice açıktı ama bakışlarında eksik bir şey vardı. Kendine gelmişti ama çevresini algılayamıyordu.

Doktor üst kata koştu, yatakların birinden birkaç battaniye aldı, ısınsın diye ocağın önüne koydu. Sonra vıcık vıcık, çamur kokan giysilerini çıkardı, onu havluyla kuruladı ve çıplak bedeni battaniyelere sardı. Sonra bir içki bulmak için yemek odasına gitti. Biraz viski buldu. Bir yudum kendi içti, biraz da ona içirdi.

İçki bir anda etkiledi. Kız sanki onu bir süredir görüyor ama varlığının ancak farkına varıyor gibi yüzüne baktı.

"Doktor Fergusson?" dedi.

"Efendim?" diye geldi yanıt.

Doktor üstündeki ceketi çıkarmaya çalışıyordu. Yukarıda kuru giysiler bulurdu belki. Bu ölü, killi suyun kokusuna dayanamıyor, kendi sağlığından da endişeleniyordu.

"Ben ne yaptım?" diye sordu kız.

"Gölün içine yürüdün," diye yanıtladı doktor. Hastalanmış gibi titremeye başlamıştı. Ona yardımcı olabilecek gibi değildi. Mabel'ın gözleri ona dikili kaldı. Doktor ise zihninin kararduğını hissediyor, çaresizce kıza bakmaya devam ediyordu. Doktorun titremesi biraz yatıştı. Yaşam yine döndü doktorun bedenine, kara ve bilinçsiz ama yine güçlü.

"Aklımı mı kaybetmiştim?" diye sordu kız, gözleri hâlâ doktorun üstüne saplanmış dururken.

"Belki de, bir an için," diye yamtladı doktor. Kendini sakinleşmiş hissediyordu, çünkü gücü yerine gelmişti. O garip kemirgen gerginlik geçmişti.

"Şimdi aklım yerinde değil mi?" diye sordu kız.

"Yerinde değil mi?" diye düşündü doktor bir an. "Yok," dedi samimiyetle, "yerinde olduğunu düşünüyorum." Yüzünü yana çevirdi. Şu anda korkuyordu, çünkü iradesinin zorlandığını hissediyor, belli belirsiz bir biçimde, bu noktada, onun gücünün kendisininkinden üstün olduğunu anlıyordu. Bu sırada kız gözlerini ayırmadan ona bakmaya devam etmişti. "Üstüme giyecek kuru bir şeyler nerede bulabilirim, bana söyleyebilir misin?" diye sordu doktor.

"Göle benim için mi daldın?" diye sordu kız.

"Hayır," diye yanıtladı doktor, "dalmadım, yürüyerek girdim. Ama tepeüstü kaydım."

Bir an için sessizlik oldu. Doktor duraksadı. Yukarı çıkıp kuru bir şeyler giymeyi çok istiyordu. Ama içinde bir başka arzu daha vardı. Mabel onu kilitlemiş gibiydi. Kendi iradesi uykuya dalmış ve onu orada kızın önünde öylece bırakmış gibiydi. Ama içinde bir ılıklık hissetti. Üzerindeki giysilerden sular damladığı halde hiç titremiyordu.

"Niye yaptın bunu?" diye sordu Mabel.

"Çünkü böyle saçma bir şey yapmanı istemedim," dedi doktor.

"Saçma değildi," dedi kız. Kafasının altında divandaki yastıklardan biriyle yerde yatarken hâlâ gözleri ona dikiliydi. "Yapılacak şey oydu. O sırada doğruyu ben biliyordum."

"Gidip şu ıslak şeyleri değiştireyim," dedi doktor. Ama hâlâ, onun yanından ayrılma gücünü hissetmiyordu kendinde, kız ona git demeden. Sanki bedenindeki can onun ellerindeydi ve kendini kurtaramıyordu. Belki de kurtarmak istemiyordu.

Mabel birden doğruldu. Sonra içinde bulunduğu durumun farkına vardı. Sarılı olduğu battaniyelerin, kendi kollarının, bacaklarının

farkına vardı. Bir an aklını kaybediyor gibi oldu. Delirmiş gözlerle çevresine bakındı. Bir şey arıyor gibiydi. Doktor korkuyla kalakaldı. Mabel ortalığa dağılmış giysilerini gördü.

"Beni kim soydu?" diye sordu; gözleri büyük, art niyetsiz, Fergusson'a bakıyordu.

"Ben soydum," diye yanıtladı doktor, "kendine getirmek için seni."

Kız birkaç saniye durup yalnızca ona baktı. Dudakları aralıktı.

"Öyleyse beni seviyor musun?" diye sordu.

Fergusson yalnızca öylece durup ona baktı. Büyülenmiş gibiydi. Ruhu eriyordu sanki.

Mabel dizlerinin üstünde ona doğru süründü. Kollarını ona, bacaklarına doladı. Fergusson orada öylece dururken göğüslerini onun dizlerine ve baldırlarına yapıştırmış, ona garip, içgüdüsel bir kararlılıkla tutunarak baldırlarını kendine çekiyor, onu kendi yüzüne, boynuna doğru çekiyordu. Alçakgönüllü gözleri, geçirdiği değişimden çakmak çakmaktı. İlk kez tattığı sahip olma duygusunun zaferi vardı yüzünde.

"Beni seviyorsun," diye mırıldandı tuhaf bir coşkuyla. İstekle, muzaffer ve güvenli. "Beni seviyorsun. Beni sevdiğini biliyorum, biliyorum."

İhtirasla öpüyordu Fergusson'un dizlerini, ıslak giysilerinin üzerinden. Dizlerini, bacaklarını, rastgele, sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi ihtirasla öpüyordu.

Fergusson başını eğip önünde duran dağınık, ıslak saçlara, vahşi, çıplak, hayvansı omuzlara baktı. Hayret ve dehşet içindeydi ve korkuyordu. Mabel'ı seveceğini hiç düşünmemişti. Mabel'ı sevmeyi hiç istememişti. Onu kurtardığı ve hayata döndürdüğü zaman, bir doktordu, Mabel ise bir hasta. Mabel'a ilişkin hiçbir kişisel düşüncesi olmamıştı. Yok, yok, olanlara bu kişiselliğin karışması ona hiç hoş gelmemişti, sanki mesleki onuru zedelenmiş gibiydi. Onun öyle bacaklarına sarılması çok korkunçtu. Korkunçtu. Tiksindi bundan, şid-

detle. Ama yine de –yine de– kaçıp kurtulmak için gücü yoktu.

Mabel, Fergusson'a yine aynı güçlü aşk yalvarışıyla, aynı delip geçici, korkutucu zafer ışığıyla baktı. Yüzünden bir ışık gibi yansıyan narin alevin karşısında Fergusson çaresizdi. Yine de ona âşık olmayı hiç mi hiç düşünmemişti. Hiç böyle bir niyeti olmamıştı. İçinde bir şeyler inatla boyun eğmiyordu.

"Beni seviyorsun," diye tekrar mırıldandı Mabel. Derin, fısıltılı, melodik sesinden sözlerinin doğruluğundan emin olduğu anlaşılıyordu. "Beni seviyorsun."

Elleri doktoru aşağı doğru, kendine doğru çekiyordu. Fergusson korkuyordu, hatta biraz da dehşete düşmüştü. Gerçekten de ona âşık olma gibi bir niyeti yoktu çünkü. Ama Mabel'ın elleri onu kendine çekiyordu. Dengesini bulmak için hızla elini uzattı ve Mabel'ın çıplak omzunu tuttu. Mabel'ın yumuşak omuzlarını tutan elini bir alevin kavurduğunu hissetti. Ona âşık olmak gibi bir niyeti yoktu: bütün benliğiyle teslim olmaya karşı direniyordu. Korkunçtu bu. Ama omzuna dokunduğu zamanki his ve yüzündeki o güzel parıltı muhteşemdi. Mabel belki de deliydi? Ona teslim olmaya karşı dehşet içindeydi. Ama içinde bir şeyler de kıvranıyordu.

Fergusson kapıya doğru bakıyordu, Mabel'dan ötelere. Ama eli Mabel'ın omuzundaydı hâlâ. Mabel birden hareketsiz kalmıştı. Fergusson aşağı doğru, Mabel'ın yüzüne baktı. Mabel'ın gözleri şimdi korku ve kuşkudan kocaman olmuştu. Yüzündeki ışık yok oluyor, yerine korkunç bir grilik hâkim oluyordu. Fergusson, Mabel'ın gözlerindeki soruyu görmeye dayanamıyordu, bir de bu sorunun ardındaki ölümü görmeye.

İçinden gelen bir iniltiyle direnmekten vazgeçti ve kalbinin ona teslim olmasına izin verdi. Yüzüne birden yumuşak bir gülümseme yayıldı. Mabel'ın, doktorun yüzünden hiç ayrılmamış olan gözleri yavaşça yaşlarla doldu. Fergusson, Mabel'ın gözlerinden taşan yaşlara baktı. Yavaş yavaş dolan bir çeşme gibiydi. Kendi yüreği de göğsünde yanıyor, eriyip gidiyordu.

Artık, Mabel'a bakmaya dayanamıyordu. Dizleri üzerine çöküp Mabel'ın yüzünü tuttu, kendi boğazına dayadı. Mabel hareketsiz duruyordu. Doktorun kalbi kırılmıştı ve göğsünde bir tür ıstırap içinde yanıyordu. Mabel'ın gözyaşlarının boğazını ıslattığını hissediyordu ama kıpırdayamıyordu.

Fergusson sıcak gözyaşlarının boynunu ıslattığını hissediyordu. Kıpırdamadan duruyor, sonsuzlukta asılı bekliyordu. Mabel'ın yüzünün kendi bedenine temas ediyor olması vazgeçilmez geliyordu ona; artık onu bırakamazdı. Artık kollarıyla sıkı sıkıya kavradığı başını bırakamazdı. Böyle sonsuza dek kalmak isterdi. Ona acı veren yüreğinin ağrısı şimdi ona can veriyordu. Bilmeden, Mabel'ın ıslak, yumuşak, kahverengi saçlarına bakıyordu

Mabel yüzünü ona çevirdiğinde, yüzünde hafif, narin bir kızartı parıldamaya başlamış, gözlerine yine o korkunç mutluluk parlaklığı yerleşmekteydi. Bu, Fergusson'a dehşet veriyordu ama yine de bunu artık görmek istiyordu, çünkü o kuşku ifadesini görmekten daha çok korkuyordu.

"Beni seviyor musun?" dedi Mabel kırık dökük bir sesle.

"Evet." Bu söz Fergusson'a acılı bir çabaya mal olmuştu. Doğru olmadığından değil, daha çok yeni olduğundan. Bunu söylemek daha yeni parça parça olmuş yüreğini yine yırtıp açmak gibi olmuştu. Bir de bunun doğru olmasını istediği söylenemezdi, şimdi bile.

Mabel yüzünü ona doğru kaldırdı. Fergusson başını eğip onu öptü, ağzından, hafifçe, ebedi bir yemin olan bir öpücükle. Mabel'ı öperken, yüreği yine göğsünde acı içinde büküldü. Onu sevmeyi hiç düşünmemişti. Ama artık her şey geride kalmıştı. Uçurumu atlamış, ona ulaşmıştı. Geride bıraktıkları da büzüşmüş, hiç haline gelmişti.

Öpücükten sonra Mabel'ın gözleri yine yaşlarla doldu. Hareketsiz, ondan uzakta oturmuş, yüzü yana devrilmişti. Ellerini kucağında kavuşturmuştu. Yaşlar çok yavaş dökülüyordu. Tam bir sessizlik vardı. Fergusson da oturmuştu ocağın önündeki halıya, hareketsiz ve sessiz duruyordu. Kırılmış kalbinin acısı onu sarmalamıştı âdeta. Ona

âşık olacağı, bunun aşk olduğu, bu şekilde şahmer şahmer yanılacağı... Hem de o! Bir doktor! Bir bilseler, onunla nasıl da alay ederlerdi. Öğrenebilecekleri fikri ona acı verdi.

Bu düşüncenin verdiği tuhaf, çıplak acıyla tekrar Mabel'a baktı. Orada oturmuş, düşünceleri içinde kaybolmuştu. Gözlerinden bir damla yaş düştüğünü gördü ve yüreği ateş içinde yandı. İlk kez omuzlarından birinin örtülü olmadığını, bir kolunun çıplak olduğunu gördü. Küçücük göğüslerinden birini görebiliyordu; belli belirsiz, çünkü odanın içi hemen hemen karanlık olmuştu.

"Niye ağlıyorsun?" diye sordu değişmiş bir sesle.

Mabel başını kaldırıp ona baktı. Gözyaşlarının arkasından, durumunun bilincine varmış olması gözlerine kara bir utanç gölgesi getirmişti.

"Pek ağlamıyorum," dedi Fergusson'a biraz korkuyla bakarak.

Fergusson elini uzattı ve eli hafifçe Mabel'ın çıplak kolu üzerinde kapandı.

"Seni seviyorum! Seni seviyorum!" dedi yumuşak, çınlayan bir sesle. Bambaşka biriydi.

Mabel geri çekildi. Başını eğdi. Doktorun, kolunu tutan eli onu rahatsız ediyordu. Başını kaldırıp ona baktı.

"Gideyim," dedi, "gideyim de sana kuru bir şeyler getireyim."

"Neden?" dedi Fergusson. "Ben böyle iyiyim."

"Ama gitmek istiyorum," dedi Mabel. "Üstündekileri değiştirmeni istiyorum."

Fergusson kızın kolunu bıraktı. Mabel battaniyeye sarındı ve ona korkuyla baktı. Mabel hâlâ yerinden kalkmamıştı.

"Beni öp," dedi beklentisini yitirmişçesine.

Fergusson öptü ama kısaca ve biraz da kızgın.

Sonra, bir an sonra, Mabel battaniyeye sarılı, huzursuzca kalktı. Fergusson, Mabel'ın yürüyebilmek için, battaniyeden kurtulup bir yandan da sarınmaya çalışmasını kafası karışık izledi. Acımasızca izledi, çünkü biliyordu. Mabel, arkasında battaniye sürüklenerek yü-

rürken ve ayağı ve bembeyaz bacağı gözüne çarpınca, onu battaniyeye ilk sardığı anda olduğu gibi, gözünün önüne getirmeye çalıştı. Ama sonra hatırlamak istemedi, çünkü o zamanlar kendisine bir şey ifade etmiyordu. Doktorun doğası, Mabel'ın kendisi için bir anlamı olmadığı zamanları hatırlamasından tiksinti duyuyordu.

Karanlık evin içinden gelen patırtılı, örtülü ses onu ürküttü. Sonra Mabel'ın sesini duydu: "Elbiseler." Fergusson ayağa kalktı, merdivenin ayağına gitti ve Mabel'ın aşağı attığı elbiseleri toparladı. Sonra vücudunu ovalayıp giyinmek için ocağın başına geldi. Giyindikten sonra kendi görüntüsüne güldü.

Ateş sönmeye yüz tutmuştu, onun için biraz kömür attı. Ev şimdi, çobanpüskülü ağaçlarının ardından hafifçe parlayan bir sokak lambasından gelen ışık dışında hemen hemen karanlıktı. Ocağın üstündeki rafta bulduğu kibritlerle gaz lambasını yaktı. Sonra kendi elbiselerinin ceplerini boşalttı ve ıslak giysileri bir yığın halinde mutfağa bıraktı. Sonra da Mabel'ın sırılsıklam giysilerini yavaşça toplayıp ayrı bir yığın halinde mutfaktaki bakırların üstüne koydu.

Saat tam altıydı. Saati durmuştu. Muayenehaneye gitmesi gerekiyordu. Bekledi, ama Mabel hâlâ aşağı gelmiyordu. Merdivenin ayağına gidip yukarı seslendi:

"Gitmek zorundayım."

Hemen o anda Mabel'ın aşağı indiğini duydu. Siyah ipekliden en iyi elbisesini giymişti. Saçı taranmış ama hâlâ ıslaktı. Fergusson'a baktı ve gülümsemekten kendini alamadı.

"Bu giysiler içinde senden hoşlanmadım," dedi.

"Çok mu kötü görünüyorum?" diye cevapladı Fergusson.

Birbirlerinden utanıyorlardı.

"Sana bir çay yapayım," dedi Mabel.

"Yok, gitmeliyim."

"Gitmen şart mı?" Yine ona o kocaman, acılı, kuşkulu gözlerle baktı. Ve Fergusson yine göğsündeki acıdan anladı ki, onu çok seviyordu. Gitti, eğildi ve onu öptü, hafifçe, arzuyla, yüreğindeki acıyla.

"Saçım da öyle kötü kokuyor ki," diye mırıldandı lafı değiştirerek. "Öyle kötüyüm ki, öyle kötüyüm ki! Yok yok, çok kötüyüm."

"Saçmalama, saçmalama," diye bağırdı Fergusson onu yatıştırmaya çalışarak, öpüp kollarıyla sararak. "Seni istiyorum. Seninle evlenmek istiyorum, evleneceğiz, hemen, hemen – yarın mümkünse."

Ama Mabel yalnızca hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve bağırıyordu:

"Çok kötü hissediyorum. Çok kötü hissediyorum. Sana karşı berbat şeyler yaptım gibi geliyor."

"Hayır, seni istiyorum, seni istiyorum," idi Fergusson'un verdiği yanıt, körcesine ve Mabel'ı korkutan o korkunç tonlamayla. Mabel gerçekten korkmuştu, neredeyse, onu ya istemezse diye duyduğu dehşetten bile daha güçlü bir korkuydu bu.

Özgün adı "The Horse Dealer's Daughter"

Katherine Mansfield
(1888-1923)

1888 yılında Yeni Zelanda'da doğdu. 1906'da İngiltere'ye göçtü. 1909'da G.C. Bowden adlı bir şan öğretmeniyle evlendi. Eşini birkaç gün sonra terk ettiği halde dokuz yıl adını taşıdı. 1910'da, tüm yaşamını etkileyen ve cinsel ilişki yoluyla bulaşan bir hastalık nedeniyle yatağa düştü. 1911'de sosyalist düşünceleriyle tanınan edebiyat eleştirmeni John Middleton Murray ile tanıştı. Murray'nin çıkardığı edebiyat dergilerine öyküler yazdı. Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Paris'e taşındı. Bundan sonraki yaşamını tüberküloz nedeniyle Güney Fransa ve İsviçre'de geçiren Mansfield, 9 Ocak 1923'te Fransa'da bir sanatoryumda öldü. Son sözleri, "Yağmuru çok seviyorum, yüzümde duyumsamak istiyorum," oldu.

Bazı öykü derlemeleri: *In a German Pension* (1911, Bir Alman Pansiyonunda), *Bliss and Other Stories* (1922, Mutluluk ve Öteki Öyküler), *The Garden Party and Other Stories* (1922, Garden Parti ve Öteki Öyküler), *The Dove's Nest and Other Stories* (1923, Kuğu Yuvası ve Öteki Öyküler), *Something Childish* (1924, Çocukça Bir Şey), *The Doll's House and Other Stories* (1951, Bebek Evi ve Öteki Öyküler) ve *Katherine Mansfield's New Zealand Stories* (1993, Katherine Mansfield'ın Yeni Zelanda Öyküleri). 2009'da Türkçe yayımlanan *Katıksız Mutluluk* kitabında tüm öyküleri yer alır.

Kurmaca olmayan eserleri: *Journals of Katherine Mansfield* (1927, *Bir Hüzün Güncesi*) ve *Letters of Katherine Mansfield* (1929, Katherine Mansfield'ın Mektupları).

Merhum Albay'ın Kızları

Ertesi hafta hayatlarındaki en yoğun haftalardan biriydi. Yattıkları zaman bile, dinlenen yalnızca bedenleri oluyordu; zihinleri şunu bunu düşünüp taşınmaya, olup biteni konuşmaya, acabalara karar vermeye, hatırlamaya çalışmaya devam ediyordu, nerede...

Constantia heykel gibi yatıyordu, elleri iki yanında, ayakları birbiri üstüne konmuş, çarşaf çenesine kadar çekilmiş. Tavana dikmişti gözlerini.

"Silindir şapkasını kapıcıya versek acaba babamın bir itirazı olur muydu?"

"Kapıcıya mı?" diye terslendi Josephine. "Kapıcı da nerden çıktı? Ne kadar da tuhaf bir fikir!"

"Çünkü," dedi Constantia yavaş yavaş, "herhalde sık sık cenazeye gitmek zorunda kalıyordur. Sonra, şeyde, kabristanda gözüme çarptı, kapıcının yalnızca melon şapkası var." Duraksadı. "O zaman, bir silindir şapkası olsa ne kadar memnun olacağını düşünmüştüm. Ayrıca, ona bir de armağan vermemiz gerekir. Babama hep çok iyi davrandı."

"Ama," diye bağırdı Josephine, yastığının üstünde kafasını öfkeyle çevirerek, "babamın başı!" Ve birden, bir korkunç an boyunca, neredeyse kıkırdamak üzereydi. Tabii ki kesinlikle içinden kıkırdamak gelmiş değildi. Bu herhalde bir alışkanlık olmalıydı. Yıllar önce, geceleyin uyumadan yatıp konuşurlarken yalnızca yatakları sarsılırdı. Şimdi de kapıcının kafası uzaklaşırken birden fırlayıverdi bir mum gibi, babalarının şapkasının altında... Kıkırdama hissi yükseldi, yükseldi; ellerini birbirine geçirdi; zapt etmeye çalıştı; karanlığa doğru

hiddetle kaşlarını çattı ve, "Hatırla," dedi sert bir biçimde.

"Yarın karar versek de olur," dedi.

Constantia hiçbir şey fark etmemişti, içini çekti.

"Acaba sabahlıklarımızı da boyatsak mı, ne dersin?"

"Siyaha mı?" diye, neredeyse bir çığlık attı Josephine.

"Eh, başka ne renk olabilir?" dedi Constantia. "Düşünüyordum da – pek samimi gelmedi bana, evin dışındayken, tam anlamıyla giyimliyken siyah giyip sonra da eve gelince –"

"Ama bizi kimse görmüyor ki," dedi Josephine. Çarşafları öyle bir savurdu ki, ayaklarının ikisi de açıldı ve onları tekrar iyice içeri sokmak için yastıklara doğru kayması gerekti.

"Kate görüyor," dedi Constantia. "Postacı da pekâlâ görebilir."

Josephine, sabahlığıyla uyum sağlayan koyu kırmızı terliklerini ve Constantia'nın çok sevdiği, kendi sabahlığıyla uyumlu, belli belirsiz yeşil renkteki terliklerini düşündü. Siyah ha! İki siyah sabahlık ve kara kediler gibi sürünerek banyoya giden yün yumağı gibi iki çift terlik.

"Mutlaka gerekli olduğunu sanmıyorum," dedi.

Sessizlik. Sonra Constantia, "Seylan postasına yetişmesi için, ilanın çıktığı gazeteleri yarın postaya vermeliyiz... Şimdiye kadar kaç mektup oldu?" dedi.

"Yirmi üç."

Josephine tümüne yanıt vermişti ve yirmi üç kere, "sevgili babamızı o kadar özlüyoruz ki" bölümüne geldiğinde kendini tutamamış, mendilini kullanmak zorunda kalmıştı, hatta bazı mektupların üzerindeki açık mavi gözyaşını, kurutma kâğıdının ucuyla almak gerekmişti. Garip! Sahte olamazdı bu – tam yirmi üç kere. Ama şimdi bile kendi kendine, hüzünle, "sevgili babamızı o kadar özlüyoruz ki" diye tekrarladığında, istese ağlayabilirdi.

"Yeterli pulun var mı?" sorusu geldi Constantia'dan.

"Aman, nereden bileyim?" dedi Josephine kızgın. "Bana şimdi bunu sormanın ne âlemi var?"

"Yalnızca merak etmiştim," dedi Constantia yumuşak bir sesle.

Yine sessizlik oldu. Hafif bir hışırtı, pıtırtı ve bir sıçrama sesi geldi.

"Fare," dedi Constantia.

"Fare olamaz, çünkü ekmek kırıntısı yok," dedi Josephine.

"Ama olmadığını fare bilmiyor ki," dedi Constantia.

Yüreği bir acıma duygusuyla kasıldı. Zavallıcık! Keşke tuvalet masasının üzerinde minicik bir bisküvi kırıntısı bıraksaydı. Gelip de bir şeycikler bulamadığını düşünmek çok korkunçtu. Ne yapardı şimdi?

"Nasıl edip de yaşamayı başarıyorlar bilemiyorum," dedi yavaşça.

"Kim?" diye sordu Josephine.

Constantia, bu kadar yüksek çıkacağını düşünmediği bir sesle, "Fareler," dedi.

Josephine'in tepesi attı. "Aman, ne saçma, Con!" dedi. "Farelerin ne ilgisi var şimdi? Sen uyuyorsun."

"Uyuduğumu zannetmiyorum," dedi Constantia. Söylediğinin doğru olduğundan emin olmak için gözlerini kapadı. Uyuyordu.

Josephine sırtını yay gibi büküp dizlerini karnına doğru çekti, yumrukları kulaklarının altına gelecek şekilde kollarını kavuşturdu ve yanaklarını sıkıca yastığa bastırdı.

İşleri daha da karmaşıklaştıracak başka bir şey de Andrews Hemşire'nin o hafta onlarda kalmasıydı. Kendi kabahatleriydi; onlar davet etmişti. Josephine'in aklına gelmişti. Şey sabahı – son sabah, doktor gittikten sonra Josephine Constantia'ya, "Andrews Hemşire'yi bir hafta bizim konuğumuz olarak burada kalması için davet etsek iyi olmaz mıydı dersin?" demişti.

"Çok iyi olurdu," dedi Constantia.

"Düşündüm de," diye aceleyle devam etti Josephine, "bugün öğleden sonra, ona ücretini ödedikten sonra, diyeyim ki, 'Bizim için tüm bu yaptıklarınızdan sonra kız kardeşim ve ben, bir hafta daha

konuğumuz olarak bizde kalırsanız çok memnun oluruz.' Konuğumuz olarak bölümünü mutlaka eklemem lazım diye düşünüyorum, yoksa –"

"Aaa, ücret ödeyeceğimizi ummasına imkân yok!" diye bağırdı Constantia.

"Belli olmaz," dedi Josephine ermiş bir tavırla.

Andrews Hemşire tabii ki hemen teklifin üstüne atlamıştı. Ama çok can sıkıcı bir işti. Yemek saatlerinde, düzenli masa başı yemekleri yemeleri gerektiği anlamına geliyordu bu. Oysa yalnız olsalar, pekâlâ Kate'ten, bulundukları yere bir tepsi getirmesinde bir sakınca olup olmadığı biçiminde bir ricada bulunabilirlerdi. Üstelik yemek saatlerine, artık gerginlik bittiğine göre, tahammül etmek zordu.

Andrews Hemşire, tereyağı konusunda tam anlamıyla korkunçtu. Gerçekten de en azından, tereyağı konusunda, onların iyi niyetini kötüye kullandığını düşünmekten alamıyorlardı kendilerini. Bir de tabağındakini bitirmek için bir yudum daha ekmek istemek gibi çıldırtıcı bir alışkanlığı vardı, sonra da son lokmada, farkında olmadan –tabii ki farkında olarak– tabağına biraz daha yiyecek alması. Böyle olunca Josephine kıpkırmızı oluyordu ve sanki sofra örtüsünün dokumasının içinden tırmanan minnacık tuhaf bir böcek görmüş gibi, küçük, boncuk gibi gözlerini sofra örtüsüne saplardı. Ama Constantia'nın uzun, solgun yüzü uzar, ifadesizleşir ve başka taraflara bakardı –uzaklara– çölün ötesine, deve kervanının sanki bir yün yumağı gibi çözüldüğü çizgiye...

"Ben Lady Tukes ile kalırken," dedi Andrews Hemşire, "öyle zaarif bir tereyağı kapçığı vardı ki. Gümüşten bir aşk tanrısı vardı, şeyin üstünde duran – camdan bir kabın ucunda duran, elinde de minnacık bir bıçak. Canın birazcık tereyağı mı istedi, sadece aşk tanrısının ayağına basıyosun, o da eğiliyor ve sana bir parça tereyağı kesiyo. Çok şirindi."

Josephine dayanamazdı böyle şeylere. Tüm söylediği, "Bu tür şeyler boşuna israfa yol açar," oldu.

"Ama niçün?" diye sordu Andrews Hemşire gözlüklerinin içinden doğru parıldayarak. "Kimse istediğinden çok tereyağı almaz ki zati – kim alır ki?"

"Zili çal Con," diye bağırdı Josephine. Kendine güvenemediği için yanıt vermedi.

Ve gururlu Kate, büyülü prenses, yaşlı cadalozların yine ne istediklerini anlamak için odaya girdi. İçinde şu ya da bu yemeğin benzeri bir şeylerin olduğu tabakları çekip önlerinden aldı, bembeyaz, korku içindeki sütlü pelteler fırlatıverdi önlerine.

"Reçel lütfen, Kate," dedi Josephine kibarca.

Kate diz çöktü, dolabın kapağına asıldı, reçel kavanozunun kapağını kaldırdı, içinin boş olduğunu görüp masanın üstüne koydu ve azametli adımlarla çıkıp gitti.

"Maalesef," dedi Andrews Hemşire bir dakika sonra, "hiç kalmamış."

"Hay allah, ne tatsız!" dedi Josephine. Dudağını ısırdı. "Ne yapsak acaba?"

Constantia kuşkulu görünüyordu. "Kate'i tekrar rahatsız edemeyiz," dedi hafifçe.

Andrews Hemşire durmuş, onlara gülümsüyordu. Gözleri fıldır fıldır etrafta dolaşıyor, gözlüklerinin arkasından her şeyi dikizliyordu. Constantia, umutsuzluk içinde develerine döndü. Josephine derin derin kaşlarını çatmış – düşünceye dalmıştı. Eğer bu salak kadın olmasaydı, Con ile kendisi sütlü peltelerini reçelsiz yerlerdi pekâlâ. Birden aklına bir fikir geldi.

"Ne yapacağımızı biliyorum," dedi. "Marmelat. Dolapta biraz marmelat var. Alıver Con."

"İnşallah," diye güldü Andrews Hemşire –gülüşü sanki bir ilaç şişesine çarpıp çıngırdayan bir çay kaşığı gibiydi–. "İnşallah apacı bir marmelat değildir."

Neyse, çok kalmamıştı, bütün bütüne gidecekti artık. Üstelik babalarına çok şefkatli davranmış olduğu gerçeği de yadsınamazdı.

Sonlarda ona gece gündüz bakmıştı. Gerçekten de Constantia olsun, Josephine olsun, içten içe, onun babalarını son anlarında yalnız bırakmamayı biraz abarttığını düşünmüşlerdi. Veda etmek için içeri girdiklerinde, Andrews Hemşire babalarının yatağının yanında oturmaya devam etmiş, bileğini tutarak saate bakarmış gibi yapmıştı. Bunu yapması gerekmezdi. Pek de düşüncesizceydi. Farz edelim ki babaları onlara bir şey söylemek istedi – özel bir şey. Söylediği yoktu ya. Ne gezer! Orada öylece yatıyordu, mosmor, yüzü kara, kızgın bir morluk içinde ve içeri girdiklerinde kafasını bile çevirip bakmadı hiç. Sonra, onlar orada öylece durup ne yapacaklarını düşünürken, birden tek gözünü açmıştı. Ah, ne kadar farklı olurdu, onunla ilgili anılarında nasıl büyük bir fark olurdu, başkalarına bunu anlatmaları nasıl da daha kolaylaşırdı, eğer her ikisini de açsaydı! Ama yok – sadece tek göz. Onlara doğru bir an ışıdı ve sonra... söndü.

Aynı gün öğleden sonra, Aziz Yuhanna Kilisesi'nden Bay Farolles uğradığında bu, çok sıkıntılı bir duruma yol açmıştı.

Karanlık salonda onlara doğru kayarken Bay Farolles'in ilk sözleri, "Sonu huzurlu oldu, eminim?" oldu.

"Eh, tabii," dedi Josephine hafifçe. Her ikisi de başlarını öne eğdi. Her ikisi de o gözün huzur içindeki bir göz olmadığından emindi.

"Oturmaz mısınız?" dedi Josephine.

"Teşekkür ederim Bayan Pinner," dedi Bay Farolles nezaketle. Frak ceketinin kuyruklarını katladı ve babalarının koltuğuna oturmak için dizlerini kırmaya davrandı ama tam koltuğa dokunduğu anda neredeyse fırladı ve yandaki iskemleye ilişti.

Öksürdü. Josephine ellerini kavuşturdu; Constantia dalgın görünüyordu.

"Sizin Bayan Pinner," dedi Bay Farolles, "ve Bayan Constantia, anlamanızı isterim ki size yardımcı olmaya çalışıyorum. Her ikinize de yardımcı olmaya çalışıyorum, eğer izniniz olursa. İşte bu günlerde," dedi Bay Farolles lafı uzatmadan ve içtenlikle, "Tanrı birbirimize yardımcı olmamızı buyuruyor."

"Çok teşekkür ederiz Bay Farolles" dedi Josephine ve Constantia.

"Bir şey değil," dedi Bay Farolles nezaketle. İnce deri eldivenlerini parmaklarında gezdirerek ileri doğru abandı. "Eğer biriniz bir küçük ayin isteyecek olursanız ya da her ikiniz de şimdi, buracıkta, bana söylemeniz yeterli. Küçük bir ayin çoğu zaman çok yararlı olur – güç verir," dedi şefkatle.

Ama küçük bir yin fikri onları dehşete saldı. Ne! Evdeki salonda kendi başlarınaykèn –hiç– mihrap filan yokken! Piyano çok yüksek gelir, diye düşündü Constantia, Bay Farolles de elindeki ayin kadehiyle katiyen üzerine eğilemez. Kate de mutlaka paldır küldür gelir, ayini böler diye düşündü Josephine. Mesela tam ortasında zil çalsa? Önemli biri gelmiş olabilir – yas ile ilgili olarak. Saygılı bir biçimde kalkıp çıkacaklar mıydı, yoksa beklemek zorunda mı kalacaklardı... işkence içinde?

"Belki de, isteyecek olursanız daha sonra, sizin şu Kate ile bir not gönderirsiniz," dedi Bay Farolles.

"Ah evet, çok teşekkürler!" dedi her ikisi de.

Bay Farolles ayağa kalktı ve siyah hasır şapkasını yuvarlak masanın üzerinden aldı.

"Cenazeyle ilgili olarak da," dedi yumuşak bir sesle, "hazırlığı yapabilirim – sevgili babanızın eski arkadaşı olarak ve sizin de Bayan Pinner – ve Bayan Constantia."

Josephine ve Constantia da ayağa kalktı.

"Çok basit olsun istiyorum," dedi Josephine kararlılıkla, "ve çok da pahalı olmasın. Ayrıca isterim ki..."

"Uzun zaman dayanacak iyi bir şey olsun," diye düşündü hayalci Constantia, sanki Josephine gecelik satın alıyormuş gibi. Ama tabii Josephine böyle söylemedi. "Babamızın mevkiine uygun bir şey olsun." Çok gergindi.

"Bir koşu, dostumuz Bay Knight'a gideyim," dedi Bay Farolles onları yatıştırırcasına. "Gelip sizi görmesini söyleyeyim. Onun gerçekten de çok yardımcı olacağını göreceksiniz."

Eh neyse, tüm o kısımlar bitmişti, ama hiçbirinin, kesinlikle, babalarının hiçbir zaman geri gelmeyeceğine inanası gelmiyordu. Josephine kabristanda tabut indirilirken, Constantia'nın ve kendisinin bunu onun iznini almadan yaptıklarını düşünerek mutlak bir dehşet anı yaşamıştı. Babası bunu öğrenince ne derdi? Çünkü er ya da geç mutlaka öğrenecekti. Hep öğrenirdi. "Gömdünüz. Siz ikiniz beni gömdürdünüz!" Bastonunun yeri dövdüğünü duyuyordu. Ah, ne derlerdi? Ne bahane bulabilirlerdi? Kulağa o kadar gaddarca geliyordu ki söylenince. İnsan sırf o anda çaresiz bulunuyor diye, ondan feci şekilde yararlanmak demekti. Öbürleri her şey olağanmış gibi davranıyordu. Onlar yabancıydı; babalarının, böyle bir şeyin başına geleceği en son insan olduğunu anlamaları beklenemezdi. Yok, bütün kabahat kendisinin ve Constantia'nın olacaktı. Bir de masraflar, diye düşündü, tek atlı, kalabalık binek arabasına bindiğinde. Ona faturaları göstermek gerektiğinde. O zaman ne diyecekti?

Onun tam anlamıyla kükrediğini duydu. "Senin bu cicili bicili gezintinin masraflarını ödeyeceğimi mi sanıyorsun?"

"Ah," diye inledi Josephine yüksek sesle, "bunu yapmamalıydık, Con!"

Tüm o siyahların içinde limon gibi solgun olan Constantia korku dolu bir fısıltıyla, "Ne yapmamalıydık Jug?" dedi.

"Babamızı öyle gömmelerine izin vermemeliydik," dedi Josephine kendini tutamayarak ve garip kokan yeni yas mendilinin içine ağlayarak.

"Ama başka ne yapabilirdik?" diye sordu Constantia hayretle. "Öyle tutamazdık Jug – gömmeden olmazdı. En azından bu büyüklükte bir apartman dairesinde."

Josephine burnunu temizledi; araba aşırı sıkışıktı.

"Bilmiyorum," dedi umutsuzca. "Her şey o kadar feci ki. Bir denemeliydik, en azından bir süre için, diye düşünüyorum. Tamamen emin olalım diye. Kesin olan bir şey var" – gözyaşları yine fışkırdı– "babam bizi bu yüzden, hiçbir zaman affetmeyecek – hiçbir zaman!"

Babaları onları hiçbir zaman affetmeyecekti. İki gün sonra sabahleyin, onun eşyalarını gözden geçirmek üzere odasına girdiklerinde, şimdiye kadar olduğundan daha kuvvetle hissettikleri duygu buydu. Bu işi oldukça serinkanlılıkla tartışmışlardı. Josephine'in yapılması gerekenler listesinde bile yazılıydı. Babamın eşyalarını gözden geçir ve ne yapılacağına karar ver. Ama bu başka, kahvaltıdan sonra:

"Eh, hazır mısın Con?" demek başkaydı.

"Evet Jug – sen hazırsan."

"Eh, öyleyse bir an önce yapıp bitirsek iyi olur."

Salon karanlıktı. Yıllardır, ne olursa olsun, babalarını sabahleyin rahatsız etmemek bir kural haline gelmişti. Şimdiyse kapıyı açacaklardı, kapıyı bile vurmadan... Bu fikir karşısında Constantia'nın gözleri kocaman olmuştu. Josephine'in dizlerinin bağları çözülmüştü.

"Sen – sen gir önce," diye yutkundu Constantia'yı iterek.

Ama Constantia, böyle durumlarda hep söylediği gibi, "Hayır Jug, bu haksızlık. Sen benden büyüksün," demişti.

Josephine tam, daha önceki seferlerde, ne pahasına olursa olsun kabul etmeyeceği, en son silahı olarak sakladığı şeyi söyleyip, "Ama sen de benden uzunsun," diyecekti ki mutfak kapısının açıldığını fark ettiler, işte Kate orada duruyordu...

"Hiç de oynamıyor," dedi Josephine kapı kolunu kavrayıp çevirmek için elinden geleni yaparken. Sanki Kate'i aldatmak mümkünmüş gibi!

Çaresi yoktu. Şu kız çok... Sonra kapı arkalarından kapandı ama – ama hiç de babalarının odasında değillerdi. Duvarın içinden geçip bambaşka bir daireye girmiş gibiydiler. Kapı arkalarında mı kalmıştı? Bakamayacak kadar korku doluydular. Josephine, eğer kapı, arkalarında kalmışsa, o zaman sımsıkı kapalı duruyor diye düşündü; Constantia ise kapının, rüyalardaki kapılara benzer biçimde hiç kolu yokmuş gibi hissediyordu. Onu bu derece korkunç yapan soğukluğuydu. Ya da beyazlığı – hangisi? Her şey örtülüydü. Güneşlikler çekilmiş, aynanın üstüne bir bez serilmiş, yatağı bir çarşaf gizliyordu;

şömineyi kocaman bir beyaz kâğıt yelpaze doldurmuştu. Constantia korka korka elini uzattı; bir kar tanesinin düşeceğini bekliyordu neredeyse. Josephine, burnunda garip bir karıncalanma hissetti, sanki burnu donuyordu. Sonra aşağıdaki parke taşlarının üzerinde bir araba patır patır etti, sessizlik sarsılıp küçük parçalara bölünmüş gibiydi.

"Güneşliklerin birini açsam iyi olacak," dedi Josephine kahramanca.

"Evet, iyi bir fikir olabilir," diye fısıldadı Constantia.

Güneşliğe bir dokunmaları yetti, hemen yukarı fırladı ve ucundaki kordon da ardından, güneşlik-sopasının çevresinde döndü, döndü ve küçük püskül sanki özgür kalmak istermiş gibi pat diye vurdu. Bu, Constantia için fazlaydı artık.

"Sence – sence bir gün daha ertelesek nasıl olur?" diye fısıldadı.

"Neden?" diye ters ters atıldı Josephine. Her zamanki gibi, Constantia'nın dehşet içinde olduğundan kesinlikle emin olduğu için, kendini çok daha iyi hissediyordu. "Bunun yapılması lazım. Ama fısıldamasan çok iyi olur, Con."

"Fısıldadığımı fark etmemiştim," diye fısıldadı Constantia.

"Bir de neden gözünü yatağa diktin?" dedi Josephine neredeyse meydan okurcasına sesini yükselterek. "Yatağın üstünde hiçbir şey yok."

"Ah, Jug, öyle deme!" dedi zavallı Connie. "En azından, bu kadar yüksek sesle söyleme."

Josephine de fazla ileri gittiğini fark etmişti. Şifoniyerin oraya kadar geniş bir yay çizerek elini uzattı ama hemen tekrar geri çekti.

"Connie," dedi nefesi kesilerek; dönüp sırtını şifoniyere yasladı.

"Ah, Jug – ne oldu?"

Josephine öfkeyle bakıyordu. Kelimenin tam anlamıyla korkunç bir şeye deymekten kıl payı kurtulmuş gibi garip bir his vardı içinde. Babasının şifoniyerin içinde olduğunu Constantia'ya nasıl açıklayabilirdi? En üst çekmecede, çorap ve kravatlarıyla birlikteydi, ya da bir alttakinde, gömlekleriyle ve pijamalarıyla, ya da en alttakinde, takım

elbiseleriyle birlikteydi. Orada, gözden uzakta, saklanmış –kapı kolunun arkasında– üzerlerine atlamaya hazır, izliyordu.

Tıpkı eski günlerde, ağlamak üzereyken yaptığı gibi, Constantia'ya dönerek, eski moda ve komik bir şekilde suratını buruşturdu.

"Açamıyorum," diye neredeyse sızlandı.

"Hayır, yapma Jug," diye fısıldadı Constantia içtenlikle. "Yapmasan çok daha iyi edersin. Hiçbir şeyi açmayalım. En azından uzunca bir süre."

"Ama – çok büyük zayıflıkmış gibi oluyor," dedi Josephine kendini tutamayarak.

"Ama neden bir kerecik de zayıf olmayalım Jug?" diye fikir yürüttü Constantia epeyce şiddetli bir fısıltıyla. "Zayıflıksa eğer." Solgun bakışı, kilitli çalışma masasından –pek güvenli– muazzam, parıldayan gardıroba uçtu ve garip, soluğu tükenmiş bir biçimde nefes alıp vermeye başladı. "Neden hayatımızda bir kez de zayıf olmayalım Jug? Pekâlâ mazeretimiz var. Zayıf olalım – zayıf, Jug. Kuvvetli olmaktansa zayıf olmak çok daha hoş."

Ve sonra, hayatında belki iki kere daha yapmış olduğu o çok cüretkâr şeylerden birini yaptı: Gardıroba kadar yürüdü; anahtarı çevirdi ve kilitten çekti çıkardı. Kilitten çekti çıkardı ve Josephine'e doğru tuttu, olağandışı gülüşüyle, Josephine'e ne yaptığını bildiğini gösteriyordu – babasının orada, paltoları arasında olmasını bile bile göze almıştı.

Eğer koca gardırop öne doğru yıkılsaydı, Constantia'nın üzerine devrilseydi Josephine şaşırmayacaktı. Tam tersine, olması gereken en uygun şey diye düşünecekti. Ama hiçbir şey olmadı. Sadece oda her zamankinden daha sessiz görünüyor ve Josephine'in omuzlarına ve dizlerine daha büyük soğuk hava tanecikleri dökülüyordu. Ürpermeye başladı.

"Gel Jug," dedi Constantia hâlâ o korkunç, katı gülümsemeyle. Josephine onu izledi, tıpkı o son defa Constantia, Benny'i yuvarlak göle ittikten sonra olduğu gibi.

Ama tekrar yemek odasına döndüklerinde gerginlik kendini belli etti. Titreyerek oturdular ve birbirlerine baktılar.

"Başka bir şeye dikkatimi verebileceğimi sanmıyorum," dedi Josephine, "bir şey içmezsek eğer. Sence Kate'den iki fincan sıcak su isteyelim mi?"

"İstememek için bir neden göremiyorum," dedi Josephine dikkatlice. Yeniden normale dönmüştü. "Zili çalmayacağım. Mutfak kapısına gidip isteyeceğim."

"Evet, iste," dedi Josephine bir iskemleye çökerken. "Sadece iki fincan iste Con, başka bir şey istemez – bir tepside."

"Demliği bile koymasa olur, değil mi?" dedi Constantia, sanki demlik orada olsa Kate bundan şikâyet edecekmiş gibi.

"Aaa, tabii olur! Demlik hiç de gerekli değil. Suyu doğrudan doğruya çaydanlıktan boşaltsa da olur," diye bağırdı Josephine, bunun gerçekten de harcanan emeği azaltacak bir hareket olduğu hissiyle.

Soğuk dudakları fincanların yeşilimsi kenarlarında titreşiyordu. Josephine küçük, kırmızı ellerini fincanın etrafına doladı; Constantia oturduğu yerde dikildi ve dalgalanan buharı üfledi, buhar bir yandan diğer yana çırpındı.

"Benny'den söz etmişken," dedi Josephine.

Benny'den hiç söz edilmemiş olduğu halde Constantia hemen, sanki edilmiş gibi baktı.

"Babama ait bir şeyi yollamamızı bekler, tabii ki. Ama Seylan Adası'na ne yollayacağımıza karar vermek de çok zor."

"Yollarda paketler çözülür, yırtılır, demek istiyorsun," diye mırıldandı Constantia.

"Hayır, kaybolur," dedi Josephine sertçe. "Biliyorsun posta yok, sadece koşucular var."

Her ikisi de elinde kocaman, kahverengi bir paketle, üstünde beyaz pamuklu bir don, solgun tarlaların içinden son sürat koşarak geçen bir siyah adama bakmak için duraksadı. Josephine'in siyah adamı minicikti. Bir karınca gibi parıldayarak hızla yol alıyordu. Ama

Constantia'nın uzun boylu, zayıf adamı kör ve yorulmaz bir havaya sahipti. Bu da onu pek sevimsiz bir adam yapıyor, diye düşündü. Verandada, bembeyaz giyinmiş ve kafasında bir mantar miğferle Benny duruyordu. Sağ eli, sabırsızlandığı zaman babalarının yaptığı gibi bir aşağı, bir yukarı sallanıyordu. Arkasında, hiçbir şeye ilgi duymayan, tanımadıkları yengeleri Hilda oturuyordu. Bambudan bir sallanan iskemlede oturup *Tatler* dergisinin sayfalarını çeviriyordu.

"Galiba en uygun armağan, babamın saati olurdu," dedi Josephine.

Constantia başını kaldırdı, şaşırmış görünüyordu.

"Aaa, altın bir saati bir yerliye emanet edebilir misin?"

"Tabii ki gizlerdim," dedi Josephine. "Kimse saat olduğunu anlamazdı." Kimsenin ne olduğunu bile tahmin edemeyeceği garip biçimli bir paket yapma fikrinden hoşlanmıştı. Bir an için, bir gün gelir lazım olur düşüncesiyle uzun zamandır sakladığı mukavvadan dar korse kutusuna bile saklamayı düşündü. Öyle güzel, sağlam bir korse kutusuydu ki. Ama yok, bu durum için uygun olmazdı. Üzerinde yazısı vardı: Orta Boy Kadınlar İçin. 28 Beden Güçlü Korse Balenleri. Benny'nin bu kutuyu açıp da içinde babalarının saatini bulması neredeyse aşırı derecede şaşırtıcı olurdu.

"Bir de tabii çalışmıyordur – tık tık etmez yani," dedi Constantia. Hâlâ yerlilerin mücevher sevgisindeydi aklı. "En azından," diye ekledi, "bu kadar zaman sonra çalışıyor olması çok tuhaf olurdu."

Josephine yanıt vermedi. Düşünceleri daldan dala atlıyordu. Birden Cyril'i düşündü. Altın saati biricik torunun alması daha olağan değil miydi? Üstelik sevgili Cyril o kadar kadirbilirdi ki ve altın bir saat bir genç adam için o kadar çok şey ifade ederdi ki. Büyük ihtimalle Benny saat kullanma alışkanlığını geride bırakmıştı; o sıcak diyarlarda erkekler o kadar ender yelek giyerdi ki. Öte yandan, Cyril Londra'da olduğundan, tüm yıl boyu takardı. Üstelik, Cyril çaya geldiğinde saatin onda olduğunu bilmek, Constantia için de, kendisi için de çok hoş olacaktı. "Görüyorum, büyükbabanın saatini takmış-

sın, Cyril." Bu onları pek hoşnut edecekti.

Sevgili çocuk! O tatlı, cana yakın, küçük notu ne kadar üzmüştü onları! Tabii anlıyorlardı, ama çok büyük aksilikti.

"Ne kadar iyi olacaktı o da bizimle olsaydı," dedi Josephine.

"Çok da eğlenecekti," dedi Constantia ne söylediğini düşünmeden.

Neyse, geri döner dönmez halacıklarıyla çay içmeye gelecekti. Cyril'in çaya gelmesi, onların nadir keyiflerinden biriydi.

"Şimdi Cyril, bizim pastalardan korkma. Con Halan ve ben onları bu sabah Buszard'dan aldık. Erkeklerin ne kadar iştahlı olduğunu biliriz. Onun için, karnını iyice doyurmaktan çekinme."

Josephine, kendi kış eldivenlerinin ya da Constantia'nın biricik saygın ayakkabılarının topuklarını yaptırmanın yerine geçebilecek olan koyu, kabarık pastaya pervasızca daldırdı bıçağı. Ama Cyril'in hiç de erkeğe yakışır bir iştahı yoktu.

"Şey, Josephine Hala, katiyen yiyemem. Yeni yemek yedim de."

"Ama Cyril, bu doğru olamaz! Saat dördü geçiyor," diye bağırdı Josephine.

Constantia, bıçağı çikolata sarmalının üzerinde hareketsiz dururken yerinde oturuyordu.

"Öyle ama," dedi Cyril, "Victoria İstasyonu'nda bir adamla buluşmam gerekiyordu ve adam beni geciktirip durdu, bir baktım ki... ancak öğle yemeği yiyip buraya gelecek kadar vakit kalmış. Hem de beni, öff," –Cyril elini alnına koydu– "perişan etti," dedi.

Ne aksiydi – üstelik de bugün. Yine de tabii, nereden bilecekti?

"Ama bir beze alırsın, değil mi Cyril?" dedi Josephine Hala. "Bu bezeler özel olarak senin için alındı. Babacığın bunu o kadar severdi ki. Senin de sevdiğinden emindik."

"Çok severim Josephine Hala," diye bağırdı Cyril coşkuyla. "Acaba başlangıçta sadece yarım tane alsam, bir sakıncası var mı?"

"Tabii ki yok sevgili oğlum, ama seni sadece bu kadarla gönderemeyiz."

"Sevgili babacığın bezeyi hâlâ o kadar çok seviyor mu?" diye sordu Con Hala yumuşacık bir sesle. Kabuğunu kırarken hafifçe ürkerdi.

"Eee, pek bilmiyorum Con Hala," dedi Cyril neşeli neşeli.

Bu sözün üstüne ikisi de başlarını kaldırdı.

"Bilmiyor musun?" diye neredeyse terslendi Josephine. "Kendi babanla ilgili olarak böyle bir şeyi bilmiyor musun Cyril?"

"Olacak şey değil," dedi Con Hala yumuşak bir sesle.

Cyril bunu gülerek geçiştirmeye çalıştı. "Eh, canım," dedi, "o kadar uzun zaman oldu ki..." Bocaladı. Durdu. Halalarının yüzüne bakamıyordu.

"Öyle bile olsa," dedi Josephine.

Ve Con Hala bakakaldı.

Cyril çay fincanını yerine koydu. "Bir dakika," diye bağırdı. "Bir dakika Josephine Hala. Ne diyorum ben?"

Başını kaldırdı. Halalar neşelenmeye başlamıştı. Cyril dizine bir şaplak attı.

"Tabii ya," dedi, "bezeydi. Nasıl unutmuş olabilirim? Evet, Josephine Hala, çok haklısın. Babam bezeye bayılır."

Gözleri parlamakla kalmadı, Josephine Hala mutluluktan kıpkırmızı oldu; Con Hala derin derin iç çekti.

"Şimdi de Cyril, gelip büyükbabanı görmen lazım," dedi Josephine. "Bugün geleceğini biliyor."

"Tamam," dedi Cyril kesin ve canlı bir tavırla. İskemlesinden kalktı, birden saate göz attı.

"Bir şey diyeceğim Con Hala, saatiniz biraz geri mi? Biriyle buluşmam lazım – Paddington İstasyonu'nda, beşi biraz geçe. Maalesef büyükbabamla pek fazla kalamayacağım."

"*A* pek uzun kalmanı zaten beklemez!" dedi Josephine Hala.

Constantia Hala saate bakıyordu. Saatin ileri mi, geri mi olduğuna karar veremiyordu. Ya biriydi ya da öbürü, bundan neredeyse emindi. Her neyse, ya öyle, ya böyle.

Cyril hâlâ ayak sürüyordu. "Gelmiyor musun Con Hala?"

"Tabii geliyorum," dedi Josephine. "Gidiyoruz. Hadi gel Con."

Kapıyı vurdular ve Cyril, halalarının ardından büyükbabasının sıcak tatlı kokulu odasına girdi.

"Hadi gir içeri," dedi Büyükbaba Pinner. "Orada durup durma. Ne var? Ne yaptınız yine?"

Alev alev yanan bir ateşin karşısında oturmuş, bastonuna sıkıca yapışmıştı. Dizlerinin üzerinde kalın bir battaniye vardı. Kucağında güzel, soluk sarı renkte ipekli bir mendil vardı.

"Cyril burada baba," dedi Josephine utangaç. Cyril'in elini tutarak onu ileri doğru yönlendirdi.

"İyi günler büyükbaba," dedi Cyril elini Josephine Hala'nın elinden çekmeye çalışarak. Büyükbaba Pinner, o bildik şekilde, gözlerini Cyril'e doğru devirdi. Con Hala neredeydi? Josephine Hala'nın öbür yanında duruyordu; uzun kolları önünde sallanıyor, elleri kavuşmuş. Gözlerini büyükbabadan hiç ayırmıyordu.

"Eh," dedi Büyükbaba Pinner bastonuyla yere vurarak, "bana ne söyleyeceksin?"

Ne söyleyecek, ona ne söyleyecekti? Cyril kendini tam bir salak gibi gülümser buldu. Oda da boğucuydu zaten.

Ama Josephine Hala imdadına yetişti. Canla başla bağırdı, "Cyril babasının hâlâ bezeyi çok sevdiğini söylüyor babacığım."

"Ha?" dedi Büyükbaba Pinner, elini mor bir deniz kabuğu şeklindeki bir beze gibi kulağının üzerinde bükerek.

Josephine tekrarladı: "Cyril diyor ki, babası bezeyi hâlâ çok seviyormuş."

"Duyamıyorum," dedi yaşlı Albay Pinner. Josephine'e bastonuyla çekilmesini işaret etti ve sonra bastonunu Cyril'e doğrulttu. "Şunun ne söylemeye çalıştığını bana söyle," dedi.

(Aman Tanrım!) "Mutlaka söylemem mi lazım?" dedi Cyril kızararak ve Josephine Hala'ya gözlerini dikerek.

"Söyle canım," diye gülümsedi Josephine. "O kadar hoşuna gidecektir ki."

"Hadi söyle ne söyleyeceksen!" diye bağırdı Albay Pinner hırçın hırçın. Yine bastonunu yere vurmaya başlamıştı.

Cyril ileri doğru eğildi ve avazı çıktığı kadar bağırdı: "Babam hâlâ beze seviyor."

Bunun üzerine Büyükbaba Pinner sanki mermi yemiş gibi zıpladı.

"Bağırma!" diye bağırdı. "Nesi var bu çocuğun? Bezeymiş! N'olmuş bezeye?"

"Ah Josephine Hala, buna devam etmemiz gerekli mi?" diye umutsuzca inledi Cyril.

"Bir şey olmaz sevgili oğlum," dedi Josephine Hala, sanki Cyril ile birlikte dişçideymişler gibi. "Bir dakika sonra anlayacaktır." Cyril'e fısıldadı, "Hafif ağır duymaya başladı biliyor musun?" Sonra öne doğru eğildi ve Büyükbaba Pinner'e doğru tam anlamıyla haykırdı. "Cyril sadece şunu söylemeye çalışıyordu babacığım, babası hâlâ bezeyi çok seviyormuş."

Albay Pinner bu kez duydu, duydu ve Cyril'i bir aşağı bir yukarı süzerek derin bir düşünceye daldı.

"Ne accayip şey!" dedi yaşlı Büyükbaba Pinner. "Bana bunu söylemek için bu kadar yolu tepmek ne kadar accayip!"

Ve Cyril de öyle olduğunu düşünüyordu.

"Evet, Cyril'e yollayacağım saati," dedi Josephine.

"Çok iyi olur," dedi Constantia. "Geçen gelişinde zaman konusunda ufak bir sorun olduğunu hatırlar gibiyim."

Sanki duvarda gizli bir geçit keşfetmiş gibi, her zaman yaptığı şekilde kapıdan paldır küldür içeri giren Kate sözlerini kesti.

"Kızarmış mı, haşlanmış mı?" diye sordu cüretkâr ses.

Kızarmış mı, haşlanmış mı? Josephine ve Constantia bir an şaşkınlık yaşadı. Pek anlayabilmiş değillerdi.

"Kızarmış ya da haşlanmış ne Kate?" diye sordu Josephine kafasını toplama gayreti içinde.

Kate yüksek sesle burnunu çekti. "Balık."

"Eee, o zaman neden hemen söylemedin bunu?" Josephine, Kate'e yumuşak bir tarizde bulundu. "Anlamamızı nasıl beklersin Kate? Biliyorsun ki bu kocaman dünyada kızarmış ya da haşlanmış olan pek çok şey var." Bu cesaret gösterisinden sonra, neşeli bir biçimde Constantia'ya, "Hangisini tercih edersin Con?" diye sordu.

"Galiba kızartılsa hoş olabilir diye düşünüyorum," dedi Constantia. "Öte yandan da, tabii ki, haşlanmış balık da çok güzel olur. Galiba her ikisini de aynı şekilde tercih ediyorum. Ama tabii sen... O zaman –"

"Kızartacağım," dedi Kate ve gerisin geri zıpladı, kapıyı açık bırakarak ve mutfak kapısını da çarparak.

Josephine Constantia'ya baktı; solgun kaşlarını solgun saçları arasında kaybolana kadar kaldırdı. Ayağa kalktı. Çok mağrur ve otoriter bir tavırla, "Benimle salona kadar gelir misin Constantia? Seninle konuşmak istediğim çok önemli bir şey var," dedi.

Zira Kate ile ilgili bir şey konuşmak istedikleri zaman hep salona geçerlerdi.

Josephine kapıyı anlamlı bir şekilde kapadı. "Otur Constantia," dedi, hâlâ mağrur bir tavırla. Sanki Constantia ile ilk kez görüşüyormuş sanılabilirdi. Constantia da gerçekten kendini yabancı hissedermişçesine etrafına bakınıp bir iskemle arandı.

"Şimdi, sorun şu," dedi Josephine öne doğru eğilerek, "onu tutmaya devam edecek miyiz, etmeyecek miyiz?"

"Sorun bu," diye onay verdi Constantia.

"Ve bu kez," dedi Josephine kararlılıkla, "kesin bir karara varmalıyız."

Constantia bir an tüm öbür konuşmaları gözden geçirmeye başlayacakmış gibi göründüyse de kendini çabuk topladı ve, "Evet, Jug," dedi.

"Biliyorsun Con," diye açıkladı Josephine, "her şey artık o kadar değişti ki." Constantia çabucak başını kaldırdı. "Demek istiyorum ki," diye devam etti Josephine, "artık Kate'e eskisi kadar bağımlı de-

ğiliz." Ve hafifçe kızardı. "Artık, yemeği pişecek bir babam yok."

"Tamamen haklısın," diye onayladı Constantia. "Babam kesinlikle yemek istemiyor şu anda, başka ne –"

Josephine keskin bir şekilde sözünü kesti. "Uykun yok değil mi Con?"

"Uykum mu Jug?" Constantia'nın gözleri faltaşı gibiydi.

"O zaman çok dikkat et," dedi Josephine sertçe ve konuya döndü. "Demek oluyor ki: eğer –" burasını, kapıya bakarak, soluk alır gibi söyledi, "Kate'e yol verirsek" –yine sesini yükseltti– "kendi yemeğimizi halledebiliriz."

"Neden olmasın?" diye bağırdı Constantia. Gülümsemesine engel olamıyordu. Bu fikir o kadar heyecan vericiydi ki. Ellerini kenetledi. "Neyle yaşarız Jug?"

"Eh, çeşitli biçimlerde, yumurtayla!" dedi Jug yine mağrur mağrur konuşarak. "Üstelik bir sürü pişmiş yiyecek de var."

"Ama," dedi Constantia, "onların çok pahalı bulunduğunu duydum."

"İnsan itidalli bir şekilde satın alırsa pahalı olmaz," dedi Josephine. Ama kendini bu büyüleyici yan yoldan sıyırıp çekti ve Constantia'yı da ardından sürükledi.

"Ancak, şu anda karar vermemiz gereken şey, Kate'e gerçekten güvenip güvenmediğimiz."

Constantia arkaya yaslandı. Küçük, pes kahkahası dudaklarından kurtuldu.

"Tuhaf değil mi Jug," dedi, "ben tam da bu konuda hiçbir zaman karar verememişimdir."

Hiçbir zaman verememişti. Tüm zorluk, bir şeyi kanıtlamaktı. İnsan bir şeyi nasıl kanıtlardı? Nasıl kanıtlayabilirdi? Farz edelim ki Kate önünde duruyordu ve kasten yüzünü gözünü buruşturuyordu. Pekâlâ da bir ağrısı var demek olamaz mıydı? En azından, Kate'e yüzünü kendisine mi astığını sormak mümkün değil miydi? Eğer Kate, "Hayır," derse –ve tabii ki, "Hayır!" diyecekti– düşeceği duruma bir

bakın! Ne kadar onur kırıcı! Sonra, Constantia kuşkulanıyordu, hemen hemen kesinlikle emindi: Kendisi ve Josephine dışarı çıktığında Kate şifoniyerini karıştırıyordu. Bir şey almak için değil, merakından. Birçok kere, geri döndüğünde, ametist haçını en olmayacak yerde bulmuştu, dantel boyunbağlarının altında ya da akşam yakalığının üstünde. Birden fazla kez Kate'e tuzak kurmuştu. Eşyalarını belli bir sıraya göre düzenlemiş, sonra da Josephine'i çağırarak tanık olmasını istemişti.

"Gördün mü Jug?"

"Evet Con."

"Şimdi artık karar verebileceğiz."

Ama yarabbim, bakmaya gittiğinde, kanıttan her zamanki kadar uzakta bulmuştu kendini! Eğer bir şeyin yeri değişmişse, pekâlâ kendisi çekmeceyi kapatırken de olabilirdi, bir sarsıntı bunu kolayca yapabilirdi.

"Jug, gel de sen karar ver. Ben karar veremiyorum. Çok zor."

Ama biraz durduktan ve baktıktan sonra Josephine içini çeker, "Şimdi kafama kuşkuyu soktun Con. Ben de karar veremiyorum," derdi.

"Eee, yine erteleyemeyiz," dedi Josephine, "eğer bu sefer de ertelersek –"

Ama o anda, aşağıdaki sokakta bir laterna çalmaya başladı. Josephine ve Constantia birlikte ayağa fırladı.

"Koş Con," dedi Josephine, "çabuk koş. Şeyin üstünde birkaç kuruş var –"

Sonra hatırladılar. Sorun yoktu. Artık hiçbir zaman laternacıyı susturmaları gerekmeyecekti. Artık hiçbir zaman ne kendisine ne de Constantia'ya o maymunun sesini alıp başka bir yere götürmesini sağlamaları söylenmeyecekti. Babalarının onların yeterince hızlı davranmadığını düşündüğü sırada çıkardığı o garip, yüksek böğürtü artık çıkmayacaktı. Laternacı bütün gün çalabilirdi ama baston tak tak yere vurulmayacaktı.

"Hiç tak etmeyecek artık,
Hiç tak etmeyecek artık,"
diye çalıyordu laterna.

Constantia ne düşünüyordu? Öyle garip bir gülüşü vardı ki, değişik görünüyordu. Ağlamak üzere olamazdı.

"Jug, Jug," dedi Constantia yumuşak bir sesle, ellerini birbirine bastırarak. "Bugün günlerden ne, biliyor musun? Cumartesi. Bugün bir hafta oldu, koca bir hafta."

"Babam öleli bir hafta oldu,
Babam öleli bir hafta oldu,"
diye çığırdı laterna. Josephine de pratik ve makul olmayı unutup gülümsedi hafifçe, tuhafça. Hint halısının üstüne kare biçiminde bir ışık düştü, solgun kırmızı renkte; bir geldi, bir gitti, bir geldi ve durdu, derinleşti – ve sonra neredeyse altın rengini aldı.

"Güneş çıktı," dedi Josephine, sanki gerçekten de önemliymiş gibi.

Laternadan kıpır kıpır nota kabarcıkları, muhteşem bir fıskiye gibi fışkırdı; yuvarlak, parlak notalar, sağa sola dağılmış.

Constantia sanki onları tutacakmış gibi büyük soğuk ellerini kaldırdı ama sonra elleri tekrar düştü. Şöminenin üstündeki rafta duran çok sevdiği Buda'ya doğru yürüdü. Gülüşü ona her zaman öylesine tuhaf bir duygu, neredeyse bir acı, ama hoş bir acı vermiş olan bu taş ve yaldızdan suret bugün, gülümsemekten daha fazla bir şey yapıyordu sanki. Bir şey biliyordu, bir sırrı vardı. "Senin bilmediğin bir şey biliyorum," dedi Buda'sı. Ah, neydi bu, ne olabilirdi? Ama yine de... bir şey olduğunu biliyordu.

Güneş ışığı pencerelerden içeri bastırıyordu, zorla içeri giriyor, eşyanın ve fotoğrafların üzerine ışıyordu. Josephine onu izledi. Annesinin fotoğrafına, piyanonun üstündeki büyütülmüş resme gelince, orada duraksadı, sanki anneden geriye, minicik pagodalar[1] şeklindeki küpelerden ve bir de siyah bir otrişten başka bu kadar az şey

[1] Pagoda: Çin'deki tapınaklara verilen ad. (ç.n.)

kalmış olmasına şaşırmış gibiydi. Ölmüşlerin fotoğrafları neden böyle sararır, diye merak etti Josephine. Bir insan ölür ölmez fotoğrafı da ölüyordu. Ama tabii, annelerinin bu fotoğrafı çok eskiydi. Otuz beş yıllıktı. Josephine bir iskemleye çıktığını ve Constantia'nın dikkatini o otrişe çektiğini ve ona annelerini Seylan Adası'nda öldürenin bir yılan olduğunu söylediğini hatırlıyordu... Eğer anneleri ölmemiş olsaydı, her şey farklı olur muydu? Olması için bir neden göremiyordu. Onlar okulu bitirinceye kadar Florence Hala onlarla birlikte oturmuştu ve üç kere taşınmışlardı ve her yıl tatillerini yapmışlardı ve... ve hizmetçi değişiklikleri olmuştu tabii.

Serçeler gibi, serçe yavruları gibiydi sesleri, pencerenin kenarında ötüşüyorlardı. "Ciik – ciik – ciik." Ama Josephine onların serçe olmadığını düşünüyordu, pencere kenarındakiler değildi. İçindeydi onun, o tuhaf küçük bağıran ses. "Ciik – ciik – ciiik." Ah, bağırdığı şey neydi bu kadar zayıf ve üzgün?

Eğer anneleri ölmemiş olsaydı, evlenirler miydi? Ama evlenecekleri kimse olmamıştı ki. Babalarının İngiliz-Hintli karışımı arkadaşları vardı, onlarla kavga etmeden önce. Ama kavgadan sonra kendisi de, Constantia da din adamları dışında tek bir erkekle karşılaşmamıştı. İnsan erkeklerle nasıl karşılaşırdı? Ya da karşılaştı diyelim, birbirini iki yabancıdan daha iyi tanıyabilmek nasıl mümkün oluyordu? İnsan, maceralar yaşayanları, peşine birilerinin takıldığını filan okuyordu. Ama hiç kimse ne Constantia'nın ne de onun peşine takılmıştı. A, tamam, bir yıl, Eastbourne'da,[2] kaldıkları pansiyonda bir gizemli adam vardı. Adam, yatak odalarının kapısının önündeki sıcak su sürahisine bir not iliştirmişti! Ama Connie notu buluncaya kadar buhar yazıyı okunmayacak derecede silik hale getirmişti ve notun kime yazılmış olduğunu bile çıkaramamışlardı. Ve adam da ertesi gün gitmişti. Hepsi bu kadardı. Geri kalanı da babalarına bakmaktan ibaretti ve de babalarının yoluna çıkmamaktan. Ya şimdi? Ya şimdi? Hırsızlama sızan güneş Josephine'e hafifçe dokundu. Yüzünü kaldır-

[2] Eastbourne: Sussex bölgesinde bir sayfiye kenti. (ç.n.)

dı. Pencereye doğru çekiyordu onu yumuşak güneş ışınları...

Laternanın çalması bitene kadar Buda'nın önünde kaldı Constantia, merak ederek, ama her zamanki gibi dalgın dalgın değil. Bu kez merakı hasret çekmek gibiydi. Dolunay zamanı yatağından süzülüp geceliğiyle buraya geldiğini ve kollarını iyice açarak sanki çarmıha gerilmiş gibi yerde yattığını hatırlıyordu. Neden? Büyük, solgun ay bunu yaptırmıştı ona. Oymalı paravanın üstündeki dans eden korkunç figürler ona şehvetli bir sırıtışla bakmıştı ama o aldırmamıştı. Deniz kenarına gittiklerinde de tek başına dolaşmaya çıktığını ve elinden geldiğince denize yaklaştığını ve o huzursuz sulara boydan boya göz atarken bazı şarkılar, kendi uydurduğu bir şeyler söylediğini de hatırlıyordu. Şu öbür hayatı da vardı, bir koşu çıkışı, eve torba torba bir şeyler getirişi, talimat üzerine bir şeyler alışı, bunları Jug ile tartışması ve geriye götürüşü ve talimat üzerine daha fazla başka şeyler alışı ve babasının tepsisini hazırlayışı ve babasını kızdırmamaya çalışması. Ama bütün bunlar bir çeşit tünel içinde olmuş gibiydi. Gerçek değildi. Ancak bu tünelden ay ışığına ya da deniz kenarına ya da bir fırtınanın içine çıktığında gerçek benliğine kavuşuyordu. Bu ne demekti? Garip, bu hep istediği şey neydi? Bütün bunlar nereye varıyordu? Şimdi mi? Şimdi mi?

O dalgın el hareketini yapıp Buda'ya arkasını döndü. Josephine'in durduğu yere doğru gitti. Josephine bir şey söylemek istiyordu, çok önemli bir şey – gelecek ve şey hakkında, ne...

"Sence, belki de –" diye söze başladı.

Ama Josephine sözünü kesti. "Acaba, diyordum, artık –" diye mırıldandı. İkisi de sustu, birbirlerini beklediler.

"Devam et Con," dedi Josephine.

"Yok yok, sen söyle," dedi Josephine.

"Ben... önce senin ne diyeceğini bilmek isterim," dedi Constantia.

"Saçmalama Con."

"Aman Jug."

"Connie!"

"Ay Jug!"

Bir sessizlik. Sonra Constantia belli belirsiz, "Ne diyeceğimi söyleyemeyeceğim Jug, çünkü unuttum... ne olduğunu... söyleyeceğim şeyin."

Josephine bir an sessiz kaldı. Güneşin olduğu yerde beliren buluta dikti gözlerini. Sonra kısaca yanıt verdi, "Ben de unuttum."

Özgün adı "The Daughters of the Late Colonel"

Virginia Woolf

(1882-1941)

Julia Jackson ile Sir Leslie Stephen'ın kızı olarak Londra'da doğdu. Evde babası ve özel öğretmenler tarafından eğitildi. Çocukluğu çeşitli bunalımlarla geçti. Erkek kardeşi Gerald Duckworth'ün cinsel tacizlerine uğradı. 1904'te Bloomsbury'e taşındı. Evleri E.M. Forster, Lytton Strachey, Clive Bell, Duncan Grant ve Leonard Woolf gibi adları bir araya getiren ünlü Bloomsbury grubunun etkinliklerinin merkezi oldu. 1905'ten itibaren *Times Literary Supplement*'a yazılar yazdı. Siyaset kuramcısı Leonard (Sidney) Woolf (1880-1969) ile evlendi. Vita Sackville-West adlı bir kadın arkadaşıyla *Orlando* adlı kitabına ilham veren eşcinsel bir ilişki de yaşadı.

Tekrarlayan ruhsal bunalımı sonucu, ceplerini taşlarla doldurup kendini Sussex'te evinin yakınındaki Ouse nehrinin sularına bırakarak yaşamına son verdi.

Bazı öykü derlemeleri: *Monday or Tuesday* (1921, Pazartesi ya da Salı), *A Haunted House and Other Stories* (1944, Perili Ev ve Diğer Öyküler), *The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf* (1989, Virginia Woolf'un Toplu Kısa Kurmaca Eserleri), *Selected Short Stories* (2000, Seçilmiş Kısa Öyküler).

Edebiyata ilişkin bazı önemli deneme yazıları: "Mr. Bennett and Mrs. Brown" (1924, "Mr. Bennett ve Mrs. Brown"), "Modern Fiction" (1919, "Modern Kurmaca"), *The Common Reader* (ilk serisi 1925, ikinci serisi 1932, Herkese Göre Yazılar).

Kadınlara ilişkin incelemeleri: *A Room of One's Own* (1929, *Kendine Ait Bir Oda*) ve *Three Guineas* (1938, *Üç Gine*).

Yeni Elbise

Mabel, her şeyin yolunda olmadığına ilişkin ilk kuşkuları paltosunu çıkarırken duydu ve Bayan Barnet ona aynayı uzatıp fırçaları elleyerek belki de biraz fazlaca belirgin bir biçimde dikkatini tuvalet masasının üzerinde bulunan, saçları toplamak ve cildi, giysileri düzeltmek için kullanılan bütün o aletlere çekerek bu kuşkuyu – her şeyin iyi gitmediğini doğruladı ve bu kuşku, yukarı kata çıkarken kuvvetlendi, Clarissa Dalloway'i selamlarken düşüncesini doğrulayacak bir biçimde yüzüne çarptı, dosdoğru odanın en ucuna, bir aynanın asılı olduğu kuytu bir köşesine gitti ve baktı. Hayır! Her şey yolunda değildi. Ve birden hep saklamaya çalıştığı ıstırap, o muazzam hoşnutsuzluk –çocukluğundan beri sahip olduğu, başkalarından daha aşağı olduğu duygusu– yerleşti üstüne, acımasızca, amansızca; evdeyken, geceleyin uyandığında, Borrow'u ya da Scott'u okuyarak attığı gibi üstünden atamayacağı kadar büyük bir yoğunlukla, çünkü bütün bu adamların, ah bütün bu kadınların tümü aynı şeyi düşünüyordu– "Mabel'ın elbisesine bak! Ne feci görünüyor! Ne kadar korkunç bir elbise!"– ona doğru gelirken gözleri kırpışıyor ve sonra gözkapakları sımsıkı kapanıyordu. Kendi korkunç yetersizliği; cesaretsizliği; kendi aşağılık, su katılmış kanıydı onun sinirini bozan. Ve içinde, verilecek olan partinin nasıl geçeceğini, ufak tefek terziyle birlikte, saatlerce planladıkları bütün bu oda birden, sefil, itici; ve kendi oturma odası öylesine külüstür görünüyordu; ve kendini bir şey sanıp şişinerek holdeki masanın üstündeki mektuplara dokunup dışarı çıkarken, gösteriş olsun diye "ne sıkıcı" demesi – bütün bunlar şimdi ağza

bile alınmayacak kadar saçma, bayağı ve taşralı görünüyordu. Bütün bunlar, kendisi Bayan Dalloway'in salonuna girdiği anda tümden yıkıldı, ortaya çıktı, patlak verdi.

O akşam, çay sohbeti sırasında, Bayan Dalloway'in davetiyesi geldiğinde düşündüğü, tabii ki modaya uyabilmesinin mümkün olmadığıydı. Bunu yapabilirmiş gibi davranması bile abesti – moda demek kesim demekti, zevk demekti, en azından otuz İngiliz Lirası[1] demekti – ama özgün davranmaması için nasıl bir neden vardı? Aslında, kendisi gibi davranmaması için neden var mıydı? Ve ayağa kalkıp annesinin o eski elbise modeli kataloğunu, İmparatorluk döneminin Paris modası kataloğunu aldı ve o zamanlar modellerin ne kadar daha hoş, daha ağırbaşlı ve daha kadınsı olduğunu düşündü ve böylece –ahh, çok aptalca– onlar gibi olmaya çalıştı, yani alçakgönüllü, eski moda ve pek sevimli olduğu için kendine pay çıkarıp ıslah edilmesi gereken bir şey yaparak kendini, hiç kuşkusuz, bir kendini beğenme sefahatine teslim etti ve işte bu şekilde donattı.

Ama aynaya bakmaya cesareti yoktu. Tüm bu dehşetle yüzleşemezdi – açık sarı, aptalca eski moda, uzun etekli, kısa kollu ipek elbise. Beli ve her şeyi moda kataloğunda pek cazip duruyordu ama bu sıradan insanlar arasında, kendi üzerinde öyle durmuyordu. Orada öylece dururken kendini, gençlerin gelip üstüne iğneler saplayacakları bir cansız manken gibi hissetti.

"Ah, şekerim, ne kadar hoş!" dedi Rose Shaw, tam beklediği gibi, alaycı alaycı dudaklarını büzüp onu bir aşağı bir yukarı süzerek – Rose'un kendisi, her zaman olduğu gibi, herkese benziyordu; modanın doruğundaydı.

Tıpkı fincan tabağının kenarından dışarı tırmanmaya çalışan sinekler gibiyiz, diye düşündü Mabel ve haç çıkarırkenki gibi bu sözleri tekrar etti; bu acıyı yatıştırmak için, bu ıstırabı katlanılır kılmak için bir büyü arıyor gibiydi. Shakespeare'den bildik sözler, yıllar önce okumuş olduğu kitaplardan satırlar geldi birden aklına büyük

[1] Guinea: İngiliz Lirası. İngilizlerin eski para birimi. Günümüzdeki şiline eşit. (ç.n.)

acı içindeyken ve bunları üst üste tekrar etti. "Sürünerek tırmanmaya çalışan sinekler," diye tekrarladı. Eğer bunu yeterince tekrarlarsa ve sinekleri gözünde canlandırmayı başarırsa, uyuşacak, buz kesecek, donacak, hissizleşecekti. Şu anda, bir fincan tabağının içindeki sütün içinden, kanatları birbirine yapışmış, yavaş yavaş sürünerek çıkan sinekleri görebiliyordu; kendini zorladı, zorladı (aynanın önünde durup Rose Shaw'u dinleyerek) Rose Shaw'u ve oradaki tüm öbür insanları, bir şeyin içinden çıkmaya ya da bir şeyin içine girmeye çalışan sinekler olarak, çelimsiz, önemsiz, çabalayan sinekler olarak görmeye çalıştı. Ama onları böyle göremedi, başkalarını göremedi. Kendisini böyle görüyordu – o sinekti, ama ötekiler güzel, dans eden, kanat çırpan, süzülüveren yusufçuklardı, kelebeklerdi ama kendisini tabaktan dışarı zorla çekiyordu. (Günahların en aşağılığı olan haset ve garez onun en belli başlı hatalarıydı.)

"Kendimi kılıksız, dermansız, donuk renkli bir sinek gibi hissediyorum," dedi, Robert Haydon'un durup onun bu dediklerini duymasına yol açarken. Ne anlama geldiği belirsiz bir sözü allayıp pullayarak ve böylece, olaylara ne kadar mesafeli durabildiği, ne kadar esprili olduğu ve nasıl hiç mi hiç bir şeye yabancı kalmadığı konusunda güvenini sağlamlaştırmaktı amacı. Ve tabii Robert Haydon pek kibarca, pek samimiyetsizce cevapladı onu ve elbette bu cevabın ardında yatanı hemen anlayarak kendi kendine (yine bir kitaptan), "Yalan, yalan, yalan!" diye mırıldandı. Çünkü partiler her şeyi ya çok daha gerçek ya da çok daha az gerçek hale getiriyor diye düşündü; kafasında çakan şimşekle Robert Haydon'un kalbini okudu; her şeyin içyüzünü görüyordu. Gerçeği görüyordu. Bu gerçekti işte, bu salon, kendisi; öbürüyse sahteydi. Bayan Milan'ın küçücük dikiş odası gerçekten de çok sıcak, bunaltıcı ve sefildi. Giysi ve kapuska kokuyordu; ama yine de Bayan Milan eline aynayı verince ve o da üstünde bitmiş durumdaki elbisesi, kendine aynada bakınca, olağanüstü bir mutluluk sardı yüreğini. Işıkla dolmuş, var olmuştu. Dertlerden ve kırışıklıklardan kurtulmuş, kendisiyle ilgili kurduğu düş,

karşısına gelmişti – güzel bir kadın. Bir an için (daha fazla bakmaya cesaret edemedi, Bayan Milan eteğin uzunluğunu soruyordu) oymalı, maun çerçeve içinden, gri-beyaz, gizemle gülümseyen, sevimli bir kız, kendi özü, kendi ruhu bakıyordu ona; ve yalnızca kendini beğenmişlik, yalnızca öz-sevgisi değildi bu hayalin iyi, şefkatli ve gerçek olduğunu düşündüren. Bayan Milan eteğin daha uzun olamayacağını söyledi; olsa olsa, dedi Bayan Milan, alnını kırıştırarak, bütün aklını başına toplayıp düşünmeye çalışarak, etek daha kısa olmalı; ve o da birden, gerçekten, Bayan Milan'a karşı kendini sevgiyle dolu, Bayan Milan'ı tüm dünyadaki başka herkesten daha fazla sevdiğini hissetti; ve onun ağzı topluiğnelerle dolu, yüzü kıpkırmızı ve gözleri fırlamış biçimde yerlerde sürünüyor olması – bir insanın bir başkası için bunu yapıyor olması karşısında duyduğu acıma ile ağlayabilirdi, ve onların tümünü sadece insan olarak ve kendini partiye giderken ve Bayan Milan'ı kanaryanın kafesinin üstüne örtüyü çekerken ya da dudakları arasındaki bir yemi tırtıklaması için beklerken görüyordu ve bu düşünce, insan doğasının bu yönü ve sabrı ve dayanıklılığı ve böylesine zavallı, kıt, perişan, küçük zevklerle yetinmesi gözlerini yaşla doldurdu.

Ve şimdi hepsi yok oldu. Elbise, oda, sevgi, acıma, oymalı ayna, kanarya kafesi – hepsi yok oldu ve işte şimdi Bayan Dalloway'in salonunun bir köşesindeydi ve işkence çekiyordu, gerçeğin ta kendisiyle karşı karşıyaydı.

Ama bu yaşta, iki çocuklu bir kadın olarak insanların kendisiyle ilgili ne düşündüğünü bu kadar dikkate almak, ilkeleri ya da kanaatleri olmamak, başka insanların söylediği gibi, "İşte Shakespeare! İşte ölüm! Hepimiz yaşam kırıntılarına asılan parazitleriz!" – ya da diğer insanlar ne diyorsa onu diyememek ne kadar bayağıydı; ne zayıflık, ne dar kafalılıktı.

Aynanın tam karşısına geçip dümdüz kendine baktı; sol omzunu didikledi; sanki sarı elbisesine her taraftan mızraklar yağıyormuş gibi, odaya daldı. Ama Rose Shaw'un görüneceği gibi hiddetli ya da

trajik görünmek yerine –Rose Kraliçe Boadicea[2] gibi görünürdü– aptal gibi ve rahatsız görünüyor, okul çocuğu gibi utangaç utangaç gülümsüyor, odanın öbür yanma hımbıl hımbıl yürüyor, tıpkı dayak yemiş soyu bozuk bir köpek gibi, kelimenin tam anlamıyla sıvışmaya çalışıyor, bir resme, bir gravüre bakıyordu. Sanki insan partiye resimlere bakmak için giderdi de! Herkes biliyordu bunu niye yaptığını – utançtan, küçük düştüğünden.

"Şimdi sinek tabağın içinde," dedi kendi kendine, "tam orta yerinde ve dışarı çıkamıyor ve süt de," diye düşündü resme dimdik bakarak, "sineğin kanatlarını birbirine yapıştırıyor."

"Çok modası geçmiş," dedi Charles Burt'e, adam tam başkasıyla konuşmak üzere giderken (Charles'ın nefret ettiği şeyi yapıp) onu durdurarak.

Modası geçmişle kastettiği, elbisesi değil, resimdi ya da kastettiğinin resim olduğunu düşünmeye zorladı kendini. Charles'ın ağzından çıkacak tek bir övgü ya da sevgi sözcüğü o an onun için her şeyi değiştirirdi. Eğer Charles, "Mabel, bu akşam çok hoş görünüyorsun!" deseydi, bu söz hayatını değiştirirdi. Ama o zaman kendisi samimi ve açık olmalıydı. Tabii Charles bunların hiçbirini söylemedi. Kötü niyetliydi. İnsanın kalbini okurdu, özellikle de insan pek aşağılık, bayağı ya da aptal hissediyorsa kendini.

"Mabel'in elbisesi yeni!" dedi ve zavallı sinek bütünüyle tabağın ortasına itelendi. Hakikaten boğulmasını istediğine hükmetti Mabel. Kalpsizdi, özü iyi değildi, sadece dostluk gösterisi yapardı. Bayan Milan çok daha gerçekti, çok daha iyi kalpliydi. İnsan bunu hissedip hep buna sadık kalabilseydi! "Niçin?" diye sordu kendi kendine – Charles'a biraz fazlaca ters bir yanıt vererek, sinirinin bozuk olduğunu ya da Charles'ın deyişiyle "sıkkın" olduğunu anlamasını sağlayarak ("Sıkkınsın ha?" demişti ve oralarda bir kadınla birlikte kendisine gülmek üzere yürümüş gitmişti) – "Niçin" diye sordu kendi kendine,

[2] Kraliçe Boadicea: İşgalci Romalılara karşı Britanyalı kabileleri örgütleyen eski Britanya kraliçesi. (ç.n.).

"ben her zaman aynı şeyi hissedemiyorum, Bayan Milan'ın hep haklı, Charles'ın hep haksız olduğundan emin olup buna sadık kalamıyorum, kanarya, acıma ve sevgi konusundan kesinlikle emin olamayıp bir sürü insanla dolu bir odaya girince bir anda cayıveriyorum?" Bu yine onun nefretlik, zayıf, bocalayan karakterindendi, en hayati anda teslim olmasından, Mary Dennis gibi, Violet Dearle gibi böcek kabuğu bilimi, botanik, arkeoloji, patatesleri kesip onların filiz vermesini seyretme konularıyla ilgilenmemesindendi.

Derken, onun orada durmakta olduğunu gören Bayan Holman, üstüne atladı. Tabii, elbise gibi bir nokta Bayan Holman'ın dikkatini aşardı; ailesinden birileri hep ya merdivenden düşer ya da kızıl hastalığına yakalanırdı. Elmthorpe'un ağustos ve eylül aylarında kiraya verilip verilmediğini biliyor muydu acaba? Aman, bu konuşma onu tarifsiz sıkmıştı – kendisine emlakçıymış ya da haber gönderebileceği bir çocukmuş gibi davranması, kullanması onu öfkeden deli etmişti. Değeri yoktu, evet buydu işte, diye düşündü; elle tutulur, gerçek bir şey bulmaya çalışıyordu, bir yandan banyo ve güney cephesi ve evin en üst katına çıkan sıcak su konularında mantıklı cevaplar bulmaya çalışarak; öte yandan da herkesi çizme düğmesi ya da kurbağa yavrusu boyutlarında gösteren yuvarlak aynada kendi sarı elbisesinden küçük parçalar görebiliyordu; ve bir beş kuruşluk büyüklüğün içine ne kadar çok utanç, acı, özünden nefret, gayret, ateşli duygusal inişler çıkışlar sığmış olduğuna hayret etti. Daha da garibi, bu şey, bu Mabel Waring apayrı ve oldukça bağımsızdı; ve her ne kadar Bayan Holman (siyah düğme) öne eğiliyor ve ona en büyük oğlunun koşarken nasıl kalbini yorduğunu anlatıyor idiyse de onun da aynanın içinde oldukça bağımsız olduğunu görebiliyordu ve öne yaslanıp el kol hareketleri yapan siyah lekenin, tek başına, kendiyle meşgul, oturan sarı lekeye ne hissettiğini aktarabilmesi imkânsızdı, ama değilmiş gibi yapıyorlardı.

"Oğlan çocuklarının sessiz durmasını sağlamak imkânsız..." – bu tür şeyler söylüyordu insan işte.

Hiçbir zaman, şikâyetlerine beklediği ölçüde duygusal karşılık bulamayan Bayan Holman, ne bulursa, sanki hakkıymış gibi, açgözlülükle kapıyordu (ama daha çoğunu hak ediyordu, çünkü bir de bu sabah diz mafsalı şişmiş küçük kızı vardı), kendisine sunulan bu zavallı miktarı da alıp kuşkuyla, sanki büyük bir para alacak yerde üç kuruş almış gibi kinle bakıp inceleyip, hayat şu günlerde zor, çok zor deyip ne kadar cimrice ve çiğ de olsa buna da razı olmuşçasına cüzdanına attı; ve duyguları incinmiş olan Bayan Holman, mafsalı şişmiş olan kız konusunda konuşmaya devam etti. Ah, bu açgözlülük, insanların bir dizi karabatak gibi bağırarak ve kanatlarını çırparak şikâyetleri paylaşılsın diye gürültü koparması çok acıklıydı – insan, yalnızca hissediyor gibi yapmıyor da bunu hissedebiliyorsa eğer, gerçekten acıklıydı!

Ama bu akşam, üzerinde sarı elbisesi varken, tek bir duygu zerresi bile daha fazla çıkaramayacaktı; hepsine kendisinin ihtiyacı vardı, hepsine. Biliyordu (durmadan aynaya bakıyor, o her şeyi gösteren mavi havuza dalıyordu), ayıplanıyor, küçümseniyordu; böyle zayıf, bocalayan bir yaratık olduğu için işte böyle durgun sulara terk edilmişti; ve ona öyle geliyordu ki sarı elbise, hak ettiği bir cezaydı ve eğer Rose Shaw gibi, hafif şifon kırmaları olan, üstüne yapışık bir yeşil elbise giymiş olsaydı, bu sefer de bunu hak etmiş olacaktı; onun için bir kurtuluş yolu olmadığını hissediyordu – hiç yoktu. Ama, yine de bütünüyle onun kabahati değildi. On kişilik bir aileden geldiği içindi; hiçbir zaman yeterli parası olmadığından, hep kıt kanaat geçinmektendi; annesinin kocaman güğümler taşımasından, merdivendeki muşambanın kenarlarının aşınmış olmasından ve bir küçük, sefil trajedi üstüne bir başkasının yaşanmış olmasındandı – büyük felaketler değil, koyun çiftliği iyi gitmiyor ama bütünüyle batmıyor; en büyük ağabeyi kendinden aşağı seviyede biriyle evleniyor ama çok da aşağı değil – ailede kimsenin büyük aşkları olmamış, hiçbir şey uç noktada yaşanmamıştı. Deniz kenarındaki sayfiyelerde saygın bir şekilde yaşamlarını tüketiyorlardı; şu an bile her tatil

yöresinde bir teyzesi pencereleri pek de denize bakmayan bir pansiyonda uyukluyordu. Hep böyleydiler – her zaman her şeye yarı açık gözlerle bakmak zorundaydılar. Ve kendisi de aynı şeyi yapmıştı – o da tıpkı teyzelerine benziyordu. Sir Henry Lawrence[3] gibi bir kahramanla, İmparatorluğun kurucularından biriyle evlenip (başında türbanıyla bir yerli fotoğrafı görse, hâlâ içi aşk macerası hissiyle dolar) Hindistan'da yaşama düşlerine karşın tam anlamıyla başarısız olmuştu. Adliyede güvenli bir memuriyeti olan Hubert ile evlenmişti ve küçükcene bir evde, doğru dürüst bir hizmetçisi olmadan, orta karar bir şekilde geçiniyorlar, yalnız olduğunda eski yemeği ısıtıp yiyor ya da yalnız peynir ekmekle idare ediyor ama arada bir – Bayan Holman, onun, rastladığı en duygusuz, en katı insan olduğunu, üstelik çok acayip giyindiğini düşünerek çekip gitmişti ve önüne gelene Mabel'in akıl almaz görünüşünden söz edecekti – arada bir, Mabel Waring, mavi divanın üstünde, yapayalnız, meşgulmüş gibi görünsün diye yastığı kabartırken –zira şöminenin önünde muhabbetkuşları gibi gevezelik edip ona gülen Charles Burt ve Rose Shaw'un yanına gitmeyecekti belki de– terk edilmiş olmasına rağmen – arada bir nefis anları da olmuştu, örneğin geçen gece yatakta kitap okuması gibi ya da Paskalya'da, deniz kenarında, güneşin altında, kumların üstünde –bir hatırlasın– porselen bir yumurta gibi masmavi duran gökyüzüne karşı karmakarışık bir demet mızrak şeklinde uzanmış kumsal otları o kadar sağlam, o kadar sert ki ve sonra dalgaların ezgisi – "Şşşt, şşşt" diyorlardı ve sonra kürek çeken çocukların bağırışmaları – evet, ilahi bir andı, ve kendisini de aslında dünya olan tanrıçanın, biraz katı kalpli ama çok da güzel bir tanrıçanın eline teslim olmuş hissediyordu, mihrabın üstüne yerleştirilmiş bir küçük kuzu (insan böyle saçma şeyler düşünür ama yüksek sesle söylemedikçe bunun bir sakıncası yoktur). Bazen Hubert'le de hiç beklenmedik ilahi anları olurdu –Pazar günü yemeğinde fırında pişmiş

[3] Sir Henry Lawrence (1806-1857): Hindistan'da bulunmuş bir İngiliz generali. Savaşta öldü. (ç.n.)

koyun budunu keserken, hiç sebepsiz, bir mektubu açarken, odaya girdiğinde– ve Mabel o zaman, kendi kendine (bunu başka kimseye asla söylemezdi) "İşte bu. Oldu. Bu işte!" derdi. Bunun öteki yanı da aynı ölçüde şaşırtıcıydı – yani her şey hazırlanmışken – müzik, güzel hava, tatil, mutlu olmak için her şey varken – hiçbir şey olmazdı. İnsan mutlu olmazdı. Anlamsız olurdu, yalnızca anlamsız, başka bir şey değil, anlamsız.

Yine kendi miskin kişiliğiydi sebep yine, kuşkusuz! Hep ters, zayıf, yetersiz bir anne, kendisine ait hiçbir şeyin pek bariz ya da açık seçik olmadığı, ya da bir şey değil, ama özellikle başka bir şey de olmayan, bir tür alacakaranlık içinde gezinen, kararsız bir eş olmuştu; tıpkı kız kardeşleri ve erkek kardeşleri gibi, bir tek Herbert hariç – hepsi de hiçbir iş yapmayan, damarlarında kan yerine su dolaşan zavallı insanlardı. Derken, bu sürünen, yerlere yapışmış yaşamın tam ortasında birden dalganın tam sırtında buluyordu kendini. O gariban sinek –şu fincan tabağı ve sinekle ilgili öyküyü nerede okumuştu acaba, durmadan aklına gelip duruyordu?– tabağın dışına tırmandı. Evet, böyle anları da oluyordu. Ama artık kırkına geldiğine göre, bunlar gitgide azalacaktı herhalde. Yavaş yavaş mücadeleden vazgeçecekti artık. Ama bu çok acınacak bir şeydi! Bunu kabullenmemeliydi! Kendinden utanmasına yol açıyordu bu!

Yarın sabah Londra Kütüphanesi'ne gidecekti. Tamamen tesadüfen, fevkalade, faydalı, şaşırtıcı bir kitap, bir papazın ya da kimsenin tanımadığı bir Amerikalının yazdığı bir kitap bulacaktı; ya da Strand Caddesi boyunca yürüyecek ve kazara, yeraltı madenlerindeki hayatı anlatan bir maden işçisinin olduğu bir salona düşecekti yolu ve birdenbire yepyeni biri oluverecekti. Baştan sona değişecekti. Bir üniforma giymeye başlayacaktı, Hemşire Bilmemkim diye çağıracaklardı onu; artık, elbiseleri hiç umursamayacaktı. Ve o günden sonra artık Charles Burt ve Bayan Milan'a ve bu odaya ve o odaya ilişkin kafası tamamen berrak olacak; ve artık her zaman, her gün güneşin altında yatıyormuş ya da koyun budunu kesiyormuş gibi olacaktı. İşte

öyle olacaktı!

Mavi divandan kalktı, aynadaki sarı leke de kalktı, Charles ve Rose'a, onlara hiç mi hiç bağımlı olmadığını göstermek için elini salladı ve sarı leke aynadan çıktı, Bayan Dalloway'e doğru yürüyüp, "İyi geceler," diyene kadar bütün mızraklar toplanıp kalbine saplandı.

"Ama gitmek için daha çok erken," dedi hep pek hoş görünen Bayan Dalloway.

"Maalesef gitmem lazım," dedi Mabel Waring. "Ama," diye ekledi, zayıf, titreyen sesiyle. Sesi güçlü çıksın istediği zaman bu ancak gülünç çıkmasına yarıyordu, "Fevkalade iyi vakit geçirdim."

Özgün adı "The New Dress"

Jean Rhys

(1890-1979)

Ella Gwendoline Rees Williams adıyla Dominik Adası'nda doğdu. Rhys ilk eğitimini Roseau'da bir manastır okulunda aldı. On yedi yaşındayken babası onu İngiltere'deki halasının yanına gönderdi. Kısa bir süre Cambridge Üniversitesi'ne, 1909 yılındaysa Londra'daki Royal Academy of Dramatic Art'a devam etti; babasını kaybedince eğitimine son vermek zorunda kaldı. Bir süre, turnelerde müzikaller sergileyen bir grupla dolaşarak dansçı olarak çalıştı. Gazeteci ve şarkı yazarı Jean Lenglet ile evlenip Hollanda, Viyana, Budapeşte ve Paris'te, 1927'den sonra da İngiltere'de yaşadı. Boşanıp iki kez daha evlendi.

Paris'te tanıştığı yazar Ford Madox Ford'un desteğiyle yazı yazmaya başladı. Öyküleri *London Magazine* ve *Art and Letters* dergilerinde yayımlandı. Devon'da ilkel kulübesinde yaşayıp çok miktarda alkol tüketerek yazmaya devam etti. 1960'ta *Wide Sargasso Sea* (*Geniş Geniş Bir Deniz*) adlı romanıyla uluslararası ün kazandı. 1978'de Rhys'e CBE (Britanya İmparatorluğu Komutanı) Nişanı verildi. W.H. Smith Award Ödülü'nü ve Kraliyet Edebiyat Topluluğu Ödülü'nü kazandı. 1979'da Exeter'da öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *The Left Bank* (1927, Batı Yakası), ilk adı *Postures* (Duruşlar) olan *Quartet* (1928, *Dörtlü*), *Tigers are Better Looking* (1968, Kaplanlar Daha Yakışıklı) ve *Sleep It Off Lady* (1976, *Dalda Duran Kuşlar*).

Türkçeye çevrilmiş bir öyküsü de *Kadınlığın 21 Hikâyesi* (2004) adlı öykü derlemesinde yayımlandı.

Kokteyl Hazırlarken

Tepelerdeki ev pek yeni ve pek çirkindi, upuzun ve dar, galiba orman güvelerinden[1] korunmak için, yüksek direklerin üstüne garip bir biçimde tünemiş, boyasız ahşap bir ev. Ev boyunca uzanan bir verandayla altı oda vardı. Ama oraya çıkınca, içi hep aynı rahatlama ve serinlik duygusuyla dolardı insanın – gemiyle bir saatlik yolculuğa ilaveten, yavaş yavaş tırmanarak, bir buçuk saat de at sırtında gittikten sonra gül bahçesiyle başlayan bu çirkin eve varınca...

Verandada, dört sağlam bacak üstünde duran tahta masada koskocaman bir pirinç teleskop dururdu. Bununla, gelip geçen vapurları dikizlerdiniz: Fransız postası, Guadelupe'a gidiyor, Kanada postası, pek görkemli olması gereken ama hepsinden daha pejmürde olan İngiliz Kraliyet postası... Ya da heyecan verici bir yabancı!

Geceleyin teleskoptan yıldızlara bakıp ilgilenmiş görünürdünüz... "Bu Venüs işte... Aaa, bu Venüs mü? Şu da Güney Haçı..."[2] İçinde mermi olmayan bir çifte bir köşede dayanmış duruyor; her zaman bir sürü hasır salıncaklı sandalye olurdu, bir de üstünde bir dolu yastık olan çadır bezinden hamak.

Verandadan bakıldığında, denize doğru bir eğimle inen yeşil vadi görünürdü, ama evin öteki tarafından yalnızca dağları görürdünüz,

[1] Orman güvesi: Formica aquilonia. (ç.n.)

[2] Güney Haçı (Southern Cross): Ancak güney yarımküreden, havanın çok açık olduğu zamanlarda zorlukla izlenebilen yıldız kümesi. Yeni Zelanda bayrağında da görülen ve dört yıldızdan (alfa, beta, gama ve delta) oluşan bu yıldız kümesine, Avustralya bayrağında, biraz daha uzakta olan bir başka yıldız da (epsilon) eklenmiştir. (ç.n.)

çok güzel, ama dağların çocuklara hep göründüğü gibi, hüzünlü görünüşlü.

Hamakta yatıp ihtiyatla sallanırken, zira ipler hep gıcırdardı, düş görürdünüz... Sabah düşü hepsinden iyiydi – çok erkenden, güneş daha doğru dürüst doğmamışken. O sırada deniz yumuşacık bir mavidir, tıpkı Meryem Ana'nın elbisesi gibi ve üstünde küçük, beyaz üçgenler vardır. Balıkçı tekneleri.

Çok kısa bir düş olurdu, sabah düşü – çoğunlukla sonsuz mavi gün boyunca ne yapacağınızla ilgili olurdu. Gölde yüzebilirdiniz: belki de define bulurdunuz... Morgan'ın[3] Definesi'ni. Çünkü yakalanmadan hemen önce ve galiba Kingston, Jamaika'da asılmadan önce Morgan'ın definesini Dominik dağlarına gömdüğünü kim bilmez ki... Vahşi bir yerdi Dominik. Yabanıl ve yitik. Tam Morgan'ın definesini saklayacağı yer.

Gün ortasında denize bakmak çok zordu. Işık, denizi öylesine parlak ve pırıltılı yapardı ki: bakmadan önce gözleri sıkıca kısmak gerekirdi. Her şey durgun ve gevşek olurdu, güneşe taparak.

Gün ortası düşü de gevşek olurdu – diri, masmavi gökyüzüne bakarken, belirsiz, hüzünle karışık olurdu. Mutlaka biri seslenerek bölerdi bu düşü, güneşin alnından kalkıp içeri girmeniz için. Güneşte oturmak olmazdı... Güneşte durmamanız söylenmişti... Gün gelir çillerden pişman olurdu insan.

Bu durumda, verandada en iyi saatler akşamüstüydü, ama berbat olurdu, çünkü diğerleri de oradaydı...

İnsanların, hiçbir zaman yalnızca sizden farklı olmakla yetinmeyecekleri ve bunu orada bırakmayacakları şeklindeki acı dersi insan çok çabuk öğreniyor. Hiçbir zaman. Düşüncelerinizle sizin aranıza mutlaka girmeleri gerekiyor, fiilen ve gaddarca – her şeyi ve herkesi bir hizaya getirme aşkıyla ve şevkiyle.

Sana söylüyorum; duymuyor musun? Şu hiç dinlememe alışkan-

[3] Sir Henry Morgan (1635-1688): Daha sonra Büyük Britanya'nın yönetimi altında olan Jamaika'da tuğgenerallik yapan Gal kökenli bir korsan. (ç.n.)

lığından kurtulman lazım. Öyle dalgın bir ifaden var ki. Boş boş bakmamaya çalış...

Ne küstahlık!

İngiliz teyze ara ara göz atar ve bağırır: "Şu renkler!.. Ne kadar da enfes! Batı Hint Adaları'nı bu kadar az kişinin ziyaret etmesi olacak şey değil... şu deniz... Daha güzel ne olabilir?"

Mor bir deniz ve ona uyan bir gökyüzü. Karayip Denizi. Dünyanın en derin, en güzel denizi...

Uykulu uykulu ama babamı memnun edeceğini bildiğinden gerekli gördüğü için, güllere, sardunyalara, sinekkuşlarına hayranlığını belirtiyor. Sonra da başı önüne düşüp uyuklamaya başlıyor. Hep uyukluyor, en olmayacak anlarda. Alışık olmadığı sıcaktan dolayı.

Ona gülmek isterdim ama terbiyeli bir küçük kızım ben... Fazlasıyla terbiyeli... Öbür İnsanlar gibi olmaya can atıyorum! Sizi bilerek inciten, sonra da sizi alıngan, somurtkan, kinci ya da gülünç olmakla suçlama huyu olan olağandışı, erişilmez, garip bir şekilde zalim Öbür İnsanlar. Bunların hepsi de incinmiş ve şaşkın bir küçük kız kendi kabuğuna çekildi diye.

Öğleden sonra düşü maddeci bir düştür... solgun ve ince olmak yerine tombul ve güzel olacağınız günlere ilişkindir: Beceriksiz değil, kusursuz davranışları olan biri... Savrulan giysiler, tüylü şapkalar giydiğiniz, rahatça ve zevkle eldivenler taktığınız dönemle ilgili... Ve tabii evliliğinizle de: Kara bıyık ve mükemmel ütülü pantolon... biraz belirsiz burası.

Veranda pek çabuk karanlık oluyor. Güneş batıyor: Birdenbire gece ve ateşböcekleri.

Ilık, kadife gibi, mis kokulu bir gece, ama hamakta yalnızsanız korkutucu ve rahatsız edici. Aşçımız Ann Twist, yaşlı büyücü kadın bana dedi ki, "Siz hepiniz aya çoh bahmamalısınız..."

Eğer ay ışığı altında uyuyakalırsanız, öyle anlaşılıyor ki, büyülenirmişsiniz... Siz uyurken ay üstünüze ışırsa size kötü şeyler yapacaktır. Bu sık sık tekrarlanırsa...

Bu durumda, biraz ürpererek, *Times Weekly Edition*'daki satranç problemini çözmekte olan babamın sağlayacağı rahatlığı bulmak için odaya giriyorum. Sonra da gecenin görevine sıra geliyor, içki hazırlama görevine.

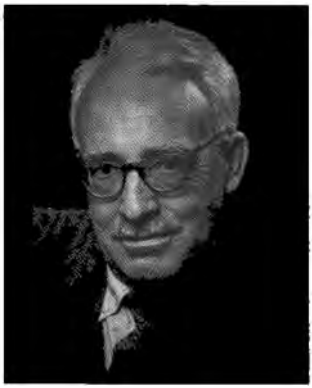
Dalgınlığıma karşın, çok güzel kokteyl hazırlıyorum, evdeki herkesten daha iyi köpürtüyorum (Batı Hint Adaları'nda, bizim içkiler köpürtülüp içilir, içkiyi köpürtmek için kullanılan araçlara da köpürtme çubuğu[4] denir). Angostura[5] ile cini ölçüyorum, kendimi önemli ve mutlu hissederek. İçimde her bir içkiyi ne kadar sert yapacağıma ilişkin esrarengiz bir içgüdü var.

İşte yapabileceğim bir şey... Eylem, derler, düşten daha değerlidir...

Özgün adı "Mixing Coctails"

[4] Köpürtme çubuğu: *swizzle-stick*. (ç.n.)

[5] Angostura: Jamaika'nın tropik ağaçlarının birinden elde edilen ekşimsi yaprağın suyu. (ç.n.)

Frank O'Connor

(1903-1966)

Michael O'Donovan adıyla İrlanda'nın Cork bölgesinde yoksul bir ailenin oğlu olarak doğdu. Babası Mick çok içki içen ve borç içinde yaşayan bir adamdı. Annesi Minnie ise hizmetçilik yaparak ailenin geçimini sağlar, kocasının borçlarını kapatmaya çalışırdı. Babası, Michael'ı, arkadaşlarıyla güreşmek yerine kitap okuması nedeniyle "hanımevladı" olarak görürdü. Annesiyle kurduğu yakın ilişki bütün yaşamını etkiledi. Aile ortamından kurtulmak için özellikle önem verdiği eğitiminde başarılıydı, ama on dört yaşında okuldan ayrılmak zorunda kaldı. 1921-1922 yılları arasında iç savaşta İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun üyesi olarak savaştı. 1939'da Dublin'deki Abbey Tiyatrosu'nda yönetmen oldu. Bu sırada, oyunlar ve İrlanda direnişinin önderi olan Michael Collins'in biyografisini yazdı. Daha sonra ABD'ye göçtü ve ölümünden beş yıl öncesine kadar burada yaşadı. Felç olunca geri döndüğü Dublin'de öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *Guests of the Nation* (1931, Ulusun Konukları), *Domestic Relations* (1957, Ev İçi İlişkiler), *My Oedipus Complex* (1963, Oidipus Kompleksim), *A Set of Variations* (1969, Bir Dizi Değişken), *The Poacher's Apprentice* (1997, Kaçak Avcının Çırağı) ve *The Collar: Stories of Irish Priests* (1993, Yaka: İrlandalı Rahip Öyküleri).

Kurmaca olmayan yazılarından bazıları: Edebiyat eleştirisi niteliğindeki *The Lonely Voice: A Study of The Short Story* (1962, Yalnız Ses: Kısa Öykünün İncelenmesi) ve *Towards an Appreciation of Literature* (1945, Edebiyatı Anlamaya Doğru).

Ulusun Konukları

Akşam olunca, koca İngiliz Belcher uzun bacaklarını küllerden çıkarır, "Eee ahbaplar, ne var ne yok?" derdi ve Noble ya da ben, "İyilik sağlık ahbap," derdik (çünkü biz de onların tuhaf ifadelerinden bazılarını dilimize dolamıştık). Öteki küçük İngiliz, Hawkins lambayı yakar ve iskambilleri getirirdi. Bazen Jeremiah Donovan gelir, oyunu izlerdi ve Hawkins'in hep yanlış attığı kartlar nedeniyle heyecanlanır, ona sanki bizden biriymiş gibi bağırırdı: "Hay şeytan herif seni, neden yerden oynamadın?"

Ama normalde Jeremiah tıpkı koca İngiliz Belcher gibi aklı başında ve rahat adamın tekiydi, belgeler konusunda çok becerikli olduğu için önemsenirdi ama bu konuda bile epeyce ağırdı. Uzun pantolonunun üstüne kocaman tozluklar ve kafasına da bir küçük kumaş şapka takardı. Ellerini cebinden çıkardığı pek görülmemişti. Kendisiyle konuşulunca kızarır, bir ayak parmakları, bir topuğu üzerinde yükselerek sallanırdı ve gözlerini, bütün bu süre içinde, kocaman çiftçi ayaklarından hiç kaldırmazdı. Noble ile ben, onun yayvan aksanıyla alay ederdik, çünkü biz şehirliydik.

O sıralarda benim ve Noble'ın Belcher'a ve Hawkins'e niçin nöbetçilik yaptığımızı anlamıyordum, çünkü inanıyordum ki bu ikiliyi buradan Claregalway'e[1] kadar nereye yerleştirirseniz yerleştirin, tıpkı oranın yerel bir bitkisi gibi kök salarlardı. Şu kısa ömrümde kırsal bölgeyle böyle uyuşan iki kişi daha görmedim.

[1] Clare ve Galway: İrlanda'da iki kent.

Çok sıkı aranmaya başlandıklarında,[2] onları bize İkinci Tabur devretmişti. Noble ile ben, genç olduğumuzdan, doğal bir sorumluluk duygusuyla görevi üslenmiştik, ama Hawkins bölgeyi daha iyi bildiğini gösterince bizim aptal durumuna düşmemize neden olmuştu.

"Bonaparte dedikleri herif sen olmalısın," demişti bana. "Mary Brigit O'Connell bana, ağabeyinden ödünç aldığın çorapları n'aptığını sor dedi."

Çünkü onların anlattığına göre, İkinci'de küçük akşam partileri yapılırmış ve çevredeki kızların bazıları da bunlara katılırmış ve bunların da bu kadar düzgün adamlar olduğunu görünce, bizimkiler de iki İngilizi bunların dışında bırakamamış. Hawkins, öbürlerinden farksız bir biçimde, "Limerick'in Duvarları", "Ennis Kuşatması" ve "Tory'nin Dalgaları"yla dans etmesini öğrenmiş, ama tabii bu iltifata karşılık verememişler, çünkü o sıralarda bizim çocuklar ilke olarak yabancı dansları yapmıyordu.

İşte bu yüzden, Belcher ve Hawkins, İkinci'deki bütün ayrıcalıklarını bizde de devam ettirdi ve bir iki gün sonra biz de onları yakından gözetiyormuşuz gibi yapmaktan tamamen vazgeçtik. Uzaklara falan gidecekleri yoktu, zira kazık gibi aksanları vardı ve hâki renkte tünik ve paltolar giyiyor, sivil pantolon ve botlarla dolaşıyor ve bulundukları yerden pek memnun görünüyorlardı.

Belcher'in kaldığımız evdeki kadınla nasıl geçindiğini görmek bambaşka bir zevkti. Kadın azarlamaya her an hazırdı, bize bile hep ters davranırdı ama misafirlerimize, deyim yerindeyse, dilinin kudretini gösterme fırsatını henüz bulamamışken, Belcher onu can dostu haline getirmişti. Kadın kuru dalları kırıyordu ve Belcher eve geleli henüz on dakika bile olmamıştı ki, oturduğu yerden fırladı ve kadının yanına gitti.

[2] Öykü 1922'de İrlanda'da patlayan iç savaş sırasında, İngilizlerin İrlanda'yı Protestan Kuzey ve Katolik Güney biçiminde iki ayrı ülkeye bölerek Özgür İrlanda Devleti'ni kurmaya karar vermelerinden sonra geçmektedir. İngilizlere karşı verilen gerilla savaşı İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) tarafından yürütülmeye başlandı. Belcher ve Hawkins İrlandalılara esir düşmüş olan İngiliz askerleridir.

"Müsaade edin hamfendi," dedi kendine özgü o tuhaf gülümsemeyle, "lütfen müsaade edin," ve sonra o Allahın cezası baltayı kadının elinden aldı. Kadın konuşamayacak kadar felç olmuş durumdaydı ve o günden sonra Belcher kadının ayakları dibinde dolaştı durdu, duruma göre ya bir kova ya da bir sepet ya da bir çuval kesek taşıyordu. Noble'ın dediği gibi, kadın daha adım atmadan, omuz başında Belcher'ı buluyordu ve sıcak su mu ya da başka küçük bir şey mi istedi, Belcher hemen hazır ediyordu. Bu kadar kocaman bir adam olmasına rağmen, (ben 1,80 boyunda olmama karşın, ona bakarken kafamı kaldırmam gerekiyordu) pek rastlanmadık bir konuşma zorluğu –yoksa kıtlığı mı desem– çekiyordu. Ona alışmamız biraz zaman aldı, tek kelime etmeden, hayalet gibi, bir içeri bir dışarı girip çıkmasına. Özellikle Hawkins bir müfrezeye yetecek kadar çok konuştuğundan, kocaman Belcher'ın, ayak parmakları küllerin içinde yalnızca, "Kusura bakma ahbap," ya da "Tamam, öyle, ahbap," demesi insana tuhaf geliyordu. Tek büyük aşkı kâğıt oyunları oynamaktı ve ne yalan söyleyeyim, iyi oyuncuydu doğrusu. Beni ve Noble'ı yolabilirdi ama bizim kaybedip ona ödediğimiz parayı Hawkins de bize ödüyordu ve Hawkins de Belcher'ın ona verdiği parayla oynuyordu.

Hawkins bizim karşımızda kaybediyordu, çünkü azla gevezelik ediyordu, biz de belki aynı nedenle Belcher'a yeniliyorduk. Hawkins ve Noble sabahın erken saatlerine kadar birbirleriyle din konusunda dalaşırdı. Hawkins bir piskoposu bile şaşkına çevirecek sorularla kardeşi papaz Noble'ın ruhunu sökerdi. Daha da beteri, kutsal konuları tartışırken bile, berbat bir dil kullanırdı. Bütün hayatım boyunca, bu kadar çeşitli küfür ve kötü sözü bir arada tartışmada kullanan başka birine daha rastlamadım. Felaket bir adamdı ve onunla tartışmak feci bir şeydi. Elini hiçbir zaman hiçbir işe sürmez, konuşacak başka kimse bulamazsa pençelerini yaşlı kadına geçirirdi.

Yaşlı kadında dengini bulmuştu, çünkü bir gün ağzını bozup kadının kuraklıktan şikâyet etmesini sağlamaya çalışırken, kuraklıktan tamamen Jupiter Pluvius'u (Hawkins'in de, benim de hayatımızda

duymadığımız ama Noble'ın, dinsizlerin yağmurla ilgili gördüklerini söylediği bir tür tanrı)[3] sorumlu tutarak onun şaşkınlıktan dilini yutmasına neden olmuştu. Başka bir gün Alman Savaşını[4] başlattıkları için kapitalistlere küfrediyordu ki, yaşlı kadın elindeki ütüyü bıraktı, küçük, yengeç gibi ağzını büzdü ve dedi ki: "Bay Hawkins, savaş hakkında istediğinizi söyleyebilir ve ben yalnızca basit bir köylü kadını olduğum için, beni kandırdığınızı sanabilirsiniz ama savaşı neyin başlattığını biliyorum. Japonya'daki tapınaktan o putu çalan İtalyan Kontu başlattı. Bana inanın Bay Hawkins, gizli güçleri rahatsız eden insanları yalnızca mutsuzluk ve yokluk izleyebilir."

Tuhaftı kesinlikle şu bizim hatun.

II

Bir akşam, çayımızı içtik, Hawkins lambayı yaktı ve hepimiz iskambil oynamaya oturduk. Jeremiah Donovan da geldi, oturup biraz bizi izledi ve birden kafama dank etti ki Jeremiah'nın bu iki İngilize karşı pek bir sevgisi yoktu. Bu benim için çok şaşırtıcı oldu, çünkü Jeremiah ile ilgili hiçbir şey dikkatimi çekmemişti daha önce.

Akşam geç saatlerde Hawkins ve Noble arasında kapitalistler, papazlar ve ülkemizi sevmekle ilgili gerçekten felaket bir tartışma patladı.

"Kapitalistler," dedi Hawkins kızgınlıkla yutkunarak, "bu dünyadaki piç kurularının neler karıştırdığını fark etmeyin diye öbür dünyayı anlatmaları için papazlara para veriyorlar."

"Saçmalama yahu!" dedi Noble öfkesini tutamayarak. "Daha kapitalizm icat olmadan önce de insanlar öbür dünyaya inanıyordu."

Hawkins, sanki vaaz veriyormuş gibi ayağa dikildi.

"Demek inanıyorlardı, öyle mi?" dedi küçümseyerek. "Senin inan-

[3] Jupiter Pluvius: Romalıların, birçok başka şey yanında yağmuru da yağdırdığına inandıkları, en güçlü tanrısı Jüpiter kastediliyor.

[4] Alman Savaşı: İngilizlerin Almanlarla savaştığı Birinci Dünya Savaşı.

dığın her şeye onlar da inanırdı, böyle demek istemiyor musun? Sen, Tanrının Âdem'i yarattığına, Âdem'in Sam'i[5] yarattığına, Sam'in de Yehoşofat'ı[6] yarattığına inanırsın. Havva, Cennet ve elma ile ilgili o salakça peri masalına da inanırsın. Öyleyse dinle beni ahbap. Eğer senin böyle aptalca bir inanca sahip olma hakkın varsa, benim de kendi aptalca inancıma sahip olma hakkım var – o da senin Tanrı'nın yarattığı ilk şeyin bütün o ahlakı ve Rolls Royce arabasıyla tam teşekküllü lanet olası bir kapitalist olduğudur. Haklı mıyım, ahbap?" dedi Belcher'a.

"Haklısın ahbap," dedi Belcher keyifli gülümseme ve uzun bacaklarını ateşe doğru germek ve bıyığını düzeltmek için masadan kalktı. Bu yüzden, Jeremiah Donovan'ın gitmekte olduğunu ve din konusundaki tartışmanın ne zaman biteceğini bilmenin imkânı olmadığını görerek, ben de onunla kalktım. Birlikte köye kadar yürüdük, sonra o durdu ve kızarmaya ve ağzında bir şeyler gevelemeye ve benim geride kalıp tutsakların başında nöbet beklemem gerektiğini söylemeye başladı. Benimle konuşurken kullandığı ses tonunu beğenmedim, kulübedeki yaşantıdan da sıkılmıştım, onun için onların başında ne halt etmeye nöbet tutmamızı istediğini sorarak yanıt verdim ona. Noble ile konuştuğumuzu ve ikimizin de savaşan bir birlikte olmayı tercih ettiğimizi söyledim.

"Bu adamların bize ne faydası var?" dedim.

Bana şaşkınlıkla baktı ve, "Onları rehin tuttuğumuzu bildiğini sanıyordum," dedi.

"Rehin mi?" dedim.

"Düşmanın bize ait esirleri var," dedi, "şimdi de onları vurmaktan söz ediyorlar. Eğer onlar bizim esirlerimizi vurursa, biz de onlarınkini vururuz."

"Vurur muyuz?"

[5] *Eski Ahit*'in Tekvin Kitabı'nda Nuh'un üç oğlu hep aynı sırayla, Ham, Sam ve Yafet olarak anılır. (ç.n.)

[6] Yehoşofat: Kutsal topraklarda hüküm süren krallardan biri.

"Onları başka ne için tuttuğumuzu sanıyordun?" dedi.

"Noble'ı ve beni başlangıçta bu konuda uyarmaman çok büyük düşüncesizlik değil mi?" dedim.

"Nasıl düşüncesizlik oluyor?" dedi. "Tahmin edebilirdin."

"Tahmin edemezdik Jeremiah Donovan," dedim. "Adamlar bu kadar uzun süre bizim elimizdeyken bunu nasıl tahmin edebilirdik?"

"Düşman da bizim esirlerimizi o kadar uzun tuttu, daha bile uzun," dedi.

"Bu hiç de aynı şey değil," dedim.

"Ne farkı var?" dedi.

Söyleyemedim, çünkü biliyordum ki anlamayacaktı. Eğer elindeki, veterinere götürülecek yaşlı bir köpek olsaydı, insan çok sevmemeye çalışabilirdi onu, ama Jeremiah Donovan hiçbir zaman böyle bir tehlike içinde olmayacak bir adamdı.

"Buna ne zaman karar verilecek?" dedim.

"Bu akşam haber alabiliriz," dedi. "Ya da yarın, en geç öbür gün. Onun için, buralarda kalmak rahatsız ediyorsa seni, az kaldı, özgür olacaksın."

O zamana kadar buralarda dolanmak beni hiç rahatsız etmemişti. Endişeleneceğim daha kötü şeyler vardı. Kulübeye döndüğümde, tartışma hâlâ sürüyordu. Hawkins en başarılı olduğu biçimde yüksekten atıyor, öbür dünya diye bir şeyin olmadığını savunuyordu, Noble da olduğunu; ama Hawkins'in daha üste çıktığını görüyordum.

"Biliyor musun ahbap?" diyordu arsız bir gülümsemeyle. "Sen de benim gibi kahrolasıca bir dinsizsin. Öbür dünyaya inandığını söylüyorsun ve biliyorsun ki öbür dünya hakkında senin de benim kadar bilgin var, yani hiçbir halt bilmiyorsun! Cennet ne? Bilmiyorsun. Cennet nerede? Bilmiyorsun. Bildiğin, hiçbir halt! Sana tekrar soruyorum, kanatları var mı?"

"Pekâlâ öyleyse," dedi Noble, "var. Bu senin için yeterli mi? Kanatları var."

"Kanatları nereden buluyorlar o zaman? Onları kim yapıyor? Bir kanat fabrikası mı var? Bir çeşit dükkân mı var ki iyi hal kâğıdını veriyorsun ve Allahın cezası kanatları alıyorsun?"

"Sen tartışması imkânsız bir adamsın," dedi Noble. "Şimdi beni dinle –" ve yeniden başladılar.

Kapıları kilitleyip yatmaya gitmemiz gece yarısından çok sonraydı. Mumu üflerken Noble'a Jeremiah'nın bana söylediklerini anlattım. Noble bunu çok sakin karşıladı. Yatağa girmemizden bir saat kadar sonra, bunu İngilizlere söylememiz gerektiğini düşünüp düşünmediğimi sordu. Söylememiz gerektiği fikrinde değilim, çünkü büyük bir ihtimalle İngilizler bizim adamlarımızı vurmayacaktı ve vursalar bile, hep İkinci Tabur'la takılan ve İngilizleri iyi tanıyan tugayın adamları onların işinin bitirilmesini istemezdi büyük ihtimalle. "Ben de öyle düşünüyorum," dedi Noble. "Şimdi onları telaşa vermek zalimlik olur."

"Jeremiah Donovan'dan bunu ummazdım aslında," dedim.

Belcher ile Hawkins'in yüzüne bakmakta o kadar zorlanmamız ertesi gündü. Tek bir kelime etmeden bütün gün evin içinde dolaştık. Belcher pek farkında değilmiş görünüyordu; her zamanki gibi küllerin içine uzanmıştı ve yüzünde, sessizce, öngörülmeyen bir şeyin olmasını beklermiş gibi bir ifade vardı, her zamanki gibi. Ama Hawkins fark etti ve bunu Noble'ın bir gece önce tartışmayı kaybetmiş olmasına yordu.

"Neden bir tartışmayı doğru dürüst karşılayamıyorsun?" dedi sertçe. "Âdem ile Havvan senin olsun! Ben komünistim, ben öyleyim işte. Komünist ya da anarşist, hepsi aynı kapıya çıkar." Ve saatlerce evde dolaşıp nöbet geldikçe söylendi durdu. "Âdem ile Havvaymış! Âdem ile Havva! Allahın cezası elmaları toplamaktan başka yapacak işleri yok tabii!"

III

O günü nasıl geçirdik bilmiyorum, ama gün bittiğinde, içtiğimiz çaydan kalan öte beri toplanıp Belcher o barışçıl tarzıyla, "Eh ahbaplar, işte tamam," dediğinde çok memnun oldum. Masanın çevresinde oturduk ve Hawkins iskambilleri çıkardı, tam o sırada patikada Jeremiah Donovan'ın ayak seslerini işittim ve kapkara bir öngörü geçti kafamdan. Masadan kalktım ve o, kapıya ulaşmadan yakaladım.

"Ne istiyorsun?" diye sordum.

"O iki asker arkadaşınızı istiyorum," dedi kızararak.

"Öyle mi olması lazım Jeremiah Donovan?" diye sordum.

"Evet, öyle olması lazım. Bu sabah bizim çocuklardan dördü vurulmuş, biri on altı yaşında bir oğlan."

"Çok kötü," dedim.

O sırada Noble beni izleyip dışarı geldi ve üçümüz patikadan aşağı doğru yürüdük, fısıltıyla konuşarak. Yerel istihbarat memuru Feeney bahçe kapısının yanında duruyordu.

"Na yapacaksınız?" diye sordum Jeremiah Donovan'a.

"Senin ve Noble'ın onları dışarı çıkarmasını istiyorum; yine yerlerinin değiştirileceğini söyleyin onlara; en sessiz böyle olur."

"Beni buna bulaştırmayın," dedi Noble zor duyulur bir sesle.

Jeremiah Donovan ona uzun uzun baktı.

"Tamam," dedi. "Sen ve Feeney kulübeden birkaç alet alın ve bataklığın en uç köşesinde bir çukur kazın. Bonaparte ile ben arkanızdan geleceğiz. Kimse sizi aletlerle görmesin. Bizden başkası duysun istemem."

Feeney ile Noble'ın kulübeye gittiklerini gördük ve biz de içeri girdik. Açıklamaları Jeremiah Donovan'ın yapmasını bekledim. Onları tekrar İkinci Tabur'a yollama emri aldığını söyledi onlara. Hawkins bir ağız dolusu küfür etti, Belcher bir şey demediği halde onun da biraz bozulduğu belli oluyordu. Yaşlı kadın, bize karşın onların kalmasından yanaydı ve onlara öğütler verip durdu, ta ki Jeremiah

Donovan'ın sabrı taşıp ona bağırana kadar. Jeremiah Donovan öfkeli bir adamdı, fark etmiştim. O zamana kadar kulübenin içi kapkaranlık olmuştu ama kimsenin aklına lamba yakmak gelmiyordu ve karanlıkta iki İngiliz, paltolarını aldı ve yaşlı kadına veda etti.

"Tam insan kahrolası bir yeri evi gibi benimsiyor, merkezdeki bir piç kurusu senin fazla rahat olduğunu düşünüp seni yan yola geçiriyor," dedi Hawkins kadının elini sıkarken.

"Binlerce teşekkür, hamfendi," dedi Belcher. "Her şey için binlerce teşekkür" – sanki hazırlık yapmış gibiydi.

Evin arkasına dolanıp bataklığa doğru yöneldik. Jeremiah Donovan işte o zaman onlara söyledi. Heyecandan titriyordu.

"Cork'ta bu sabah bizim adamlardan dört tanesi vurulmuş ve şimdi de siz misilleme olarak vurulacaksınız."

"Neden söz ediyorsun sen?" diye atıldı Hawkins. "Böyle oraya buraya itelenmemiz yeterince kötü, bir de senin komik şakalarına tahammül etmek zorunda kalmayalım."

"Şaka değil," dedi Donovan. "Çok üzgünüm Hawkins ama söylediğim doğru," ve görev ve bunun ne kadar nahoş bir şey olduğu hakkındaki her zamanki boş lafları sıralamaya başladı.

Görevden çok söz eden insanların görevden rahatsız olduklarını hiç fark etmemiştim.

"Ee, kes şunu!" dedi Hawkins.

"Bonaparte'a sor," dedi Donovan, Hawkins'in kendisini ciddiye almadığını görerek. "Doğru değil mi Bonaparte?"

"Doğru," dedim ve Hawkins durdu.

"Ah, Allahını seversen, ahbap!"

"Dediğim doğru ahbap," dedim.

"Doğruymuş gibi görünmüyorsun."

"Onun dediği doğru değilse benimki doğru," dedi Donovan havaya girerek.

"Benimle ne alıp veremediğin var Jeremiah Donovan?"

"Seninle bir alıp veremediğim olduğunu hiç söylemedim. Ama si-

zinkiler niçin bizim esirlerden dört tanesini alıp soğukkanlılıkla vuruvermiş?"

Hawkins'in kolunu tuttu ve çekiştirdi ama sahi, söylediğimizi anlamasını sağlamak mümkün değildi. Smith-Wesson benim cebimdeydi ve durmadan elleyip eğer kavga çıkarırlarsa ya da kaçarlarsa ne yapacağımı düşünüyor, Tanrı'ya bunlardan birini yapmaları için dua ediyordum. Biliyordum ki, eğer kaçacak olsalar onlara asla ateş açmazdım. Hawkins, Noble'ın da bu işin içinde olup olmadığını öğrenmek istedi ve biz evet deyince Noble'ın niçin onun işini bitirmek istediğini sordu. O bize ne yapmıştı? Biz hepimiz ahbap değil miydik? Biz onu anlamıyor muyduk ve o da bizi anlamıyor muydu? Bir an bile düşünür müydük ki, İngiliz Ordusu'nun bütün bilmem ne bilmem ne subayları bir araya gelse, o bizi vurur muydu?

Bu süre içinde bataklığa ulaşmıştık ve midem öyle bulanıyordu ki ona yanıt bile veremedim. Karanlıkta bataklığın kenarında yürüdük ve arada bir Hawkins biraz durmak istiyor ve sanki kurulmuş gibi, nasıl ahbap olduğumuzu anlatmaya tekrardan başlıyordu. Anladım ki mezarı görmekten başka hiçbir şey bizim bunu yapmak zorunda olduğumuz konusunda ikna edemeyecekti onu. Ve bütün bu süre içinde ben de bir şeyler olmasını ümit ediyordum; kaçacaklar ya da Noble sorumluluğu benden alacak. Bunun Noble için, benim için olduğundan daha kötü olduğunu hissediyordum.

IV

En sonunda, ileride feneri gördük ve ona doğru ilerledik. Feneri Noble taşıyordu, Feeney ise onun arkasında karanlıkta bir yerlerde duruyordu. Onların bataklıktaki bu durgun ve sessiz görüntüsü benim kafama da bu işin gerçek olduğunu dank ettirmiş, sahip olduğum son umut kırıntısını da yok etmişti.

Noble'ı fark eden Belcher kendi sessiz tarzında, "Merhaba ahbap," dedi, ama Hawkins hemen saldırdı ve tartışma yeniden başladı, yal-

nız, bu sefer Noble kendini savunmuyordu ve başı yerde, feneri bacaklarının arasında tutarak duruyordu.

Cevapları veren Jeremiah Donovan'dı.

Hawkins sanki kafasından atamıyormuş gibi, yirminci kez, kendisinin Noble'ı vuracağını sanan kimse var mı diye sordu.

"Evet, vururdun," dedi Jeremiah Donovan.

"Allah belanı versin, vurmazdım!"

"Vururdun, çünkü bilirdin ki, eğer vurmazsan seni vururlar."

"Vurmazdım, yirmi kere vurulacağımı bilsem bile vurmazdım. Ben dostumu vurmam. Belcher da vurmazdı – değil mi Belcher?"

"Haklısın ahbap," dedi Belcher, ama sanki soruya yanıt verir gibi, tartışmaya katılır gibi değil. Belcher, hep beklediği öngörülemez şey en sonunda olmuş gibi davranıyordu.

"Zaten ben vurulmazsam Noble'ın vurulacağını kim demiş ki? Onun yerinde ben olsaydım, lanet olasıca bir bataklığın ortasında, ne yapardım sanıyorsunuz?"

"Ne yapardın?" diye sordu Donovan.

"O nereye giderse ben de giderdim tabii. Son meteliğimi de onunla paylaşırdım, iyi günde kötü günde yanından ayrılmazdım. Kimse de benim için, bir dostu yarı yolda bıraktığımı hiçbir zaman söyleyemez."

"Bu kadar yeter," dedi Jeremiah Donovan tabancasının horozunu kaldırarak. "Göndermek istediğin bir mesaj var mı?"

"Hayır, yok."

"Dua etmek ister misin?"

Hawkins beni bile dehşete düşüren soğukkanlı bir laf etti ve tekrar Noble'a döndü.

"Dinle beni Noble," dedi. "Senle ben ahbabız. Sen benim tarafıma geçemiyorsun, o zaman ben senin tarafına geçerim. Bu, sana söylediklerimde ciddi olduğumu gösteriyor mu? Bana bir tüfek ver, ben de seninle ve öbür çocuklarla gideyim."

Kimse yanıt vermedi. Hiçbir çıkış yolu olmadığını biliyorduk.

"Ne dediğimi duydun mu?" dedi. "Bitti artık. Ben bir kaçağım ya da başka ne dersen de. Senin inandıklarına inanmıyorum ama onlar benim inançlarımdan kötü değildir. Bu senin için yeterli mi?"

Noble başını kaldırdı, ama Donovan konuşmaya başladı ve Noble yanıt vermeden, tekrardan başını indirdi.

"Son defa soruyorum, göndermek istediğin bir mesajın var mı?" dedi Donovan, soğuk, heyecanlı bir sesle.

"Kes sesini Donovan! Sen beni anlamıyorsun ama bu çocuklar anlıyor. Onlar bir dost edinip sonra da öldürecek türden insanlar değil. Onlar bir kapitalistin oyuncağı değil."

Sadece ben Donovan'ın Webley'i Hawkins'in ensesine doğrulttuğunu gördüm ve bu sırada gözlerimi kapadım ve dua etmeye çalıştım. Hawkins bir şey söylemeye başlamıştı ki, Donovan ateş etti ve ben patlama üstüne gözlerimi açınca Hawkins'in dizleri üstünde sendelediğini ve fenerin ışığı zayıf bacaklarıyla çiftçi botlarının üzerine düşerken Noble'ın ayakları dibine dümdüz serildiğini gördüm, yavaşça ve bir çocuğun uykuya dalışı gibi sessizce. Hepimiz kıpırdamadan duruyor, son acıyla hareketsizleşmesini bekliyorduk.

Sonra Belcher bir mendil çıkardı ve kendi gözlerine bağlamaya başladı (heyacanımız nedeniyle aynı şeyi Hawkins için yapmayı unutmuştuk) ve mendilin yeterince büyük olmadığını görünce benimkini ödünç istedi. Mendilimi ona verdim, ikisini birbirine bağladı ve ayağıyla Hawkins'e işaret etti.

"Tam olarak ölmemiş," dedi. "Bir el daha ateş etseniz iyi olur."

Gerçekten de Hawkins'in sol dizi kalkmaya başladı. Ben eğildim ve silahımı kafasına dayadım; sonra kendimi topladım ve tekrar doğruldum. Belcher kafamdan neler geçtiğini anladı.

"Önce onunkini ateşle," dedi. "Ben aldırmam. Zavallı, şu anda ona neler olduğunu bilmiyoruz."

Diz çöktüm ve ateş ettim. O âna kadar ne yaptığımı bilmiyor gibiydim. Mendillerle biraz beceriksizce uğraşan Belcher, ateşi duyunca bir kahkaha patlattı. Onu ilk defa kahkaha atarken duyuyordum.

Sırtımın ürperdiğini hissettim; o kadar gayri tabii geldi ki.

"Vah gariban!" dedi yavaşça. "Dün gece de pek merak ediyordu bütün bunları. Çok garip, ahbaplar, hep düşünürüm de. İşte şimdi öğrenebileceğinin hepsini öğrendi, dün gece tamamen karanlıktaydı."

Donovan mendilleri gözlerinin çevresine bağlamasına yardım etti. "Teşekkürler ahbap," dedi. Donovan, gönderilmesini istediği mesaj var mı diye sordu.

"Yok ahbap," dedi. "Bana göre değil. İçinizden biri Hawkins'in annesine yazmak isterse, annesinin mektubunu Hawkins'in cebinde bulacaksınız. Hawkins ile annesi çok iyi ahbaptı. Ama benim hanım beni sekiz yıl önce terk etti. Başka biriyle gitti ve çocuğu da yanında götürdü. Farkındasınızdır, bir ev fikri hoşuma gider, ama bütün bunlardan sonra her şeye tekrardan başlayamazdım."

Olağanüstü bir şeydi bu ama birkaç dakika içinde Belcher tüm önceki haftalar boyunca söylediğinden daha fazla söz söylemişti. Sanki ateşlenen silah onun içinde bir konuşma seli başlatmıştı ve bütün gece böylece memnun, kendinden söz ederek sürdürüp gidebilirdi. O artık bizi göremediği için oralarda aptal aptal duruyorduk. Donovan, Noble'a baktı ve Noble başını salladı. Sonra Donovan Webley'ini doğrulttu ve o sırada Belcher yine o tuhaf kahkahasını attı. Ya ondan söz ettiğimizi sanmıştı ya da belki de benim dikkatimi çeken şeyi o da fark etmişti ve anlayamıyordu.

"Kusura bakmayın ahbaplar," dedi. "Çok konuştuğumu fark ettim ve çok saçma sapan, ev fikrine nasıl yatkın olduğum falan gibi. Ama bu şey o kadar ani bastırdı ki üstüme. Beni mazur görürsünüz, eminim."

"Dua etmek istemiyor musun?" diye sordu Donovan.

"Hayır ahbap," dedi. "Bir faydası olacağını sanmıyorum. Ben hazırım, çocuklar siz de bir an önce bitsin istersiniz."

"Bizim yalnızca görevimizi yaptığımızı anlıyorsun değil mi?" dedi Donovan.

Belcher'in başı, sanki körmüş gibi kalkmıştı. Fenerin ışığında yalnızca çenesi ve burnunun ucu görünüyordu.

"Görev nedir ben hiç anlayamamışımdır," dedi. "Bence siz hepiniz iyi çocuklarsınız, kastettiğin buysa. Bir şikâyetim yok."

Noble, buna artık dayanamıyormuş gibi, Donovan'a yumruğunu kaldırdı ve bir anda Donovan silahını doğrulttu ve ateş etti. Koca adam bir çuval un gibi devrildi ve bu sefer ikinci el ateşe gerek olmadı.

Gömme kısmını pek hatırlamıyorum, tek hatırladığım, öbürlerinden daha kötü olduğuydu, çünkü onları mezara taşımamız gerekiyordu. Delicesine bir yalnızlık duygusu hâkimdi. Bizimle karanlık arasında bir parça fener ışığı vardı ve çevremizdeki kuşlar, silah sesinden rahatsız olmuş, ötüyor, haykırıyorlardı. Noble, annesinden gelen mektubu bulmak için Hawkins'in eşyalarını karıştırdı ve sonra ellerini kavuşturdu. Belcher'a da aynı şeyi yaptı. Sonra, mezarı doldurduktan sonra Feeney ile Jeremiah Donovan'dan ayrıldık ve aletlerimizi tekrar kulübeye götürdük. Yol boyunca tek kelime etmedik. Mutfak, bıraktığımız şekilde, soğuk ve karanlıktı, yaşlı kadın da ocağın başında oturmuş, tespih çekiyordu. Onu geçip odaya girdik ve Noble, lambayı yakmak için bir kibrit çaktı. Kadın yavaşça kalkıp kapı önüne geldi, bütün aksiliği gitmişti.

"Onlara ne yaptınız?" diye sordu fısıltıyla ve Noble irkilince elindeki kibrit söndü.

"Ne dedin?" diye sordu arkasına dönmeden.

"Sizi duydum," dedi kadın.

"Ne duydun?" diye sordu Noble.

"Sizi duydum. Küree tekrar eve koyarkene duymadım mı sizi sandınız?"

Noble bir kibrit daha çaktı ve lamba bu sefer uğraştırmadan yandı.

"Onlara böyle mi yaptınız?" diye sordu kadın.

Sonra, inan olsun ki, kapı ağzında dizüstü çöktü ve dua etmeye

başladı ve ona birkaç dakika baktıktan sonra Noble da, ocağın önünde aynısını yaptı. Böyle zamanlarda öyle tuhaf şeyler hissediyor ki insan, tarif edilemez. Noble diyor ki, her şeyi asıl boyutlarının on misli görmüş, sanki koca yeryüzünde o küçücük bataklık parçası ve içine sokuşturulan iki İngilizden başka bir şey yokmuş gibi, ama bana kalırsa, İngilizlerin bulunduğu bataklık parçası milyonlarca kilometre ötedeydi sanki ve Noble bile, yaşlı kadın da arkamda mırıldanıyordu ve kuşlar ve şu lanet yıldızlar hep çok uzaktaydı ve ben her nasılsa pek küçücüktüm ve kendimi tamamen kaybolmuş hissediyordum ve karda yolunu şaşırmış bir çocuk kadar yalnızdım. Ve sonradan başıma ne gelirse gelsin, hiçbir zaman aynı şeyi hissetmedim.

Özgün adı "Guest of the Nation"

Elizabeth Bowen

(1899-1973)

İngiliz bir anne ve İrlandalı bir babanın çocuğu olarak Dublin'de doğdu. 1912'de annesinin ölümünden sonra kekemeliği daha da şiddetlendi. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Kent'de bir kız okulunda öğrenim gördü. Bu okulun sıkı ve disiplinli yönetiminin, Bowen'ın yapıtlarındaki dolaylı biçemde rol oynadığı ifade edilir.

1917'de ilk öyküleri *Saturday Westminster*'da yayımlandı. 1923'te Alan Cameron ile evlendi. Her iki cinsiyetten de sevgilileri olmakla birlikte evliliğini de sürdürdü. Eşiyle beraber Londra'ya taşınan Bowen, İkinci Dünya Savaşı'nı burada yaşadı. 1952'de eşi öldükten sonra birçok ülkeye, özellikle de ABD'ye yolculuklar yaparak konferanslar verdi ve kendisine birçok üniversiteden fahri öğretim üyeliği verildi. 1973 yılında kanserden öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *The Cat Jumps and Other Stories* (1934, Kedi Zıplar ve Öteki Öyküler), *Look at All Those Roses* (1941, Tüm Şu Güllere Bak), *The Dėmon Lover and Other Stories* (1945, Şeytani Sevgili ve Öteki Öyküler), *Irish Short Stories* (1978, İrlanda Kısa Öyküleri) ve *The Collected Short Stories of Elizabeth Bowen* (1980, Elizabeth Bowen'ın Toplu Kısa Öyküleri).

Kurmaca olmayan bazı yazıları: *The Heritage of British Literature* (1938, Britanya Edebi Mirası), *Why Do I Write: An Exchange of Views Between Elizabeth Bowen, Graham Greene and V.S. Pritchett* (1948, Niçin Yazıyorum: Elizabeth Bowen, Graham Greene ve V.S. Pritchett Arasında Görüş Alışverişi).

Şeytani Sevgili

Londra'da geçirdiği günün sonlarına doğru Bayan Drover, ihtiyaç duyduğu bazı şeyleri almak üzere, kapatılmış olan evini bir dolaşmaya gitti. Eşyaların bazıları kendisine aitti, bazılarıysa, şehir dışındaki yaşamlarına alışmış olan ailesine. Ağustosun sonlarıydı; sağanak yağmurlu, buhara batmış bir gündü: Kaldırımın alt başındaki ağaçlar, nemli sarı öğleden sonra güneşinin kaçamağı içinde parıldıyordu. İleride yine yığılmaya başlayan kömür karası bulut kümesinin önünde yıkık baca ve duvarlar göze çarpıyordu. Bir zamanlar çok tanıdık olan sokağına, kullanılmayan bir yolun hiç tanıdık olmayan tuhaflığı çökmüştü; bir kedi parmaklıkların arasına girip çıkıyordu ama Bayan Drover'ın dönüşünü izleyen tek bir insan gözü bile yoktu. Kolunun altındaki bazı paketlerin yerini değiştiren Bayan Drover, sokak kapısının anahtarını isteksizce kilidin içinde zorladı ve yamulmuş kapıya diziyle abandı. İçeri girerken onu karşılayan ölü hava yüzüne çarptı.

Merdiven penceresine kalaslar çakılmış olduğu için hole hiç ışık girmiyordu. Bir kapının aralık olduğunu göz ucuyla görebiliyordu, onun için hızla yürüyüp o odaya girdi ve büyük pencerenin kepenklerini açtı. Çevresine bakınan bu sıradan kadını, gördüğü her şey, eski yaşamının alışkanlıkları, beyaz mermer şömine rafının üzerindeki sarı is lekesi, yazı masasının üzerinde bir vazonun bıraktığı halka şeklindeki iz, kapı hızla sonuna kadar açılınca porselen kapı kolunun duvara çarpmasıyla duvar kâğıdı üzerinde yaptığı hasar, fark edemediği kadar çok şaşırtmıştı. Depoya gönderilmiş piyano, eskiden durduğu parke üzerinde sanki pençe izleri bırakmıştı. İçeri pek fazla toz girmemiş olmasına rağmen, bütün eşyalar başka tür bir tabakayla

kaplıydı ve hava bir tek bacadan girdiği için, oturma odasına soğumuş ocak kokusu hâkimdi. Bayan Drover paketlerini yazı masasının üstüne koydu, üst kata gitmek için odadan çıktı; istediği şeyler yatak odasındaki sandıktaydı.

Endişe içinde, evin ne durumda olduğunu görmek istemişti – bazı komşularla ortaklaşa tuttukları, günün belli saatlerinde çalışan kapıcı o hafta sonu tatil yapmak için gitmişti, daha dönmemiş olacağını biliyordu. En iyi koşullarda bile pek yardımcı olmazdı zaten, kapıcıya hiçbir zaman tam anlamıyla güvenmezdi. Binada son bombalamadan kalma bazı çatlaklar vardı ve başına bir iş çıkarmasın diye endişeyle bunları hep denetim altında tutmaya çalışıyordu. Bir şey de yapılamazdı ya –

Camda kırılmış bir ışık demeti holde bir uçtan bir uca uzanıyordu. Beyninden vurulmuşçasına durdu ve holdeki masaya dikti gözlerini – burada bir mektup duruyordu, kendisine yazılmış.

Önce bir düşündü – o zaman, kapıcı dönmüş olmalı. Öyle bile olsa, kepenklerin kapalı olduğu görüldüğüne göre, kutuya kim mektup atmış olabilir ki? Bu bir sirküler değildi, fatura da değildi. Ve postane, posta yoluyla gelen her şeyi, şehir dışındaki adrese yönlendiriyordu. Kapıcı (dönmüş olsa bile) bugün Londra'ya geleceğini bilmiyordu –bugün buraya uğraması bir sürpriz olarak planlanmıştı– o zaman kapıcının bu mektupta gösterdiği ihmal, mektubu toz içinde uzun süre bırakması canını sıktı. Canı sıkkın, mektubu eline aldı. Üzerinde pul yoktu. Bu önemli değildi herhalde, yoksa nerede olduğunu bilirlerdi... Hızla mektubu yanına alıp üst kata çıktı. Durup da yazıya bakmamıştı hiç, bir zamanlar kendi yatak odası olan, gün ışığı girmiş odaya ulaşıncaya kadar. Oda bahçeye ve öbür bahçelere bakıyordu: güneş gitmişti; bulutlar keskinleşip alçaldıkça ağaçlar ve azgın çimenler şimdiden kara kara tütüyordu. Mektuba bakmayı istememesini nedeni, mahremiyetine girilmiş gibi hissetmesiydi – onun yaptıklarını küçümseyen biriydi bu. Yine de yağmurdan önceki gibi bir gerginlikle okudu mektubu: Birkaç satırdan ibaretti.

Sevgili Kathleen,

Bugünün yıldönümümüz olduğunu ve bunu kararlaştırdığımız günü unutmamışsındır. Yıllar hem yavaş, hem hızlı geçti. Hiçbir şeyin değişmediği göz önüne alınırsa, verdiğin sözü tutacağına inanıyorum. Londra'dan ayrıldığını görmekten üzüntü, ama fazla geç olmadan dönecek olmandan memnunluk duydum. Bu yüzden, kararlaştırdığımız saatte beni bekle.

O zamana kadar...

K.

Bayan Drover mektuptaki tarihe baktı: Bugünün tarihiydi. Mektubu yatağın üstüne bıraktı, sonra yazıya tekrar bakmak için eline aldı – ruj kalıntısının altında, dudakları bembeyaz olmaya başlamıştı. Yüzündeki değişikliği kendisi de fark etmişti ki, aynaya doğru gitti, bir yanını iyice temizledi ve hem karşı konulmaz bir şekilde hem de usulcacık, aynadaki yüzüne baktı. Karşısında kırk dört yaşında bir kadın vardı, gözleri, dikkatsizce geçirilivermiş bir şapkanın kenarının bittiği yerde başlayan. Tek başına çay içip bir şeyler yediği dükkândan ayrıldığından beri yüzüne pudra sürmemişti. Kocasının, evlendiklerinde ona verdiği inci kolye şimdi oldukça incelmiş boynunda sallanıyor, geçen sonbaharda, ateşin karşısında otururlarken kız kardeşinin örmüş olduğu yün kazağın V şeklindeki yakasının içine giriyordu. Bayan Drover'ın en olağan yüz ifadesinde denetim altında bir endişe, ama aynı zamanda da bir onaylama olurdu. Üçüncü erkek çocuklarının doğumuyla beraber geçirdiği ciddi hastalıktan beri ağzının sol tarafında bir kas seğirmesi vardı ama buna rağmen her zaman, hem enerjik hem de sakin bir tavır içinde olabiliyordu.

Yüzüne bakmaya gösterdiği aceleyle başını çevirip eşyaların bulunduğu sandığa yöneldi. Kilidini açtı, kapağı kaldırdı ve diz çöküp aramaya koyuldu. Ama yağmur şakır şakır yağarken, omzunun üstünden, üstünde mektubun durduğu, çıplak kalmış yatağa bakmaktan kendini alamıyordu. Yağmur perdesinin ardında, hâlâ yerinde

duran kilisenin saati altıyı çaldı – gitgide artan bir korkuyla, yavaş yavaş vuran her saati saydı. "Kararlaştırılmış saat... Tanrım," dedi, "*hangi* saat? Nasıl olacak da?.. Yirmi beş yıl sonra..."

Bahçedeki subayla konuşan genç kız onun yüzünü hiçbir zaman bütünüyle görmemişti. Karanlıktı; bir ağacın altında vedalaşıyorlardı. Arada bir –çünkü, duyguların yoğunlaştığı bu anda onu görmediği için, sanki onu şimdiye kadar hiç görmemiş gibi– bu fazladan birkaç dakika boyunca, onun varlığından emin olmak için elini uzatıyor, o da her defasında, pek şefkatli olmayan bir şekilde ve acıyla bu eli, üniformasının göğüs düğmelerinden birinin üstüne bastırıyordu. Düğmenin elinin içinde bıraktığı kesik izi, beraberinde götüreceği belli başlı şeydi. Bu olay, onun Fransa'dan izinli olarak geldiği bir ziyaretin sonlarına o kadar yakındı ki, keşke gitmiş olsaydı demekten başka bir şey gelmiyordu elinden. 1916 yılının Ağustos ayıydı. Onu öpmemiş olması, kendini geri çekmesi ve yüzüne bakması Kathleen'i korkuttu. O kadar ki, nişanlısının gözlerinin yerinde hayaletlerdeki ışıltılardan varmış sanısına kapıldı. Başını geriye çevirip çimenlerin öteki ucuna baktığında, ağaçların dalları arasından, oturma odasının penceresinde ışık gördü: Bir an nefesini tuttu ve oraya, annesinin ve kız kardeşinin güvenli kollarına koşup, "Ne yapsam? Ne yapsam? Gitti," diyebileceğini düşündü.

Nişanlısı, onun nefesini tuttuğunu duyunca, duygusuz bir sesle: "Üşüdün mü?" dedi.

"O kadar uzaklara gidiyorsun ki."

"Senin düşündüğün kadar uzak değil."

"Anlamıyorum?"

"Anlamak zorunda değilsin," dedi. "Anlayacaksın. Ne konuştuğumuzu biliyorsun."

"Ama o –ya sen– yani, diyelim ki."

"Ben seninle birlikte olacağım," dedi, "er ya da geç. Bunu unutma. Hiçbir şey yapmana gerek yok, beklemekten başka."

Bir dakikadan birazcık sonra, sessiz çimenliği koşarak aşmakta

özgürdü. Pencereden içeri, onu henüz fark etmemiş olan annesi ve kız kardeşine bakınca, daha şimdiden o tuhaf vaadi kendisiyle bütün insanlığın arasına girmiş gibi hissetti. Kendini başka bir türlü adamış olsaydı, herkesten bu kadar ayrı, yitik ve yalan yere yemin etmiş hissetmeyecekti. Daha uğursuz bir söz veremezdi.

Birkaç ay sonra nişanlısının kaybolduğunun, öldüğünün tahmin edildiği bildirilince, Kathleen çok makul davrandı. Ailesi ona destek olmakla kalmadı, aynı zamanda onun cesaretini de büyük bir övgüyle karşıladı, çünkü hakkında hemen hiçbir şey bilmedikleri bir adamın kızlarıyla evlenmemiş olmasından büyük bir pişmanlık duyuyor olamazlardı. Bir iki yıl içinde teselli bulacağını düşünüyorlardı – sorun yalnızca teselli olsaydı, işler daha düzgün giderdi. Ama Kathleen'in sorunu, üzüntünün ötesinde, kendini her şeyden kopuk hissetmesiydi. Başka sevgilileri reddetmedi – sevgili zaten yoktu: Yıllarca, erkekleri cezbetmesi mümkün olmadı – ve otuz yaşına yaklaşırken ailesinin bu konudaki endişesini paylaşacak kadar normalleşti. Cam sıkılmaya, düşünmeye başladı ve otuz iki yaşında William Drover'ın kendisine kur yaptığını görmek onu çok rahatlatmıştı. Onunla evlendi ve Kensington'ın bu ağaçlık bölgesine yerleştiler: Bu evde yıllar yıllara eklendi, çocukları doğdu ve bir sonraki savaşın bombaları onları yerlerinden edinceye kadar hep birlikte burada yaşadılar. Bayan Drover olarak hareketleri kısıtlanmıştı ve hareketlerinin hâlâ gözleniyor olması fikrine ihtimal dahi vermiyordu.

Bu durumda mektubun yazarı, ölü ya da diri, ona yalnızca bir tehdit yollamıştı. Birkaç dakika boyunca, sırtı boş odaya dönük, diz çökmüş durumda kalmayı sürdüremeyince sandığın başından kalktı ve arkası sağlamca duvara yaslanan dimdik bir iskemleye oturdu. Eski yatak odasının artık kullanılmıyor olması, evliliğini geçirdiği Londra'daki evinin çatlak bir fincana benzeyen havası ve bu çatlaklardan o güven verici gücüyle belleğin buhar gibi uçup gitmiş ya da su gibi sızıp akmış olmasıyla bir kriz ânı yaratmıştı – tam bu anda da mektubun yazarı bilerek vurmuştu darbesini. Bu akşam evin boş-

luğu, yılların, yılların sesleriri, alışkanlık ve adımlarını yok etmişti. Kapalı pencerelerin ardından, çevredeki damların üstüne düşen yağmurun sesini duyuyordu. Kendini toparlamak için, bunun sadece geçici bir kriz olduğunu söyledi – ve bir iki saniyeliğine gözlerini kapayarak mektubu hayalinde yarattığını tekrarladı kendi kendine. Ama gözlerini açtığında, mektup yatağın üzerindeydi.

Zihninin, mektubun eve girişinin doğaötesi yanı üzerinde durmasına izin vermiyordu. Londra'da kim biliyordu bugün eve uğramak niyetinde olduğunu? Demek ki biliniyordu buraya geleceği. Kapıcı *eğer* geri döndüyse, onun geleceğini tahmin etmiş olamazdı. Kendisi için uygun bir zamanda, Kathleen'in şehir dışındaki adresine postalamak üzere mektubu cebine koyuverirdi. Kapıcının içeri girmiş olduğunu gösteren başka hiçbir belirti de yoktu – peki, o zaman? İçinde yaşanmayan evlerin kapı önlerine bırakılmış mektuplar uçmaz ya da yürüyüp holde duran masaların üzerine gitmez. Boş masalarındaki tozun üstüne yerleşip nasıl olsa bulunacaklarından emin bir şekilde beklemezler. Bir insan eli gereklidir – ama kapıcı dışında başka kimsede anahtar yoktu. Aklından geçirmek istemediği koşullarda, evlere anahtarsız da girilir. Şu anda yalnız olmadığı gibi bir olasılık da vardı. Aşağıda biri onu bekliyor da olabilirdi. Bekliyor – ne zamana kadar? "Kararlaştırılmış saate" kadar. Neyse ki altı değildi saat: Saat altıyı zaten vurmuştu bile.

İskemleden kalktı ve yürüyüp kapıyı kilitledi.

Önemli olan nasıl dışarı çıkacağıydı. Uçacak mıydı? Yok, bu olmazdı: Trenine yetişmeliydi. Kayıtsız şartsız güvenilir oluşuyla aile hayatının merkezinde yer alan bir kadın olarak, şehir dışındaki evine, kocasına, küçük çocuklarına, kız kardeşine, toplamaya geldiği şeyleri yanma almadan dönmeyi istemiyordu. Sandığın başında yaptığı işi sürdürerek hızlı, elleri dolaşarak ama kararlı bir şekilde, birçok paket hazırladı. Alışverişte edindiği paketler de eklenince, tümünü taşıması zor olacaktı; bu taksi demekti – taksi aklına gelince yüreği ferahladı ve normal nefes ritmine döndü. Şimdi taksiye telefon ede-

rim; taksi çok çabuk gelemez: Holden geçip soğukkanlılıkla taksiye doğru yürürken zaten orada duran taksinin motorunun sesini duyarım. Telefon edeyim – ama dur: telefon kesik... Yanlış bağladığı bir düğümü çekiştirdi.

Kaçma fikri... Bana hiç şefkatli davranmadı. Onu hiç şefkatli hatırlamıyorum. Annem bana karşı hiç de düşünceli davranmadığını söylemişti. Bana kafasını takmıştı, buydu işte – aşk değil. Aşk değildi onunki, bir insanın iyiliğini istemek değil. Beni, öyle söz vermeye zorlamak için ne yapmıştı? Hatırlayamıyorum – ama hatırlayabildiğini gördü.

O kadar müthiş bir berraklıkla hatırlıyordu ki, aradan geçen yirmi beş yıl bir duman gibi dağıldı ve içgüdüsel olarak, elinin içinde, düğmenin bıraktığı izi aradı. Onun ne dediğini ve ne yaptığını hatırlamakla kalmadı yalnızca, ağustos ayının o haftası boyunca, kendi varlığının da tümüyle askıya alındığını da hatırladı. Kendimde değildim – herkes bana böyle söylüyordu o zaman. Hatırlıyordu – ama beyaz, yakıcı bir boşluk vardı zihninde, tıpkı bir fotoğrafın üstüne asit damlamış gibi: Hiçbir koşul altında, yüzünü hatırlayamıyordu.

O zaman beni nerede bekliyor olursa olsun, onu tanımayacağım. İnsanın beklemediği bir yüzden kaçmaya vakti olmaz.

Önemli olan, saatler o saati vurmadan önce taksiye ulaşabilmesiydi. Yavaşça yol boyunca yürüyüp, meydanın kenarından dönüp meydanın anacaddeye bağlandığı yere ulaşacaktı. Taksiyle güvenli bir şekilde kapının önüne kadar gelecek ve sapasağlam, güven veren şoförü yanma alıp kendisiyle birlikte evin içine kadar getirecek ve paketleri odadan odaya taşımasını sağlayacaktı. Taksi şoförü fikri ona kararlılık ve cesaret verdi: Kapının kilidini açtı, merdivenin üst sahanlığına yürüdü, aşağısını dinledi.

Hiçbir şey duyulmuyordu – ama o hiçbir şey duymazken, merdivendeki ağırlaşmış hava, suratına kadar gelen bir hava akımıyla alabora oldu. Hava bodrumdan geliyordu: Oralarda evden çıkmak için şu anı seçmiş olan biri, bir kapıyı ya da pencereyi açıyordu.

Yağmur durmuştu; Bayan Drover, evinin dış kapısını açıp milim milim dışarı adım atarken, kaldırımlar buhar buhar parlıyordu. Karşı kaldırımdaki boş evler, bakışına, yıkık dökük halleriyle dik dik bakarak karşılık veriyordu. Anacaddeye ve taksi durağına doğru giderken, durmadan arkasına bakmamaya gayret ediyordu. Gerçekten de sessizlik öyle yoğundu ki –Londra'nın o bilinen yoğun sessizliklerinden biri, o yaz, savaşın etkisiyle daha da yoğunlaşmıştı– kimse o duymadan yanına yaklaşamazdı. Oturduğu sokağın caddeyle birleştiği yerde, insanların yaşamaya devam ettikleri yerde, doğal olmayan bir hızla yürüdüğünün farkına vardı ve yavaşladı. İki otobüs, meydanın açıklık yanında kayıtsızca birbirlerini solladı: Kadınlar, bir çocuk arabası, bisikletliler, el arabası süren bir adam, bir kez daha hayatın olağan akışına işaret ediyordu. Meydanın en kalabalık köşesinde birkaç taksinin durduğu bir taksi durağı olacaktı – evet, vardı. Bu akşam, yalnızca bir taksi – ama bu araba, yalnızca siyah renkli arkası göründüğü halde, sanki tetikte, zaten kendisini bekliyor gibiydi. Gerçekten de taksi şoförü, Kathleen nefes nefese arkadan yetişip elini kapıya koyar koymaz, hiç geriye dönmeden motoru çalıştırdı. Tam bu sırada saat yediyi vurdu. Taksi anacaddeye dönüktü: Kendi evine doğru geri gidebilmesi için mutlaka dönmesi gerekiyordu. Kathleen, arka koltuğa yerleşmişti ve "nereye" gitmesini istediğini söylemediğini fark ettiği zaman taksi bilirmişçesine zaten dönmüştü bile. Şoförün başını kendisininkinden ayıran cam bölmeye vurmak için öne eğildi.

Şoför neredeyse duracak kadar hızla fren yaptı, başını çevirdi ve cam bölmeyi yana çekti: Bu hareketin yarattığı sıçrama Bayan Drover'ı, yüzü neredeyse camın içine girecek kadar ileri fırlattı. Aralarında on on beş santim kalan şoför ve yolcu, camdaki açıklıktan, sonsuz bir süre göz göze kaldı. Bayan Drover'ın ağzı, ilk çığlığını atmayı başarabildiği âna kadar bir süre açık kaldı. Bundan sonra serbestçe çığlık atmaya ve eldivenli elleriyle sürekli cama vurmaya

devam etti. Taksi acımasızca hızını artırırken onu terk edilmiş arka sokaklara doğru götürüyordu.

Özgün adı "The Demon Lover"

Doris (May) Lessing
(1919)

İran'da doğdu. Çocukluğunun ilk yıllarını Kirmanşah kentinde geçiren Lessing, daha sonra Zimbabwe'de büyüdü. Salisbury'de, bir Katolik manastırında eğitim gördü. On dört yaşında okuldan ayrılıp çeşitli işlerde çalıştı. İlk evliliği 1943'te sona erdi. Komünist Parti'ye katıldı ve Alman siyasal eylemci Gottfried Lessing ile evlendi. Uganda'da Almanya büyükelçisi olan eşi, İdi Amin'e karşı yapılan bir ayaklanmada kazayla öldürüldü. Lessing 1949 yılında en küçük çocuğuyla birlikte İngiltere'ye döndü. O günden sonra hayatını yazar olarak kazanmaya başlayan Lessing, 2007 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

Bazı öykü derlemeleri: *This Was the Old Chief's Country* (1951, Burası Yaşlı Şefin Ülkesiydi), *Nine African Stories* (1968, Dokuz Afrika Öyküsü), *The Story of a Non-Marrying Man and Other Stories* (1972, *Evlenmeyen Adamın Hikâyesi*), *The Temptation of Jack Orkney and Other Stories* (1972, Jack Orkney'in Baştan Çıkarılması), *African Stories* (1976, *Afrika Öyküleri*), *London Observed: Stories and Sketches* (1992, Londra Gözlemleri: Öyküler ve Taslaklar), *The Real Thing: Stories and Sketches* (1992, Asıl Gerçek: Öyküler ve Taslaklar), *Problems, Myths and Stories* (1995, Sorunlar, Efsaneler ve Öyküler).

Kurmaca olmayan bazı yazıları: *Prisons We Choose to Live Inside* (1986, *İçinde Yaşamayı Seçtiğimiz Hapishaneler*), *A Small Personal Voice* (1974, Küçük ve Kişisel Bir Ses) ve *African Laughter: Four Visits to Zimbabwe* (1992, Afrika'nın Gülüşü: Zimbabwe'ye Dört Ziyaret).

Yaşlı Şef Mışlanga

O yıllar güzeldi, babasının çiftliğinde bir uçtan öbür uca dolaştığı yıllar. Çiftlik, beyazlara ait tüm çiftliklerde olduğu gibi, aralarına küçük, ekili dikili bölgelerin serpiştirilmiş olduğu, kullanılmayan, boş alanlardan oluşuyordu, büyük ölçüde. Aralarda ağaçlar, uzun, seyrek otlar, dikenli çalılar ve kaktüsler ile sel çukurları ve çimen, yeraltı tabakalarından fırlamış toprak ve dikenli çalılardan başka bir şey yoktu. Bir de hayal bile edilemeyecek kadar eski dönemlerde, binlerce kilometre ve binlerce çalılık öteden yolu buraya düşmüş güneşin ve rüzgârın süpürüp sürükleyerek içinde kovuklar açtığı, hortumlar yarattığı Afrika'nın sıcak toprağından yukarı doğru fırlamış bir kaya; gözü, solgun ve söğüt ağaçlı bir nehirden, solgun parıltılı şatodan başka bir şey görmeyen küçük bir kız çocuğunun ağırlığını barındırırdı – şöyle bir şarkı söyleyen bir kız: "Dokuma uçtu ta uzaklara, ayna çatladı bir baştan bir başa..."[1]

Sıra sıra yeşil Hintmısırı saplarının arasında kalmış dar geçitlerden yürümeye çalışırdı, ta yukarılardan sızan gün ışığı, damarlı yaprakların oluşturduğu katedrale benzer kemerlerin içinden geçerdi, ayaklarının altında sıkı, kızıl toprak. Kırmızı yıldızlı ince bir ayrıkotundan dantel, karşısına, kısık sesiyle gelecekten haberler veren iki büklüm, kara bir cadı çıkarırdı: Soğuk Kuzey ormanlarında yetişmiş Kuzeyli cadı, önünde, mısır tarlasının ortasında dururdu ve bu mısır tarlası, gözlerinin önünden kayıp giderek yok olurken onu bir meşe

[1] "Out flew the web and floated wide / The mirror cracked from side to side"; Alfred Lord Tennyson, "The Lady of Shalott", mısra 114-115. (ç.n.)

ağacının büklüm büklüm kökleri arasında; etrafı kaplayan, yumuşacık, bembeyaz ve yüksek karın içinde; bir sürü ağaç gövdesi arasından kıpkızıl görünen ve onu çağıran, oduncunun kor ateşinin karşısında bırakıp giderdi.

Meraklı gözlerini güneş örtüsü altındaki bir manzaraya, yalçın ve vahşi bir manzaraya açan bir beyaz çocuğun bunu benimsemesi, *msasa*'yı[2] ve dikenli çalıları olağan görmesi, kanının özgür ve mevsimlik değişikliklere yanıt veren bir devinimle akması doğal kabul edilebilir.

Bu çocuksa, bir msasa'yı ya da dikenli çalıyı olduğu gibi göremezdi. Kitaplarında uzak diyarların perilerinin masalları vardı, kendi nehirleri yavaş ve huzurlu akar, dişbudak ya da meşe ağaçlarının yapraklarının şeklini, İngiliz derelerinde yaşayan küçük canlıların adlarını bilirdi. "Bozkır", yabansılık anlamına gelirdi, ama başka hiçbir şeyi de hatırlayamazdı.

İşte bu yüzden, yıllarca gerçekdışı görünen, bozkır olmuştu; güneş yabanıldı, rüzgâr ise garip bir dilden konuşuyordu.

Çiftlikteki siyah insanlar da ağaç ve kayalar kadar uzaktı. Şekilsiz, siyah bir kütleydiler; bir araya gelir, seyrelir ve yoğunlaşırlardı, kurbağa yavruları gibi. Çehresizdiler ve yalnızca hizmet edip, "Peki, pattrron," deyip paralarını alıp gitmek için var olmuşlardı sanki. Mevsimden mevsime değişirler, insanın ille de anlaması gerekmeyen pek tuhaf gereksinimleri gereği bir çiftlikten öbürüne geçer, belki de yüzlerce kilometre kuzeyden ya da doğudan gelir, bir iki ay sonra başka bir yere gidiverirlerdi – nereye? Belki de ücretin Afrika'nın o yörelerinde olduğu gibi ayda birkaç şilinden ve günde iki kez verilen iki avuç mısır yemeğinden epeyce fazla olduğu Johannesburg'daki efsanevi altın madenlerine kadar.

Çocuğa onları önemsememesi öğretilmişti: Evdeki hizmetkârlar, yüzlerce metre öteden, onun düşürdüğü bir kitabı yerden almak için

[2] Msasa tree: Parlak yeşil çiçekler açan, bodur, çalıya benzer bir Güney Afrika bitkisi. (ç.n.)

koşa koşa gelirdi. Ona "Nikosikaas" – Hanım Şef, derlerdi, kendi yaşındaki siyah çocuklar bile.

Daha sonraları çiftlik onun merakını artık karşılayamayacak kadar küçük gelmeye başlayınca, koltuğunun altına bir tüfek alıp yanındaki iki köpekle birlikte kilometrelerce uzaklara gidip *vlei vlei*,[3] *kopje kopje*[4] dolaşır oldu; köpekler ve tüfek korkuya karşı bir zırhtı. Onlar sayesinde hiçbir zaman korku hissetmedi.

Eğer *kaffir*[5] tarlası boyunca devam eden patikalarda 500-600 metre ötede bir yerli görünürse, köpekler onu sanki bir kuşmuşçasına ağacın tepesine tırmandırırdı. Eğer mırın kırın edecek olursa (kaba konuşması zaten gülünçtü) bu, haddini bilmemek demekti. Eğer keyfiniz yerindeyse, gülmek için bir neden olurdu bu. Değilse, geçer giderdiniz ağaçtaki kızgın adama gözünüzün ucuyla bile bakmadan.

Beyaz çocuklar kırk yılda bir toplandıklarında, eğlence olsun diye, belki oradan geçen bir yerliye seslenir, onu maskaraya çevirir, belki de üstüne köpekleri salıp kaçmasını seyrederlerdi; küçük, siyah bir çocuğa bir köpek yavrusuymuşçasına eziyet edebilirlerdi – bir farkla: Köpeğe, vicdanları rahatsız olmadan taş ve sopa atamazlardı.

Daha sonraları çocuğun kafasında bazı sorular oluştu; bu soruların yanıtlarının kabul edilmesi pek kolay olmadığından, daha büyük bir küstahlıkla bastırılırdı sorular.

Evde çalışan siyahları dost olarak görmek olanaksızdı, çünkü eğer biriyle konuşacak olsa, annesi endişeyle koşar gelir, "Gel buraya, yerlilerle konuşulmaz," derdi.

Bir hizmetkâr İngilizce yanlışı yaptığında ya da verilen bir emri anlayamadıysa, kaba, yüksek sesli bir kahkaha atılıverilmesi, işte bu iliklere işlemiş olan tehlike ve huzursuzluk duygusundandı – öyle bir kahkaha vardır ki bu, kendi kendinden korkan korkudur.

[3] Vlei: Güney Afrika'da kullanılan bir terim. Vadi. (ç.n.)
[4] Kopje: Güney Afrika'da kullanılan bir coğrafi terim. Tepecik. (ç.n.)
[5] Kaffir: Güney Afrika'da yetişen bir tür süpürge darısı. (ç.n.)

Bir akşam, ben on dört yaşındayken, yeni sürülmüş bir Hintmısırı tarlasının yanından yürüyordum. Kocaman, kızıl topaklar taze kazılmış ve büklüm büklüm duruyor, arkadaki *vlei*'e doğru tıpkı hafif dalgalı bir deniz gibi uzanıyordu. Kuşların bir ağaçtan öbürüne uzun, içli çığırışlarla seslendiği ve yerin ve göğün ve yaprağın tüm renklerinin tatlı ve altın rengi olduğu, o durgun, sesleri dinleyen saatti. Tüfeğim kolumun altında, köpeklerim ayağımın dibindeydi.

Önümde, belki birkaç yüz metre ötede, büyük bir karınca yuvasının yanında üç kişilik bir Afrikalı grubu göründü. Köpeklere ıslık çalıp yanıma çağırdım, tüfeğimi elimde sallamaya başladım ve ilerledim. Onların, benim geçmem için yana, yolun dışına çekilmelerini bekliyordum. Ama duraksamadan ilerlediler. Köpekler bana bakıp onları kovalama emrini vermemi bekledi. Kızmıştım. Bir yerlinin, sizi görür görmez yol vermemesi "haddini bilmemek"ti.

Önde yaşlı bir adam yürüyordu. Ağırlığını bir sopaya vermiş, saçları kır, omuzlarına koyu kırmızı bir battaniye atılmış, pelerin gibi. Arkasından, ellerinde, içinde tencereler olan çıkınlar, mızraklar, baltalar taşıyan iki genç adam geliyordu.

Grup sıradan bir grup değildi. Bu insanlar iş arayan yerliler değildi. Vakur bir halleri vardı ve sessizce amaçlarına yönelmişlerdi. Bu vakur hava çenemi tutmamı sağladı. Hırıldayan köpeklerle yumuşak bir sesle konuşarak sessizce ilerledim ve on adım kadar önlerine geldim. O zaman yaşlı adam durdu, battaniyesine daha sıkı sarıldı.

"Günaydın Nikosikaas," dedi günün hangi saati olursa olsun kullanılan geleneksel selamlamayı kullanarak.

"Günaydın," dedim. "Nereye gidiyorsunuz?" Sesim biraz kabadayıca çıkmıştı.

Yaşlı adam kendi dilinde konuştu, sonra genç adamlardan biri saygıyla öne çıkıp dikkatli bir İngilizceyle, "Şefim nehrin ötesindeki kardeşlerini görmek için yolculukta," dedi.

Şefmiş! diye düşündüm. Yaşlı adamın karşımda benim eşitimmiş gibi durmasına yol açan gururu anlıyordum. O benim eşitim değil,

daha fazlasıydı, çünkü o saygı göstermiş, ben göstermemiştim.

Yaşlı adam hâlâ on adım ileride durup vakarı kendisine miras kalmış bir giysi gibi taşıyarak iki yanında adamları, bana bakmadan (bakarsa kabalık etmiş olurdu), gözlerini başımın üzerinden ağaçlara dikerek yeniden konuştu.

"Pattrron Jordan'ın çiftliğinden küçük Nikosikaas, değil mi?"

"Evet," dedim.

"Belki babanız hatırlamaz," dedi çevirmen, yaşlı adamın adına, "bazı keçilerle ilgili bir konu vardı, sizi şu kadarken gördüğümü hatırlıyorum." Genç adam elini dizleri hizasında tutarak gülümsedi.

Hepimiz gülümsedik.

"Adınız nedir?" diye sordum.

"Bu Şef Mışlanga," dedi genç adam.

"Babama karşılaştığımızı söyleyeceğim," dedim.

Yaşlı adam, "Babanıza selamlarımı söyleyin, küçük Nikosikaas," dedi.

"Günaydın," dedim nazikçe. Kullanmaya kullanmaya, bu nezaketi göstermekte zorlanıyordum.

"Günaydın, küçük Nikosikaas," dedi yaşlı adam ve yana çekilerek geçmeme izin verdi.

Yürüdüm gittim, tüfeğim öylece sarkıyor, köpekler, en sevdikleri, yerlileri hayvan gibi kovalama oyunu ellerinden alındığı için hırıldıyordu.

Pek de uzun olmayan bir süre sonra, bir kâşifin yazdığı eski bir kitapta "Şef Mışlanga'nın ülkesi" ifadesini okudum. Şöyle diyordu: "Hedefimiz, nehrin kuzeyine doğru, Şef Mışlanga'nın ülkesiydi; topraklarında altın aramak için iznini istemek arzusundaydık."

"İznini istemek" ifadesi, tüm yerlileri kendi kullanımındaki nesneler gibi kabul etmek üzere yetiştirilmiş bir beyaz çocuk için o kadar olağandışıydı ki, bastırılamayan o soruları yeniden canlandırdı: Bu sorular yavaş yavaş beynimde mayalanıyordu.

Bir başka gün, ellerinde çekiçleri, çadırları ve ufalanmış kaya par-

çalarını elekten geçirmek için kullandıkları kalburlarla Afrika'da dolaşıp gözden kaçmış altın damarları arayan o eski altın arayıcılarından biri çiftliğe geldi ve eski günlerden söz ederken yine o ifadeyi kullandı: "Buraları Yaşlı Şef'in ülkesiydi," dedi. "Şuradaki dağlardan ta nehre kadar uzanırdı, kilometrelerce." İşte, bizim yöremiz için kullandığı isim buydu: "Yaşlı Şef'in Ülkesi"; burası için bizim kullandığımız ismi kullanmıyordu – başkasının malına el konarak elde edilmiş bir mülkü anıştırmayan yeni bir ifadeyi.

Afrika'nın bu yörelerinin yabancılara açıldığı son elli yıldan pek de fazla öncelere dayanmayan dönemlerle ilgili daha fazla kitap okudukça, Yaşlı Şef Mışlanga'nın tüm kâşiflerin ve altın arayıcılarının tanıdığı ünlü bir kişi olduğunu gördüm. Ama o zamanlar gençmiş; ya da belki de sözünü ettikleri babası ya da amcasıydı – bunu hiç anlayamadım.

O yıl boyunca, çiftliğin, yerlilerin gelip geçtiği kısmında, zaman zaman ona rastladım. Kuşların cıvıldadığı büyük kızıl tarlanın yanından geçen yolun, göçenlerin alışılmış geçiş yolu olduğunu anladım. Belki de bu yola dadandım bile denebilir, belki onu görebilirim umuduyla: Onun beni selamlaması, karşılıklı nezaket sözleri, beni rahatsız eden soruların yanıtını sağlıyor gibiydi.

Kısa bir süre sonra, daha farklı bir ruhla tüfek taşımaya başladım; bana özgüven versin diye değil de yiyecek için atış yapmak amacıyla kullanıyordum. Ve artık, köpekler de daha terbiyeli davranmayı öğreniyordu. Bir yerli gördüğümde selam veriyor ve alıyordum; ve yavaş yavaş, zihnimdeki öteki manzara silindi ve ayakların doğrudan Afrika toprağına basmaya başladı. Artık, ağaçların ve tepelerin şeklini daha iyi görüyordum. Ve siyah insanlar uzaklaşıp hayatımdan çıktı: Sanki, bir kenarda durup insanların ve doğanın yavaş ve mahrem dansına, bir türlü nasıl yapıldığını öğrenemediğim, çok eski bir dansa tanık oluyordum.

Ama şöyle düşündüm: Bu miras aynı zamanda bana da ait, ben burada yetiştim; burası, siyah adamın olduğu kadar benim de ülkem

ve birbirimizi yol ve kaldırımlardan itelemeye gerek olmadan hepimiz için bol bol yer var.

Yaşlı Şef Mışlanga ile konuşurken hissettiğim o saygıyı özgürce göstermeliydim; hem siyah, hem beyaz insanların nezaket içinde bir araya gelmelerine izin vermek gerekirdi, birbirlerinin farklılıklarına karşı anlayış içinde: Bunu yapmak oldukça kolay gibiydi.

Sonra bir gün yeni bir şey oldu. Her zaman evimizde hizmetkâr üç yerli olurdu: Aşçı, eve bakan hizmetçi ve bahçıvan. Çiftlikte çalışanlar gibi bunlar da değişirdi: Birkaç ay durur, sonra bir başka işe girerlerdi ya da evlerine, *kraal*'larına[6] dönerlerdi. "İyi" ya da "kötü" yerli oldukları düşünülürdü; bu da şu demekti: Hizmetkâr olarak davranışları nasıldı? Tembel, çalışkan, söz dinleyen ya da saygısız mıydılar? Eğer aile iyi günündeyse, şu ifade kullanılırdı: "Yontulmamış siyah vahşilerden ne beklenir?" Eğer kızgınsak: "Şu pis zencilere bak! Onlar olmasa çok daha rahat ederdik!"

Bir gün beyaz bir polis memuru çevrede nöbet tutarken gülerek demişti ki: "Mutfağınızda önemli bir adam olduğunu biliyor muydunuz?"

"Ne!" diye bağırmıştı annem sertçe. "Ne demek istiyorsun?"

"Bir Şef'in oğlu." Polis memuru eğleniyor gibiydi. "Yaşlı adam ölünce kabileye emirleri o verecek."

"Bana Şef'in oğlu havaları takınmasa iyi olur," dedi annem.

Polis memuru gittikten sonra, aşçımıza farklı gözlerle baktık: İyi çalışıyordu ama hafta sonları fazla içki içiyordu – onu böyle tanıdık.

Uzun boylu bir gençti ve çok kara, parlatılmış siyah maden gibi bir derisi vardı. Gür, siyah saçları, beyazların tarzında yandan ayrılmış ve arasına çarşıdan alınmış madeni bir tarak sokulmuştu. Çok nazik, çok mesafeliydi, emirlere ânında yanıt veriyordu. Bize anlatılmıştı ya, "Tabii, belli oluyor. Kanı insanı hemen belli eder," diyorduk.

[6] Kraal: Güney Afrika'da kullanılan bir yerleşim birimi. Küçük toprak kulübelerden oluşan köycük. (ç.n.)

Soyunu ve geleceğini öğrenmişti ya, annem ona karşı sert davranıyordu. Bazen, kızdığı zaman, "Daha Şef olmadın, tamam mı?" diyordu. O da gözleri yerde, sessizce yanıtlardı: "Evet, Nikosikaas."

Bir gün öğleden sonra, bir sonraki pazar günü evine gitmek için alışıldığı üzere yarım gün değil, tüm gün için izin istedi.

"Bir günde eve nasıl gideceksin?"

"Bisikletimle yarım saat sürer," diye açıkladı.

Gittiği yöne baktım; ertesi gün de bu *kraal*'ı aramaya çıktım; bizim aşçının Şef Mışlanga'nın veliahtı olduğunu anladım: Çiftliğimize bu kadar yakın başka *kraal* yoktu.

Sınırlarımızın öbür tarafındaki toprak benim için yeniydi. O âna kadar engebeli ufuk çizgisinin bir parçası olan ve uzaklık nedeniyle bulanıklaşmış *kopje*'lerden geçen tanımadık yolları izledim. Buralar, beyazların daha işlemediği hükümet toprağıydı; ilk önce sınırı geçer geçmez neden yepyeni bir manzarayla karşılaştığımı anlayamadım. Küçük bir nehrin parıldadığı ve sazların üstünde canlı renkli su kuşlarının cıvıldadığı, geniş, yeşil bir vadiydi. Otlar baldırlarıma değdikçe gür ve yumuşak geliyordu, ağaçlar boylu ve biçimliydi.

Ben, yüzlerce dönümlük hırçın, aşınmış toprakta, altın madeninin fırınları için kesilmiş ve incelip yamru yumru olmuş ağaçların yetiştiği, büyükbaş hayvanların otları dümdüz ettiği, her mevsim yağmurlarla biraz daha derinleşip hendeğe dönüşen sayısız, birbirini kesen izler bıraktığı çiftliğimize alışkındım.

Bu topraklara el değmemişti; bir tek, altın arayıcıları gelip geçerken kayaların üst tabakalarındaki parıltıyı biraz eşelemiş, bir yerden bir yere göçen yerlilerin yaktığı akşam ateşi de belki, yanındaki bir ağacın gövdesinde kömürleşmiş bir leke bırakmıştı.

Çok sessizdi: güvercinlerin genizden gelen sesleri, yoğun ve kalın öğle gölgeleri ve bunların arasında ve tüm o geniş, yeşil, parka benzeyen vadide berrak, sarı gün ışığı alanları içinde, benden başka tek bir allahın kulu yoktu.

Bir ağaçkakanın hızlı ve düzenli takırtısını dinliyordum ki, yavaş-

ça, ürpermeye benzeyen bir spazmla beni sıkıştıran, ense kökümden omuzlarıma yayılan dondurucu bir duygu ve saç köklerimde bir karıncalanma başladı ve aşağı, tüm bedenimi kaplayarak indi. Tüylerim diken diken olmuştu ve buz gibiydim ama terden de sırılsıklamdım. Ateşim mi var, diye düşündüm; sonra, huzursuzca dönüp omzumun üstünden geriye baktım; ve birden anladım ki bu, korkuydu. Olağandışıydı ve hatta utanç vericiydi... Bu yeni bir korkuydu. Çünkü yıllarca bu topraklarda kendi başıma yürümüştüm ve tek bir an bile huzursuzluk hissetmemiştim; başlangıçta bir tüfek ve köpekler bana destek olduğu için, sonra ise rastlayabileceğim Afrikalılara karşı sorunsuz bir dostluğu öğrendiğim için.

Bu duyguyu okumuştum, nasıl bu kadim güneşin altında, Afrika'nın büyüklüğü ve sessizliği yoğunlaşıyor ve zihinde şekilleniyor ve kuşlar bile tehditkâr ötmeye başlıyor, ağaç ve kayalardan ölümcül bir ruh çıkıyor. Sanki yalnızca oradan geçmeniz bile eski ve kötü bir şeyi, birdenbire dikilip arkadan saldıracak olan karanlık ve büyük ve kızgın bir şeyi rahatsız ediyormuşçasına kuşkuyla yürüyorsunuz. Birbirine dolanmış ağaçların oluşturduğu korulara bakıp orada gizlenmiş olabilecek hayvanları hayal edersiniz; sakin sakin, *vlei* içinden, kademe kademe atlayarak akan, geceleri geyiklerin gelip su içtiği ve içinden timsahların çıkarak onları yumuşacık burunlarından tutup suyun altındaki mağaralara götürdüğü havuzcuklar oluşturan nehre bakarsınız. Korku beni esir aldı. Arkamdaki, uzanıp beni kavrayıverecek olan o şekilsiz tehdit yüzünden dönüp durduğumu fark ettim. Attığım her adımda, değişik bir açıdan bakınca değişiyor gibi görünen *kopje* sıralarına göz atıp duruyordum, çünkü onları fark ettiğim günden beri dünyamın bekçileri olan, bildik köşe taşları, örneğin bir dağ bile, gün ışığı altında, yamaçları arasında, tanımadık bir vadi görüntüsü sunuyordu. Nerede olduğumu bilmiyordum. Kaybolmuştum. Panik sardı beni. Bir o ağaca, bir bu ağaca gözlerimi dikerek, günbatımının mahzun, sarı ışıklarını yollayan, doğuya doğru eğilmiş gibi görünen güneşe göz atarak dönüp durduğumu fark ettim.

Saatler geçmiş olmalıydı! Saatime baktım ve bu anlamsız dehşetin belki de on dakika sürmüş olduğunu anladım.

Sorun, bunun anlamsız olduğuydu. Evden on, on beş kilometreden daha uzakta değildim: Vadi boyunca yürüyerek geri dönmekten başka bir şey yapmam gerekmiyordu, kendimi evimin bahçe çitlerinin önünde bulmak için. Uzakta, *kopje*'lerin yamaçları arasında bir komşunun evinin damı parlıyordu, bir iki saatlik bir yürüyüşle oraya varabilirdim. Geceleyin köpeklerin etlerinin kasılmasına ve onların dolunaya doğru ulumalarına neden olan, bu tür bir korkudur. Düşündüklerim ya da hissettiklerimle hiçbir ilgisi yoktu; duygunun kendi fiziksel varlığından çok, onun kurbanı olabileceğim gerçeği beni rahatsız ediyordu. Yürümeye devam ettim, sakinleşmiştim, zihnim ikiye bölünmüştü; gerilmiş sinirlerimi ve bir o yana, bir bu yana yönelttiğim endişeli bakışlarımı tiksinti dolu bir alayla gözlüyordum. Kasten, aradığım bu köyü düşünmeye zorladım kendimi. Köye girince ne yapacaktım – ya da acaba onu bulabilecek miydim? Çünkü bulup bulamayacağım kuşkuluydu, zira amaçsızca dolaştığımdan köy, çevremde uzanan yüzlerce, binlerce dönümlük çalılığın herhangi bir yerinde olabilirdi. Aklım bu köydeyken korkuya yeni bir duygunun daha eklendiğini fark ettim: Yalnızlık. Dünyadan tecrit olma dehşeti öyle sarmıştı ki beni, yürümem bile mümkün olmuyordu; o kadar ki, eğer küçük bir engebenin tepesine varıp da aşağıdaki köyü görmesem, dönüp eve giderdim. Ağaçların arasında temizlenmiş bir meydanlıkta bir avuç saz damlı evden oluşuyordu. Düzgün yapılmış yamalar gibi. Hintmısırı, tatlı kabak ve darı tarlaları vardı ve uzaktaki ağaçların altında inekler otluyordu. Kulübelerin arasında tavuklar eşeleniyor, otların üstünde köpekler uzanmış uyuyor, keçiler nehrin, köyü sarmalamış dolanan kolunun ardından fırlamış olan *kopje*'nin önünde resim gibi görünüyordu.

Yaklaşınca, kulübelerin duvarlarının kırmızı ve safran sarısı çamurdan yapılmış sevgi dolu desenlerle süslendiğini gördüm; saz damlar yerlerine samandan bağlarla sabitlenmişti.

Bu bizim çiftlik yerleşkemize, o pis, özensiz yere, kökleri orada olmayan gezgincilerin geçici barınaklarına hiç benzemiyordu.

Şimdi ne yapacağımı bilmiyordum. Bir toprak yığınının üstüne oturmuş, sukabağından yapılma telli çalgısını çalan küçük, siyah bir çocuğu yanıma çağırdım. Boynunda sallanan dizi dizi mavi boncuk sayılmazsa çırılçıplaktı. "Şef'e burada olduğumu söyle," dedim. Çocuk, başparmağını ağzına sokup utangaç utangaç bana bakmaya başladı.

Dakikalarca, terk edilmiş gibi duran bir köyün sınırlarında ayağımı sürüdüm durdum, sonunda çocuk kaçtı gitti ve sonra bazı kadınlar geldi. Bedenlerine parlak renkli kumaşlar sarmışlardı, kulak ve kollarında pirinç takılar vardı. Onlar da bana sessizce bakakaldı; sonra kendi aralarında heyecanla konuşmaya başladılar.

Bir kere daha sordum: "Şef Mışlanga ile görüşebilir miyim?" İsmi yakaladıklarını gördüm ama ne istediğimi anlayamıyorlardı. Ben de kendimi anlayamıyordum.

Sonunda aralarından yürüdüm, kulübeleri geçtim ve büyük gölgeli bir ağacın altında, bir düzine erkeğin yerde bağdaş kurmuş oturduğu, konuştuğu büyük bir meydanlık gördüm. Şef Mışlanga bir ağaca yaslanmış, elinde bir şeyler içtiği bir sukabağı tutuyordu. Beni görünce, yüzünün tek bir kası bile oynamadı. Memnun olmadığını görebiliyordum; belki de duruma uygun nezaket sözlerini bulamamaktan dolayı benim de düşmüş olduğum utangaçlık hastalığına yakalanmıştı. Benimle, bizim çiftlikte karşılaşmak başka bir şeydi; buraya gelmemeliydim. Ne ummuştum ki? Toplumsal anlamda onlara katılamazdım: Böyle bir şey hiç duyulmamıştı. Bir beyaz kızın, bir beyaz erkek gibi *veld*'de[7] tek başına dolaşması yeterince kötüydü: Üstelik toprağın bu taraflarında yalnızca hükümet görevlilerinin dolaşma hakkı vardı.

Orada öyle aptalca gülümseyerek duruyordum, arkamda parlak giysileriyle heyecanla birbirleriyle konuşan, yüzleri merak ve ilgiyle

[7] Yeld: Çayırlık alan. (ç.n.)

dikilmiş kadınlar, önümdeyse yaşlı adamlar oturuyordu, yaşlı, hatları derinleşmiş yüzleriyle, gözleri temkinli ve uzak. Burası yaşlılar ve kadın ve çocuklar köyüydü. Şef'in yanında çökmüş olan iki genç adam bile daha önce gördüklerim değildi: Genç adamların hepsi uzakta, beyaz adamların çiftlik ve madenlerinde çalışıyorlardı. Şef de kendisine hizmet etmek için, geçici olarak ziyaret amacıyla köye gelmiş akrabalarıyla yetinmek durumundaydı.

"Küçük, beyaz Nikosikaas evinden çok uzakta," dedi yaşlı adam en sonunda.

"Evet," diye onayladım, "uzak."

"Size dostça bir ziyarette bulunmak için gelmiştim, Şef Mışlanga," demek istiyordum. Diyemedim. Şimdi bu kadınları ve erkekleri insan olarak tanımak, onlar tarafından dost olarak kabul edilmek için acil ve çaresiz bir arzu duyuyor olabilirdim ama gerçek şuydu ki, bir merak duygusuyla yola çıkmıştım: Aşçımızın pazar günleri sarhoş olan, içine kapanık ve itaatkâr genç adamın bir gün yöneteceği köyü görmek istemiştim.

"Nikosi Jordan'ın çocuğu köyümüze hoş geldi," dedi Şef Mışlanga.

"Teşekkür ederim," dedim ve başka söyleyecek bir şey bulamadım. Sineklerin kafamın üstünde vızıldadığı bir sessizlik oldu. Rüzgâr, dallarını yaşlı adamların üzerine yayan ağacın dallarını sarstı.

"Günaydın," dedim en sonunda. "Evime dönmeliyim artık."

"Günaydın küçük Nikosikaas," dedi Şef Mışlanga.

Bana karşı kayıtsız duran köyden çıkıp, küçük engebeyi aşıp, amber gözlü keçileri geçip, engin, yüce ağaçların arasından yürüyüp nehrin kıvrım kıvrım aktığı, güvercinlerin bolluk türküleri söylediği ve ağaçkakanın hafif hafif tıkladığı, yemyeşil, büyük vadiye vardım.

Korku dinmiş, yalnızlık sarsılmaz bir Stoacılığa dönüşmüştü; artık, çevrede tuhaf bir düşmanlık vardı; soğuk, yılmaz, inatçı bir yenilmezlik duygusu da benimle birlikte yürüyordu. Bir duvar kadar sağlam, duman kadar elle tutulmazdı. Bana sanki şöyle söylüyordu:

Sen burada bir yok edici olarak yürüyorsun. Eve yavaş yavaş ve boş bir kalple gidiyordum: İnsanın bir ülkeye, bir köpeğe verdiği gibi itaat emri veremeyeceğini ve bir duygu seli içinde geçmişi, bir gülümsemede göz ardı edemeyeceğini öğrenmiştim, benim ne kabahatim var, diyordum, ben de bir kurbanım.

Şef Mışlanga'yı yalnızca bir kez daha gördüm.

Bir gece, babamın büyük kızıl toprakları küçük derin tırnak yarıklarıyla deşildi ve anlaşıldı ki suçlular, Şef Mışlanga'nın *kraal*'ının keçileriymiş. Bu daha önce de, yıllar önce de olmuş.

Babam bütün keçilere el koydu. Sonra Yaşlı Şef'e haber yollayıp keçileri geri istiyorsa zararı ödemesi gerektiğini söyledi.

Evimize bir akşam, günbatımında geldi. Artık çok yaşlı ve kamburu çıkmış görünüyor, hükümdar büklümleri taşıyan battaniyesinin içinde, büyük bir sopaya dayanarak tutuk tutuk yürüyordu. Babam, evin merdivenlerinin hemen altındaki büyük sandalyesine oturdu; yaşlı adam, onun dibindeki toprağa dikkatle çömeldi, iki yanında iki genç adamı duruyordu.

Hiçbir yarar sağlamayan konuşmalar, çeviriyi yapan genç adamların kötü İngilizcesi ve babamın onların lehçesini bilmeyip yalnızca ev işlerinde kullanılan dili konuşması yüzünden uzun ve acı vericiydi.

Babamın görüşüne göre, ürünlere en azından iki yüz bin sterlinlik zarar verilmişti. Parayı yaşlı adamdan alamayacağını biliyordu. Keçileri elinde tutmaya hakkı olduğunu hissediyordu. Yaşlı Şef'e gelince, o da durmadan kızgın kızgın tekrar ediyordu: "Yirmi keçi! Benim halkım yirmi keçiyi gözden çıkaramaz! Biz Nikosi Jordan gibi zengin değiliz ki bir anda yirmi keçiyi kaybedebilelim."

Babam kendini zengin değil, tam tersine çok fakir sayardı. Bu söze karşılık, çabuk çabuk ve kızgın kızgın konuştu. Verilen zararın öneminin onun için büyük olduğunu ve keçilere el koymaya hakkı olduğunu söyledi.

En sonunda konuşma o kadar kızıştı ki, aşçı, Şef'in oğlu çevirmen olarak mutfaktan çağırıldı ve artık babam hızlı hızlı İngilizce konu-

şuyor, aşçımız da hızla çeviriyordu ve böylece yaşlı adam babamın ne kadar kızgın olduğunu anlayabiliyordu. Genç adam duygu belirtisi göstermeden, mekanik olarak, gözleri yerde konuşuyor ama durum hakkında ne hissettiğini omuzlarına verdiği düşmanca ve rahatsız bir duruşla gösteriyordu.

Artık, günbatımının sonlarına gelinmişti. Gökyüzü bir renk cümbüşü içindeydi, kuşlar son kere cıvıldaşıyor, inekler huzurla böğürüyor, yanımızdan geçip geceyi geçirmek üzere ahırlarına gidiyorlardı. Afrika'nın en güzel olduğu anlardı; buradaysa kimseye bir faydası olmayan bu acıklı, çirkin sahne oynanıyordu.

Sonunda babam şöyle konuştu: "Tartışmaya gerek yok. Keçileri alıkoyuyorum."

Yaşlı Şef kendi dilinde püskürdü: "Bu demektir ki, kurak mevsim geldiğinde benim halkım aç kalacak."

"O halde polise müracaat et," dedi babam. Muzaffer görünüyordu.

Tabii söylenecek başka bir şey kalmamıştı.

Yaşlı adam başı eğik, elleri, kurumuş dizlerinin üzerinde çaresizce sallanarak sessizce oturuyordu. Sonra, genç adamların yardımıyla ayağa kalktı ve babamın karşısında durdu. Bir kez daha, dimdik bir sesle konuştu ve dönüp köyüne gitti.

"Ne dedi?" diye sordu babam, huzursuzca gülen ve babamın gözlerine bakmaktan kaçınan genç adama.

"Ne dedi?" diye ısrar etti babam.

Aşçımız dimdik ve sessiz duruyordu. Kaşları iyice çatılmıştı. Sonra konuştu. "Babam diyor ki: Bütün bu topraklar, sizin olduğunu söylediğiniz bütün bu topraklar onun toprakları ve bizim halkımıza ait."

Bu sözleri söyledikten sonra, babasının ardından çalılıklara doğru yürüdü gitti ve onu bir daha hiç görmedik.

Bir sonraki aşçımız Nyasaland'li,[8] büyük adam olma beklentisi olmayan bir göçmendi.

[8] Nyasaland: Orta Afrika'da bir İngiliz sömürgesiyken 1964'te bağımsızlığını kazanmış ve Malawi Cumhuriyeti adını almıştır. (ç.n.)

Polis memuru yeniden bizim taraflara nöbet tutmaya geldiğinde ona bu öykü anlatıldı. O da şöyle dedi: "O *kraal*'ın burada olma hakkı yok; zaten çok önce kaldırılmalıydı. Kimse neden bir şey yapmadı bilmiyorum. Gelecek hafta Yerli Yönetici ile konuşacağım. Zaten gelecek pazar oraya tenise gideceğim."

Bir süre sonra Şef Mışlanga ve halkının üç yüz kilometre daha doğuya, resmi bir Yerli Kampı'na yerleştirildiğini duyduk. Hükümet toprağı beyaz yerleşime açılacaktı çok geçmeden.

Bir yıl kadar sonra yeniden köyü görmeye gittim. Orada hiçbir şey yoktu. Kulübelerin olduğu yerdeki öbek öbek kırmızı çamurun üstünde çürümeyen saz tutamları, beyaz karıncaların açtığı derin kırmızı izlerle damar damardı. Balkabağı sapları her yeri, çalıları, ağaçların alt dallarını kaplamıştı. O kadar ki, büyük altın toplar yerlerde sürünüyor, tepelerden sarkıyordu: Balkabağı festivali vardı sanki. Çalılar çoğalmıştı, yeni çıkmış çimenler yemyeşildi.

Bu verimli, sıcak vadinin tahsis edildiği şanslı yerleşimci (eğer tam bu bölgeyi ekip biçmeye karar verecek olursa) bir Hintmısırı tarlasının ortasında, birdenbire bitkilerin beş altı metreye yükseldiğini, mısır saplarının üstünde koçanların sallandığını görecek ve nasıl bir beklenmedik zenginlik damarına rastladığına şaşacaktı.

Özgün adı "The Old Chief Mshlanga"

Dylan Marlais Thomas

(1914-1953)

Britanya Adası'nın Galler bölgesinde, Swanea'da doğdu. 1932-1933 yıllarında yerel bir gazetede, 1933 yılından sonra da bağımsız bir gazeteci olarak çalıştı. İngiltere ve Galler'de yoksulluk içinde yaşarken, 1937'de Caitlin MacNamara ile evlendi. İki erkek, bir de kız çocukları oldu. Şiir dışındaki yazı türleri üstüne de çalışmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı çıkınca askere yazılmak istedi ama kabul edilmedi. Bu yüzden bir askeri belgesel film birliğinde çalıştı. Öykü ve film senaryoları yazdı, radyodan öyküler ve konuşmalar yayımladı. 1949'da ABD'de konferanslar verdi, şiirlerini okuduğu turlara katıldı. Sesi, şiir okuyuşu ve şiirlerindeki müzikalite beğeniliyordu. 1953 yılında, ABD'deki dördüncü turu sırasında, uzun süren bir depresyon ve yoğun alkol tüketimi döneminden sonra, New York'ta bir otelde fenalaştı ve hastanede alkol zehirlenmesinden otuz dokuz yaşında öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *Portrait of the Artist as a Young Dog* (1940, Genç Bir Köpek Olarak Bir Sanatçının Portresi), *Adventures in the Skin Trade* (1955, *Deri Ticareti Serüvenleri*), *The Collected Stories of Dylan Thomas* (1984, Dylan Thomas'ın Toplu Öyküleri) ve *Eight Stories* (1993, Sekiz Öykü).

Ağaç

Uzaktaki Jarvis tepelerine bakan evden bir kule yükseliyordu, gündüz uçan kuşların yuva yapması ve baykuşun da gece çevresinde uçuşması için. Köyden bakınca, kulenin ışığı pencerelerden sızarak bir ateşböceği gibi görünüyordu; ama serçe yuvalarının altındaki odada ışık pek yanmazdı; temizlenmemiş tavanının üstüne örümcek ağları örülmüştü; bölgenin üst ve alt yanındaki yirmi kilometreye hâkimdi ve tozların içinde pençe izleri olan köşeler sırlarını kendilerine saklardı.

Çocuk, damından bodrumuna kadar evi bilirdi; düzgün olmayan çimenlikleri ve saksılarından taşmış çiçeklerin bulunduğu bahçıvan kulübesini tanırdı; ama kulenin kapısını açacak anahtarı bulamıyordu.

Ev ruhsal durumuna göre değişiyordu, çimenliğin biri ya deniz oluyor, ya kıyı ya da gökyüzü ya da ne isterse o. Çimenlik bir kilometre uzanan kederli bir deniz ise ve o da dalgaların üstünde, parçalanmış bir çiçek üzerinde yol alıyorsa, bahçıvan çalı adalarının yakınındaki kulübesinden çıkardı. O da bir çiçek sapı alır eline, denizde yol almaya katılırdı. Bacaklarının arasına bir bahçe süpürgesini alınca, çocuğun her istediği yere uçardı. Dünyanın başlangıcından bu yana, her öyküyü bilirdi.

En başta, derdi, bir ağaç vardı.

Nasıl bir ağaç?

Şu karatavuğun öttüğü yerdeki ağaç.

Atmaca, atmaca, diye bağırdı çocuk.

Bahçıvan, ağacın tepesine bakar, bir dala tünemiş canavar gibi bir atmaca görürdü ya da rüzgârda dalgalanan bir kartal.

Bahçıvan *İncil*'i çok severdi. Güneş batıp da bahçe bir sürü insanla dolduğunda, kulübesinde mumunu yakar, ilk aşkı ve elmalarla yılanların efsanesini okurdu. Ama en çok İsa'nın bir ağaçta ölüşünü severdi. Ağaçlar, etrafında bir çit oluştururdu onun, mevsimlerin değiştiğini kabuğun üstündeki renklerden ve üstü örtülü köklere yürüyen cansuyundan anlardı. İlkbahar dallar boyunca yürüdükçe, çıplaklıklarını değiştirdikçe dünyası hareketlenir, değişirdi; Tanrısı, elma biçimindeki dünyadan bir ağaç gibi büyür, onun çocuklarına dönüşerek tomurcuklanır ve onun çocukları da bulundukları yerden, kış rüzgârıyla savrulma imkânı bulurdu; kış ve ölüm tek bir rüzgârda bulunurdu. Kulübesinde oturur, çarmıha gerilişi okurken, penceresinin dışındaki saksıların üstünden kış gecelerine bakardı. Böyle gecelerde aşkın yok olacağını düşünürdü, aşkın çocuklarının pek çoğunun da öleceğini.

Çocuk, rüzgârın savurduğu çimenleri oyunlarıyla başka şekle dönüştürürdü. Bahçıvan ona annesinin adıyla seslenir, kucağına oturtarak Kudüs'teki mucizelerden ve ahırdaki doğumdan söz ederdi.

Başlangıçta Beytüllahim köyü vardı, diye fısıldadı çocuğa, büyüyen karanlığın içinden çay talep eden zil sesi gelmeden önce.

Beytüllahim nerede?

Çok uzakta, dedi bahçıvan, Doğu'da.

Doğu tarafında Jarvis tepeleri vardı, güneşin önünde, üstündeki ağaçlar, ayı, çimenlerin içinden çekip çıkarıyor.

Çocuk yatakta yatıyordu. Sallanan atına binmeyi, onun kanatları olmasını ve atlayıp Arabistan göklerine uçabilmeyi diledi. Ama Galler'deki rüzgâr perdeleri savuruyor, pencerenin altındaki düzenlenmemiş toprak parçasındaki cırcırböcekleri ses çıkarıyordu. Oyuncakları ölmüştü. Ağlamaya başladı ve sonra durdu, gözyaşlarının nedenini bulamamıştı. Gece rüzgârlı ve soğuktu, kendisi çarşafların altında sımsıcacıktı; gece bir tepe kadar büyüktü, o da yatağın içindeki bir çocuktu.

Gözlerini kapayarak, üstünde, gerçek olmayan kuşların tutturulduğu ilk ağacın ateş kadar parlak ve tek başına durduğu, bahçenin

karanlığından da derin, dönen büyük oyuğa dikti gözlerini. Bahçedeki bir dost gibi onun bu kadar yakınına dikilmiş olan ilk ağacı düşündükçe gözyaşları gözkapaklarının altında kayboldu. Yataktan dışarı süzüldü, kapıya doğru ayakuçlarında yürüdü. Sallanan at yayları üzerinde öne doğru savruldu ve çocuğu korkutarak onun apar topar sessizce yatağa doğru geri koşmasına neden oldu. Çocuk ata baktı, atta ses yoktu; yine halı boyunca parmakuçlarında yürüdü ve kapıya ulaştı, kapı mandalını çevirdi ve sahanlığa çıktı. Önünü el yordamıyla yoklayarak merdiven başına kadar yolunu buldu; karanlık merdivenlerden aşağı, hole baktı ve köşelere girip çıkan bir sürü gölge gördü, yılan gibi seslerini duydu, göz boşluklarını, sırın gibi kollarını canlandırdı hayalinde. Ama bunlar küçük, gizli ve kansız olurdu, görünmez zırhlara bürünmüş olmazdı, bir ağ kadar ince bezlerle sarılı olurlardı; o yürürken fısıldarlardı, omzuna dokunurlar, kulağına S derlerdi. Merdivenlerden aşağı indi; holde tek bir gölge bile hareket etmedi, köşeler boştu. Elini uzattı ve boşluğu yokladı, kuru ve kadife gibi bir başı parmaklarının arasında hissedeceğini ve bunun tırnaklarına doğru sis gibi batacağını sanıyordu. Ama hiçbir şey yoktu. Ön kapıyı açtı ve gölgeler bahçeye aktı.

Bahçe yoluna çıkınca korkuları geçti. Ay ışığı, otları ayıklanmış çiçek tarhlarında uzanmış, bıraktığı kırağı çimenlere yayılmıştı. En sonunda, çakıl taşlı yolun sonundaki, ışık mucizesinden de yaşlı olan; tespihböceklerinin, kabuğunun altında uyuduğu; dallarının, bir kadının donmuş kolları gibi gövdesinden dışarı açılan ışıklı ağaca geldi. Çocuk, ağaca dokundu; ağaç elinin altında eğildi. Çocuk bir yıldız gördü, gökyüzündeki bütün yıldızlardan daha parlak, ilk kuşların kulesinin üstünde hiç sönmeden yanıyor, başka yerlerin değil, yapraksız dalların ve gövdenin ve yol alan köklerin üzerine ışıyordu.

Çocuk, ağaçtan hiç kuşku duymamıştı. Gece rüzgârının toprağa taşıdığı kararmış dal parçalarının üstüne diz çökerek dualarını ona etmişti. Sonra, soğuktan ve aşktan titreyerek, çimenleri aşıp eve doğru koştu.

Bölgenin doğusunda, dilenci gibi yürüyerek gezen bir garip vardı. Bir gün bir çiftlik evine, bir gün bir dulun kulübesine gidip ekmek dilenirdi. Bir köy papazı ona bir elbise vermişti. Elbise aç kaburga ve omuzlarına dolanıp sarkar ve tarlalarda ayaklarını sürürken rüzgârda dalgalanırdı. Ama gözleri o kadar büyüktü ve boynunda, oraların kirinden pasından o kadar eser yoktu ki, kimse onun istediğini geri çeviremezdi. Ve su istese, süt verilirdi.

Nereden geliyorsun?

Doğudan, derdi.

O zaman, garip olduğunu anlarlar, yemek verip oraları temizlemesini isterlerdi.

Gübrenin ve üstüne basılmış tahılların üzerine tırmıkla eğildiğinde, kalbinden yükselen bir ses duydu. Sığırların samanına elini soktu, bir fare yakaladı, eliyle tüylerini sıvazladı ve koyuverdi.

Ağacın düşüncesi bütün gün çocuğun zihnindeydi; bütün gece, yıldız, toprak parçasının üstünde dururken, ağaç düşlerinde durdu. Bir sabah, aralık ayının ortalarına doğru, en uzak tepelerden gelen rüzgâr evin çevresinde savrulurken, karanlık saatlerin karı çimenlerin üstünden ve damlardan daha kaybolmamışken, bahçıvanın kulübesine koştu. Bahçıvan, kırık bir tırmığı tamir ediyordu. Çocuk tek kelime etmeden, ayağının dibindeki tohum kutusuna oturdu ve onun tırmığın dişlerini bağlamasını seyretti, telin dişleri tutmayacağını biliyordu. Bahçıvanın kardan sırılsıklam olmuş çizmelerine, pantolonunun yamalı dizlerine ve pamuklu kumaştan yamalı gömleğinin altındaki göbeğinin katlarına baktı. Bahçıvanın, bahçedeki telin düğümlerini açmakla meşgul ellerine baktı; sert, kahverengi ellerdi bunlar, kırılmış tırnakların arasına girmiş toprağın izlerini taşıyordu, parmakuçlarında da tütün lekeleri vardı. Defalarca, demir dişlere düğüm atıp onların güvensizce sallandığını gördüğünde artık bahçıvanın yüzündeki çizgiler azimli bir ifadeyle gerilmişti. Çocuk, adamın gücü ve kirliliğinden korktu; ama uzun, sık, koyun postu gibi bembeyaz, lekesiz sakalına bakınca, hemen teskin oldu. Sakal bir havarinin sakalıydı

Ağaca dua ettim, dedi çocuk.

Her zaman bir ağaca dua et, dedi bahçıvan, Golgota'yı[1] ve Cennet Bahçesi'ni düşünerek.

Ağaca her akşam dua ediyorum.

Bir ağaca dua et.

Tel, dişlerin üzerinden kaydı.

O ağaca dua ediyorum.

Tel koptu.

Çocuk, camevin çiçeklerinin ardındaki, bahçedeki bütün ağaçlar içinde üzerinde kardan eser olmayan tek ağaca işaret ediyordu.

Mürver ağacı, dedi bahçıvan, ama çocuk, oturduğu kutudan kalkarak o kadar yüksek sesle bağırdı ki, daha tamir olmamış tırmık bir takırtıyla yere düştü.

İlk ağaç. Bana anlattığın ilk ağaç. Başlangıçta ağaç vardı, demiştin. Seni duydum, diye bağırdı çocuk.

Mürver ağacı da öbür ağaçlar kadar iyidir, dedi bahçıvan, çocuğun suyuna gitmek için sesini alçaltarak.

Her şeyden önceki ilk ağaç, dedi çocuk fısıltıyla.

Bahçıvanın sesiyle yatışan çocuk, pencerenin ardındaki ağaca gülümsedi ve tel, kırık tırmığı yine kuşattı.

Umulmadık yerlerdeki ağaçlarda Tanrı yetişir, dedi yaşlı adam. Onun ağaçları umulmadık yerlerde durur.

Haçın on iki döneminin öyküsünü anlattıkça, ağaç dallarını çocuğa salladı. Bir havarinin sesi çıktı zift dolu ciğerlerden.

Onu kaldırıp bir ağaca koydular, göbeğinden ve ayaklarından çiviler çaktılar.

Mürver ağacının kabuğunu öğlen güneşinin kanı kirletmişti.

Garip, Jarvis tepelerinde dikilip durdu; sularından ve çimenlerinden sabahın puslarının yükseldiği ve kaybolduğu el değmemiş vadiye bakıyordu. Çiylerin eridiğini, sığırların çaya gözlerini dikmiş olduğu-

[1] Golgota: Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği yer. *İncil*, "Yeni Ahit", "Matta" 27:33-34. (ç.n.)

nu, güneşin çıkacağı söylentileri karşısında kara bulutların kaçıştığını gördü. Güneş, tıpkı bir bardak suyun içindeki şeker gibi, ince ve sulu gökyüzünün kenarlarında döndü. Adam, ilk ve neredeyse görünmez yağmur damlaları dudaklarına düştüğünde ışığı açtı; bir ot kopardı, tadına baktı ve otun, dilinin üstünde yeşil yeşil yattığını hissetti. Ağzında ışık vardı, ışık kulaklarında bir sesti de ve garip bir adı olan vadide ışığın hükümranlığı vardı. Jarvis tepelerinden haberi vardı; siluetleri çevredeki yükseltilerin üstüne çıkar, kilometrelerce öteden görülürdü, ama ona kimse tepelerin altında uzanan vadiden söz etmemişti. Beytüllahim dedi garip vadiye, sözcüğün seslerini ağzında dolaştırarak ve onlara bir Galler sabahının tüm haşmetini vererek. Çevresindeki dünyaya can yoldaşı olurdu, havayı yeni doğmuş bir çocuk gibi yudumlar ve ışığa can yoldaşı olurdu. Jarvis vadisindeki, çimenlerden, ağaçlardan, çayın uzun boyundan tüten yaşam ona yeni bir kan veriyordu. Gece garibin damarlarını boşaltmıştı, şafak ve vadi tekrar doldurdu.

Beytüllahim, dedi garip, vadiye.

Bahçıvanın çocuğa verecek armağanı yoktu, onun için cebinden bir anahtar çıkardı ve dedi ki, Bu, kulenin anahtarı. Noel gecesi sana kapıyı açacağım.

Karanlık olmadan, bahçıvan ve çocuk kulenin merdivenlerini tırmandı, anahtar kilitte döndü ve kapı, tıpkı giz dolu bir kutunun kapağı gibi açıldı ve onların geçmesine izin verdi. Oda boştu. Sırlar nerede, diye sordu çocuk, gözlerini yukarılardaki keçe kaplı kirişlere, örümcekli köşelere, pencerelerin kurşuni camlarına çevirerek.

Sana anahtarı vermiş olmam yeter, dedi bahçıvan. Cebinde, kuş tüyleri ve çiçek tohumlarıyla birlikte evrenin anahtarının da gizli olduğuna inanıyordu.

Çocuk ağlamaya başladı, çünkü sırlar yoktu. Boş odayı tekrar tekrar inceledi, tozlara ayağıyla tekme attı, belki renksiz bir gizli kapı vardır diye, kulenin ardındaki bir odaya işaret eden içi boş sesi duymak için duvarlara eliyle vurdu. Pencerelerdeki örümcek ağlarını eliyle ke-

nara çekip tozun arasından kar yağışlı Noel gecesine baktı. Tepelerin dünyası uzak göklere yükseliyor, hiç görmemiş olduğu tepelerin dorukları, düşen kar tanelerini karşılamak için yükseklere tırmanıyordu. Gözünün önünde, korular ve kayalar, çorak toprak denizleri ve kara gürgenleri aşıp geçen yeni bir dağ dalgası uzanıyordu. Doğuya doğru adsız tepe yaratıkları ve bir ağaç kümesi vardı.

Bunlar kim? Bunlar kim?

Bunlar Jarvis tepeleri, dedi bahçıvan, en baştan beri var olan.

Çocuğun elini tuttu ve pencereden çekti. Anahtar kapıda döndü.

O gece çocuk iyi uyudu; kar ve karanlıkta güç vardı; yıldızların sessizliğinde değiştirilemez musiki vardı; acele eden rüzgârda sessizlik vardı. Ve Beytüllahim tahmininden de yakınlaşmıştı.

Noel sabahı garip, bahçeye girdi. Saçları ıslanmış; kabarmış ve parçalanmış pabuçları tarlaların çamurundan kalınlaşmıştı. Jarvis tepelerinden bu yana yürümekten yorgun, açlıktan halsiz, bahçıvanın bir kütük yuvarladığı mürver ağacının dibine oturdu. Ellerini önünde kavuşturarak çiçek tarhlarının perişanlığını, patikaların kenarlarında büyük miktarlarda çıkmış ayrıkotlarını gördü. Kule, evin saçaklarının üstünde, taş ve camdan bir ağaç gibi yükseliyordu. Yeni bir rüzgâr fırlayıp ağaca çarpınca, ceketinin yakasını boynuna doğru çekti; aşağı, ellerine doğru baktı, ellerinin dua ettiğini gördü. Sonra bahçeden korktu, çalılar düşmanıydı, bahçe kapısına doğru iki sıralı uzanan ağaçlar kollarını dehşetle kaldırmıştı. Burası, yüksek tepelere yukarıdan bakan, çok yüksek bir yerdi, burası, genç bir dağın sorguçlu omuzlarına, yukarı doğru bakan, çok alçak bir yerdi. Burada rüzgâr fazlaca vahşiydi, sessizliğe hiddet püskürüyor, mürver ağacının dallarından bir Yahudi sesi yükseltiyordu; burada sessizlik bir insan kalbi gibi çarpıyordu. Garip zalim tepelerin altında otururken içinden bir sesin haykırdığını duydu: Beni buraya niçin getirdin?

Buraya niçin geldiğini bilmiyordu; ona gelmesini söylemişlerdi, yönlendirmişlerdi, ama onların kim olduğunu bilmiyordu. Bir halkın sesi çiçek tarhlarından yükseldi, yağmur göklerden aşağı doğru atıldı.

Beni bırak, dedi garip ve göklere karşı bir işaret yaptı. Yüzümde yağmur var, yanaklarımda rüzgâr var. Yağmura can yoldaşı oldu.

İşte böylece buldu çocuk onu ağacın altına sığınmış, havanın işkencesine tanrısal bir sabırla katlanırken, uzun saçlarını rüzgârın savurmasına bırakmış, ağzında hüzünlü bir gülümseme.

Yabancı kimdi? Gözlerinde ateşler vardı, toplanmış paltosunun altından görünen boynunda teni çıplaktı. Yine de Noel günü, paçavralarının içinde, bir ağacın altında otururken gülümsüyordu.

Nereden geliyorsun? diye sordu çocuk.

Doğudan, diye yanıtladı garip.

Bahçıvan yalan söylememişti, kulenin sırrı gerçekti; yalnızca geceleyin parıldayan bu karanlık ve pejmürde ağaç her şeyin ilki olan ağaçtı.

Ama yine de tekrar sordu:

Nereden geliyorsun?

Jarvis tepelerinden.

Ağaca yaslanarak dur.

Garip, hâlâ gülümseyerek, sırtını mürver ağacına verip durdu.

Kollarını şöyle aç.

Garip, kollarını açtı.

Çocuk, elinden geldiğince hızla bahçıvanın kulübesine koştu ve suyu iyice çekmiş çimenlerden geçerek döndüğünde garibin hiç kıpırdamadığını, sırtını ağaca vermiş, kollarını açmış, dimdik, gülümseyerek durduğunu gördü.

Ellerini bağlayayım.

Garip, tırmığın tamirinde işe yaramayan telin bileklerine geçtiğini duydu. Etini kesti ve kesiklerden akan kan parlayarak ağacın üstüne döküldü.

Kardeş, dedi. Çocuğun, avuçlarında gümüş çiviler tuttuğunu gördü.

Alan Sillitoe
(1928-2010)

D.H. Lawrence gibi, İngiltere'nin Nottinghamshire bölgesinde doğdu. Öykülerinin ve romanlarının çoğunda işçi sınıfı yaşamını anlatan Sillitoe'nun babası 1930 Ekonomik Buhranı'nda uzun süre işsiz kaldı. Sillitoe'nun çocukluğu da ailenin maddi sıkıntılarının gölgesinde geçti. On dört yaşında okulu bıraktı ve Nottingham'da çeşitli fabrikalarda çalıştı. Daha sonra Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde telsiz operatörü olarak görev yaptı. Kısa süre sonra tüberküloz olan Sillitoe, on altı ayını askeri hastanede geçirdi ve bu dönemde yoğun bir şekilde okuyup yazmaya başladı. Hastalığı nedeniyle yirmi bir yaşında görevinden emekli edilince, iyileşmek için yedi yıl Fransa ve İspanya'da yaşadı. 1951'de Amerikalı şair Ruth Fainlight ile tanıştı, birlikte Fransa, İtalya ve İspanya'da yaşadılar ve aynı yıl evlenip bir kız çocuğunu evlat edindiler. Sillitoe 2010 yılında Londra'da kanserden öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *The Loneliness Of the Long-Distance Runner* (1958, Uzun Mesafe Koşucusunun Yalnızlığı), *The Ragman's Daughter* (1963, Paçavracının Kızı), *Men, Women and Children* (1973, Erkekler, Kadınlar ve Çocuklar), *Collected Stories* (1995, Toplu Öyküler) ve *New and Collected Short Stories* (2003, Yeni ve Toplu Öyküler). Öykü, roman, oyun, çocuk kitapları, eleştiriler yazan Sillitoe elliden fazla kitap, dört yüzden fazla deneme yazdı.

Kurmaca olmayan yazıları arasında otobiyografik ve eleştirel denemelerinin yer aldığı *Mountains and Caverns: Selected Essays* (1975, Dağlar ve Mağaralar: Seçilmiş Denemeler) vardır.

Jim Scarfedale'in Yüzkarası

Fikrimi değiştirip yönlendirmek kolaydır beni; birisi aklımı çelecek olsa, kafam rüzgâr gülü gibi döner, ama tek bir kural vardır, ona yapışırım, hiç bırakmam; ne demek istediğimi size anlatmak için de abuk sabuk, uzun bir öyküye orta yerinden başlamaktan bile çekinmeyeceğim.

Jim Scarfedale.

On beş yaşına gelir gelmez hemen basıp gitmen lazım değil, diye kimsenin bana akıl vermesine izin veremem. Daha bile erken yapmak lazım bunu, ama yasaya aykırı; herkes için olduğu gibi, bu hastalıklı, anlı şanlı ülkemizde.

Yani demem o ki, sonsuza kadar ananın dizinin dibinde oturamazsın ama eminim koca koca bir sürü herif aslında oturmak istiyor. Jim Scarfedale de bunlardan biriydi. Anasının dizi dibinde o kadar uzun süre oturdu ki, sonunda başka şeylere alışamadı, hayatını değiştirmek istediği zaman da, hiç yalanım yok, anasının dizi ile genç bir hanımın dizi arasındaki farkı bilmiyordu, yine de gıcır gıcır yepyeni, neredeyse güzel bile denebilecek karısı onu, sümüklerini çeke çeke anasına geri yollamadan önce bunu onun koca kafasına sokmaya çalışmıştır kesin.

Neyse canım, ben o tür biri olmayacağım. Buralardan voltayı almanın bir yolunu bulursam –kendimi geçindirmek için sokaktaki park sayaçlarını soymak zorunda bile kalsam– hemen üstüne atlayacağım. Okulda aritmetik dersine çalışmak yerine sıramın altındaki atlasa gözlerimi dikiyorum, zamanı gelince düşeceğim yolu planlıyo-

rum (arka cebimde koparıp katladığım harita): Derby'e kadar bisiklet, Manchester'a otobüs, Glasgow'a tren, Edinburgh'a aşırma bir araba ve Londra'ya kadar da otostop. Kırmızı yollar, kahverengi dağlar ve harikulade başka şehirlerle dolu şu haritalardan gözlerimi ayıramıyorum – eh, o zaman da bakkaldan aldığım karamelanın parasını bile hesaplamayı beceremiyorum tabii. (Evet, biliyorum, düşünecek olursan, her şehir aynıdır: Binde bir bile fırsat verdiğinde son meteliğini de aşırmak için hazır bekleyen hırsızlarla dolu aynı ucuz oteller; eğer şanslıysan bir sürü iş dolu aynı fabrikalar; aynı küflü arka avlular ve geceleyin ışığı aniden yakacak olsan, içleri gümüşbalığı ve kara saatlerle dolu evler; ama yine de birbirlerinin aynı olmasına rağmen pek çok bakımdan da farklıdırlar, bunu kimse inkâr edemez.)

Jim Scarfedale anasıyla birlikte bizim sitede, bizimki gibi bir evde yaşıyordu, yalnız onların evi bisiklet fabrikasına çok daha yakındı, aslında tam bitişikti, bu yüzden işte, nasıl olup da bütün o gürültüye katlanabildiklerine şaşardım. Fabrikanın içinde yaşasalar daha farklı olmazdı, çünkü kopardığı gürültü öldürücüydü. Bir kere evin içine, Bayan Scarfedale'e, dükkândaki Bay Taylor'un bu haftaki işler için onu görmek istediğini söylemek için girmiştim, bunları anlatırken, fabrikadaki makinelerin ve makaraların gümbürdediğini, demir kalıpların, sanki duvarı yarıp geçecekmiş ve Scarfedalelerin evinde yeni bir şube açacakmış gibi şangırdadığını duyuyordum. Jim'in evden gitmesinin nedeni, anası kadar bu gürültülerdi, deseler hiç şaşmazdım.

Jim'in anası iriyarı bir kadındı, güçlü kuvvetli, 1,80 boyunda, evini bal dök yala misali temiz tutan, Jim'i gırtlağına kadar İrlanda usulü türlü ve muhallebilerle dolduran biri. "Kendine özgü" denebilecek bir kadındı – yani istediğini sonunda yaptıran ve istediği şeyin doğru olduğundan emin olan bir kadın. Kocası, Jim doğduktan kısa bir süre sonra veremden öksüre öksüre ölmüş ve Bayan Scarfedale kendisi ve Jim'i geçindirecek parayı kazanmak için tütün fabrikasında çalışmaya başlamıştı. Orada uzun yıllar dirençle çalışmış, zor

günlerde iki yakasını bir araya getirebilmek için mücadele etmişti. Onun bu yaptıklarını takdir etmek gerekir, bunu söylemek zorundayım. Üstelik Jim her pazar günü, şöyle ya da böyle, üstüne giyecek bir takım elbise bulurdu, bu da bizim sitede başkalarının yapabildiğine on basardı. Ama hepimizden daha çok beslenmesine rağmen, ufak tefek bir çocuktu; ben neredeyse ölümlerden dönmüş olmama rağmen, on üç yaşımda nasılsam, Jim de yirmi yedi yaşında o cüssedeydi (o zamana kadar ben Jim'in artık büyümediğine kanaat getirmiştim zaten). O sıralarda savaş vardı –biz hurma reçeli ve etsu tabletleriyle yapılmış çorbaları mideye indirebildiğimiz için aile içinde kendimizi lüksün kucağında yaşıyor sanırdık– ve Jim'i orduya almadılar, çünkü gözleri bozuktu ve anası buna sevindi, çünkü babası Büyük Savaş'ta ciğerlerini gazla doldurmuştu. Bu yüzden Jim anasıyla kaldı ama bana sorarsanız bu sonuç, asker olup Alman bombasıyla parçalanmasından daha kötü oldu.

Savaş henüz başlamıştı ve bir baktık ki az sonra Jim evlenmiş, şaşırdık.

Anasına evleneceğini söylediğinde öyle harazalar çıktı ki, seslerini site avlusunun öbür tarafından duyduk. Anası kızı daha görmemişti bile ve bu, durumu daha da kötüleştiriyor, diye bağırıyordu anası. Gizliden, kurnazca flört edip tek kelime etmeden, kalkıp evleneceğini söylemek. Onun için yaptığı bunca şeyden sonra bu nankörlüktü, babası olmadığı halde onu böyle iyi yetiştirdiği halde. Onun için saçını süpürge ettiği günleri bir düşünmeliydi! Düşün bir! Bir kerecik düşün! (Aman allah, onu bir duysaydın!) Her allahın günü parmakları kopuncaya kadar o sigara sarma makinesinde çalışmış, eve ölü gibi geldiğinde de onun için yemekler pişirmiş, söküklerini dikmiş, odasını temizlemişti – düşünmeye değmezdi demek. Bir de, gitmiş de ne yapmıştı o, teşekkür edeceğine? (Cüzdanını mı çalmış? diye sordum kendi kendime, o iki cümle arası nefes nefese verilen arada; çarşafları rehin verip parasıyla sarhoş mu olmuş, kediyi mi boğmuş, makasla anasının saksı çiçeklerini mi kesmiş?) Yok, gelmiş ve evlene-

ceğini söylemiş, öylece işte. Evlendiğine kızmıyormuş –yok yok, hiç de ona kızmıyormuş, kızdığı bu değilmiş, çünkü her gencin bir gün gelip evlenmesi gerekirmiş– aslında kızdığı, kızı anası görsün ve konuşsun diye daha önce eve getirmemesi imiş. Niye yapmamış bunu? Anasından utanıyor muymuş? Genç bayana gösterilebilecek kadar saygıdeğer değil miymiş anası? Onu kendi evine getirmeye istekli değil miymiş? Onun "ev" deyişini bir görmeliydiniz: Kanımı dondurdu – ev tepeden tırnağa her gün temizlendiği halde. Evinden de mi utanıyormuş? Yoksa genç kadın mıymış utandığı? Bu kadın o tür kadınlardan mıymış yoksa? Anlaşılır şey değilmiş. Üstelik de bu haksızlıkmış, kesinlikle haksızlıkmış. Bu şimdi haksızlık değil mi Jim? Söyle, değil mi? Evet belki haksızlık değil diye düşünüyorsun, ama ben öyle düşünmüyorum, başka herkes de böyle düşünür.

Bağırmayı ve masayı yumruklamayı bir dakikalığına kesti ve sulama işleri başladı. Bütün o uğraşmamdan, didinmemden sonra –hıçkırıkları dünyayı tuttu– haksızlık değil diyebilir misin? Sen küçücükken okul için sabah kalkar, paltonu giyip karların içine çıkmadan önce önüne sütlü yulafını, pastırmanı koyardım, senin palton buralardaki sümüklülerin giydiklerinin hepsinden iyiydi, çünkü onların ana babaları paracıklarını içkiye yatırırdı – (bunu söyledi, bunu gerçekten söyledi, çünkü ben hepsini elimde olmadan duyduğum bir yerden dinliyordum – ve ne üzerine isterseniz yemin edeyim, bizim babamız paracıklarının tek bir meteliğini bile içkiye yatırmadı ama bu parayla ölümle yaşam arasında tutunuyorduk...) Pek hasta olduğun zamanları düşünüyorum da doktoru çağırdığım zamanları, diye haykırmaya devam etti. Bir düşün. Ama bakıyorum da düşünmeyecek kadar kafanın dikine gidiyorsun, bu da benim seni bu kadar şımartmamdan oldu, öyle değil mi? Ha?

Gözyaşları durdu. Evlenmek istediğini ve flört etmeye başladığını söyleme kibarlığını gösterebilirdin. Jim bunu nasıl başarmıştı, bilmiyordu, gözlerini onun üstünden hiç ayırmazken bunu nasıl yapmıştı anlayamıyordu. O, gençlerin kooperatif kulübüne haftada iki kere

gitmene izin vermeyecektim, diye bağırdı, birdenbire Jim'in bu fırsatı nerede yakaladığını fark edince. İşte anlamıştı. Hay allah, işte böyle olmuştu. Bir de sen kalkmış dama oynadığından, adamların politika konuşmalarını dinlediğinden söz ediyordun. Politika ha! Bunun adına politika deniyor ha! Bir yaşıma daha girdim! Buna benim zamanımda başka bir şey derlerdi, üstelik pek de iyi bir adı yoktu. Hah, öyle ya. Bir de karşımda durmuş, palto sırtında, hâlâ bu evlenme meselesinden vazgeçmeyi bile teklif etmiyorsun. (Ona konuşma fırsatı bile vermemişti.) Ah Jim, ben sana bu kadar iyi davranmışken nasıl olur da evlenmeyi düşünürsün? (Musluklar yine açılıyor.) Zavallı oğlum bunların bana neye mal olduğunu, bütün bu yıllar boyunca, zavallı babacığın öldüğünden beri ikimizi bir arada tutabilmek için nasıl çalıştığımı anlamamış bile. Ama sana tek bir şey söyleyeceğim (musluk derhal kapanıyor ve işaretparmağı tehditkâr sallanıyor), onu bana getir ve göreyim ve eğer pek matah değilse, bırak gitsin, ille de hâlâ birini istiyorsa, başkasını bulsun.

Tünediğim yerden indiğimde, ne yalan söyleyeyim, tir tir titriyordum, bu söylediklerini Jim'in karşıladığı gibi karşılamazdım ben. Ben olsam, gözlerinin orta yerine bir yumruk atar, o günden tezi yok, başımın çaresine bakardım. Jim iyi para kazanıyordu ve ülkede her istediği yere gidebilirdi, salak herif.

Herhalde avlunun etrafındaki evlerde yaşayanların o gece Jim'in evinde olan bitenleri nasıl olup da bildiğini ve benim Jim'in anasının ona söylediklerini nasıl kelimesi kelimesine aktardığımı merak ediyorsunuzdur. İşte şöyle oldu: Jim'in evi fabrikaya bu kadar yakın olduğundan, fabrikanın damı ile Jimlerin mutfağındaki bulaşık yıkanan bölümün penceresi arasında çift tuğlayla örülmüş bir duvar kalınlığında bir traverS vardır ve ben de buraya çıkacak ve dinleyecek kadar zayıftım. Jimlerin evi tarafındaki pencere açıktı, bu bölümle asıl mutfağı bağlayan kapı da açıktı, bu yüzden de olan bitenin tümünü öğrendim. Evde başka kimse de durumu çakmadı. Burayı sekiz yaşındayken, avlumuzu çevreleyen bütün binalarda maymun

gibi her yere tırmandığım zaman keşfetmiştim. Scarfedalelerin evini soymak çocuk oyuncağıydı ama elbette aşıracak pek bir şey yoktu ve aynasızlar hemen benim üstüme atlardı, sen yaptın diye.

Eh, hepimiz neler olduğunu hemen anlamıştık ama herkesi şaşırtan, Jim Scarfedale'in dediğinde ısrar etmesiydi, anasının, kendisine zorbalık yapıp evlenmesine engel olmasına izin vermeyeceğini söylüyordu. Aptal Jim'in, genç bayanını tehditkâr anasıyla karşılaştırmaya getirdiği ertesi gece de tüneğimdeydim. Kadın en azından bu kadar bir vaat koparmıştı.

Neden bilmem ama avlu çevresindeki herkes döküntü suratlı, inek bakışlı Basford'lı bir şırfıntı görmeyi bekliyordu, kılıksız, salak, kendi gölgesinden korkan, hafif kaçık birini. Öyle bir şaşkınlığa uğradılar ki. Onu mutfağın bulaşık kısmındaki pencereden dikizlediğimde ben de şaşırdım. (Bayan Scarfedale temiz hava almaya çok meraklıdır, onun hakkını yemeyeyim.) Kimsenin böyle züppece konuştuğunu görmedim, sanki bir büroda çalışıyormuş da oradan yeni çıkmış gibi. Bu, en azından Jim'in kulüpte politika konuştuklarını söylediğinde yalan söylememiş olduğunu düşünmeme yol açtı.

İçeri girerken, "İyi akşamlar Bayan Scarfedale," dedi. Gözleri ışıltılıydı ve öyle bir hali vardı ki, bana doğduğundan beri böyle züppece konuştuğunu düşündürdü. Jim'de ne bulduğunu merak ettim, acaba hiçbirimizin bilmediği bir şeyi, Jim'e bir miras kaldığını mı, yoksa İrlanda piyangosunu kazanacağını mı keşfetmişti? Ama yok, Jim bu kadar şanslı olamazdı. Ben bunları düşünürken anası da aynı şeyleri düşünüyordu herhalde. Kimse el sıkmadı.

"Oturun," dedi Jim'in anası. Kıza döndü ve ilk olarak şöyle alıcı gözle bir baktı, dik dik. "Oğlumla evlenmek istediğini duydum?"

"Evet, öyle Bayan Scarfedale," dedi kız evdeki en iyi iskemleye oturarak. Oturuşu dimdik ve huzursuzdu. "Yakında evleneceğiz." Daha sonra, biraz daha dostça davranmaya çalıştı, çünkü Jim ona küçük bir köpek gibi yan yan bakıp duruyordu. "Adım Phyllis Blunt. Bana Phyllis deyin." Jim'e baktı ve Jim ona gülümsedi, çünkü yine de

annesine çok iyi davranıyor sayılırdı. Jim, sanki çalıştığı yerdeki tuvaletin aynasında bütün öğleden sonra bunun provasını yapmışçasına, gülümsemeye devam etti. Phyllis de ona gülümsedi, sanki bütün hayatı boyunca böyle gülümsemeye alışıkmış gibi. Her taraf gülümsemeyle doluydu ama hiçbir şey ifade etmiyordu.

"İlk yapmamız gereken şey," dedi Jim patavatsızca ama hoş ve gönül alıcı bir şekilde, "bir yüzük almak."

İşlerin nereye doğru gittiğini görebiliyordum. Anası birden mosmor oldu. "*Öyle* bir şeyler yok," diye baklayı ağzından çıkardı. "Değil mi?"

Phyllis'i, ne dese utandıramayacaktı. "Hamile değilim, demek istediğiniz buysa."

Bayan Scarfedale benim kulak misafiri olduğumu bilmiyordu ama ikimiz de aynı şeyleri düşünüyorduk: Öyleyse bu işin içindeki iş neydi? Ama sonra bana dank etti ki, işin içinde iş falan yoktu, en azından bizim düşündüğümüz şekilde. Bayan Scarfedale de benim gibi bunu anlamış olsaydı o gece –hepsi yırtıcı hayvanlardan beter saldırarak– daha büyük bir tartışma çıkmazdı ve belki de zavallı Jim bu kadar çabuk evlenmezdi.

"Eh," diye şikâyet etti bir gün Jim'in anası benim anama, avlunun en ucunda, Jim evden ayrıldıktan aşağı yukarı bir ay kadar sonra, "kendi düşen ağlamaz, dikenli bir yol seçti, ne kadar zor olacağını kendi adıma ona söylemiştim."

Yine de herkes Jim'in bu dikenli yolda yürüyebileceğini umuyordu, çünkü kimse Bayan Scarfedale gibi ömrü zorluklara karşı mücadeleyle geçmiş, dediğim dedik kişilere pek sempatiyle bakmazdı. Bizim avlu etrafındaki evlerdekilerin hepsi, hayatı zorluklara karşı mücadeleyle geçmiş kişiler değil miydi? Şöyle ya da böyle hâlâ öyleydiler. Öyle olmak zorundaydınız, yoksa yatıp ölmeniz gerekirdi. Ama Jim'in annesi sanki bir pankart taşıyordu elinde: "Ben hayatı zorluklara karşı mücadeleyle geçmiş biriyim ama herkesten bir parça daha üstünüm, çünkü bu konuda çok iyiyim." Bir kilometre öteden anlar-

dınız hayatının zorluklara karşı mücadeleyle geçtiğini ve işte herkesin hoşlanmadığı da buydu.

Ama oğlu konusunda haklıydı. Hadi ordan, dedi bazıları. Jim bu dikenli yolda uzun yürümedi. Karısı fena bir parça değildi ve şimdi düşünüyorum da Jim onun koynunda daha uzun süre kalmalıydı. Altı ay içinde geri döndü ve hepimiz neyin yürümemiş olabileceğini merak ediyorduk – avluyu elinde bir bavul ve iki tane kâğıt paketle geçerken ve evlendiği zaman giydiği iyi elbisesini, bavulda buruşmasın diye üzerine giymiş vaziyette, bir günah kadar mutsuz görünürken. Eh, dedim kendi kendime, tüneğime döner, Jim ile züppe karısının arasında neler geçtiğini öğrenirim. Eğer gerçeğin ta kendisini istiyorsanız, hepimiz onun anasına döneceğini biliyorduk, yine de zavallı çocuğun geri dönmemesini umut ediyorduk. Çünkü evliliğinin ilk üç ayında anasını görmeye hemen hiç gelmedi, bundan da çoğu insan onun, yerini benimsediği ve evliliğin ona uygun düştüğü sonucunu çıkardı. Ama ben öyle düşünmüyordum, çünkü bir adam evlendiğinde anasını babasını görmeye sık sık gelir – eğer mutluysa. Doğal olan budur. Ama Jim uzak durdu ya da durmaya çalıştı ve bu bana karısının onun, anasını görmesini engellemek için elinden geleni yaptığını gösterdi. Ama ilk üç ay sonra eve gitgide daha sık geldi –tam tersine olacağına– bazen de bir gece kaldı, bu da Phyllis ile kavgaların gitgide kötüleştiği anlamına geliyordu. Son geldiğinde kafasına sargı sarılmış, üstüne de bir fötr şapka geçirilmişti, bir yana yatmış taç gibi.

Jim evlerinin arka kapısını açmadan önce tüneğime yerleştim ve içeri girmesini ve anasının onu nasıl karşıladığını görebildim. Kadın zekiydi, ne yalan söyleyeyim. Eğer kafa yormuş olsaydı, becerisini biraz kullanarak evliliğini yüz kere engelleyebilirdi, eminim. "Ben sana dememiş miydim? Beni dinleseydin bütün bunlar olmazdı," demedi. Hayır, onu öptü ve bir fincan çay demledi, çünkü biliyordu ki, eğer kâğıtlarını doğru oynarsa onu hep evde tutabilirdi. Ne kadar mutlu olduğunu görebiliyordunuz –kendini gülümsemekten alıkoyamı-

yor gibiydi– bir yandan da Jim'in paketlerini ve bavulunu almış, çay demlenirken yatağını yapmak için onları yukarı, odasına taşıyordu. Bu da Jim'e huzur içinde oturabilmesi için bir on dakika bırakıyordu ki, Jim'in istediği şeyin tam da bu olduğunu biliyordu.

Ama bizim zavallı Jim'i görecektiniz, yüzü pek kötü, kırk beşinden bir gün bile daha genç görünmüyordu ve tıpkı bir Japon esir kampından henüz serbest bırakılmış gibi ve – kafayı yemişçesine halının, oturağında oturan bir bebekken baktığı yerine dikmişti gözünü. Her zaman mutsuz olacak bir şey bulurdu –doğuştan böyleydi herhalde– ama şimdi sanki görünmez bir balyoz devamlı kafasına vurmaya hazırmış gibi duruyordu. Böyle hoş bir şırfıntıyla evlenip sonra bunu yüzüne gözüne bulaştıracak kadar salak olduğunu tahmin etmeseydim, bu, benim kalbimi parça parça ederdi.

Bir çeyrek saat kadar öylece oturdu ve üst kattan gelen olağan ev gürültülerinin tek birini bile, anasının odasını düzelttiğini, yatağını yaptığını, benim işittiğim gibi işitmediğine yemin edebilirim. Ben de acele etmesini, işini bitirmesini dileyip duruyordum ama o ne yaptığını iyi biliyor, aptal oğulcuğu için aynanın tozunu alıyor, resimlerin üstünü parlatıyordu.

Evet, yüzü gülücükler içinde aşağı indi (ama elinden geldiği kadar gizlemeye çalışıyordu) ve oğlunun ekmek peynirini çıkarıp masaya koydu ama Jim elini bile sürmedi, sadece üç fincan çayı peş peşe yuvarladı, bu sırada annesi de iskemlesinde oturuyor, onun derdine ancak kendisi derman olabilecekmiş gibi bakıyordu.

"Sana anlatayım anacım," diye başladı, annesi gelip içini dökü vermesini sağlamak için masanın öbür tarafından ona gözlerini, işte aynen böyle dikip bakmak için oturur oturmaz. "Cehennemdeydim son altı ayda ve bir daha bunu yaşamak istemiyorum."

Sanki bir baraj boşalıyordu. Aslında, baraj duvarlarında oluşan, resimlerde gördüğünüz çatlak onun kafasında oluşmuştu, tam tamına, öylece. Bir kere başlayınca onu dizginlemek imkânsızdı. "Anlat o zaman, oğlum" – ona bunu söylemesine hiç gerek yoktu ama: Jim

pelte gibi titriyordu, öyle ki, ne olup bittiğini anlamakta bazen zorluk çektim. Ne yalan söyleyeyim, Jim'in kendi sözleriyle anlatamayacağım, çünkü buna dayanamam; o aralıksız anlatıp durdukça gerçekten üzüldüm.

"Anacım," diye inledi, çayına tereyağlı ekmeğini batırıp züppe hanımıyla oturduğu sofrada hiçbir zaman yapamadığı bir şeyi yaparak. "Bana köpeğiymişim gibi davrandı. Aslında bir köpek bile kulübesinde, arada bir kemireceği eski bir kemikle, benim onunla geçirdiğimden daha iyi vakit geçirebilir. Önceleri pek fena değildi, çünkü bak, anne şöyle düşünceler edinmiş; benim gibi çalışan bir adam iyi olurmuş, dürüst olurmuş, vesaire vesaire. Bunu bir kitaptan mı öğrenmiş, yoksa benden başka da çalışan insanlar mı tanımış, hiç bilmiyorum ama belki de okumuştur, çünkü evde hiç yüzüne bakmadığım epeyce kitap vardı ve hayatındaki başka bir adamdan da söz etmedi. Benim gibi, ekmeğini elleriyle kazanan bir adamla evlenebilmek ve birlikte yaşayabilmek büyük şans derdi, çünkü aslına bakılırsa, dünyada sadece bilek gücü kullanarak iş yapan çok insan da yokmuş. Bir büroda çalışıp yükselmek için patronuna yaltaklanan biriyle evleneceğine ölmeyi tercih edeceğini söylerdi. Onun için, işlerin iyi gideceğini sandım anacım, sahiden öyle sandım, bana böyle hoş şeyler söyleyince. Dokuma fabrikası gözüme daha iyi görünür oldu, artık bir makineden öbürüne bobinleri taşımaya o kadar aldırmaz oldum. Onunla mutluydum, onun da benimle mutlu olduğunu sanıyordum. Önceleri, evlenmeden öncekinden de fazla düştü üstüme. Akşam eve geldiğimde bana politikadan, kitaplardan ve öyle şeylerden söz ederdi, dünyanın benim gibi adamlar için yaratılmış olduğunu, dünyayı bizim idare etmemiz gerektiğini, bunu, paraları cebe atan ve bu işleri bebeler gibi ha bire konuşup insanlara yararlı hiçbir şey yapmayan bir sürü kapitalist piçe bırakmamamız gerektiğini söylerdi.

"Ama doğrusu anacım, bütün gün çalışıp anam ağladıktan sonra politika konuşamayacak kadar yorgun olurdum, o zaman da o so-

rular sormaya başlardı ve bilmek istediği şeylere benim yanıt veremediğimi görünce, bir süre sonra ekşimeye başladı. Her şeyi sorardı, nasıl yetiştiğimi, babamı, sitedeki komşuları, ama ben ona hiç doğru dürüst yanıt veremezdim zaten, onun bilmek istediği şeyleri anlatamazdım, yani ve bu da biraz sorun yarattı. Önceleri öğlen ve akşam yemeklerimi paket edip yanıma veriyordu, akşam geldiğimde de beni bekleyen hoş, sıcak bir çay, değişince giyeceğim elbiseler buluyordum ama daha sonra benden her akşam banyo yapmamı istedi, bu da biraz sorun yarattı, çünkü banyo yapamayacak kadar yorgun oluyordum, hatta çoğu zaman elbiselerimi bile değiştiremeyecek kadar bitkindim. Üstümdeki tulumla oturup radyoyu dinlemek ve huzur içinde gazetemi okumak istiyordum. Bir keresinde, ben gazete okuyordum, o da bana gözlerimi futbol maçlarının sonuçlarından ayıramadığım için kızıyordu, gazetenin alt bölümünü kibritle tutuşturmuş, ben de alevler neredeyse yüzüme gelinceye kadar farkında olmamıştım. Çok korktum, valla, çünkü o zamanlar hâlâ mutlu olduğumuzu sanıyordum. Sonra şakaya vurdu bunu, hatta çıkıp bana başka bir gazete bile aldı, onun için her şeyin iyi gittiğini düşündüm, bunun sadece bir eşek şakası olduğunu sandım. Ama bunun üstünden çok geçmeden, radyoda at yarışlarını dinlerken sese tahammül edemeyeceğini, daha düzgün bir şey dinlememi söyledi ve kordonu prizden çekti ve tekrar takmadı.

"Evet, önceleri bana çok iyi davrandı, hakkını yemeyeyim, tıpkı senin gibi anne, ama sonra her şeyden bıktı ve bütün gün kitap okumaya başladı, kütük gibi yorgun eve geldiğimde, çay vakti sofrada bir paket sigarayla bir torba karameladan başka hiçbir şey olmazdı. Önceleri bana çok sevgi gösterdi ama sonra alaycı oldu, benim suratımı görmeye bile tahammül edemediğini söylerdi. 'İşte asil vahşi geliyor,' diye bağırırdı ben eve geldiğimde ve çayımın nerede olduğunu sorduğumda da anlamını bilmediğim uzun sözler kullanırdı. 'Git kendin al,' derdi ve bir gün karamelalarından birini aldığımda bana ateş kancasını fırlattı. Aç olduğumu söyledim ama bana dedi ki: 'Eh, eğer

açsan, o zaman masanın altından bana doğru sürün de sana bir şeyler vereyim.' Vallahi anne, olan bitenin onda birini bile anlatamam sana, çünkü duymak istemezsin."

(Ne duymak istememesi, diye düşündüm. Oğlunun anlatacaklarını duymak için ağzı sulanıyor.)

"Her şeyi anlat oğlum," dedi. "İçini dök. Görüyorum ki çok şeye dayanmak zorunda kalmışsın."

"Dayandım," dedi Jim. "Bana ne adlar taktı anne. Tüylerim diken diken oluyordu. Ben onun öyle biri olduğunu sanmazdım ama kısa zamanda öğrendim. Şöminenin önünde, üstünde hiçbir şey olmadan otururdu, ben de komşulardan biri kapıyı çalar diye, gidip üstüne bir şey giymesini söylediğimde, yalnızca asil vahşisinin ona verdiği yemek biletini ısıttığını söylerdi ve sonra da gülerdi anne, öyle bir gülüş ki, yerimde dondururdu beni. O böyle şeyler yapınca dışarı çıkmak zorunda kalırdım, çünkü bilirdim ki, eğer kalacak olursam üstüme bir şeyler fırlatacak ve beni yaralayacaktı.

"Şimdi nerede olduğunu bilmiyorum. Beni bir daha görmek istemediğini, kendimi kanala atmamı, buna hiç aldırmayacağını söyleyip eşyalarını topladı, her şeyini aldı. Londra'ya gidip gerçek hayatı göreceğini bağırıp dururdu, herhalde oraya gitmiştir. Mutfak rafındaki bir reçel kavanozunda dört sterlin üç peni vardı, o gittiğinde para da yok olmuştu.

"İşte bilmiyorum, anacım, hiçbir şey bilmiyorum, ne yapacağımı da. Eğer beni kabul edersen yine burada seninle yaşamak istiyorum. Yemek ve yatak için sana haftada iki papel veririm ve sana bakarım. Artık bunların hiçbirine tahammül edemem ve bütün bu belalardan sonra bir daha evden ayrılacağımı hiç sanmam. Onun için, eğer beni yine kabul edersen anacım, pek çok memnun olurum. Senin için çok çalışacağım, bunu yaparım işte ve senin de bir daha endişelenmene gerek kalmaz. Sana haksızlık etmemin ve beni yetiştirmek için verdiğin mücadelenin karşılığını biraz ödemiş olurum. Geçen gün işteyken gelecek hafta on papel ücret artışı alacağımı duydum, onun

için, eğer izin verirsen de kalırsam, yeni bir radyo alırım ve peşinatını öderim. Onun için, bırak kalayım anacım, çünkü diyorum ya, çok çektim."

Jim'in, anasını öpmesi midemi bulandırdı, bu yüzden maymun tüneğimden aşağı indim.

Jim Scarfedale kaldı tabii, koca bebek. Yaşlı anasından tamam cevabını alınca sevindiği kadar hiç sevinmemişti hayatında. Bütün endişeleri geride kalmıştı, ona tıraş takımlarını toplayıp çekip gitmediği için ne kadar salaklık ettiğini söyleseniz bile, ki ben bunu ona söyledim, bütün endişelerinin bittiğine dair yemin ediyor, benim ondan da çatlak olduğumu düşünüyordu galiba. Anası, hepimiz gibi, onu temelli geri aldığını düşünüyordu, ama gerçeğin çok uzağındaydık. Eğer iyice kör değilseniz, Jim'in evlendikten sonra, hiçbir zaman eski Jim haline gelmediğini anlardınız: İçine kapandı ve tek bir kişiyle bile konuşmadı ve hiç kimse, anası bile, her akşam nereye gittiği konusunda ağzından tek kelime alamadı. Yüzü ölü gibi beyaz oldu, donuk kumral renkli, fare tüyü gibi saçı o kadar çok döküldü ki, altı ayda neredeyse kel kaldı. Yüzündeki birkaç çil bile soldu. Yaz olsun, kış olsun, saat on ikide, nereden geliyorsa, gölge gibi geri dönerdi ve hiç kimse ne işler karıştırdığım bilmezdi. Eğer şaka yapıyormuş gibi, yüksek sesle soracak, "Nerelerdeydin Jim?" diyecek olsanız, sizi hiç duymamış gibi yapardı.

Birkaç sene sonra olmalı, mehtaplı bir gecede bir aynasız bizim avluya geldi: Onu yatak odamın penceresinden gördüm. Köşeyi döndü, beni fark etmesin diye geri çekiliverdim. Başın belada işte şimdi, dedim kendi kendime, Buckingham Caddesi'ndeki o boş evden kurşun çaldığın için. Yapmasaydın ya, sersem herif (deli gibi korkmuştum o zaman, şimdi nedenini hatırlamasam da) özellikle de Cooky'den yalnızca üç sterlin, bir de peni aldığına göre, karşılığında. Hep söyledim, kendini Borstal Islahevi'nde bulacaksın bir gün, işte şimdi de polis geldi seni götürmeye.

Polis bizim evi geçtiği zaman bile, evlerin numarasını karıştırdı-

ğı için bizim evi geçtiğini, her an geri döneceğini düşündüm. Ama yok, aradığı Scarfedalelerin kapısıymış ve tak tak takları duyduğum zamanki kadar sevindiğimi hiç hatırlamıyorum ve o zaman anladım ki benim için gelmemişler. Bir daha tövbe diye, bülbül gibi şakıdım, bir daha tövbe –bu işten yırttığımdan o kadar mutluydum ki, bir ağrı saplandı bir tarafıma– allahın belası kurşunlar onların olsun.

Polis, adını söyler söylemez Jim'in anası çığlık attı. Bulunduğum yerden bile onun, "Gidip bir yerlerde ezilip kalmadı değil mi?" dediğini duydum.

Sonra hiçbir şey duyulmaz oldu, ama bir dakika sonra yanında polisle avluyu geçti ve lambanın ışığında yüzünü gördüm, sanki ona bir kelime fısıldayacak olsanız yere düşecek ve tahtalı köyü boylayacakmışçasına kazık kesmişti. Polis kolundan tutmak zorunda kalmıştı.

Ertesi gün duyuldu hepsi. Bizim avlunun tanık olduğu en tuhaf olaydı. İnsanlar içeri atılırdı, soygundan, evi terk etmekten, binaları ateşe vermekten, küfürden, körkütük sarhoş olmaktan, yetişkin kadınları yakalayıp onlara bir şeyler yapmaktan, nafaka ödememekten, radyo, çamaşır makinesi almak için büyük borçlara girip sonra da bunları satmaktan, kaçak avlanmaktan, başkasının arazisine izinsiz girmekten, kendilerine ait olmayan arabalara binmekten, intihara teşebbüsten, saldırı ve kavgaya yeltenmekten, çantaları çalıp kaçmaktan, dükkândan mal çalmaktan, sahtekârlıktan, imza taklidinden, işe gitmemekten, birbirlerini yaralamaktan ve pek bir anlamı olmayan böyle cümbüşlü şeylerden. Ama Jim benim daha önce duymadığım bir şey yapmıştı, en azından bizim avluda duymadığımız.

Bu işi aylardır sürdürüyordu, otobüse binip şehrin dört beş kilometre ötesindeki, kimsenin onu tanımadığı yerlere gidiyor, eski, karanlık sokaklarda, ışıklı bir biracının yakınında, ellerindeki kavanozlarla babalarına bir iki bardak bira almak için gelen on on bir yaşlarındaki kızları bekliyordu. Ve aptal Jim çöplüklerin yakınında saklandığı yerden fırlıyor, kızların korkudan akıllarını alıp pis işlerini

yapıyordu. Bunu niye yaptığını anlayamıyorum, anlamam mümkün değil, gerçekten anlayamıyorum ama yapmıştı işte ve bu işten dolayı da yakalandı. Bu işi o kadar sık yapmış ki, biri ona herhalde bir tuzak hazırlamış olmalı, çünkü şansının yaver gitmediği bir gece onu kıskıvrak yakaladılar ve on sekiz aylığına hapse attılar. Yargıçtan işittiği sözleri bir duysaydınız. Zavallı salak, eminim yerin dibine geçmiştir. Tabii Jim'in yaptığını, hatta daha da beterini yapan bir sürü yargıç da vardır ya, neyse. "Seni kilit altına almalıyız," dedi yargıç, "yalnızca küçük kızların selameti için değil, kendi iyiliğin için de. İnsanların sizin gibilerden korunması lazım, seni pislik seni."

Bundan sonra, onu bir daha bizim avluda görmedik, çünkü o çıkıncaya kadar annesi Derby'de yeni bir ev almış, yeni bir işe girmişti, böylelikle, herhalde, onları kimsenin tanımadığı bir yere yerleşmek istemişti. Hatırlayabildiğim kadarıyla, avlumuzda, bütün gazetelerde kocaman kocaman yazılarla yer alan tek kişi Jim oldu, kimse de Jim'in böyle bir şeyi becerebileceğini sanmazdı. Ama sanıyorum bu, insanları aldatmak gibiydi biraz, böyle bir şey yaparak manşet olmak.

İşte bu yüzden diyorum, kimse Jim'in yaptığı kadar uzun bir süre anasının dizi dibinde oturmasın, yoksa onlar da Jim gibi olur. İşte bu yüzden okulda, hesap yapacağıma, sıranın altındaki atlasa bakıyorum (Derbyshire'den geçip Manchester'a, sonra kuzeye, Glasgow'a, oradan da Edinburg'a ve sonra tekrar güneye, Londra'ya, yolda da annemle babama geçerken bir merhaba), çünkü hesap yapmaktan nefret ediyorum, üstelik bana lazım olacak bütün parayı herhangi bir gaz sayacından tırtıklayabileceğimi düşündüğümde.

Özgün adı "The Disgrace of Jim Scarfedale"

Ian McEwan

(1948)

21 Haziran 1948'de İngiltere'nin Hampshire bölgesindeki Aldershot'da doğdu. Çocukluğunu, büyük ölçüde, babasının subay olması nedeniyle gönderildiği Uzakdoğu, Almanya ve Kuzey Afrika'da geçirdi. 1970 yılında, Sussex Üniversitesi'nin İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. East Anglia Üniversitesi'nde yüksek lisans programını izlerken yazar Malcolm Bradbury ve Angus Wilson'dan yazarlık dersleri aldı. Kendisi Royal Society of Literature (Kraliyet Edebiyat Topluluğu) ve Royal Society of Arts (Kraliyet Sanat Topluluğu) üyesidir. 1976'da ilk öykü derlemesi *First Love, Last Rites* (1975, *İlk Aşk, Son Törenler*) ile Somerset Maugham Ödülü'nü aldı. 1981 yılında ikinci romanı, *The Comfort of Strangers* (*Yabancı Kucak*) Booker Roman Ödülü'ne aday oldu. 1987'de *The Child in Time* (Zaman İçinde Çocuk) adlı romanı Whitbread Roman Ödülü'nü aldı ve kamuoyu gözünde McEwan'ın yazarlığını pekiştirdi. 1998 yılında yayımlanan *Amsterdam* Booker Roman Ödülü'nü aldı. 1999'da Alfred Toepfer Vakfı tarafından Shakespeare Ödülü'ne layık görüldü. Yine Booker Roman Ödülü'ne aday gösterilen romanı *Atonement* (*Kefaret*) ise 2001 yılında yayımlandı. Son romanı *Solar* (2010) ile küresel ısınma ve iklim değişikliği konusuna odaklanan McEwan halen Londra'da yaşıyor.

Televizyon için oyun ve film senaryoları da yazan McEwan'ın öykü derlemeleri: *Between the Sheets* (1978, Çarşafların Arasında) ve *The Short Stories* (1995, Kısa Öyküler).

İlk Aşk, Son Ayinler

Yaz başından, bize anlamsız gelinceye kadar, ince şilteyi ağır meşe masanın üzerine çıkarıp geniş açık pencerenin önünde seviştik. Her zaman odanın içine esen hafif bir meltem vardı, bir de dört kat aşağıdaki rıhtım boyunun kokuları. İstemeden fantezilere sürükleniyordum, yaratık fantezilerine ve sonra da kocaman masanın üstünde sırtüstü yatarken o derin sessizliklerde, hafifçe koşarken ve tırmıklarken duydum onu. Yepyeniydi benim için bütün bunlar ve endişelendim, bu konuda Sissel ile konuşmaya çalıştım, içim rahatlasın diye. Bir şey demezdi, soyutlama yapmazdı ya da durumlar hakkında konuşmazdı, sadece bu durumları yaşardı. Kare gökyüzümüz içinde dolanıp duran martıları seyreder, bizi ta oralardan izlemişler midir diye merak ederdik, işte bizim konuştuklarımız böyle şeylerdi, o ânın hafif eğlenceli hipotezleri. Sissel önüne geldikçe yapardı işleri, kahvesini karıştırır, sevişir, plaklarını dinler, pencereden bakardı. Mutluyum ya da kafam karışık ya da sevişmek istiyorum ya da istemiyorum ya da ailemdeki kavgalardan bıktım gibi şeyler söylemezdi, kendini ikiye ayıracak dili yoktu, bu yüzden düzüşürken ve sonrasında o şeyin sessizlikte eşelenmesini dinlerken suç gibi görünen şeylerle kafamda tek başıma acı çekiyordum. Derken bir gün öğleden sonra Sissel biraz uyuklamış, uyanmıştı, kafasını şilteden kaldırdı ve, "Duvarın arkasındaki tırmalama sesi de ne?" dedi.

Arkadaşlarım uzaklarda, Londra'daydı, bana kederli ve düşünceli mektuplar gönderiyorlardı, şimdi ne yapacaklardı? Kimdiler ve bütün bunların amacı neydi? Benim yaşımdaydılar, on yedi, on sekiz,

ama ben onları anlamazdan geliyordum. Onlara kartpostallar gönderip büyük bir masa ve açık bir pencere bulun, diyordum. Mutluydum ve kolaydı, yılanbalığı tuzakları kuruyordum, insanın bir amacının olması pek kolaydı. Yaz sürüyordu ve onlardan haber almıyordum artık. Yalnızca Adrian bizi görmeye geliyordu, Sissel'in on yaşındaki erkek kardeşi, o da paramparça olan bir ailenin ıstırabından, annesinin ruhsal durumundaki ani değişikliklerden, kız kardeşlerinin bitmez tükenmez rekabet duygusuyla piyano çalmalarından, babasının ara sıra yaptığı acı ziyaretlerden kaçmak için geliyordu. Adrian ile Sissel'in anne babası, yirmi yedi yıllık evlilikten ve altı çocuktan sonra hırçın bir tevekkülle birbirlerinden nefret ediyordu, artık aynı evde yaşamaya tahammülleri yoktu. Baba, çocuklarına yakın olmak için birkaç sokak ötedeki bir yurda taşınmıştı. İşsiz kalmış bir işadamıydı ve Gregory Peck'e benziyordu, iyimser mizaçlıydı ve ilginç yollardan para kazanmak için yüzlerce planı vardı. Onunla mahallenin *pub*'ında buluşurduk. İşsizliği ya da evliliğinden konuşmak istemezdi, benim, rıhtım boyunda bir odanın içinde kızıyla yaşamamdan rahatsız değildi. Onun yerine, bana Kore Savaşı'nda görüp geçirdiklerini, yurtdışıyla iş yapan bir tüccarken yaşadıklarını, şimdi en tepelerde olup şövalye nişanı almış olan arkadaşlarının yasal olanakları kullanarak yaptıkları sahtekârlıkları anlatırdı ve bir gün de Ouse Nehri'ndeki yılanbalıklarını, nehir yatağının nasıl da yılanbalığı kaynadığını, onları tutarak ve canlı canlı Londra'ya götürerek nasıl para kazanılacağını anlattı. Ona bankada seksen şilinimin olduğunu anlattım ve ertesi sabah balık ağı, kınnap, tel kasnaklar ve yılanbalıklarını içine koymak için eski bir su varili aldık. Ondan sonraki iki ayı yılanbalığı tuzakları kurarak geçirdim.

Hava güzelse ağımı, kasnakları ve kınnabı dışarı çıkarıyor, rıhtımda, bir iskele babasının üstüne oturarak çalışıyordum. Yılanbalığı tuzağı silindir şeklindedir, bir yanı tamamen kapalı, öbür yanındaysa uzun, gittikçe sivrileşen huni şeklinde bir girişi vardır. Nehir yatağına yerleştirilir, yılanbalıkları yemi yemek için bunun içine doğru yü-

zerler ve kör olduklarından dışarı çıkacak yolu bulamazlar. Balıkçılar dostluk gösterdi, bu işi eğlenceli bulmuşlardı. Orda epey balık var ama, dediler, bundan para kazanamazsınız. Gelgit siz onardıkça ağlarınızı paralar. Demir ağırlıklar kullanıyoruz, dedim onlara, ama iyi niyetle omuz silktiler ve bana ağı kasnaklara bağlamanın daha iyi bir yolunu gösterdiler, ama bir de benim denemem gerektiğini düşünüyorlardı. Balıkçılar tekneleriyle açılınca, benim de çalışmak içimden gelmeyince oralarda oturur, yükselen suların çamuru aşıp ilerleyişini seyreder, yılanbalığı tuzaklarına ilişkin hiçbir acelemiz yokmuş duygusuna kapılırdım, ama zengin olacağımızdan emindim.

Yılanbalığı macerasına Sissel'in de ilgisini çekmeye çalıştım, yaz için birinin bize ödünç vereceği kayıktan söz ettim ona, ama bir şey demedi. Onun için, biz de şilteyi masanın üstüne çıkardık ve giysilerimizle üstüne uzandık. Derken konuşmaya başladı. Avuç içlerimizi birbirine dayadık, ellerimizin büyüklüğünü ve şeklini dikkatle inceledi ve bir yandan da yorumunu yaptı. Tam aynı boyda, senin parmakların daha kalın, sende şurası fazla. Başparmağının ucuyla kirpiklerimi ölçtü ve kendisininkilerin de o kadar uzun olmasını diledi, küçükken sahip olduğu köpeği anlattı bana, uzun beyaz kirpikleri varmış. Burnumdaki güneş yanığına baktı ve ondan söz etti, hangi kardeşlerinin güneşten kızardığını, hangisinin kahverengine döndüğünü, en küçük kız kardeşinin bir keresinde ne dediğini anlattı. Yavaş yavaş soyunduk. Lastik ayakkabılarını fırlatıp attı ve ayağındaki cılk yaradan bahsetti. Gözlerim kapalı onu dinledim, açık pencereden gelen çamur, yosun ve toz kokusunu alabiliyordum. Gevezeliğe devam ederken 'bu çeşit konuşma' adını taktı buna. Sonra onun içine girince, etkilendim, fantezime girmiştim, artık mantar gibi patlak veren duygularım ve Sissel'in karnında bir yaratığın büyümesini sağlayabileceğimize ilişkin bilgi ayrılamaz olmuştu. Baba olmaya istekli değildim, böyle bir yanı kesinlikle yoktu. Kamışımın ucunun birkaç santim ötesindeki yumurtalar, spermler, kromozomlar, tüyler, galsameler, pençelerdi, koyu kırmızı sümükten bir yaratık çık-

ması gibi durdurulamaz bir kimyaydı, fantezim bu sürecin eskiliği ve gücü karşısında çaresiz olmakla ilgiliydi ve bunun düşüncesi bile erken boşalmama neden oluyordu. Sissel'e sözünü ettiğimde güldü. Hay allahım, dedi. Bana göre Sissel sürecin tam içindeydi, sürecin *ta kendisiydi*. İşin büyüsü daha da arttı. Doğum kontrol hapı alıyor olması gerekiyordu ama her ay en az iki üç kere almayı unutuyordu. Dışarı boşalacağıma hiç tartışmadan karar verdik ama bu pek olamıyordu. Orgazmlarımızın uzun vadilerinde sürüklenirken, o son umutsuz anlarda yolu bulup dışarı çıkmaya çalışırken, karanlıkta bekleyen, kendi aç yaratık fantezime bir yılanbalığı gibi yakalanıyor, onu büyük beyaz kümelerle besliyordum. Dikkatin köreldiği saniyeden de kısa o anlarda hayatımı, rahmin içinde ya da dışındaki, her ne ise, o yaratığı beslemeye, yalnızca Sissel'i düzmeye, daha fazla yaratığı beslemeye terk etmiştim, tüm yaşamım, bir anlık zayıflıkla buna aktarılmıştı. Sissel'in aylık kanamalarına dikkat etmeye başladım, kadınlara ilişkin her şey benim için yeniydi ve hiçbir şey kanıksanmış değildi. Sissel'in bol, zorlanmasız aylık kanama günlerinde seviştik, kanla pek güzel yapış yapış ve kahverengi olduk ve ben sümük içindeki yaratıkların artık biz olduğumuzu düşündüm, içerdeydik biz, pencereden geçip gelen bulut kümeleriyle, güneşin deniz kenarındaki balçıktan çektiği gazlarla besleniyorduk. Fantezilerim beni endişelendiriyordu, onlarsız boşalamayacağımı biliyordum. Sissel'e ne düşündüğünü sordum, kıkırdadı. En azından, galsameler ve tüyler değil. Peki sen ne düşünüyorsun? Pek bir şey değil, yani aslında. Sorumda ısrar ettim, sessizliğe gömüldü.

Eşelendiğini duyduğum şeyin benim yaratığım olduğunu biliyordum. Bir gün öğleden sonra Sissel de onu duyup endişelenmeye başladığında, onun fantezilerinin de işin içinde olduğunu fark ediyordum, sevişmemizden doğan bir sesti bu. Sevişmeyi bitirmiş ve sırtüstü sessizce yatarken, boş, berrak ve tamamen sessizken duyuyorduk onu. Küçük pençelerin bir duvarı körcesine tırmaladığı izlenimiydi bu, o kadar uzaktan geliyordu ki, duymak için iki kişiye

ihtiyaç vardı. Duvarın belirli bir yanından geldiğini düşünüyorduk. Yere çömelip kulağımı süpürgeliğe dayayınca durdu, duvarın öteki yanında, hareketlerinin donup kaldığını, karanlıkta beklediğini seziyordum. Haftalar geçtikçe, günün öteki saatlerinde, arada sırada da geceleyin duymaya başlamıştık. Adrian'a bunun ne olduğunu düşündüğünü sormak istiyordum. Dinle, bak, işte, Adrian bir dakika sus, bu ses ne sence Adrian? Bizim duyabildiğimiz sesi duymak için sabırsızca dikkat kesildi ama gerektiği kadar uzun süre hareketsiz duramadı. Orda bir şey yok, diye bağırdı. Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey. Çok heyecanlanmıştı, kız kardeşinin sırtına zıplayarak bağırıp çağırmaya başladı. Ne olduğu belli olmayan şeyin duyulmasını istemiyordu, olayın dışında tutulmak istemiyordu. Onu Sissel'in sırtından çektim ve yatağın üstünde yuvarlandık. Onu yatağa bastırarak, bir daha dinle, dedim, işte tekrar duyuluyordu. Kurtulmak için çabalayarak odanın dışına kaçtı, bir yandan da iki notalı polis arabası sireni gibi ötüyordu. Sesin merdivenlerin dibinde kayboluşunu dinledik ve artık sesi duymayınca, belki de Adrian aslında farelerden korkuyordur, dedim. Sıçanlardan demek istiyorsun, dedi Adrian'ın ablası ve ellerini bacaklarının arasına soktu.

Temmuzun ortalarına doğru artık odamızda o kadar mutlu değildik, giderek artan bir kargaşa ve huzursuzluk vardı ve bunu Sissel ile konuşmaya olanak yoktu. Artık, Adrian bize her gün geliyordu, çünkü yaz tatiliydi ve evde durmaya tahammülü yoktu. Dört kat aşağıdan yukarı, bize çıkarken bağırdığını, ayaklarını merdivenlere vurduğunu duyabiliyorduk. İçeri gürültüyle girer, amuda kalkıp bize gösteriş yapardı. Çoğu kez, beni etkilemek için Sissel'in sırtına zıplardı, bizim ondan sıkılacağımızdan ve onu evine geri göndereceğimizden endişe duyardı. Ablasını artık anlayamamaktan dolayı endişeliydi. Bir zamanlar ablası hep dövüşe hazırdı, üstelik iyi bir dövüşçüydü de, bununla arkadaşlarına övündüğünü duymuştum, onunla gururlanıyordu. Şimdi ablasına bir şeyler olmuştu, somurtkan somurtkan onu itiyor, hiçbir şey yapmamak üzere kendi başına

kalmak, plak dinlemek istiyordu. Ayakkabılarını etekliğine sürdüğünde kızıyordu, bir de şimdi artık annesininkiler gibi göğüsleri vardı, onunla annesi gibi konuşuyordu. İn oradan aşağı Adrian, lütfen, Adrian, lütfen, şimdi değil, daha sonra. Yine de inanamıyordu, ablasının içine girdiği bir ruh haliydi, bir dönemdi ve umutla ona sataşmaya, saldırmaya devam ediyordu, her şeyin babası evden gitmeden önceki gibi kalmasını fena halde istiyordu. Kollarını Sissel'in boynuna kilitleyip onu arkaüstü yatağa çektiğinde gözleri bende, teşvik bekliyordu, gerçek bağın ikimiz arasında, kıza karşı iki erkeğin arasında olduğunu düşünüyordu. Bunu o kadar çok istiyordu ki, hiçbir teşvik gelmediğini görmüyordu. Sissel, Adrian'ı hiç kovmazdı, onun bize niçin geldiğini anlıyordu, ama onun için de zor oluyordu. Bir gün, bütün bir öğleden sonra süren işkencenin ardından çaresizlikten neredeyse ağlayarak odayı terk etti. Adrian bana dönüp sözde dehşete düşmüş gibi kaşlarını kaldırdı. O anda onunla konuşmaya çalıştım ama çığıran sesler çıkarmaya ve benimle dövüşe yeltenmeye başlamıştı bile. Sissel de bana kardeşiyle ilgili bir şey söylemezdi, insanlarla ilgili genel laflar etmezdi hiçbir zaman, çünkü hiç genel laf etmezdi. Bazen Adrian'ın merdivenlerden yukarı çıktığını duyduğumuzda bana doğru bir göz atar, güzel dudaklarını hafifçe büzerek kendini ele verir gibiydi.

Adrian'ı bizi rahat bırakmaya ikna etmenin tek bir yolu vardı. Bizim birbirimize dokunmamıza tahammül edemiyordu, bu ona acı veriyordu, gerçekten tiksindiriyordu onu. İkimizden birinin öbürüne doğru, odanın öbür yanına yürüdüğünü görünce bize sessizce yalvarırdı, oyun oynuyor gibi yapıp aramıza fırlar, bizi başka bir oyuna ikna etmek isterdi. Ne kadar şapşal göründüğümüzü göstermek için son bir çaresiz çabayla çılgınca taklidimizi yapardı. Sonra artık dayanamaz, odadan fırlayıp yolu üzerindeki Alman askerlerini ve genç âşıkları makineli tüfekle tarayarak merdivenlerden inerdi.

Ama Sissel ile ben artık gitgide daha az dokunuyorduk birbirimize, kendimize özgü sessiz halimizde elimiz varmıyordu bir tür-

lü. Cinselliğimiz azaldığından değil, birbirimize zevk vermediğimizden değil ama elimizdeki fırsatlar azalmıştı. Bir kere oda. Artık dört kat yukarıda ve bağımsız değildi, pencereden içeri giren meltem artık yoktu, yalnızca rıhtım boyundan yükselen pelte gibi bir sıcak, ölü denizanaları, sinek bulutları, koltukaltlarımızı bulup azgınca ısıran ateşli gri sinekler, yiyeceklerimizin üstünde bulutlar oluşturan karasinekler vardı. Saçlarımız fazlaca uzamıştı, ıslaktı ve gözlerimize giriyordu. Satın aldığımız yiyecekler eriyor ve nehir gibi tat veriyordu. Şilteyi masanın üstüne çıkarmıyorduk, artık en serin yer döşemeydi ve döşeme de bir türlü gitmeyen yağlı bir kumla kaplıydı. Sissel plaklarından bıktı, ayağındaki cılk yara bir ayağından öbürüne geçmiş, odadaki kokuya eklenmişti. Odamız çöplük gibiydi. Buradan çıkmaktan söz etmiyorduk, çünkü hiçbir şeyden söz etmiyorduk. Artık her akşam duvarın arkasındaki eşelenmeyle uyanıyorduk, gitgide daha yüksek ve daha ısrarlı. Biz sevişirken duvarın arkasından bizi dinliyordu. Daha az sevişiyorduk ve etrafımızı çöp sarmıştı, süt şişelerini elimiz değip de dışarı taşıyamıyorduk, grileşmiş terleyen peynirler, tereyağı kâğıtları, yoğurt kutuları, bozulmuş salamlar. Ve bütün bunların ortasında araba süren, çığıran, makineli tüfek ateşi açan ve Sissel'e saldıran Adrian. Fantezilerim hakkında, yaratık hakkında şiir yazmaya çalıştım ama bir türlü yolunu bulamadım ve hiçbir şey yazmadım, ilk satırını bile. Bunun yerine, nehir kenarındaki su seddi boyunca, sıkıcı pancar tarlalarının, telgraf direklerinin, biteviye gri gökyüzünün olduğu Norfolk'un kenar mahallelerine doğru uzun yürüyüşlere çıkıyordum. İki tane daha yılanbalığı tuzağım kalmıştı kuracak. Her gün onların başına oturmaya zorluyordum kendimi. Ama yüreğime sorsanız, bıkmıştım artık, yılanbalıklarının gerçekten bunların içine gireceğine inanmıyordum ve oraya girmelerini isteyip istemediğimi, yılanbalıklarının rahatsız edilmeden nehrin dibindeki serin çamurda kalmalarının daha iyi olup olmadığını soruyordum kendime. Ama tuzak kurmaya devam ettim, çünkü Sissel'in babası başlamaya hazırdı ve benim o zamana kadar harcadığım bütün para

ve zamanın kefaretini ödemem gerekiyordu, çünkü bu fikrin kendine özgü yorgun kırılgan bir ivmesi oluşmuştu artık ve tıpkı süt şişelerini odanın dışına çıkaramadığım gibi, bunu da durduramazdım.

Derken Sissel bir iş buldu ve benim, başkalarından bir farkımız olmadığını, hepsinin odalarının, evlerinin, işlerinin, mesleklerinin olduğunu, hepsinin yaptığının bu olduğunu, odalarının daha temiz, işlerinin daha iyi olduğunu, bizim herhangi bir yerdeki çabalayan bir çift olduğumuzu görmemi sağladı. Nehrin öte tarafındaki, sebze ve meyve konservelenen penceresiz fabrikalardan biriydi. Makinelerin gürüldeyişi içinde hareket eden bir üretim bandı başında günde on saat oturup kimseyle konuşmaması ve çürük havuçları konserve edilmeden önce toplaması gerekiyordu. Birinci günün sonunda Sissel eve pembe-beyaz naylon bir yağmurluk ve pembe bir başlıkla geldi. Niye çıkarmıyorsun, diye sordum. Sissel omuz silkti. Onun için fark etmezdi, ha evde oturmuş, ha Radyo Bir'in yayınının çelik kirişler boyunca sallandırılmış olan hoparlörlerden yayımlandığı ve dört yüz kadının yarı dinleyip yarı hayal kurduğu, ellerininse elektrikli mekikler gibi bir ileri bir geri işlediği fabrikada oturmuş. Sissel'in ikinci gününde nehrin öte yakasına geçmek için vapura bindim ve onu fabrikanın kapısında bekledim. Birkaç kadın büyük penceresiz bir duvardaki küçük bir teneke kapıdan dışarı çıktı ve avaz avaz çığıran bir siren tüm fabrika arazisinde yankılandı. Başka küçük kapılar açıldı ve pembe-beyaz naylon yağmurluklar ve pembe başlıklar içindeki kapıda yolları kesişen onlarca kadın dışarı çıktı. Alçak bir duvarın üstünde dikilip Sissel'i görmeye çalıştım, bu birden büyük önem kazanmıştı. Onu bu hışırdayan pembe naylon akıntısından kurtaramazsam, o zaman o yitecekti, ikimiz de yitecektik ve vaktimizin hiç değeri kalmayacaktı. Kalabalığın esas gövdesi fabrikanın kapısına geldiğinde hızla hareket ediyordu. Kimi, kadınlara öğretildiği gibi, o umutsuz, yarı koşar biçimde paytak adımlarla, kimisiyle ellerinden geldiğince hızlı yürüyordu. Daha sonra öğrendiğime göre, ailelerine akşam yemeği hazırlamak, ev işlerine erken başlamak için koşuyor-

lardı. Bir sonraki vardiya için biraz gecikmiş olanlar, yollarını açmak için ters yönde itişmeye başlamıştı. Sissel'i göremiyordum ve paniğe kapılmak üzereydim, adını seslendim ve sözlerim ayaklar altında kaldı. Duvarın kıyısında sigara içmek için durmuş olan daha yaşlıca iki kadın bana bakıp sırıttı. Sensin Sizzle. Köprüden geçip uzun yoldan eve yürüdüm ve Sissel'e onu beklemeye gittiğimi söylememeye karar verdim, çünkü kapıldığım paniği açıklamam gerekecekti ve bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum. İçeri girdiğimde yatağın üstünde oturuyordu, naylon yağmurluk hâlâ sırtındaydı. Başlık yerdeydi. Şu şeyi niye çıkarmıyorsun, dedim. Fabrikanın dışındaki sen miydin, dedi. Başımı salladım. Eğer beni orada dururken gördüysen niye benimle konuşmadın? Sissel döndü ve yüzü yatağın üzerinde, yattı. Yağmurluğu lekelenmişti, makineyağı ve toprak kokuyordu. Bilmem, dedi yastığın içine doğru, hiç düşünmedim. Vardiyamdan sonra hiçbir şey düşünmedim. Sözlerinde öldürücü bir kesinlik vardı, odaya çepeçevre baktım ve ses çıkarmadım.

İki gün sonra, cumartesi öğleden sonra yem olarak, kilolarca, kanları damlayan kauçuk gibi inek ciğeri satın aldım (ışık deniyordu adına). Aynı gün öğleden sonra tuzakları doldurduk ve sular alçakken, bunları nehir yatağına yerleştirmek üzere kanalın ortasına kadar kayıkla gittik. Yedi tane tuzağın hepsi de bir şamandırayla işaretlendi. Pazar sabahı saat dörtte Sissel'in babası bana uğradı ve ödünç aldığımız teknenin olduğu yere kadar onun kamyonetiyle gittik. Şimdi de işaret şamandıralarını bulmak ve tuzakları çekmek için kürek çekiyorduk, sınama zamanıydı, ağların içinde yılanbalıkları olacak mıydı, daha fazla ağ koymak, daha fazla yılanbalığı yakalamak ve haftada bir gün onları Billingsgate pazarına götürmek kârlı olacak mıydı, zengin olacak mıydık? Güneşsiz, rüzgârlı bir sabahtı. Hiçbir beklentim yoktu, sadece yorgunluk ve sürekli bir sertleşme vardı. Kamyonetin kaloriferinin tatlı sıcağında yarı uyukluyordum. Gecenin birçok saatini duvarın arkasındaki tırmalama seslerini dinleyerek geçirmiştim. Bir keresinde yataktan kalkıp süpürgelik pervazına bir

kaşıkla vurmuştum. Bir duraksama olmuş, sonra kazma devam etmişti. Artık o şeyin odanın içine doğru yol kazdığı kesin görünüyordu. Sissel'in babası kürek çekerken ben de kenardan işaret şamandıralarına bakınıyordum. Onları bulmak sandığım kadar kolay değildi, suyun üstünde bembeyaz değil, koyu renkli basık siluetler biçiminde görünüyorlardı. İlkini buluncaya kadar yirmi dakika geçti. Bunu yukarı çekerken, aktardan aldığımız tertemiz beyaz ipin ne kadar da çabuk nehir kenarındaki bütün öbür ipler gibi, üstünden ince yeşil yosun tutamları sarkan kahverengi bir hale geldiğine şaştım. Ağ da eski suratlı ve yabancı görünüyordu, bunu bizlerden birinin yaptığına inanmak zordu. İçinde iki tane yengeç, bir de kocaman yılanbalığı vardı. Sissel'in babası tuzağın kapalı kısmını açtı, iki yengeci suya bıraktı ve yılanbalığını yanımızda getirdiğimiz plastik kovaya koydu. Tuzağa taze ışıklar koyduk ve tekneden aşağı salladık. Bir sonraki tuzağı bulmamız bir on beş dakikamızı daha aldı, onun içinde hiçbir şey yoktu. Bundan sonra kanalda bir aşağı, bir yukarı yarım saat kürek çektik ve hiçbir tuzak bulamadık, o zamana kadar sular yükselmeye ve işaretlerin üstünü örtmeye başlamıştı. İşte o zaman kürekle-re geçtim ve sahile doğru çekmeye başladım.

Sissel'in babasının kaldığı yurda döndük ve o, sabah kahvaltısı hazırladı. Kaybolmuş olan tuzakları konuşmak istemedik. Kendi kendimize ve birbirimize karşı, suların bir sonraki gerilemesinde onları bulacakmışız gibi davranıyorduk. Ama onların kaybolduğunu, güçlü gelgit hareketiyle nehrin yukarı ya da aşağısına doğru sürüklendiğini biliyorduk, ben de hayatımda artık bir daha yılanbalığı tuzağı yapamayacağımı biliyordum. Ortağımın Adrian'ı kısa bir tatile götürdüğünü de biliyordum, o gün öğleden sonra hareket ediyorlardı. Askeri havaalanını ziyaret edeceklerdi. En sonunda da İmparatorluk Savaş Müzesi'ni görmeyi tasarlıyorlardı. Yumurta, domuz pastırması ve mantar yedik ve kahve içtik. Sissel'in babası bana bir fikrini aktardı, basit ama kârlı bir fikir. Karidesler, buradaki rıhtım boyunda çok ucuzdu ama Brüksel'de çok pahalıydı. Her hafta iki kamyo-

net dolusu karidesi oraya götürebilirdik, kendine özgü, rahat, dostça tavrıyla iyimser görünüyordu ve bir an için planının kesinlikle başarılı olabileceğini hissettim. Kahvemin kalanını içtim. Eh, dedim, bunun üzerinde düşünmek gerek. İçinde yılanbalığı olan kovayı aldım, Sissel ile birlikte bunu yiyebilirdik. Ortağım, yılanbalığını öldürmenin en kesin yolunun, üstünü tuzla örtmek olduğunu söyledi. Ona iyi bir tatil diledim ve ayrıldık. Hâlâ sessizce, birimiz suların bir sonraki alçalmasında tuzakları aramaya kayıkla çıkacakmış gibi davranıyorduk.

Fabrikada bir hafta çalıştıktan sonra, eve vardığımda Sissel'in uyanık olacağını sanmıyordum, ama yatakta oturmuştu, solgundu ve dizlerini sıkı sıkı kavramıştı. Odanın bir köşesine dikmişti gözlerini. Orada, işte, dedi. Yerdeki şu kitapların arkasında. Yatağın üzerine oturup ıslak pabuçlarımı ve çoraplarımı çıkardım. Fare mi? Yani fareyi mi duydun? Sissel sakin sakin konuştu. Sıçan o. Odanın içinde dolaşırken gördüm, sıçan. Kitapların yanma doğru gittim, bir tekme vurdum ve o an dışarı fırladı, pençelerin sesini yer tahtaları üzerinde duydum ve sonra da duvar boyunca koştuğunu gördüm, küçük bir köpek boyunda göründü gözüme o sırada, bir sıçan, göbeğini yerde sürükleyen, tıknaz, güçlü, gri bir sıçan. Duvarın tüm eni boyunca koştu ve bir şifoniyerin arkasına sindi. Onu oradan çıkarmalıyız, diye mızıklandı Sissel, bana yabancı gelen bir sesle. Başımı salladım ama o an hareket de edemiyordum, konuşamıyordum da, o kadar büyüktü ki sıçan ve bütün yaz bizimleymiş, düzüşmelerimizden sonraki berrak sessizlikte ve uykularımızda duvarı tırmalayarak, bizim tanışımız olmuştu. Dehşet içindeydim, ben Sissel'den daha çok korkuyordum, biz onu nasıl tanıyorduysak, emindim, o da bizi o kadar iyi tanıyordu, biz nasıl onun şifoniyerin arkasında olduğunun farkındaysak o da tam şimdi bizim oda içindeki varlığımızın farkındaydı. Sissel tam konuşmak üzereydi ki, dışarıda, merdivenlerde bir ses duyduk, tanıdık patırdayan, makine tüfeği gibi ses çıkaran bir ses. Bu sesi duymak beni rahatlattı. Adrian her zaman yaptığı gibi girdi

içeri, kapıya bir tekme vurdu ve paldır küldür daldı, kalçasında hazır edilmiş bir makineli tüfek, iyice eğilmiş bir durumda. Boğazının derinliklerinden gelen çığ seslerle bizi tükürüğe boğdu, biz ise parmaklarımızı dudağımızın önüne koyup onu sessizleştirmeye çalıştık. İkiniz de ölüsünüz, dedi ve odayı aşmak için bir yan perende atmaya hazırlandı. Sissel onu yine susturmaya çalıştı, el işaretiyle yatağa doğru yöneltmeye çalıştı. Niye şşşşş? Neyiniz var sizin? Şifoniyeri işaret ettik. Bir sıçan, dedik. Birden çevreyi gözleyerek dizlerinin üstüne çöktü. Sıçan mı? diye nefesi kesilerek konuştu. İnanılmaz, kocaman bir şey, bakın. İnanılmaz. N'apacaksınız? Hadi yakalayalım. Çabucak odanın öbür tarafına geçtim ve şömineden bir küskü aldım, korkumu Adrian'ın heyecanı içinde unutup bu yalnızca şişko bir sıçan, onu yakalamak da bir maceraymış gibi yapabilirdim. Yatağın üstünden Sissel gene mızıklandı. Onunla ne yapacaksın? Bir an, küskü yü kavramış olan elim gevşedi, o yalnızca bir sıçan, bir macera değildi, bunu ikimiz de biliyorduk. Bu arada Adrian dansını yapıyordu, evet, onu, kullan onu. Adrian kitapları odanın öbür tarafına taşımama yardım etti, şifoniyerin etrafında, ortasında sıçanın geçebileceği tek bir boşluk olan bir duvar ördük. Sissel sormaya devam ediyordu: Ne yapacaksın? Onunla ne yapacaksın? Ama yataktan çıkmaya cesaret edemiyordu. Duvarı bitirmiştik, tam Adrian'a sıçanı yerinden çıkartması için bir elbise askısı veriyordum ki, Sissel odanın karşı tarafına sıçrayıp elimden küskü yü kapmaya çalıştı. Onu bana ver, diye bağırdı ve yukarı kaldırdığım koluma asıldı. O sırada sıçan kitapların arasındaki boşluktan geçip tam bize doğru koştu ve ağzından görünen, hazır bekleyen dişlerini gördüm gibi geldi bana. Dağıldık, Adrian masanın üstüne sıçradı, Sissel ile ben tekrar yatağın üstüne. Şimdi, odanın ortasında duraklayıp sonra tekrar ileri sıçramış olan sıçanı görecek zamanımız oldu, onun ne kadar güçlü ve şişman ve hızlı olduğunu, bütün bedeninin nasıl titrediğini, kuyruğunun o bedende yaşayan bir parazit gibi nasıl arkasında kayıverdiğini gördük. Bizi tanıyor, diye düşündüm, bizi istiyor. Sissel'e bakmayı göze alama-

dım. Yatağın üstünde ayağa kalkıp, nişan alıp küsküyü fırlatınca Sissel çığlık attı. Elimden geldiği kadar güçlü fırlatmıştım, küskü sivri yeri aşağı doğru, sıçanın ensiz kafasının birkaç santim ötesinde yere çarptı. Sıçan döndü ve yine kitapların arasındaki boşluktan geçti. Şifoniyerin arkasına beklemek üzere yerleşirken pençesinin yer döşemesi üzerinde çıkardığı tırmıklama sesini duyduk.

Telden yapılma elbise askısını söktüm, düzledim, ikiye katladım ve Adrian'a verdim. Adrian biraz daha sakindi şimdi, biraz daha korkmuş görünüyordu. Ablası yine yatağın üstünde, dizleri yukarı çekili oturuyordu. Küsküyü iki elimle sıkıca kavrayıp kitapların arasındaki boşluktan bir iki metre ötede durdum. Aşağıya bir göz attım ve solgun çıplak ayaklarımı gördüm ve hayalimde, sıçanın açıkta kalmış dişleriyle ayak tırnaklarımı etinden kopardığını gördüm. Seslendim: Bekle, pabuçlarımı almak istiyorum. Ama geç kalmıştım, Adrian şifoniyerin arkasını telle karıştırıyordu ve kımıldamaya cesaret edemedim. Küskünün üzerine biraz daha eğildim, bir kriket oyuncusu gibi. Adrian şifoniyerin üstüne tırmandı ve teli ta köşeye kadar soktu. Bağırarak bana bir şeyler söylüyordu, ne söylediğini duymadım. Çıldırmış sıçan boşluktan geçiyordu, öcünü almak için ayağıma doğru geliyordu. Hayalet sıçan gibi dişleri görünüyordu. İki elimle küsküyü savurdum, karnının altından tam isabet vurdum, yerden yukarı fırladı, Sissel'in ağzına kapadığı elinin arasından geçen uzun çığlığıyla taşınarak odanın öbür ucuna uçtu, duvara çarptı ve bir anda, diye düşündüm, belini kırmış olmalı. Yere düştü, ayakları havada, tıpkı olgun bir meyve gibi bir uçtan öbür uca çatlamıştı. Sissel elini ağzından çekmedi, Adrian şifoniyerden bir yere kıpırdamadı, ben vurduğum andan beri ağırlığımı verdiğim noktayı değiştirmedim ve kimse nefes almadı. Hafif bir koku yayıldı odaya, küf kokusu gibi, çok mahrem bir koku, Sissel'in aylık kanının kokusu gibi. Sonra Adrian, tuttuğu korkusunu boşaltıp osurdu ve kıkırdadı, onun insana özgü kokusu, içi açılmış sıçanın kokusuna karıştı. Sıçanın başında durdum ve küsküyle yavaşça dürttüm. Yana doğru yuvarlandı ve bütün

karnı boyunca devam eden büyük yarıktan görünen ve karın boşluğunun alt kısmından hafifçe dışarı da kaymış olan yarı saydam mor bir kese vardı, içinde beş tane bükülmüş solgun şekil, dizleri çenelerine kadar çekilmiş. Kese yere değdiğinde, bir hareket gördüm, doğmamış bir sıçanın bacağı, bir umut varmış gibi kıpırdadı ama anne umutsuzca ölüydü ve başka kıpırtı olmadı.

Sissel sıçanın yanına diz çöktü, Adrian ile ben arkasında, muhafız gibi dikildik, sanki, uzun kırmızı etekleri yere yayılarakdan orada öyle diz çökmeye özel bir hakkı varmış gibi. İşaret ve baş parmaklarıyla, annedeki yarığı biraz daha ayırdı, keseyi içine itti ve kana bulanmış kürkü üstüne kapadı. Çömelmiş vaziyette biraz daha kaldı, biz de hâlâ arkasında duruyorduk. Sonra musluğun içindeki bazı tabakları kenara çekti, elini yıkamak için. Hepimiz dışarı çıkmak istiyorduk artık; Sissel sıçanı bir gazete kâğıdına sardı ve onu aşağı taşıdık. Sissel bir çöp tenekesinin kapağını kaldırdı ve ben onu dikkatle çöp tenekesinin içine yerleştirdim. Sonra aklıma bir şey geldi, ikisine beklemelerini söyledim ve merdivenlerden yukarı koştum. Yukarı gelmemin nedeni yılanbalığıydı, birkaç parmak suda kıpırtısızca yatıyordu ve bir an için onun da öldüğünü sandım, ama kovayı elime alınca hareket ettiğini gördüm. Rüzgâr artık dinmişti ve bulut dağılıyordu ve bir gölge, bir güneş altında nhtım boyuna yürüdük. Sular hızla yükseliyordu. Suyun kenarındaki taş merdivenleri indik ve ben arada yılanbalığını gerisin geri nehre attım ve onun bir anda gözden kaybolmasını seyrettik, kahverengi suyun içinde karın derisinin bir anlık beyaz parıltısı. Adrian bize veda etti ve sandım ki ablasına sarılacak. Duraksadı, sonra fırladı gitti, omzunun üstünden bir şeyler seslenerek. Arkasından bağırarak iyi bir tatil geçirmesini diledik. Geri dönerken, Sissel ile ikimiz, nehrin öteki tarafındaki fabrikalara bakmak için durduk. Fabrikadaki işini bırakacağını söyledi bana.

Şilteyi masanın üstüne çıkardık ve açık pencerenin önünde uzandık, yüz yüze, yaz başında yaptığımız gibi. İçeri esen hafif bir meltem vardı, sonbaharın uzak dumanlı bir kokusu ve kendimi çok so-

ğukkanlı ve emin hissettim. Sissel, Bugün öğleden sonra odayı bir temizleyelim ve sonra uzun bir yürüyüşe çıkalım, nehir kenarındaki su seddi boyunca, dedi. Avuçiçimi onun ılık karnına bastırdım ve, Evet, dedim.

Özgün adı "First Love, Last Rites"

Jane Gardam

(1928)

Asıl adı Jean Mary Pearson olan Jane Gardam İngiltere'nin Kuzey Yorkshire bölgesinde doğdu. Ortaöğrenimini bir kız okulunda yaptıktan sonra Londra Üniversitesi'nde İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi aldı. 1951'de Kızıl Haç bünyesinde hastanelere hizmet veren gezici kitaplıkta kütüphane memuru olarak çalıştı. 1952-1954 yılları arasında bazı dergilerde editör yardımcısı olarak çalıştı. *God on the Rocks* (1978, Kayalar Üstündeki Tanrı) adlı romanı televizyona uyarlandı, Fransa'da bir ödül aldı ve Booker Ödülü'ne aday gösterildi. Gardam ayrıca PEN ve Kraliyet Edebiyat Topluluğu üyesidir. Evli ve üç çocuk sahibidir.

Bazı öykü derlemeleri: *Black Faces, White Faces* (1975, Kara Yüzler, Beyaz Yüzler), *The Pangs of Love and Other Stories* (1984, Aşk Acıları ve Öteki Öyküler) ve *Going into a Dark House* (1994, Karanlık Bir Eve Girerken). Gardam, çocuklar ve gençler için de romanlar ve öyküler yazıyor.

Tam da Kızlara Anlatılacak Bir Şey

Saçma sapan bir şey hayal edin.

The Times gazetesinde –belki de Toplumsal Yaşam sayfasında– aşağıdaki yazının bulunduğunu varsayın:

> "Şu sıralarda Batı Hint Adaları'nda tatil yapan, Harrogate Hall'dan Bayan Dee-Dee ile Bayan Gongers, bugün Jamaika'nın Kingston şehrinin dış mahallelerinden bir otomobil kiralayarak Mavi Dağlar'da bir gezinti yapmak için yola çıktı."

Bunu bir varsayın. İnanmazlığı bir süre için askıya alın. Düşünün ki dişler, kızarmış ekmek üzerinde inip çıkarken, domuz pastırması azıdişlerinde gevşetilirken, mısır gevreği çeşitli kıtalarda kıtırdatılırken bu yazı da okunuyordu. Sonra da kadınların çığlıkları, iskemle arkalıkları gıcırtısı, telefonlara koşan ayak seslerinden bir senfoni hayal edin ve dönmekte olan dünyanın çeşitli yerlerinde aşağıdaki konuşmanın geçtiğini farz edin:

"Hâlâ öğretmenlik yapıyor olamazlar!"

"Hâlâ hayatta olamazlar!"

"Hâlâ araba kullanıyor olamazlar? Hiç kullanmışlar mıydı?"

"Öyle olsa bile pek uzun sürmez. Herhalde Gongers olmalı?"

"Eh, Dee-Dee olacak değil ya."

Çığlıklar ve kahkahalar.

Sadece tek bir kuşağın çığlık ve kahkahaları da değil, çünkü Bayan Dee-Dee ve Bayan Gongers (Lise Üç Fransızca, Lise Dört Tarih)

Nuh Tufanı'nın öncesinden beri Harrogate Hall'daydılar En azından Savaş öncesinden beri. Bayan Dee-Dee ve Bayan Gongers hakkında bir dönemin değil, yarım düzine dönemin kızları, "En azından Savaş öncesinden beri," demiştir, tabii farklı savaşları kastederek. Boer Savaşı'ndan bile öncesini anımsatan bir tarzda giyinirlerdi –hep de böyle giyinmişti bu ikili– ama Boer Savaşı'ndan beri olamazdı pek tabii. Yoksa sahiden öyle miydi?

Bayan Dee-Dee ve Bayan Gongers, Cambridge'e gitmesine izin verilen pek genç olmayan bayanların ilk grubuna dahildi. Ortak dostları olan bir akraba hanımın refakatinde orada tanışmışlardı. Cambridge'ten –hasır şapkalarının altında, başları yukarıda– ayrılmışlardı ellerinde o değerli kâğıt parçasıyla – tabii ki diploma değil. Kâğıtta, kursu tamamladıkları ve sınav jürisince yeterli görüldükleri yazıyordu. Çıktıklarında, önlerini tıkamış olan hiçbir aşk macerası olmamıştı, çünkü çetin günlerdi bunlar ve çok çalışmak zorundaydılar. Üstelik erkeklerden daha yüksek başarı tutturmaya çalışmak ve tutturmak önemliydi. Bayan Gongers bu katı tutumun ve çalışmanın parlak bir örneğiydi ve şimdi bunun sonucundaki bütün akademik semerenin kendi cinsine sağladığı onurdan çok sık söz ediyordu. Bayan Dee-Dee tabii onunla aynı fikirdeydi, zarif ve yumuşak bir insan olmasına, bir genç adam tanımış olmasına ve Öğretim Üyeleri Bahçesi'ndeki ılık bahar gününe rağmen... Yine de aşk onun yanından geçmişti.

Aşk, daha sonra iki genç kadının, Bayan Dee-Dee'nin etek uçları güllerle süslü ince pamuklu elbiseyle, Bayan Gongers'ın daha askeri bir kıyafetle geçtikleri Harrogate'te de pek göstermedi kendini. Burası beyefendilerin kızları için açılmış Harrogate Hall idi –ister inanın, isterseniz inanmayın– ve onlar Florence Nightingale'in bir zamanlar –o kadar da uzun zaman önce değil– Üsküdar'da ilan ettiği o bağlılık ve inançla öğretmenliğe başladı. Her ikisi de Bayan Nightingale ile pek iyi uyuşurdu. En azından Bayan Gongers uyuşurdu.

Büyükannelerin öğretmeni olmuşlardı. Evet, genç büyükanneler-

di bunlar ama yine de büyükanneydiler. Her yıl daha fazla sayıda torun büyükannesine mektup yazıyordu.

"Sevgili Büyükanneciğim," diyorlardı,

> Evet – Bayan Dee-Dee ile Bayan Gongers gerçekten hâlâ burada! Bayan Dee-Dee çok tatlı. Karıncayı incitmez. Birinci sınıflara ders veriyor. Pembe bir suratı ve mavi gözleri var. Yeni gelenlere Beatrix Potters okuyor. Biz Beatrix Potter[1] okumayacak kadar büyüdük artık ama o hâlâ okuyor. Feci eski baskı kitapları var – herhalde ilk baskılar olmalı. Yatakhane sorumlumuz, "Eğer ev hasreti çekiyorsanız gidip Bayan Dee-Dee'yi görün, o size Harrogate karamelası ile Bayan Tiggy Winkle[2] verir," diyor. Aslında kendisi tam Bayan Tiggy Winkle'a benziyor. Sana sevgilerini yolluyor ve hâlâ saman nezlesi olup olmadığını soruyor!!! Bayan Gongers ilk gün karşıma geçti ve, "Elspeth'in torunusun herhalde. İnşallah tarihleri hatırlamakta sen daha başarılısındır," dedi. Bayan Gongers insanı korkutuyor. Sanki bir tür demirden zürafaya benziyor. Ama takdir edilecek bir yanı da var, görmek lazım. Uzun, ipek bürümcük elbiseler giyiyor –harika– ve altın çerçeveli gözlükler takıyor, ama biri dedi ki, bazen dışarı çıkıyormuş ve hokey oynuyormuş!!! Dize kadar çoraplarla!!! Ayy, lütfen gel de gör onları. Ve beni. Mamalar ve plaklar için milyonlarca teşekkür. Ama D ile G bunları görmese iyi olur. Kucak kucak sevgiler, Caroline. Not. Hayır, mektuplarımız artık sansüre uğramıyor.

Vesaire.

Bayan Dee-Dee ve Bayan Gongers, Tanrı sevgisi gibi, kuşaktan kuşağa geçiyordu ve *The Times*'ta çıkan böyle bir yazı, gazetedeki

[1] Beatrix Potter (1866-1943): İngiliz çocuk kitabı yazarı. (ç.n.)
[2] Tiggy Winkle: Beatrix Potter'ın *A Tale of Tiggy Winkle* (Tiggy Winkle'ın Bir Öyküsü) adlı çocuk kitabındaki kirpi karakteri. (ç.n.)

başka yazılar kadar çok kişi tarafından ve aynı ölçüde şevkle okunabilirdi.

"Ama Gongers," dedi Dee-Dee ürkekçe, kocaman bir kamyon bir toz bulutu içinde yanından gelip geçerken.

Gongers hiç ağzını açmadı. İsa'ya Şarkılar Söyle adlı bir otobüs yokuşun tepesinden ciyaklamayla gelip geçti, sürücüsü yana kaykılmış, kocaman siyah bir kolu bir yukarı, bir aşağı sallıyordu.

"Gongers, bence –"

"Ne dediğini duydun mu?"

"Hayır, ama –"

Müthiş bir bağırtı ve cayırtı ve önlerinde iki araba nezaketle iki yana açılarak iki yanlarından geçti.

"Gongers, bana kalırsa burası *soldan*."

"Saçma," dedi Gongers. Sağdan gitmeye devam etti. Şimdi artık, yolun daha sakin bir yerindeydiler, dönemeç dönüyor, yokuş çıkıyorlardı. "Bizi ülkeden kovduktan sonra gidişleri sağa aldılar. Hatalı da olsalar, tabii insan kanunlarına uyuyor." Araba ormanın eteklerine doğru zar zor yoluna devam etti.

"Biliyor musun," dedi Dee-Dee, "biliyor musun Gongs, araba kullanabildiğin hakkında en ufak bir fikrim yoktu."

Bayan Gongers'ın kadim Nefertiti boynu gözlerini yoldan ayırmadığı için ileri doğru uzadı. Yüzündeki ifade bunu pek olağandışı bulmadığını gösteriyordu.

"Yani – demek istiyorum ki, ehliyet?"

"Her zaman bir ehliyete sahip olmuşumdur."

"Ama şey yok mudur – sınav?"

"Ben hiç sınava girmedim."

Aynı şekilde, Hükümdarlığın devrilmesinden sonra Jamaika'nın trafiğinin sağdan işlediğine inanan, *en vacances* ya da *en fête*[3] durumundaki iki Jamaikalı aile ile dolu, çöküntü halindeki bir Rolls Roy-

[3] En vacances, en fête: Fransızca 'tatilde, bayramda' anlamında. (ç.n.)

ce müthiş bir rüzgâr estirerek yanlarından savruldu geçti.

"Ben hiç sınava girmedim," dedi Bayan Gongers. "(Bak canım, nehir yolun kenarını aşındırmış.) Ben hiç sınava girmedim, çünkü ilk ehliyetim sınavlar icat edilmeden önce edinilmişti. Herhalde sen Schleswig'deykendi – o yaz, Savaş'tan hemen önce. Bütün Savaş boyunca –sonraki Savaş– ah!" (Araba aniden, yirmi otuz santim daha aşağıdaki bir yere düştü.) "Bütün Savaş boyunca, Savaş'ın sonunda sınava girme gereğini ortadan kaldırmak için, yılda beş şilin ödedim."

"Ama o zamandan beri hiç araba kullanmadın canım, değil mi?"

"Hayır, Harrogate'te bisiklet daha sağlıklıdır. Tatillerde motorlu araçlarla geziler oluyordu. E biliyorsun olduğunu."

"Her neyse," diye ekledi, arabayı, bir firavunfaresini ezmekten kıl payı kurtarıp U şeklindeki keskin bir virajın dış kenarına bitişik ormanın ağaç tepelerinin oluşturduğu halıya doğru savurarak. "İngiltere'de araba kullanmaya pek meraklı değilim şimdi. Güvenli değil... Bak ne diyeceğim Deeds," dedi bir dakika sonra ani bir ilhamla, "iyi ki bunu yaptık. Şimdi bayağı tırmanıyoruz. Kendi arabamız olmasa buralara gelemezdik. Otobüs güzergâhından kilometrelerce uzaktayız."

İlerideki ağaçların arasından bir adam çıktı ve onlara kötü kötü baktı. Bayan Gongers ona kornasını öttürdü. Adam tükürdü.

"İnşallah akıl kârıdır bu," dedi Bayan Dee-Dee. "İnşallah başımız belaya girmez."

"Akıl kârı mı?" dedi Gongers. "Geri kalan vakti o zavallı, sımsıcak paket tur plajlarda geçirmek istemiyordun, değil mi? Ya da o özel taksilerden biriyle pazardaki sepetleri seyretmeye gitmeyi? Organize turlar yasaklar koyar."

"Dikkat et!" diye bağırdı Dee-Dee. Ama bunlar yalnızca ellerinde orkide saksıları tutarak kollarını sopa gibi öne uzatmış, onlara doğru fırlayan bir grup çocuk ve anneleriydi.

"Orkide!" diye yutkundu Bayan Dee-Dee.

"İşe yaramaz," diye belirtti Gongers tek tekerlek üzerinde virajı alırken, "eve götüremeyiz onları. Pencereleri kapatır mısın?"

Dee-Dee kolu çevirerek pencereleri kapadı. Bir kol, dönmeyi reddetti. Bununla cebelleşirken tuhaf ama anımsatıcı bir duygu yaşamakta olduğunu fark etti. "Aaa, Gongers," dedi, "epeyce soğuyor hava." Etrafına, ağaçlara baktı, artık palmiye ağaçları değildi bunlar. Bunların gövdeleri nemliydi. Eğreltiotuyla kaplıydılar. Soğuk izlenimi veren sular damlıyordu üstlerinden. Jamaika! "Hem de, Allahım! Sis çıkıyor!"

"Hı-hı," dedi Gongers, hızını artırarak.

Newcastle'da durup arabadan indiler. "Belki de motoru çalışır bırakmamız iyi olur," dedi Dee-Dee, ama Bayan Gongers azmetti ve motoru kapamanın formülünü hatırladı. "Saçma," dedi, "arabayı kiralarken bana marş motorunu gösterdiler. Çok basit. Niye o kadar huzursuz görünüyorlardı anlamadım. Her şeyi mükemmel bir şekilde hatırlıyorum. Üstelik de dört vitesten çok hoşlanıyorum. İnsana heyecan veriyor. Hadi gel, inelim ve çevrede dolaşalım."

Yaşlı hanımlar, İngiliz askerlerinin bu kadar yıl uygun adım yürüdükleri, Newcastle'ın büyük merasim alanında gezindiler. İnsanlar grup grup toplanmaya başladı, kadınlar kollarını kavuşturmuş, başlarına doladıkları pembe pamukludan eşarpların altında sırıtıyorlardı. Ellerinde orkidelerle daha fazla çocuk yan yana dizildi. Çocuklar hiç düşünmeden kollarını açan Bayan Dee-Dee'ye doğru meyletti, kendiliğinden.

"Sevgili çocuklarım, orkide," dedi. "Ama bakın şimdi onları evimize götürmemize izin vermezler. İngiltere'ye, anlıyor musunuz?"

"Siz, İngiltere'den, o zaman, bayan?"

"Evet canım. İngiltere'deki Harrogate'den. Newcastle denen bir başka yerden de pek uzak değil."

"Sizin orada orkide yok bayan?"

"Bunlar gibisi yok canım."

"Harrogate'de *harikulade* çiçekler vardır," diye araya girdi Bayan

Gongers tınlayan bir sesle. "Ve çok güzel Vadi Bahçeleri."

"Ah, şu orkidelere bak!" diye yalvardı Dee-Dee küçük yaşlı elleri tutup uzatarak.

"Beyaz surat, beyaz surat," diye yırtındı bir çocuk, "memleketine dön." Ama kız kardeşi ona vurdu.

"Sen sevmek Jamaika, bayan?" diye sordu latinçiçeği renginde elbise giymiş ve kalçasını kaykıltmış halde duran bir hanım.

"Ah, biz Jamaika'ya bayılırız."

"Britanyalılar," diye açıkladı Gongers, Wellington Dükü kadar uzun boyuyla dikilmiş dururken, "her zaman Jamaika'yı sevmiştir." Yukarısında yükselen ve çok eski askeri birliklere ait kocaman plakaların çakılı olduğu yüksek kaya duvara işaret ederek dedi ki: "Babam şu alayın bir üyesiydi ve ondan önce de dedem."

Jamaikalılar ne diyeceklerini bilemedi – sonra küçük bir kız kıkırdamaya başladı, azıcık uzakça bir yerde demir parmaklıklara dayanmış duran bir adam da güldü. Meydanlıkta olumsuz bir rüzgâr esti.

"Şşşşt," dedi Bayan Dee-Dee.

"Memleketinize dönün. Memleketinize dönün de bize Jamaikalı maymun deyin, ha?" diye bağırdı bir ses.

"Şşşt! Aman Allahım!" diye bağırdı Bayan Dee-Dee. Yün gibi saçları okşadı ve arabaya doğru Bayan Gongers'ı izledi. "Geriye, herhalde," dedi pek telaşlı. "Pek hoş insanlar. Ne yapmış olabiliriz? Ne kadar korkunç."

"Geriye mi?" dedi Gongers. "Hadi, hadi. İleri gitmeliyiz." Dikkatini yoğunlaştırarak motoru çalıştırdı ve bir sıçramayla eli orkidelileri darmadağın ederek ileri atıldı. "Hah," dedi ve meydanı boydan boya aşarak yüksek şehirden çıkıp daha yüksek dağlara doğru fırladı gitti.

Artık, yol engebeliydi. Daha dardı ve şimdiye kadar geldikleri yoldan epeyce farklıydı. Daha virajlı ve daha ıssızdı. Dağların yalçın kayalıkları çamlarla örtülmüştü – öyle nemli ve güneşsiz bir havada

büyümüş çamlardı ki bunlar, lime lime paçavralar şeklinde gri tüylü paltoları oluşmuştu ve yerlere sürünen, kalın, eski örümcek ağları. Diplerinde tek bir çiçek yoktu, tek bir güneş ışını da.

"Bulutlardayız," dedi Dee-Dee.

"Bu da bulutlarda olmanın, düşünüldüğü gibi olmadığını kanıtlıyor," dedi Gongers. "Tam da kızlara anlatılacak bir şey."

Yine de kısa bir süre sonra, en karanlık yerden sıyrılıp yolu aşan şapırtılı bir nehri geçtiler ve havanın daha berrak olduğu bir yere ulaştılar. Yağmurlu bir gökyüzüne yaslanmış neredeyse simsiyah çam korulukları dağların muazzam yüksek doruklarına kadar kademe kademe yükseliyordu. "Biraz Tiroller karışmış," dedi Bayan Gongers, "bir de Leatherhead."[4] Taşlı bir yol üzerinde yukarı doğru dalgalandılar, ardından bir başka dalga sola doğru açılıyordu. Bu dalga yüzünden Bayan Gongers sivri pabucunu gaz pedalına sıkıca bastı, engebenin etrafında muhteşem bir şekilde savruldular ve radyatör ile ön çamurluğu yükseklerdeki bir yamaç dolusu dev mavi zambağın içine gömdü.

Motor durdu ve dağların üstüne sessizlik çöktü.

"Evet," dedi Gongers, sanki beklediği de buymuş gibi. "Evet, evet, evet." Zaten durmuş olan motoru kapadı ve her ikisi de arabadan indiler. Lütfedip uzaklara sürüklenmiş olan bulut şimdi tekrar geri sürüklenerek her şeyi gizledi. Pamuklu elbiseleri içinde yolun ortasında duran iki yaşlı hanım titriyordu. "Hırka almış mıydın yanına Deeds?" Bayan Gongers arabanın etrafında yürüyor ve eğilip çeşitli açılardan arabanın altına bakıyordu.

"Hayır canım. Ne de olsa felaket şekilde o kadar sıcaktı ki. Hiç aklıma gelmedi..."

"Eh, hadi bakalım." Bayan Gongers dikildi. "Buraya geldik, çünkü dağların serin olduğunu söylediler. Evet, serinledik."

"Evet, serinledik," dedi Bayan Dee-Dee güvensizce. Titreyerek. "Bütün frenleri çektin değil mi canım? Biraz şey görünüyor gibi –

[4] Leatherhead: İngiltere'de bir yer. (ç.n.)

eğim üstünde."

"Pek tabii," dedi Gongers. Araba aslında hemen hemen dimdik, yamaçla karın karına, şaşkınlık içinde bir dağcı gibi görünüyordu.

"Arka tekerlekte de bir gariplik var, değil mi? Lastik patlamış gibi görünüyor. Galiba yürümek zorunda kalacağız canım."

"Aşağı, ta Newcastle'a kadar mı? Ah Gongers, kilometreler var."

"Belki de biraz yokuş çıkarız. Bir köy ya da polis noktası gibi bir şey olabilir. Ne de olsa neredeyse geçidin tepesine gelmiş olmalıyız."

"Ama neden yani, şey –" Bayan Dee-Dee'nin sesi yükselmişti ama ses Bayan Dee-Dee'nin olduğuna göre, tabii ki kavgacı değildi.

"Neden olmasın? Bir geçidin en tepesinde her zaman bir şey vardır. İsviçre'yi ele alalım."

"Ama burası İsviçre değil," dedi Dee-Dee, içinden tüm gücüyle İsviçre olmasını dileyerek.

Ve dileği yerine geldi, çünkü yolda köşeyi dönünce sisler yine bir an için uzaklara kaydı ve hayret verici bir şekilde, çam kütüklerinden yapılma, sivri uçlu üçgen damları ve pencerelerinde kareli perdeleri olan küçük bir İsviçre dağ kulübesi ortaya çıktı. Küçük, yeşil bir tepenin üstünde tek başına durmuş, bulutlara ve ağaç tepelerine göz gezdiriyordu. İçinde demirden bir bankın olduğu küçük, taştan bir terası vardı. Kapının etrafına da birisi çiçek tarhları yapmıştı. Terasta bir oyuncak ayı vardı, cılk su çekmiş. Başka açılardan yaşam belirtisi yoktu.

"Aman Allahım. Gongers'cığım, aman Allahım!"

"Oldu işte," dedi Gongers muzaffer bir edayla, "işte bu iyi oldu," ve arkasında Dee-Dee, çimenlerin üzerinden yürüyerek kapıyı vurdular.

Sonra oralarda dolaşıp pencerelerden içeri baktılar (epeyce düzensiz) ve birkaç kere seslendiler, ama kimse yanıt vermedi. Kapının üzerinde, düzgün bir şekilde kilitlenmiş bir asma kilit vardı ve pencereler iyice demirlenmişti.

"Pek uzakta olamazlar ama," dedi Dee-Dee ayıyı düşünerek. "Bu-

laşıklar birikmiş. Birisi çok kısa zaman önce buradaymış. Eğer beklersek..."

"Birisini duydum gibi geldi," dedi Gongers ve hiç hareketsiz beklediler. Ama yalnızca ormandaki ardıçkuşlarının uzun berrak ötüşleri duyuluyordu.

"Ardıçkuşları," dedi Dee-Dee, "ah, bunlar ardıçkuşları herhalde. Bazı kimseler bütün ömürlerince Jamaika'da yaşar ama hiç ardıçkuşu duymamıştır."

Gongers, çelik gibi dimdik, parmak uçlarına basarak kulübenin çevresinde bir kez daha dolaştı. "Kimse yok," dedi, "ama eminim, duydum... Burası bir tatil evi. Deeds, buraya haftalarca kimse gelmeyebilir." Bulutlar yavaşça geri geldiler ve yine görüntüyü engellediler, kuş cıvıltılarını boğdular. Soğuk ve artık görünmeyen çimenlikte birbirlerine bakarak durdular. "Korkarım ki tek başınayız," dedi Bayan Gongers gerçeklerle yüzleşen bir sesle.

Ama arabaya döndüklerinde haksız çıktı, çünkü arabanın yanında sessizce duran iki adam vardı. Son dakikalar boyunca aklını kaybediyor korkusu yaşayıp durmuş olan Bayan Gongers çabucak gözlerini kapadı ve tekrar açtı. "Ehmm, Deeds – görüyor musun?"

Dee-Dee ona zambaklı yamaçta katıldı. "Aa – *insanlar*. Hmm! Haklıymışsın. *Gerçekten* insanlarmış duyduğun! Ah çok şükür!"

"Merhaba!" diye seslendi Gongers hokey maçında kullanılabilecek bir tonda ve arkasında Dee-Dee, yola doğru uzun adımlarla yürüdü. "Ne kadar muhteşem. *Gerçekten* ne kadar muhteşem. Sizi görmekten ne kadar mutlu olduğumuzu size anlatamam. Gerçekten çok şeydik – nasılsınız?"

İki adamın gözlerinin akı sararmıştı ve bir şeyler çiğniyorlardı. Konuşmadılar.

"Takdim edeyim –" dedi Gongers. "Ben Bayan Gongers. Bu da arkadaşım Bayan Deeds. Biz İngiltere'den geliyoruz. Bu da arabamız." Elini uzattı ve bir duraksamadan sonra adamlardan biri eli tuttu, önce silahını sol eline alarak. Öteki adam arkasını döndü ve araba-

nın lastiğine bir tekme attı.

"Evet," dedi Gongers, "evet, biliyorum. Maalesef her şeyin üstüne bir de lastik patladı. Ama belki de siz arabayı yamaçtan kurtarabilirsiniz. Şöyle güzelce bir omuz vererek. *Güzel* bir omuz vererek, belki – aman Allahım! Bu fırtına mı?"

Erkeklerin hiçbiri konuşmadı ama arabayı tekmelemiş olanı yine tekmeledi.

"Ah, bakın ne diyeceğim," dedi Gongers, "ben olsam öyle yapmazdım. Hiçbir yararı olmaz. Şimdi olduğunuz yerde kalın, ben içeri eğilip freni boşaltacağım. Sonra ikiniz birden çekiverirsiniz. Dee-Dee, canım, silahları alıver."

Bayan Gongers arabanın içine daldı ve el freniyle uğraştı. Bayan Dee-Dee adamlara gülümsedi ve ellerindeki sanki alıştırma kitabıymış gibi silahlarını topladı. Bayan Gongers'ın başlangıçtaki iteklemesinden sonra, adamlar hemen arabanın yolundan çekildiler ve arabanın yatay bir durum almasına yardım ettiler.

"Şimdi de – kriko. Dee-Dee, silahları arabanın içine koy. Dışarıda paslanır." Artık şiddetli bir yağmur yağıyordu ve fırtına çok yakın gibi görünüyordu. "Hadi gel Dee-Dee, sen de bin. Bu nazik dostlar bagajdan krikoyu alır, eminim."

Onların çok yavaşça, neredeyse büyülenmiş gibi bagajı açmaya yeltendiklerini görene kadar bekledi ve kendisi de direksiyonun başına geçti. Dışarıda mırıldanmalar duyuluyordu ve adamlardan birinin yüzü –gözleri çok tuhaftı, ölüydü, ağzı mutsuzdu– pencerede göründü. Boğuk bir sesle bir şey söyledi. Bu adamdan kuvvetli, garip bir koku yayılıyordu. Kızılımsı taraz taraz saçları, turuncumsu bir teni ve boynunda bir zinciri vardı. Tekrar arabadan çıkmalarını istiyor gibiydi.

"Biz arabayı çok ağırlaştırıyoruz," dedi Dee-Dee ve kendi minik, kuş gibi bedenini yolcu koltuğundan kaldırdı. Gongers da onu izledi. "Pekâlâ," dedi, "ama şunu bir hareket ettirelim, olur mu?"

İkinci adam, yani tekmeci, krikoyu elinde bütün ağırlığıyla sallıyordu.

"Hadi, hazır mıyız?" Kemerli burnunun üstünden Gongers'ın gözleri parlıyordu. Sesinde neler gizliydi; kırk yedi yıllık hokey, arazi yürüyüşlerine nezaret ediş, Amiens Antlaşması'nın[5] hükümlerinin zihinde tutulması, battaniyelerin altında el feneriyle okumanın adaletsizliğini ısrarla belirtme ve...

Kriko yerleştirildi, çarçabuk işe koyulundu ve arabanın arka sol köşesi yavaşça havaya kalktı. Ama tekerlek yerde kaldı.

İki silahlı adam bile buna şaşırdı. Birincisi, el sıkmış olanı, Bayan Dee-Dee'nin bakışlarına yanıt verdi ve birden kocaman bir kahkaha attı. Hemen aynı anda, arkalarında, evin yanında, gökyüzünü yaran, parlayan bir şimşek çaktı ve korkunç bir savaş varmışçasına bir gök gürültüsü duyuldu. Silahlı adamlar ve hanımlar dört dörtlük bir fırlayışla arabaya doğru atıldı ve yağmur şakır şakır yağarken orada dimdik oturdular.

"Silahlara dikkat edin," dedi Bayan Gongers, "üstlerine basmayın yerde. Ben silahtan korkarım. Yasaklanması gerektiğine inanırım. Hangi gerekçeyle olursa olsun her türden ateş etmeye karşıyım. Ümit ederim ki," dedi dikiz aynasından ıslak adamlara sert sert bakarak, "ardıçkuşlarına ateş etmiyordunuz."

Ve yarım saat sonra da orada, dimdik oturuyorlardı.

Fırtına; yolu taşlık, kahverengi bir nehre çevirmişti, yukarıda gök gürüldüyor ve zangırdıyor, yağmur gürül gürül akıyordu. Adamlardan biri yardımcı olmak için ceketini çıkarmış, yukarı çıkmayan pencerenin üstüne iliştirmişti. Arada bir, arkadaşına bir şeyler mırıldanıyordu. Bir cepten bir şişe çıkarıyorlardı ve kuvvetli bir rom kokusu arabanın içini işgal etmişti.

"Galiba bir oyun filan oynasak iyi olacak," dedi Bayan Gongers. "Ya da hikâye anlatsak," dedi Bayan Dee-Dee.

Adamların bu konuda bir fikirleri yoktu, ama Bayan Dee-Dee çok

[5] Amiens Antlaşması: 1802'de, Napolyon Savaşları sırasında Fransa, İspanya, Büyük Britanya ve Batav Cumhuriyeti (Hollanda) arasında imzalanan ve Avrupa'ya on dört aylık bir barış getiren antlaşma.

istekli görünüyordu. "*Gloucester Terzisi*?"[6] dedi. "Tam yetişkinlere göredir." Ama Bayan Gongers aynı fikirde değildi. Tekrar aynaya bakarak bir şarkı önerdi. "Şarkı söyleyelim mi?" diye sordu ve hiçbir şey olmayıp nefes sesleri şiddetlenince "Dişbudak Korusu"nu tutturdu; heyecandan hatalı bir başlangıç yapan Bayan Dee-Dee de ona katıldı. Silahlı adamlar arabadan fırlayıp ormanda kayboldular.

"Bak şu işe," dedi Bayan Gongers, "pek tuhaflar. Onları hiç anlayamayacağız gibi hissediyor insan. Çok da inançlı Hıristiyanlardı. Tüm mezhepler çok iyi temsil ediliyor. Hepsini o kadar çok seviyorum ki. Eyvah – onlara bir bahşiş bile vermedik."

Bir başka saçmalık:

The Times Gazetesi, Nisan 197-

Toplum Hayatı

Jamaika'nın yağmur ormanlarında meydana gelmiş olan, Harrogate Hall'dan Bayan Dee-Dee ve Bayan Gongers'a ait arabanın lastiğindeki çok sayıdaki delik dün gece geç saatlerde dağdaki bir polis noktasında bir polis memuru tarafından tamir edilmiştir. Hanımlar polis noktasına kadar olan üç kilometrelik mesafede arabayı Bayan Gongers'ın zekâsı ve Tanrı'nın yardımıyla, bozuk bir krikodan kurtardığı tekerleği jantı üstünde iterek getirmişlerdi. Tangırdayan araç polis noktasına yaklaşırken polis memurunun silah palaskasını kuşandığı görülmüş, ama polis yolcuları inceledikten sonra palaskayı tekrar çıkarmıştır. Polis memuru onları çimentodan kulübesine götürmüş, onlara gaz ocağında çay yapmış, krikoyu kontrol etmiş, onu ormana fırlatmış ve lastiği, tüm arabayı iki eliyle kaldırma yöntemiyle değiştirmiştir. Sonra hanımlara battaniye, hindistan cevizi ve ekmek bulmuş ve onları o gecelik orada misafir etmiştir – birini kendi yatağında, öbürünü de iki iskemleyi bitiştirerek. Kendisiyse, boş olan hapishane hücresinde uyumuştur. Sabahleyin onları, yolda kimse için durma-

[6] Gloucester Terzisi: Beatrix Potter'ın bir öyküsü. (ç.n.)

maları temennisiyle yolcu etmiş, bunun bir öğüt olduğunu da ilave etmiştir. Bayan Gongers ünlü tokalaşmasıyla onun elini sıkmış, Bayan Dee-Dee ise polis memurunun elini iki eli arasına alıp neredeyse öpmüştür.

"Bizim eğitimimizden geçmiş tabii," dedi Bayan Gongers arabayı dağdan aşağı hızla savururken, "bildik, gerçek İngiliz polis memuru. Muhteşem bir adam. Çok duygulandırıcı bir hadise."

"Evet," dedi Bayan Deeds. Bu sabah vücudu biraz tutuk uyanmıştı. "Bir banyo yapıp doğru dürüst bir dinlenmek iyi olacak, bir de tümünün artık geride kaldığını hissetmek."

"Ama muazzam bir tecrübeydi," dedi Gongers, "ve tam da kızlara anlatılacak bir şey."

Artık Kingston'a varmışlardı ve iş dönüşünün yoğun trafiğinde Gongers arabayı ağır akan şeritte yavaş yavaş sürüyordu. "Ne de olsa," dedi, "Avrupa'dan buraya gelmemizin sebebi bu tür bir tecrübeydi. Nefes kesici bir fasıl. Tamamlanmış olduğundan dolayı neredeyse üzülüyorum."

Ve araba durdu.

Bir tür alttan geçişin üzerindeki bir köprüyü aşıyorlardı ve çılgın trafik gürültüyle akıyordu. Öğle saatinin yoğunluğuydu ve araba öğle güneşi altında pişiyor ve zonkluyordu. Bayan Gongers, el ve ayak parmaklarıyla birçok şeyi denedikten sonra arkasına dayandı ve gözlerini kapadı. "Fazla erken konuşmuşum," dedi ve elleri kucağına düştü. Burnu birdenbire keskin hatlı ve solgun bir hale geldi. "Nedir sorun acaba bu sefer?" dedi. Sesinde hiç de tanıdık olmayan yüksek ve titreyen bir şey vardı.

"Hiç endişelenme," dedi Dee-Dee hemen, "çok şükür eve geldik sayılır. Her şeyi müthiş bir şekilde hallettin Gongers. Şimdi ineceğim ve birine haber vereceğim. Bir saniye sürmez." Çabucak tekrar pencerede göründü. "Canım," dedi, "birini buldum. Gelip hemen bizi alacaklar. Sakın *merak etme*. Kamyonetli hoş bir adam. Durduğunu

görmemiş miydin? Nereye gittiğini pek bilmiyorum ama... İşte. Şimdi biraz oturalım. Acaba arabanın dışında dursak daha mı serin olur? Gidip aşağıda köprünün altında oturalım mı? Gölgelik olabilir."

Arabadan çıktılar ve korkulukların üzerinden baktılar. Pek cazip görünmüyordu. Alttaki geçiş pek yola değil de daha çok, sıcaktan zonklayan, büyük, çatlaklarla dolu kurumuş bir su kanalına benziyordu (öyleydi de). Bir yerinde birisi toz içinde bir bahçe kurmuştu. İçinde, ümitsiz görünen birtakım domatesler vardı. Domateslerin yakınında iki tane siyah-beyaz akbaba ölü bir köpeği yiyordu. "Aşağısının daha serin olacağını sanmam," dedi Gongers.

"Belki köprünün altı serindir," dedi Dee-Dee. Biraz sendeleyerek kanalın dik rampasından aşağı doğru yola koyuldular ve merkezdeki payandanın içindeki bir çimento blokunun üstüne oturdular, ama Bayan Gongers'ın tahmin ettiği gibi burası çok daha sıcaktı. Çok kötü kokuyordu ve köprünün altı iğrenç pisliklerle doluydu. "Böyle olmaz," dedi Gongers, "geri dönmeliyiz." Ama acımasız güneşin altında kıpırdayamadan oturdular.

Ve yavaş yavaş etraflarında çocuklar türemeye başladı. Çatlaklardan, yarıklardan fırlayıveriyor, kanalın iki kenarı boyunca yara gibi büyüyen teneke kulübelerden dışarı kayıveriyorlardı. Zayıf çocuklardı – bacakları çok zayıftı. Kimi çirkindi ve paçavra parçaları giymişlerdi. Yaşlı hanımların etrafında bir daire çevirdiler. Birkaç tanesi de onlara doğru bağırarak bir şeyler söylemeye başladı.

Kısa bir süre sonra hepsi bağırarak bir şeyler söylemeye başladı ve yanıt verilmediğini anlayınca ileri doğru gelmeye başladılar. Birkaç tanesi bir tür alaycı bir dansa başladı. Daha da yaklaştılar. Yaşlı hanımların etrafında kümelendiler.

"Çocuklar," dedi Bayan Gongers, "yukarıdaki dağdakiler gibi sevimli değil."

Bayan Dee-Dee'nin söyleyebildiği tek söz, "Zavallı yavrucaklar," oldu.

Çocuklar gülmeye, bağırmaya ve itmeye ve daha yakına gelmeye

ve en yakma kimin gelip onların yaka iğnelerine, çantalarına ve şapkalarına dokunacağını tartışmaya başladılar. Bir taş uçtu ve biri ağlamaya başladı. İkinci taşta Bayan Gongers silkindi ve ayağa kalktı. Bütün gücünü toplayarak ileri yürüyüp önce bir çocuğu, sonra bir başkasını elinden tuttu. Ötekiler çığırıştı ve ileri doğru itiştiler ama Gongers kanalın ortasına doğru hâlâ yürüyordu, ta kanalın ortasına kadar ve sonra hareketsiz durdu. "Haydi," dedi.

"Beyaz surat," diye çığlık attı bir çocuk.

"Dee-Dee, şununla ilgilenir misin? O kadar küçük ki. Öteki küçükleri de alıver, olur mu? İşte öyle." Bayan Dee-Dee içini çekerek ayağa kalktı. Sonra ellerini çırptı.

"Küçükler Bayan Deeds'e, büyükler bana," diye seslendi Bayan Gongers. "Çift sıra lütfen. Haydi – başa kim geçecek? Tamam. Kavga etmek yok. Sıralar düzgün olsun, haydi gidiyoruz. 'Portakallar ve Limonlar'ı kim biliyor?"

"Oturun ve sessiz olun," dedi Bayan Dee-Dee, "işte böyle, evet böyle –" Sesi fısıltı haline geldi ve bütün çocukların sesleri kesildi. "Bir varmış bir yokmuş, Bayan Tabitha Twichit adında bir kedi varmış..."

"Ah, çok güzel, çok güzel," diye geldi Bayan Gongers'ın sesi, çocukların girdiği sıralar şekil alırken, "ne kadar da *güzel* şarkı söylüyorsunuz. Memleketimdeki kızlarım bu dansı görebilselerdi keşke. Bir bakın hele. Şimdi kim, 'Artık toplanıyoruz...'u söyleyebilir? İşte oluyor. Hadi bakalım."

Çocukların gürültücü kalabalığı dansçılara dönüştü, sıska bacaklar sıçradı, beyaz dişler parıldadı. Bir tür şarkı yükselmeye başladı. Önce bir sıra ileri doğru dalgalandı, öbürü onu karşıladı, "Artık toplanıyoruz..."

"İşte oluyor," diye bağırdı Bayan Gongers.

Onları gören Bayan Ingham oldu. Miranda'ya okul çıkışı eşlik ediyordu ve köprü üzerindeki bir trafik sıkışıklığı, oradan geçerken daha doğrusu oraya yapışırken, Miranda'nın, köprünün, hortumun

yol açtığı sellere karşı yapılmış, ama aslında içinde domates yetiştirilmekte olan çok büyük bir kuru kanalı aştığının farkına varmasına neden olmuştu. Bayan Ingham derhal arabadan dışarı fırladı ve çenesini korkuluğa dayadı. Tam orada da ölü köpeği gördü.

"Domates," dedi "normal gübre ister."

Sonra, bir savrulan bir de duran çocuk grubunu ve esrarengiz bir şekilde onlardan sorumlu gibi duran iki kırılgan bostan korkuluğunu gözden geçirerek, "Miranda! Gel buraya. Çabuk. Bu doğru *olamaz*!" diye bağırdı ve Miranda kendini onun yanına doğru yukarı çekerken, "Büyük Allahım, evet, doğruymuş," dedi.

Ve böylece iki yaşlı şey kurtarıldı ve bu öyküyü anlatmak üzere yaşadılar.

İleriki yıllarda, antropologlar dağlardaki bir otomobil içinde şarkı söyleyen rahibelere ilişkin söylenceleri, meyveli rulo pastaları ve fareleri, idamları ve Londra'nın kiliselerini, akdiken, kırağı ve turunçgilleri ve yatağın yolunu aydınlatan mumları anlatan ovadaki yerelleştirilmiş kalipso şarkısını ilgiyle dinleyecek ve bunlara şaşacaktı.

Özgün adı "Something to Tell the Girls"

Angela Carter
(1940-1992)

Sussex, Eastbourne'da doğan İngiliz öykü, roman ve deneme yazarı Angela Carter, ailesinden devraldığı mirası şöyle açıklıyor: "Baba tarafından cadı kanı, anne tarafından ise köktenci sendikacı kişiliği." Edebiyat öğrenimi gördüğü Bristol Üniversitesi'ni 1965'te bitirdi. 1966'da yayımlanan ilk romanı *Shadow Dance* (Gölge Dansı), 1977'de yayımlanan ve John Llewellyn Memorial Ödülü'nü alan ikinci romanı *The Magic Toyshop* (*Büyülü Oyuncakçı Dükkânı*) ve daha birçok roman, öykü ve derleme izledi. Japonya'daki deneyimleri, hem Doğu hem de Batı ekinine ilişkin gözlemlerini içeren denemelerine kaynak oldu. 1976-1978 yılları arasında Sheffield Üniversitesi'nde yaratıcı yazın dersleri verdi. 1980-1981 yıllarında Brown Üniversitesi'nin yazarlık programına profesör olarak katıldı ve 1984'te Güney Avustralya'daki Adelaide Üniversitesi'nde görev yaptı. 1992'de öldü.

The Bloody Chamber (1979, *Kanlı Oda*) adlı öykü derlemesinde yer alan ve "Red Riding Hood"un ("Kırmızı Başlıklı Kız") farklı bir yorumu olan *The Company of Wolves* (Kurtlarla Beraber), 1984'te Carter ve Neil Jordan tarafından filme de uyarlandı.

Bazı öykü derlemeleri: *Comic and Curious Cats* (1979, Komik ve İlginç Kediler), *Black Venus* (1985, Siyah Venüs) ve *Burning Your Boats: The Complete Short Stories* (1995, Gemilerini Yakmak: Toplu Öyküler). Denemelerinden bazıları *Nothing Sacred* (1982, Hiçbir Şey Kutsal Değildir) adlı kitapta toplandı.

Kurtadam

Bir kuzey ülkesi; hava orada soğuk, kalpler de soğuk.

Soğuk; fırtına; ormanda vahşi hayvanlar. Zor bir yaşam. Evleri kütüklerden yapılma, içleri karanlık ve dumanlı. Titreyen mum alevinin ardında bakire Meryem'in kabaca yapılmış bir ikonu, tütsülenmiş bir domuz bacağı, ipe dizilmiş bir sıra kuruyan mantar asılı olur. Bir yatak, bir tabure, bir masa. Acımasız, kısa, yoksul yaşamlar.

Bu yayla ormanlarının insanları için Şeytan, sizin benim kadar gerçektir. Hatta daha da gerçek; onların bizi görmüşlüğü yoktur, hatta bizim varlığımızdan bile habersizdirler, ama Şeytan, mezarlıklarda gözlerine ilişir, mezarların, vefat etmiş kişilerin nahif tarzda yapılmış portreleriyle ayırt edildiği, kasvetli ve dokunaklı ölüler kasabasında. Portrelerin önüne koyacak çiçek yoktur, orada hiç çiçek yetişmez, bu yüzden küçük adaklar koyarlar resimlerin önüne, ayıların ormanın kenarlarından, hantal hantal yürüyerek aşırmak üzere geldikleri küçük ekmek somunları, bazen bir kek. Gece yarısı, özellikle Walpurgis Gecesi'nde Şeytan mezarlıklarda piknik yapar ve cadıları da davet eder; sonra birlikte yeni gömülmüş ölüleri kazıp çıkarırlar ve yerler. Kime sorsanız size söyler bunu.

Kapıların üstüne asılmış sarmısak hevenkleri vampirleri kaçırır. Aziz Yuhanna Bayramı'nda ayakları önce gelerek doğan mavi gözlü bir çocuğun kehanet yeteneği olur. Bir cadıyı ortaya çıkardıklarında – komşularının peyniri henüz olmadan peynirleri olgunlaşan ihtiyar kadının biri, kara kedisi, ah, uğursuz kedi! hep peşi sıra gezen başka bir ihtiyar kadın, kocakarıyı soyarlar, işaretlerini, yakınlarını emzir-

diği çok sayıdaki meme ucunu ararlar. Kısa zamanda bulurlar. Sonra onu taşlayarak öldürürler.

Kış ve soğuk hava.

Git de nineni ziyaret et, hasta olmuş. Ona ocak taşında pişirdiğim yulaf kurabiyeleriyle küçük bir çanak tereyağı götür.

Uslu çocuk annesinin söylediğini yapar – ormanda uzun, zahmetli sekiz kilometrelik yürüyüş; yoldan çıkma, ayılar var, vahşi domuzlar var, açlıktan kıvranan kurtlar var. Al bak, babanın av bıçağı; nasıl kullanılacağını biliyorsun.

Çocuğun, soğuktan korunmak için uyuz bir koyun postundan paltosu vardı. Ormanı, korku duymayacak kadar iyi bilirdi ama hep tetikte olması lazımdı. Bir kurdun o buz gibi soğuk ulumasını duyunca, armağanlarını atıp bıçağına sarıldı ve hayvana saldırdı.

Koskocaman bir kurttu, kırmızı gözleri, salyaları akan, kırlaşmış tüylü bir çenesi vardı; dağlarda yaşayanların çocukları dışında kim olsa görür görmez korkudan ödü patlardı. Kurtların yaptığı gibi, çocuğun boğazına atladı ama çocuk, babasının bıçağını ona şiddetle savurdu ve sağ ön pençesini kesti kopardı.

Kurt, başına ne geldiğini görünce bir yutkunma sesi çıkardı, neredeyse bir hıçkırık; kurtlar göründükleri kadar cesur olmazlar. Umutsuzca kederli, ayak sürüyerek, üç ayak üstünde ne kadar yürüyebilirse o kadar yürüyerek ve ardında bir kan izi bırakarak kaçtı. Çocuk, bıçağın ağzını önlüğüne silip temizledi, kurdun pençesini annesinin yulaf kurabiyelerini bohçaladığı beze sardı ve ninesinin evine doğru yola devam etti. Kısa sürede öyle bir kar yağmaya başladı ki, patika ve üzerinde kalmış olabilecek bütün ayak izleri, vahşi hayvan izleri ve diğer izler silindi.

Bir baktı ki, ninesi öyle hastalanmış ki yatağa düşmüş ve huzursuz bir uykuya dalmış. Öyle inliyor, titriyordu ki, çocuk ninesinin ateşi olduğunu tahmin etti. Alnını yokladı, ateş gibi yanıyordu. Islatıp, yaşlı kadını ferahlatmak için sepetindeki bezi çıkarıp silkeledi ve kurdun pençesi yere düştü.

Ama bu artık, bir kurt pençesi değildi. Bu, bilekten kesilmiş bir eldi, iş yapmaktan sertleşmiş, ihtiyarlıktan lekelenmiş bir el. Üçüncü parmakta bir nikah yüzüğü ve işaretparmağında da bir siğil vardı. Siğilden, bu elin ninesinin eli olduğunu tanıdı.

Üstündeki örtüyü çekti ama yaşlı kadın bu harekete uyandı ve başladı mücadele etmeye, cin çarpmış gibi ciyaklamaya, çığlıklar atmaya. Ama çocuk güçlüydü ve babasının av bıçağıyla da silahlanmış olduğundan, ateşinin sebebini görene kadar onu bastırabilmeyi başardı. Sağ elin olması gerektiği yerde, daha şimdiden cerahatlenmeye başlamış olan kanlı bir çotuk vardı.

Çocuk haç çıkardı ve öyle şiddetle bağırdı ki, komşular koşa koşa geldiler. Yaşlı kadının elindeki siğilin bir cadının meme ucu olduğunu hemen anladılar; çuvaldan elbisesi içindeki yaşlı kadını sopalarla dışarı, karlar içine kovaladılar, kadının ihtiyar leşini ormanın ucuna kadar döve döve sürüklediler, yere düşüp ölünceye kadar taşa tuttular.

Sonra çocuk, ninesinin evinde yaşadı; refaha erdi.

Özgün adı "The Werewolf"

Kazuo Ishiguro
(1954)

Japonya'nın Nagazaki kentinde doğdu. Kent Üniversitesi'nde felsefe ve İngiliz edebiyatı eğitimi aldı. Doğu Anglia Üniversitesi'nde yazar Malcolm Bradbury'nin yönetimindeki lisansüstü programında yazarlık derslerine katıldı.

1983 ve 1993 yıllarında Granta Yayınları tarafından, en iyi 20 Britanyalı yazardan biri seçildi. *An Artist of the Floating World* (1986, Yüzen Dünyanın Bir Sanatçısı) adlı romanı Whitbread Kitap Ödülü'nü aldı ve Booker Ödülü'ne aday gösterildi. *The Remains of the Day* (1989, Günden Kalanlar) ise Booker Ödülü'nü kazandı ve 1993'te Anthony Hopkins ve Emma Thompson'ın rol aldığı aynı adlı filmi James Ivory yönetti. *The Unconsoled* (1995, *Avunamayanlar*) adlı romanı da 1995'de Cheltenham Ödülü'nü aldı. *When We Were Orphans* (2000, *Çocukluğumu Ararken*) adlı romanı da hem Whitbread hem de Booker ödüllerine aday gösterildi. 1995'te edebiyata yaptığı katkılar nedeniyle OBE (Britanya İmparatorluğu Komutanı) Nişanı'nı aldı. Ayrıca Fransız Hükümeti tarafından Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres (Sanat ve Edebiyat Şövalyesi) Nişanı'na layık görüldü.

Üç öyküsü, *Introductions: Stories by New Writers* (1981, Yeni Yazarlardan Öyküler) içinde, "Bir Aile Yemeği" ise farklı yazarların öykülerinin bulunduğu *Firebird 2* (1992, Ateş Kuşu 2) adlı derlemede yer aldı. Ishiguro'nun tek öykü derlemesiyse *Early Japanese Stories*'dir (2000, Eski Japon Öyküleri).

Bir Aile Yemeği

Fugu, Japonya'nın Büyük Okyanus kıyılarının açıklarında yakalanan bir balıktır. Bu balığın, annem fugu yemekten öldüğünden beri benim için özel bir anlamı vardır. Zehir, balığın cinsiyet bezelerinde, iki tane patlamaya hazır kesecik içinde bulunur. Balığı temizlerken bu kesecikler dikkatle ayrılmalıdır, çünkü en ufak bir sakarlık zehrin damarlara sızmasına neden olur. Maalesef bu işlemin başarıyla yapılıp yapılmadığını anlamak kolay değildir. Kanıtı, balığı yemektir denebilir.

Fugu zehirlenmesi korkunç derecede acılı ve hemen her zaman ölümcüldür. Balık eğer akşam yenmişse, kurban genellikle uykusundan acıyla uyanır. Birkaç saat büyük bir acı içinde kıvranır ve sabaha ölmüştür artık. Balık, Japonya'da, savaştan sonra çok sevilir oldu. Daha sıkı kurallar konana kadar bu tehlikeli işlemi kendi mutfağında gerçekleştirmek, sonra da komşu ve dostları ziyafete çağırmak pek rağbetteydi.

Annemin ölümü sırasında Kaliforniya'da yaşıyordum. Bu dönemde, anne babamla olan ilişkilerim oldukça gerginleşmişti, dolayısıyla annemin ölümünü kuşatan olayları ancak iki yıl sonra Tokyo'ya dönünce öğrendim. Anlaşılan, annem fugu yemeyi hep reddetmiş, ama kırmamak istediği eski bir okul arkadaşı tarafından davet edildiği için, bu olayda bir istisna yapmış. Havaalanından babamın Kamakura[1] mahallesindeki evine giderken, bu ayrıntıları anlatan babamdı.

[1] Kamakura: Tokyo'nun güneyinde yer alan bu bölge,1185-1333 yılları arasında Samurayların feodal yönetimi altındaki Japonya'nın başkentiydi. Burada çok sayıda tarihi mekân ve bina vardır. (ç.n.)

En sonunda eve vardığımızda güneşli bir sonbahar gününün sonuna geliyorduk.

"Uçakta yemek yedin mi?" diye sordu babam. Çay odasının tatami[2] döşemeleri üzerinde oturuyorduk.

"Hafif bir şeyler verdiler."

"Açsındır. Kikuko gelir gelmez yemeğimizi yeriz."

Babam kocaman, taş gibi çenesi ve öfkeli, kara kaşlarıyla korkutucu bir görüntüsü olan bir adamdı. Şimdi geriye baktığımda düşünüyorum da Çu En-lay'a[3] çok benziyordu. Tabii ailede, nesilden nesile geçen saf samuray kanından özellikle gurur duyduğu için bu karşılaştırmamı kendisi pek beğenmezdi. Varlığı genellikle rahat bir sohbet yürütmeyi kolaylaştırmazdı; söylediği her sözü bu konudaki son sözmüşcesine söylemek gibi bir âdeti olduğundan, bu da işleri kolaylaştırmazdı. Aslında o gün orada, onun karşısında otururken, çocukluğuma ilişkin bir anı geldi aklıma, "yaşlı bir kadın gibi gevezelik ettiğim" için kafama birkaç kere vurduğunu hatırladım. Havaalanına indiğimden bu yana yaptığımız konuşmalar, kaçınılmaz olarak uzun suskunluklarla bölünmüştü.

"Şirkette olanlar için üzgünüm," dedim ikimizin de bir süredir konuşmadığımız bir anda. Ciddiyetle başını salladı.

"Aslında hikâye orada bitmedi," dedi. "Şirket battıktan sonra Watanabe kendini öldürdü. O yüzkarası ile yaşamak istemedi."

"Anlıyorum."

"Biz on yedi yıl boyunca ortaktık. İlkeli ve şerefli bir adamdı. Ona büyük saygı duyardım."

"Tekrar iş hayatına atılacak mısın?" diye sordum.

"Ben – emekliyim. Kendimi yeni girişimlerin içine atmak için fazlaca yaşlıyım artık. Bugünlerde iş hayatı çok farklı bir hale geldi. Ya-

[2] Tatami: Hasır döşek kaplı zemin. (ç.n.)

[3] Çu En-lay (1898-1976): Çin'in Kiangsi Eyaleti'nde doğdu. Çin Komünist Partisi önderlerindendi. 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğu zaman Başbakan ve Dışişleri Bakanı oldu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ÇHC ile ABD arasında diplomatik ilişki kurulmasında rol oynadı. (ç.n.)

bancılarla uğraşmak lazım. İşleri onların tarzında yapmak lazım. Bu hale nasıl geldik anlamıyorum. Watanabe de anlamıyordu." İç geçirdi. "İyi bir adamdı. İlkeli adamdı."

Çay odası bahçeye bakıyordu. Oturduğum yerden, çocukluğumda perili olduğuna inandığım çok eski kuyuyu hayal meyal görebiliyordum. Artık sık yeşilliklerin ardında zar zor görülüyordu. Güneş iyice aşağılara inmişti ve bahçenin büyük bölümü gölgeler içinde kalmıştı.

"Her şeye rağmen gelmeye karar verdiğin için memnun oldum," dedi babam. "Kısa bir yolculuktan daha fazla bir şeydir umarım."

"Hayatımı nasıl düzenleyeceğimden emin değilim."

"Kendi adıma, geçmişi unutmaya hazırım. Annen de her zaman seni kabul etmeye hazırdı – senin tavırların nedeniyle çok canı sıkılmış olmasına rağmen."

"Teşekkür ederim. Dediğim gibi, planlarımın ne olduğundan henüz emin değilim."

"Artık o zamanlar kafanda kötü niyetler olmadığına inanıyorum," diye devam etti babam. "Bazı etkilerle savruldun. Birçokları gibi."

"Belki de artık bunları unutmalıyız, senin de önerdiğin gibi."

"Nasıl istersen. Başka çay ister misin?"

Tam o sırada evin içinden yankılanarak bir kız sesi geldi.

"Nihayet." Babam ayağa kalktı. "Kikuko geldi."

Aramızdaki yaş farkına rağmen, kız kardeşimle ben her zaman yakın olmuştuk. Beni görmek onu aşırı biçimde heyecanlandırmıştı ve bir süre başka hiçbir şey yapmayıp yalnızca kıkırdadı. Ama babam onu Osaka ve üniversite hakkında sorgulamaya başlayınca bir ölçüde yatıştı. Babama kısa, resmi cevaplar verdi. Kikuko da bana birkaç soru sordu, ama sorularının sıkıntılı konulara yol açacağından korkuyor görünüyordu. Bir süre sonra konuşma Kikuko gelmeden öncekinden bile daha durgun hale gelmişti. Sonra babam, "Yemeği hazırlayayım. Bu tür işlerle uğraşmak zorunda olduğum için kusuruma bakmayın. Kikuko seninle ilgilenir," diyerek ayağa kalktı.

Babam odadan çıkınca Kikuko gözle görünür biçimde rahatladı. Birkaç dakika sonra, Osaka'daki arkadaşları ve üniversitedeki dersleri hakkında rahatça gevezelik ediyordu. Sonra birdenbire bahçede yürümemiz gerektiğine karar verip hızlı adımlarla verandaya çıktı. Verandanın parmaklıkları boyunca yan yana dizili bırakılmış hasır sandaletleri giyip bahçeye çıktık. Gün ışığı hemen tümüyle kaybolmuştu.

"Son yarım saattir bir sigara içmek için ölüyorum," dedi bir sigara yakarken.

"O zaman, niçin içmedin?"

Arkadaki eve doğru kaçamak bir bakış fırlatıp yaramazca sırıttı.

"Haa, anladım," dedim.

"Bil bakalım ne oldu? Bir erkek arkadaşım var artık."

"Aa, öyle mi?"

"Ama ne yapacağımı bilmiyorum. Henüz karar vermedim."

"Anlıyorum."

"Amerika'ya gitmek için planlar yapıyor. Benim de okulu bitirince onunla gitmemi istiyor."

"Anlıyorum. Sen Amerika'ya gitmek istiyor musun?"

"Eğer gidersek otostopla gideceğiz." Kikuko suratıma başparmağını salladı. "Tehlikeli olduğunu söylüyorlar ama Osaka'da denedim ve bir şey olmadı."

"Anlıyorum. O zaman, karar veremediğin ne?"

Çalıların arasında dolanıp eski kuyuda biten dar bir patikadan yürüyorduk. Kikuko, biz yürürken sigarasından gereksizce gösterişli nefesler çekiyordu.

"Eh, şimdi Osaka'da birçok arkadaşım var. Orasını seviyorum. Henüz onların tümünü geride bırakmak istediğimden emin değilim. Bir de Suichi – ondan hoşlanıyorum ama onunla bu kadar çok vakit geçirmek isteyip istemediğimden emin değilim. Anlıyor musun?"

"A, çok iyi anlıyorum."

Tekrar sırıttı ve benim önümden kuyuya varana kadar sekerek

gitti.

"Sen nasıl da bu kuyu perili derdin," dedi ben ona doğru yürüyerek yaklaşırken. "Hatırlıyor musun?"

"Evet, hatırlıyorum."

İkimiz de kenarından doğru içine baktık.

"Annem her zaman, o gece senin gördüğünün, manavdaki yaşlı kadın olduğunu söylerdi bana," dedi. "Ama ben ona hiç inanmazdım ve buraya hiç yalnız başıma gelmedim."

"Annem bana da böyle söylerdi. Hatta bir kere bana yaşlı kadının hayaletin kendisi olduğunu itiraf ettiğini bile söyledi. Anlaşılan, kestirme diye bizim bahçeden geçmiş. Bu duvarları aşmak için epey zorluk çekmiş olmalı."

Kikuko kıkırdadı. Sonra arkasını kuyuya verip bakışlarıyla bahçeyi taradı.

"Annem seni hiç suçlamadı, biliyor musun?" dedi yepyeni bir sesle. Ben sessiz kaldım. "Bana hep, her şeyin kendi hataları olduğunu söylerdi, babamın ve kendisinin hatası. Seni doğru yetiştiremedikleri için. Bana hep, beni yetiştirirken ne kadar daha dikkatli olduklarını ve benim bu yüzden bu kadar iyi olduğumu anlatırdı." Kafasını kaldırdı. Yaramaz gülümseme yüzüne geri dönmüştü. "Zavallı annem," dedi.

"Evet, zavallı annem."

"Kaliforniya'ya geri dönecek misin?"

"Bilmiyorum. Bakacağız."

"Ne oldu – ona? Vicki'ye?"

"O iş bitti," dedim. "Artık Kaliforniya'da benim için fazla bir şey kalmadı."

"Sence oraya gitmeli miyim?"

"Git tabii. Bilmem ki. Belki seversin." Eve doğru baktım. "Artık içeri girsek iyi olur belki de. Babamın, yemeği hazırlamada yardıma ihtiyacı olabilir."

Ama kardeşim bir kez daha kuyunun dibine bakıyordu. "Ben ha-

yalet göremiyorum," dedi. Sesi biraz yankı yaptı.

"Şirketinin yıkılması babamı çok sarstı mı?"

"Bilmiyorum. Babam hiç belli etmez." Sonra birden doğruldu ve bana döndü. Sana yaşlı Watanabe'yi anlattı mı? Ne yaptığını?"

"İntihar ettiğini duydum."

"Eh, hepsi bu değildi. Bütün ailesini de kendisiyle birlikte götürdü. Karısını ve iki küçük kızını."

"Sahi mi?"

"O güzel küçük kızları. Hepsi uyurken gazı açmış. Sonra kendi midesini bir et bıçağıyla kesti."

"Evet. Babam bana Watanabe'nin nasıl ilkeli bir adam olduğunu anlatıyordu."

"Hasta." Kardeşim tekrar kuyuya döndü.

"Dikkat et. İçine düşüverirsin."

"Ben hayalet falan görmüyorum," dedi. "Sen bana hep yalan söyledin."

"Ama ben hiçbir zaman hayaletin kuyuda yaşadığını söylemedim."

"Nerede o zaman?"

İkimiz de etrafımıza, ağaç ve çalılara baktık. Bahçedeki ışık pek loşlaşmıştı. Sonunda sekiz dokuz metre ötedeki bir açıklığı işaret ettim.

"Tam orada gördüm onu. Tam orada."

O noktaya diktik gözlerimizi

"Neye benziyordu?"

"Pek iyi göremedim. Karanlıktı."

"Ama bir şeyler görmüş olmalısın."

"Yaşlı bir kadındı. Sadece orada duruyor, bana bakıyordu."

O noktaya gözlerimizi dikmiş kalmıştık, büyülenmiş gibi.

"Beyaz bir kimono giymişti," dedim. "Saçları biraz dağılmıştı. Biraz uçuşuyordu."

Kikuko dirseğiyle kolumu dürttü. "Yavaş ol. Beni yine korkutma-

ya çalışıyorsun." Sigarasının kalanını yere atıp üstüne ayağıyla bastırdı, sonra kısa bir an ona şaşkın bir ifadeyle bakakaldı. Üstüne biraz çam iğnesi iteledi, sonra sırıtışını bir kez daha gösterdi. "Bakalım yemek hazır mı," dedi.

Babamı mutfakta bulduk. Bize aceleyle bir göz attı, sonra yaptığı işe devam etti.

"Kendi başına idare etmek zorunda kalalı beri esaslı bir aşçı oldu babam," dedi Kikuko gülerek. Babam dönüp soğuk soğuk kardeşime baktı.

"Pek övünmediğim bir beceri," dedi. "Kikuko, buraya gel ve yardım et."

Kardeşim birkaç saniye kıpırdamadı. Sonra öne doğru adım atıp bir çekmeceden sarkan önlüğü aldı.

"Şimdi yalnızca şu sebzeleri pişirmek lazım," dedi babam. "Gerisine yalnızca arada bir göz atmak gerek." Sonra gözlerini kaldırdı ve birkaç saniye beni tuhaf tuhaf süzdü. "Herhalde evi dolaşmak istersin," dedi sonunda. Elinde tuttuğu çubukları masaya koydu. "Sen görmeyeli çok oldu."

"Mutfaktan çıktığımızda başımı çevirip Kikuko'ya doğru baktım ama onun başı bana dönük değildi.

"İyi bir kız," dedi babam sakin sakin.

Odadan odaya babamı izledim. Evin ne kadar büyük olduğunu unutmuştum. Bir sürgülü kapı kayarak açılıyor ve başka bir oda beliriveriyordu. Ama odalar ürkütücü şekilde boştu. Odalardan birinde ışıklar yanmadı ve pencereden gelen solgun ışığın altında çırçıplak duvarlara ve tatami döşemeye diktik gözlerimizi.

"Bu ev tek bir adam için fazla büyük," dedi babam. "Bu odalar artık pek işime yaramıyor."

Ama sonunda babam ağzına kadar kitaplar ve kâğıtlarla dolu bir odanın kapısını açtı. Vazolarda çiçekler, duvarlarda resimler vardı. Sonra köşede alçak bir masa üzerinde bir şey dikkatimi çekti. Yakına geldim ve bunun plastikten bir maket savaş gemisi olduğunu gör-

düm, çocukların yaptıkları cinsten. Bir gazetenin üzerine konmuştu; etrafına da çeşitli gri plastik parçaları saçılmıştı.

Babam bir kahkaha attı. Masaya yaklaştı ve maket gemiyi eline aldı.

"Şirket battığından beri," dedi, "biraz daha çok vaktim var." Tekrar güldü, oldukça garip bir şekilde. Bir an için yüzü neredeyse yumuşamıştı. "Biraz daha çok vakit."

"Tuhaf geliyor bu," dedim. "Her zaman o kadar meşguldün ki."

"Belki de fazlaca meşguldüm." Küçük bir gülümsemeyle baktı bana. "Belki de daha ilgili bir baba olmalıydım."

Güldüm. Savaş gemisini incelemeye devam etti. Sonra başını kaldırdı. "Sana bunu söylemeye niyetim yoktu ama belki de söylesem iyi olacak. Annenin ölümünün kaza olmadığını düşünüyorum. Bir sürü endişesi vardı. Bir de hayal kırıklıkları."

İkimiz de plastik savaş gemisine baktık.

"Tabii ki," dedim sonunda, "annem benim sonsuza kadar burada yaşamamı beklemezdi."

"Anlamadığın çok açık. Bazı anne babaların neler yaşadığını anlamıyorsun. Yalnız, çocuklarını kaybetmekle kalmıyorlar, onların, anlamadıkları şeyler içinde kaybolmalarına tanık olmak zorunda kalıyorlar." Savaş gemisini elinde çevirdi. "Şuradaki bu küçük gambotların daha iyi yapıştırılması gerekirdi, değil mi?"

"Belki de. Bence çok iyi görünüyor."

"Savaşta böyle bir gemide bir süre geçirdim. Ama aklım fikrim hep hava kuvvetlerindeydi. Şöyle düşünüyordum. Eğer gemin düşman tarafından vurulursa, bütün yapacağın, suda çırpınıp bir can yeleği bulmayı ümit etmektir. Ama uçakta –eh– her zaman bir silah daha vardır." Maket uçağı tekrar masanın üstüne koydu. "Savaşa inandığını sanmıyorum."

"Pek inanmam."

Odayı çepeçevre süzdü. "Artık, yemek hazırdır," dedi. "Acıkmışsındır."

Yemek, mutfağın yanındaki loş bir odada hazır duruyordu. Tek ışık kaynağı, masanın üstünden sarkan büyük bir fenerdi ve odanın geri kalan kısmını gölge içinde bırakıyordu. Yemeğe başlamadan birbirimize saygıyla eğildik.

Pek konuşma olmadı. Ben yemek konusunda iltifat edince Kikuko biraz kıkırdadı. Daha önceki huzursuzluğu tekrar geri dönmüşe benziyordu. Babam birkaç dakika konuşmadı. Sonunda şöyle söyledi:

"Tekrar Japonya'da olmak sana tuhaf geliyordur."

"Evet, biraz tuhaf."

"Daha şimdiden, belki de Amerika'dan ayrıldığına pişmansındır."

"Biraz. Pek fazla değil. Geride pek fazla şey bırakmadım. Sadece bazı boş odalar."

"Anlıyorum."

Masanın karşı tarafına göz attım. Yarı aydınlıkta babamın yüzü taş gibi ve korkutucu görünüyordu. Sessizlik içinde yemeğimizi yedik.

Sonra gözüme odanın arka kısmındaki bir şey ilişti. Önce yemeğimi yemeğe devam ettim, sonra ellerim hareketsizleşti. Bu, öbürlerinin de dikkatini çekti ve bana baktılar. Babamın omzunun üstünden karanlığa bakmaya devam ediyordum.

"O kim? Şuradaki fotoğraftaki?"

"Hangi fotoğraf?" Babam bakışımı izlemeye çalışarak hafifçe döndü.

"En alttaki. Beyaz kimono giymiş olan yaşlı kadın."

Babam çubuklarını masaya koydu. Önce fotoğrafa, sonra da bana baktı.

"Annen." Sesi çok sertti. "Kendi anneni tanıyamıyor musun?"

"Annem. Etraf karanlık. Çok iyi göremiyorum."

Birkaç saniye kimse konuşmadı, sonra Kikuko ayağa kalktı. Fotoğrafı duvardan indirdi, masaya geldi ve bana verdi.

"Epeyce daha yaşlı görünüyor."

"Ölümünden kısa süre önce çekilmişti," dedi babam.

"Karanlıktan. Çok iyi göremedim."

Başımı kaldırdım ve babamın elini uzattığını gördüm. Ona fotoğrafı verdim. Fotoğrafa dikkatle baktı ve sonra Kikuko'ya uzattı. Kardeşim, yumuşakbaşlılıkla bir kez daha ayağa kalktı ve resmi duvardaki yerine geri götürdü.

Masanın ortasında, kapağı açılmamış büyük bir kap vardı. Kikuko tekrar oturunca babam uzandı ve kapağını açtı. Bir buhar bulutu yükselip fenere doğru kıvrıldı. Babam kabı biraz bana doğru itti.

"Acıkmışsındır," dedi. Yüzünün tek yanı gölgede kalıyordu.

"Teşekkür ederim." Çubuklarımla ileri doğru uzandım. Buhar neredeyse beni haşlayacaktı. "Bu ne?"

"Balık."

"Çok güzel kokuyor."

Çorbanın içinde, neredeyse top haline gelecek şekilde kıvrılmış olan balık şeritleri vardı. Bir tanesini aldım ve çanağıma taşıdım.

"Buyur. Daha çok var."

"Teşekkür ederim." Biraz daha aldım, sonra kabı babama doğru ittim. Çanağına birkaç parça balık almasını izledim. Sonra her ikimiz de Kikuko'nun kendi tabağına balık alışını izledik.

Babam biraz eğildi. "Acıkmışsınızdır," dedi tekrardan. Ağzına biraz balık götürdü ve yemeğe başladı. Sonra ben de bir parça balık seçtim ve ağzıma koydum. Dilime yumuşak, sulu ve etli geldi.

"Çok güzel," dedim. "Ne balığı bu?"

"Yalnızca balık."

"Çok güzel."

Üçümüz de sessizlik içinde yemeğimizi yiyorduk. Birkaç dakika geçti.

"Biraz daha?"

"Yeterince var mı?"

"Hepimize yetecek kadar çok var." Babam kabın kapağını kaldır-

dı ve bir kez daha buhar çıktı. Hepimiz ileri uzandık ve tabağımıza biraz yemek aldık.

"Al," dedim babama, "bu son parçayı da sen al."

"Teşekkür ederim."

Yemeği bitirdiğimizde, babam kollarını gerdi ve bir memnuniyet havası içinde esnedi. "Kikuko," dedi. "Bir çaydanlık çay hazırla lütfen."

Kız kardeşim babamın yüzüne baktı, sonra hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Babam ayağa kalktı.

"Öteki odaya geçelim. Burası biraz sıcak."

Ben de ayağa kalktım ve babamın ardından çay odasına gittim. Geniş sürgülü kapılar açık bırakılmıştı ve bahçeden içeri bir esinti giriyordu. Bir süre sessizlik içinde oturduk.

"Baba," dedim en sonunda.

"Efendim?"

"Kikuko bana Watanabe-San'ın, kendisiyle birlikte tüm ailesini de götürdüğünü söyledi."

Babam gözlerini indirdi ve başını salladı. Birkaç saniye derin düşünceler içine dalmış göründü. "Watanabe işine çok bağlıydı," dedi sonunda. "Şirketin çöküşü ona büyük bir darbe oldu. Maalesef bu onun muhakeme yeteneğini zayıflatmış olmalı."

"Onun yaptığı şeyin hata olduğunu mu düşünüyorsun?"

"E tabii. Sen başka türlü mü düşünüyorsun?"

"Evet, evet, tabii ki böyle düşünüyorum."

"İşten başka şeyler de vardır."

"Evet."

Yine sessizlik oldu. Bahçeden çekirgelerin sesleri geliyordu. Karanlığın içine baktım. Kuyu artık görünmüyordu.

"Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu babam. "Japonya'da bir süre kalacak mısın?"

"Doğrusunu söylemek gerekirse, o kadar ilerisini düşünmemiştim."

"Eğer burada kalmak istersen, yani bu evde, bundan büyük memnuniyet duyarım. Yani yaşlı bir adamla yaşamanın sence sakıncası yoksa."

"Teşekkür ederim. Bunu düşünmem gerekiyor."

Bir kez daha gözlerimi karanlığa diktim.

"Tabii," dedi babam, "bu ev artık çok kasvetli. Mutlaka çok geçmeden Amerika'ya dönersin."

"Belki de. Henüz bilmiyorum."

"Mutlaka dönersin."

Babam bir süre ellerinin tersini inceliyormuş gibi göründü. Sonra başını kaldırdı ve iç geçirdi.

"Kikuko'nun gelecek baharda okulu bitiyor," dedi. "Belki o zaman eve dönmek ister. Kikuko iyi bir kız."

"Belki ister."

"O zaman işler düzelir."

"Evet, eminim düzelir."

Kikuko'nun çayı getirmesini beklerken bir kez daha sessizlik oldu.

Özgün adı "A Family Supper"

Beryl Bainbridge
(1934-2010)

Britanya'nın Lanceshire bölgesinde doğdu. Ortaöğrenimini Liverpool'da yaptı. Liverpool Repertuar Tiyatrosu'nda oyuncu olarak çalıştı. 1950'lerde yazdığı roman ancak 1972'de yayımlandı. *The Dressmaker* (1989, Terzi) ve *An Awfully Big Adventure* (1989, Felaket Büyük Bir Macera) adlı romanlarının filmleri yapıldı. Bir yolculuk kitabı da yazdı. *Master Georgie* (1998, *Efendi Georgie*) adlı romanı Booker Ödülü'ne aday gösterildi. 2000 yılında DBE (Britanya İmparatorluğu Hanımefendi Komutanı) Nişanı'nı aldı. 2010 yılının Temmuzu'nda kanserden öldü.

Bazı öykü derlemeleri: *Mum and Mr. Armitage: Selected Stories of Beryl Bainbridge* (1985, Annem ve Bay Armitage: Beryl Bainbridge'den Seçilmiş Öyküler), *Watson's Apology, Mum and Mr. Armitage and Other Stories* (1985, Watson'dan Özürname, Annem ve Bay Armitage ve Öteki Öyküler) ve *Collected Stories* (1988, Toplu Öyküler).

Haydi Ellerinizi Çırpın, İşte Karşınızda Charlie

Angela Bisson, Noel'den iki hafta önce Bayan Henderson'a tiyatro için altı bilet verdi. Bayan Henderson, Angela Bisson'a temizliğe geliyordu.

"Sana para vermeyeyim dedim," dedi Angela Bisson. "Parayı herkes verir. Tüm süreç çok aşağılayıcı geliyor bana... para almak... para vermek. Empire[1] Tiyatrosu'nu kısa bir dönem için tekrar açıyorlar. Sana bir ikram yapmak istedim. Her zaman hatırlayacağın bir şey vermek."

Bayan Henderson, "Çok teşekkür ederim," dedi. Para kabul ederken hiçbir zaman kendini aşağılanmış hissetmemişti.

Kocası Charles Henderson, Angela Bisson'un ona Noel için ne kadar bahşiş verdiğini sordu.

Bayan Henderson pek fazla vermediğini söyledi. "Aslında," diye itiraf etti, "hiç vermedi. Yani şilin olarak vermedi, şilin ve peni olarak. Onun yerine tiyatroya biletimiz var."

"Amma ferasetli kadın," diye bağırdı Charles Henderson. "Tam da ihtiyacımız olan şey."

"Çocuklar beğenir," diye karşı çıktı Bayan Henderson. "Pantomimmiş. Hiç pantomim seyretmedilerdi."

Bayan Henderson'ın oğlu Alec, Peter Pan'ın pantomim olmadığını söyledi. En azından, annesinin bu sözcükten anladığı şey değildi. Ta-

[1] Empire: İmparatorluk. (ç.n.)

bii öyküde bir peri masalı unsuru vardı, Hiçistan'la,[2] kayıp çocuklarla falan ilgili olması bakımından, ama yine de bundan fazlası da vardı. "Birkaç düzeyde yazılmıştır," diye bilgilendirdi annesini.

"Ben de bütün hayatım boyunca kayıp bir çocuk oldum," diye homurdandı Charles Henderson, ama kimse onu duymadı.

"Moira'nın çocuklarının," dedi Alec, "bundan bir şey anlayacaklarından kuşkuluyum. Çocuk odasındaki dadılar, yanan şömine falan gibi şeylerle dolu."

"Saçma saçma konuşma," diye hiddetlendi Charles Henderson. "Kömür ateşini televizyonda görmüşlerdir."

"Kes sesini Charlie," dedi Alec. Babası Charlie diye hitap edilmekten nefret ederdi.

"Oyunda bir esas çocuk var mı?" diye sordu Bayan Henderson umutla.

"Hem evet, hem hayır," dedi Alec. "Senin dediğin anlamda, yok. Şarkılar ya da açık saçık şakalar bekleme. Oyun alegorik."

"Aman Yarabbim," dedi Charles Henderson.

Alec bir sendika toplantısına katılmak için çıkınca, Bayan Henderson kocasına, tiyatroya gelme zahmetine girmesine hiç gerek olmadığını söyledi. O akşam Alec'le birlikte bir de onların bir pantomim gösterisinde bulunmalarına ve akşamı herkes için berbat etmelerine tahammül edemeyecekti. Üst kattaki Bayan Rafferty'den rica edecekti onun yerine gelmesini.

"Vay canına," diye bağırdı Charles Henderson, alnına elinin tersiyle vurarak, "bunu niçin düşünemedim? (Götürülmeyecek olan kişinin Alec'imiz olması gerektiği düşüncesini at bir kenara.) Ben sadece ekmek parası kazanan kişiyim." Karısının yalnızca laf olsun diye konuştuğunu biliyordu.

Böyle acayip bir davete Bayan Rafferty'nin vereceği yanıt da zaten belliydi. Gitmeyi kafasından hiç geçirmezdi bile. Bayan Rafferty otur-

[2] Hiçistan: Never-Never Land. (ç.n.)

duğu binadan beş senedir hiç çıkmamıştı, Bingo'dan gelirken kafasına yediği darbeden beri.

Yine de Charles Henderson huzursuzdu. Karısının tavrı ve Alec'in daha önceki alaycı sözleri yeni bir hazımsızlık nöbetine neden oldu. Gidip yatağına sırtüstü yatmasının da bir faydası olmayacaktı. Deneyimlerinden biliyordu ki, bunun yararı yoktu. Eski günlerde, doğru dürüst bir evde yaşarlarken, arka kapıdan çıkıp arka bahçede bir aşağı, bir yukarı dolaşabilirdi birkaç dakika. Bu cehennem deliğinde arka kapı gibi yüce bir şeyler olsaydı, oradan çıkmanın tabii ki sağlığına hiçbir yararı olmazdı. Bir paraşüte ihtiyaç vardı. Bir nefes almak için pencereyi bile açamıyordu. Bu kadar yukarılarda, nehirden doğru uluyan bir rüzgâr esiyordu genelde – büfenin üstündeki Noel kartlarını bile süpürür götürürdü. Bunun normal bir şey olmadığını düşündü, yani her an bulutlarla aynı hizada olmanın. İnsanların pencereden bakıp da gökyüzünden başka bir şey görmemeleri normal değildi, özellikle de yukarı doğru bakmıyorlarsa. Allah bilir Moira'nın çocukları nasıl başa çıkıyordu. Kirby'nin üstündeki havada tıkılıp kalmışlardı. Moira ile Alec küçükken sokakta oynarlardı – Moira ön kapının merdiveninde bebeğiyle oynar, Alec de tek paten üstünde sokak lambalarının bir önünden, bir arkasından dolaşarak kayar dururdu. Tabii önceleri, doğru dürüst bir banyoya sahip olmanın ve musluktan sıcak su akmasının hoşuna gittiğini inkâr edemezdi. Yalnızca bir iki hafta sonra, küçük Alec'in ensesini diş fırçasıyla ovalamak gerekli olmamaya başlamıştı; kirler havlunun üstüne geçivermişti. Ama hayatta kirli bir enseden daha fazla şey vardı. Günlük çalışma bittiği zaman, tüm yaşamları sanki bir uçak kabinindeymiş gibi yaşanıyordu. Üstelik de bir yere falan gidiyor değillerdi – görünürde, konacak bir yer yoktu. Sadece yıldızlar. Berrak gecelerde binlercesi, çift camın ardında göz kırpıp dururdu. İnsana huzur ve görkem duygusu vermeyecek kadar çoktular. Önemli olan nicelik değil, nitelikti.

Bir zamanlar yaşadığı, sokak üstüne sıralanmış evlerden biri olan

evinde tuvalet dışarıdaydı. Kapısı bozuk menteşeler üzerinde sallanıp duran kötü kokulu kulübede otururken, bazen kentin üzerinde asılı duran hareketsiz tek bir yıldız gözüne çarpardı. Bunun, kendi durumuna –şu geçici tüneme durumunun ötesinde, daha geniş anlamdaki kendi durumuna– geniş açılı bir bakış sağladığını düşünmüştü. Kendisi, ayakları bu toprağa basan, ölümlü ve gökyüzünde yanan o uçuk pırlantadan milyonlarca ışık yılı uzakta olan birisiydi. İnsana gerekli olan tek bir yıldızdı.

Tiyatroya gidileceği gece asansörde biraz gürültü koptu. Asansörün bütün düğmelerine birden basan ve anneannesine fenalıklar getiren Moira'nın oğlu Wayne yaratmıştı olayı.

Alec, Wayne'nin kulağına bir tokat attı ve Charles Henderson da parladı. "Bunu yapmana hiç neden yoktu," diye bağırdı, aslında pekâlâ neden olduğu halde. Öteyle beriyle oynamak bakımından felaket bir çocuktu Wayne.

"Kes tatavayı Charlie," diye emir verdi Alec.

Alec onları Empire Tiyatrosu'na kendi arabasıyla götürdü. Bu, Charles Henderson açısından pek de uygun bir çözüm değildi ama başka çaresi yoktu. Otobüsler kendi keyiflerince gidip geliyorlardı. Alec'in yanına oturmak zorunda kaldı, çünkü çocuklarla birlikte arkaya tıkılmaya tahammül edemiyordu ve Moira da, Bayan Henderson da ön koltukta kendilerini güvende hissetmiyordu. Alec direksiyondayken tabii. Ne zaman bir viraj dönerken Alec hızlansa, Charles Henderson oğlunun omzuna yıkılıyordu.

"Öteye git yahu!" diye bağırdı Alec. "Bana yaslanmaktan vazgeç Charlie."

On yıl önce yaşadıkları sokağın başından geçtikleri zaman Bayan Henderson oturduğu yerde dönüp sokağın ne kadar değiştiğini, aman ne kadar da değiştiğini söyledi. Bütün o evler yıkılmıştı ve ne uğruna? Alec, kendisine sorulursa, o mezbeliklerden kurtulduklarının iyi olduğunu söyledi. Bütün o bölge gecekondudan başka bir şey değildi.

"Belki de haklısın oğlum," dedi Bayan Henderson. Ona yaltaklanıyordu.

Charles Henderson o eski günlerden söz etmekle akıllılık etmedi. Karısına seslenmişti. "İşten sonra bütün o adamların futbol oynadığını hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyorum," dedi Bayan Henderson.

"Lune Çamaşırhanesi'nin kapısını da kale direği olarak kullandıklarını? Sanki bir köyde yaşamak gibiydi, değil mi?"

"Ne köy ama," diye bağırdı Alec. "Tam ortasında bir tütün deposu ve bira imalathanesi olan bir köy! Tam da köymüş yani."

"Halk Eğitim Merkezi'nin arkasındaki tarlada tilki avlardık," diye anımsadı Charles Henderson. "Kanalda da balık tutardık."

"Öyleydi. Eve hiç gelmezdin," dedi Bayan Henderson. Sesinde hınç yoktu.

"Ne tarlası?" diye dalga geçti Alec. "Ne kanalı?"

"Her cumartesi tavşanlara tuzak kurup," dedi Charles Henderson, "pazar akşam yemeğinde de yediğimiz günler oldu. Ben yalan söylemem. O topraktan geçimimizi sağlardık bile denebilir."

"Daha çok bir Hiçistan'a benziyor," diye lafı gediğine koydu Alec ve hınçla, tekyönlü bir yola ters yönden girdi.

Kent merkezine geldiklerinde hepsini arabadan çıkardı ve kendisi yeraltı parkında Mini'siyle bir ileri, bir geri manevra yaparken onları soğukta ayağa dikti. Küfürler etti, el kol hareketleri yaptı.

"Terbiyeni takın," diye bağırdı Charles Henderson ve arabanın kaputunun önünde dolaşıp bir dizi otoriter işaret yaptı. Alec arabayı kasten onun üstüne doğru sürdü.

"Çılgın herifin ne yaptığını gördün mü?" diye sordu Charles Henderson karısına. "Ayağımın üstünden geçti."

"Hayal görüyorsun," dedi Bayan Henderson ama yere doğru baktığında, Charles Henderson'un pazarlık ayakkabısının sol tekinin koyu kırmızı parıltısındaki lastik izini açıkça gördü.

Perde açıldığında, yine gelmekte olan hazımsızlık belirtilerinin

ilk kıpırtılarını duymaya başlamıştı. Buna şaşmamak gerekirdi, çünkü araba parkındaki o durumları saymazsak bile, Moira'nın önünde uzun boylu bir adam oturduğu için koltuklar değiştirilmişti, çocuklar da durmadan tuvalete gidip geliyordu. En azından yanında Alec oturmuyordu. *Peter Pan*'ın ilk perdesini biraz gizemli bulmuştu. Çok eski moda ve ev sıcaklığı içindeydi. Galiba oynayacak gerçek bir köpek bulamamışlardı. Dekorun bazı kısımlarının da boyası pek iyi yapılmamıştı. Bay Darling, kendisine kimsenin özen göstermediğinden şikâyet ettiği zaman yüksek sesle gülmedi pek –niye özen göstersinlerdi ki, o yalnızca ailenin ekmek parasını kazanıyordu– ama acı acı homurdandı; Bayan Henderson dirseğiyle hızla dürttü onu. Ne kadar çabaladıysa da Tinkerbell'in kim ya da ne olduğunu kesinlikle çıkaramadı, çocuk odasının duvarında uçuşan bir tür ateşböceğine benziyordu. Ama Wendy Peter'ın kendisini öpmesini isteyince saçı çekildiğinde Tinkerbell'in bir kadın olduğunu tahmin etti sayılır. Biraz üstü örtülüydü bütün bunlar. Birinci sahnenin sonunda hepsi pencereden dışarı uçarken, tellerden birinde bir sorun çıkmış olmalı ki, çocuklardan biri yerden hiç yükselemedi. Perdeyi çabucak kapadılar. Wayne'nin esnemekten çenesi çıkacak gibiydi.

İkinci ve üçüncü perdelerde Charles Henderson uyuklayıp durdu. Yüksek perdeden seslerin ve çocukların kana susamışçasına bağırışlarının farkındaydı. Wayne'nin yine o çığlık çığlığa bağırdığı nöbetlerden birine girmediğini umut etti. Kafası karmakarışıktı. Rüyasında kanalda minik balıklar tutuyordu ve içinde bir saatin tik tak ettiği allahın cezası bir timsah, nehrin kıyısından yukarı tırmandı. Sonra bir trampetin çaldığını duydu ve bir sesin, "Ölmek fevkalade büyük bir macera olur," dediği sırada ürküntüyle uyandı. Kolunda bir ağrı vardı.

Ara olunca büfeye gittiler, Moira, kendisi, bir de Alec. Bayan Henderson, Moira rahat bir nefes alsın diye çocuklarla kaldı. Alec hepsine birer içki ısmarladı. "Hoşuna gidiyor mu bari Charlie?" diye sordu.

"Benim için biraz fazla gürültülü," dedi Charles Henderson. "Ama farklı düzeylerde geçtiği konusunda ne demek istediğini anlıyorum."
"Beni gerçekten şaşırtıyorsun," dedi Alec. "Oyunun çoğu kısmında uyuduğuna dair yemin edebilirdim."

Moira küçük Tracy'nin timsahtan dehşete düştüğünü, ama minik köpekçiği pek sevdiğini söyledi.

"Ne de köpekçik ama," diye homurdandı Charles Henderson. "Naftalin kokusunu bile duydum."

"Ama Wayne çok beğendi," dedi Moira. "Kendini tamamen kaptırdı."

"Belli oluyordu," dedi Charles Henderson. "Esnemesi Birkenhead'den bile duyulmuştur."

"Belirtilerden biri de o," diye savunmaya geçti Moira. "Esnemek. Kendini kaptırdığı zaman hep esner." İlk başta Bay Darling'in niçin Kaptan Hook'un elbiselerini giydiğini anlamadığı halde, Moira oyundan çok hoşlanmıştı.

"Bu gelenekseldir," dedi Alec, Moira'ya.

"Neden söz ediyorsunuz?" diye sordu Charles Henderson. "O korsan olacak adam Bay Darling değildi ki."

"Evet, oydu Baba," dedi Moira. "Önce ben de anlamadım ama aynı adamdı."

"Herhalde aktör masrafını azaltıyor," dedi Henderson. Alec bunun simgesel bir şey olduğunu açıkladı. Kibar Bay Darling ile zalim Kaptan Hook aynı adamın iki yarısıydı.

"Bay Darling dörtte bir bile görünmüyordu," diye bağırdı Charles Henderson ateşli ateşli. "Ne zaman gözümü açsam o korsan palasını sallıyordu sağa sola. Ben bunun anlamını göremiyorum, sen anlayabildin mi Moira?"

Moira bir şey demedi, ama dudakları yanlarda aşağı doğru sarkmıştı. Büyük olasılıkla, evden kaçıp onu iki çocuğu ve yirmi yedi sterlinlik gaz faturasıyla bırakan kocasını düşünüyordu.

"Bunun anlamı," dedi Alec, "çok açık. Bay Darling, kendi çoluk

çocuğunu katletmek istiyor." Oldukça yüksek bir sesle bağırıyordu. "Tıpkı gerçek hayattaki babalar gibi. Onlar da kendi çocuklarını yok etme peşindedir."

"Sana ne oldu?" diye sordu Bayan Henderson, kocası koltuğuna döndüğünde.

"Şu Alec," diye soludu Charles Henderson. "Bir yığın saçma sapan şey söylüyor. Boğazını sıkıvermek isterdim."

Dördüncü perdede Charles Henderson karısından naneşekeri istedi. Hazımsızlığı korkunçtu. Karısı, "Şşşt," dedi. O da kendini pantomime kaptırmış görünüyordu. Wayne dimdik oturuyordu. Charles Henderson dikkatini toplamaya çalıştı. Sözlerin bazılarını duyuyor, bazılarını duymuyordu. Kayıp çocuklar annelerine dönüyordu, bu kadarını anlamıştı. Kaplan Lily adlı biri çıkmıştı sahneye. Yerliler de tamtamlarını çalıyordu. Kalbi o kadar hızlı çarpıyordu ki, nasıl olup da yerinden fırlayıp kendisine gürültüyü kesmesini söylemiyordu Alec, hayret etmişti. Wendy de ani hareketlerle oğlanlarla beraber uçmuştu, Peter da uyuyordu. Her şeyin uçmakla ilgili olması tuhaftı. Şu Tinkerbell denen kişi de kumaş ağaçlar arasında uçuşuyordu. Charles Henderson da, eğer koltuğunda ayağa kalksa kendisinin de tiyatrodaki balkonlara doğru yükselebilirmiş gibi tuhaf bir yanılgı içine girdi. Bu aptalca bir fikirdi, çünkü bacaklarının yerini değiştirmeye çalışınca kurşun gibi ağır olduklarını gördü. Bayan Darling çocuklarını gördüğüne sevinecekti. Kahrolmuştu herhalde. Alec'in Yavrukurt Oymağı'ndan eve yarım saat geç geldiğini –o dakikaların uzunluğunu, o korkunun derinliğini– hatırlıyordu da. Son on yıldır Alec'e karşı duygularının nasıl olduğu hiç önemli değildi. Büyümüş çocuklara karşı insanın pek fazla sevgi hissetmesi gerektiğini düşünmüyordu. Küçük Alec'i, şimdi kayıp olan çocuğu sevmişti ve bu yeterliydi.

Sahnede dramatik bir şeyler oluyordu. Peter uyanmıştı, Tinkerbell ile kopuk kopuk konuşuyordu, öksürük ilacıyla ve zehirle ilgili bir konuşma. *Tink, benim ilacımı içmişsin... zehirliydi ve beni kurtarmak için içtin onu... Tink, canım, ölüyor musun?..* Minik yıldız Tinkerbell'in

ışığı yanıp sönmeye başladı. Charles Henderson birisinin hıçkırdığını duyabiliyordu. Oturduğu sıranın ucuna bakmak için boynunu iyice uzattı ve torununun, ceketinin kollarıyla gözlerini sildiğini gördüğünde hayret içinde kaldı. Geçen yıl, apartmanın on dördüncü katındaki bir pencereden, bir ipin ucuna bağladığı hamsteri sarkıtırken yakalanan çocuğun bir ışık sönüyor diye ağladığını bir düşünün. Peter Pan kollarını açmış, seyircilere doğru yaklaşıyordu. *Sesi o kadar hafif çıkıyor ki söylediklerini zorlukla duyabiliyorum. Diyor ki... çocuklar perilere inanırsa yeniden iyileşebileceğini düşündüğünü söylüyor. Çabuk söyleyin inandığınızı... İnanıyorsanız eğer, ellerinizi çırpın. Ellerinizi çırpın da Tinkerbell yaşasın.*

Önceleri el çırpma sesi alçak perdeden ve cesaretsizce çıktı. Tinkerbell sahnenin tozlu döşeme tahtaları üzerinde yanıp sönen ve ışıltısı azalan bir kıvılcıma indirgenmişti. Charles Henderson'un elleri de göğsünde kavuşmuştu. Sanki birisi kalbine bir çengel daldırmış gibi bir sancı vardı içinde. El çırpma sesi güçlendi. Tinkerbell'in hafif ışığı parıldamaya başladı. Boyanmış bir ağacın gövdesinde zaferle ilerledi. O kadar göz kamaştırıcıydı ki, Charles Henderson'un gözleri kamaştı. Yukarısında, Hiçistan diyarının göklerinde parıldadı.

"Yardım edin," dedi son gücünü kullanarak.

"Kes sesini Charlie," diye bağırdı Bayan Henderson ve ellerini çırptı, çırptı, ta ki elleri yanana dek.

Özgün adı "Clap Hands, Here Comes Charlie"

Penelope Fitzgerald
(1916-2000)

Edmund George Valpy Knox ve Christina Hicks'in ikinci çocuğu olarak doğdu. Baba tarafından Manchester Piskoposu'nun, anne tarafındansa Lincoln Piskoposu'nun torunuydu. Yükseköğrenimini Oxford Üniversitesi, Somerville College'da burslu yaptı. Ailenin her iki tarafında da yaşam, maddi anlamda zor ama düşünsel anlamda yoğundu. Aynı koşullar, evde tek sıcak odanın babasının çalışma odası olduğunu söyleyen Fitzgerald'ın yaşamında da sürdü. Babası, 1932'den sonra bir süre, ünlü İngiliz dergisi *Punch*'ın editörlüğünü yaptı.

1979 yılında, *Offshore* (Açıkta) adlı romanıyla Booker Ödülü'nü kazandı. Çağdaş İngiliz kurmaca edebiyatının en çok sevilen yazarlarından Fitzgerald seksen dört yaşında öldü.

Romanlar, sanat ve edebiyata ilişkin incelemeler, deneme ve biyografiler yazdı. Ölmeden kısa süre önce, öyküye döndü. Bu nedenle, *The Means of Escape* (2000, Kaçış Yolu) adlı tek bir öykü derlemesi vardır.

Kurmaca olmayan bazı kitapları: *Selected Prose* (2002, Seçilmiş Düzyazılar) sanata ilişkin denemelerini; *The Afterlife* (2003, Ölümden Sonra Yaşam) edebiyat eleştirilerini; *Selected Writings* (2004, Seçilmiş Yazılar) sanata ilişkin yazılarını kapsar.

Hiruharama'da

Bay Tanner, nasıl olup da ailesinde bir avukatın olduğunu ve her şeyi satıp savıp Yeni Zelanda'yı terk etmeye karar verdiklerinde yasal konularda tam anlamıyla güvenebilecekleri birinin bulunduğunu anlatma telaşı içindeydi. Bu, Lincolnshire'e bağlı Stamford'lu bir yetim olan ve Auckland'ın kuzeyinde yaşayan, hali vakti yerinde bir ailenin yanına sözüm ona çırak olarak gönderilen, ama bir hizmetkâr olarak çağırıldığı sonradan anlaşılan dedesi hakkında bir şeyler söylemesi gerektiği anlamına geliyordu. Bıçakları temizliyor, atlara bakıyor, yemek servisini yapıyor ve odun kesiyordu. Auckland'da, alışveriş için gönderildiği, kuru yiyecekler satan bir dükkânda, Bay Tanner'ın babaannesi Kitty ile karşılaştı. O da İngiltere'den dadılık yapmaki için gelmişti ve aslında hizmetçi diye istenmiş olduğunu görmüştü. On altı yaşındaydı ve Tanner, maaşlarını biriktirirken ondan üç yıl beklemesini, sonra da kendisiyle evlenmesini istemişti. Bütün bunlar bir Metodist toplantısında, tanışmalarından bir iki hafta sonra olmuştu. "Memleketinde ailen var mı?" diye sordu Kitty. Tanner yalnızca bir kız kardeşi olduğunu söyledi. Kendinden küçük mü, büyük mü? Büyük. Şu güne kadar artık, tecrübeli bir zanaatkâr olduğunu sanıyordur büyük olasılıkla. Büyük ihtimalle artık usta olduğunu düşünüyordur. – Ona son zamanlarda hiç haber göndermedin mi? – Son zamanlarda göndermedim. – En iyisi, şimdi yaz bari, dedi Kitty ve aramızdakileri anlat. Yeni bir akrabam olsun isterim, pek fazla akrabam yok. – Bir düşüneyim, dedi Tanner. Kitty o zaman anladı ki, okuması da yok, yazması da.

Uzak bir kırsal bölgeye yerleşmek zorunda kaldılar. O sıralarda Auckland çevresindeki toprakların bir dönümü on şilindi ve bu fiyatın üçte biri yeni kiliselerle yeni okulların kurulmasına gidiyordu, ama Tanner ile Kitty'nin gittiği yerde, Awanui'nin kuzeyinde hiç kilise ve okul yoktu ve toprak epeyce daha ucuzdu. Evi satın almak zorunda kalmadılar, terk edilmiş buldular, ama bin sterlin verseler bile bulamayacakları bir şeyi vardı, o da bir yeraltı kuyusundan sürekli gelen iyi suyun aktığı dik boruydu. Ama orada kim yaşıyorduysa, yalnızlıktan ve çok yoksul bir yer olduğundan, oradan vazgeçmişti. Yine de salaş bir baraka getirmeyin gözünüzün önüne. Birinde bir soba, öbüründe de bir karyola olan iki odası vardı, sebze depolamak için de arkada bir üçüncü oda. Tanner kök sebzeler yetiştiriyordu ve haftada iki kere at arabasıyla Awanui'ye gidiyordu. Kitty evde kalırdı, çünkü iki yüz civciv almışlardı, epeyce de domuz.

Tanner, karısı bir çocuğu olacağını söylediği zaman ona ne diyeceğini kafasında evirip çevirmişti. Ama söylediği zaman, aslında, aradan iki yıl geçmişti, karısını önce duymadı, kuzey rüzgârı esiyordu ve ikisinin de birbirlerinin ne dediğini duyması imkânsızdı. Tanner karısının ne dediğini anlayınca arabayı ata koştu ve Awanui'ye gitti. Doktor anacaddenin daha yukarılarındaki bir pansiyonda öğle yemeğini yiyordu. Geri dönüp muayene odasına girdiğinde, Tanner ona North Island'daki yaşam istatistiklerini sordu.

"Ölüm istatistiklerini mi demek istiyorsun?" diye sordu doktor.

"O da olur," dedi Tanner.

"Burada kimse içki ya da boğulma dışında bir sebepten ölmez. Son on altı ayda Taranaki Eyaleti'ndeki üç bin kişiden tek bir cenaze çıkmadı, yalnızca yirmi dört kişi hasta oldu. Bana yoksul bir adam gözüyle bakabilirsin."

"Doğum yapan kadınlar peki?" diye sordu Tanner.

Doktorun elinde, doğumda ölen kadınlara ilişkin sayılar yoktu, ama Tanner'e dik dik baktı ve çocuğunun doğumunun ne zaman olduğunu sordu.

"Bilmezsin tabii. İkiz mi olacak diye sorma bana. Doğa bunu bilmemizi öngörmemiş." Defterine bir şeyler yazmaya başladı. "Nerede oturuyorsun?"

"Houhora'ya giden yoldan sapılıyor, on sekiz kilometre sonra sağa sapıyorsunuz"

"Adı ne?"

"Hiruharama."

"Orayı bilmiyorum. Bu Maori adı değil."

"Sanıyorum Kudüs demek oluyor," dedi Tanner.

"Evde başka kadın var mı?"

"Yok."

"Karın loğusayken gelip işleri yürütecek biri demek istiyorum. En yakın komşunuz kim?" Tanner, arada bir gelen Brinkman adında bir adam dışında komşuları olmadığını söyledi. O da on dört, on beş kilometre ötede, Stony Loaf'taydı.

"Karısı var mı?"

"Hayır, yok, hep şikâyet ettiği de bu. Hiçbir kadından orada oturmasını isteyemezsin."

"Kadınlardan her yerde oturmalarını isteyebilirsin," dedi doktor. "Huysuzun tekidir, eminim."

"Hayalcidir," diye yanıtladı Tanner. "Ben Brinkman'ı hayalci diye nitelendiririm."

"Çarşafların yıkanması gibi şeyleri düşünerek söyledim. Eğer başkası yoksa, birkaç günlüğüne evle sen meşgul olabilir misin?"

"Evde her şeyi yaparım," dedi Tanner.

"İçki içmez misin?"

Tanner başını salladı ve acaba doktor içiyor mu diye merak etti. Gelecek sefere Awanui'ye gelirken muayene için karısını da getirip getirmeyeceğini sordu. Doktor pencereden tekerleklerinde demir çerçeve olan ve zangır zangır sallanan eski at arabasına baktı ve, "Getirme," dedi.

Reçeteyi defterden kopardı. "Bunu karın için al. Kalsiyum suyu.

Gelmemi istediğin zaman bana haber yollamak zorundasın. Ama bu seni endişelendirmesin. Çoğu zaman ben geldiğimde artık yardımıma gerek kalmamıştır."

Öbür hastalar da gelmiş, verandadaki tahta sıralarda oturuyorlardı. Kimisinin elinde doldurulacak boş ilaç şişeleri vardı. Kolu bağlı bir adam, anneleriyle beraber birkaç çocuk, iyi görünen ama şu ya da bu nedenle gözleri yaşlı bir kadın vardı. – Eh, kasabalardaki hayatı bilirsiniz.

Tanner, istediğiniz zaman kullanabileceğiniz bedava kalemle mürekkep bulunan postaneye kadar gitti ve ablasına bir mektup yazdı. – Ama bir dakika, hani okuyup yazamıyordu? Anlaşılan, o zamana kadar öğrenmiş olmalı. Bay Tanner'in tahminine göre, Kitty sessiz, pek sessiz bir kız olmasına rağmen, bu işi kıvırıncaya kadar onunla evlenmeyeceğini söylemişti. Tanner şöyle yazdı: Çok sevgili ablacığım. Eh, kısmet oldu ve ya bir kız ya da bir oğlan aramıza katılacak. Bu konuda bir kitap yollarsan bize çok yardımı olur. Artık yüz tane büyümüş tavuğumuz ve bir yüz tane de kuluçkadan çıkmayı bekleyen var, iyi de bir patates ürünümüz. Mektubu postaladıktan sonra sabun, iplik, iğne, konserve balık, çay ve şeker satın aldı. Awanui'den çıkarken yarış güvercinleri beslediğini bildiği Parrish adlı bir tanıdığının bulunduğu, kasabadaki son evde durdu. Bazıları tam o sırada, kendilerine ait güvercinliğe geri dönüyordu. Parrish, yuvalara girişi pek küçültmüştü ve bir kuş geri döndüğünde, bir ipin ucundaki zilin yanından geçmesi gerekiyordu, öyle ki, çıngırtı bir uyarı oluyordu. Kuşlar Mavi Kanatlı Güvercin cinsiydi. Parrish bu cinsin, aklı olan herkesin besleyeceği tek cins olduğunu belirtti. Tanner içinde bulunduğu zor durumu açıklayıp iki tane kuşu ödünç almak istediğini söyledi. Parrish itiraz etmedi, çünkü Tanner'in arazisi, Hiruharama, Awanui'den Te Paki İstasyonu'na çekilen düz çizgi üzerindeydi ve güvercinleri de bu çizgi üzerinde uçardı.

"Eğer öteki tarafta otursaydın, sana yardımcı olamazdım," dedi Parrish.

Yavru kuşlar dört aylık olunca, bir Maori çocuk onları dışarı çıkarır, beş kilometre, on kilometre, yirmi, otuz kilometre uzağa, hep aynı yöne salardı, Awanui'nin kuzey-kuzey batısı.

"Yirmi beş kilometre gidebiliyorlarsa, tamam," dedi Tanner.

"Dört yüz kilometre giderler."

"Yirmi beş kilometreyi ne kadar zamanda giderler?"

"Açık havada yirmi dakikada," dedi Parrish.

Maori çocuk iki kuş seçti ve kapaklı bir sepetin içine yerleştirdi, bunu da Tanner at arabasının sürücü minderine sıkıştırdı.

"Onları bir şekilde numaralıyor musun?" diye sordu Tanner.

"Buna gerek yok. Hepsini tanırım," dedi Parrish.

Kayatuzuna ihtiyaçları olacağını eklediği için Tanner kayatuzu ve bir çuval da darı almak üzere, bir kez daha kasabaya döndü. Hiruharama'ya vardığında, karanlık, berrak gökyüzü her yandan bastırıyordu. Seni de beraber götürmeliydim, dedi Kitty'ye. Kitty günü iyi geçirdiğini söyledi. Ama Tanner iyi geçirmemişti, endişelenmişti. Çarşıda bir şey mi unuttum demek istiyorsun, dedi Kitty. Tanner çıkıp arabaya gitti ve sepetlerinde hâlâ kıpır kıpır dolanıp sessizce birbirleriyle konuşup görüşen güvercinleri alıp geldi.

"Senin ısmarlamadığın bir şey daha aldım," dedi. Sebze deposunun üstündeki çatı arasında onlara yer buldular. Mavi Kanatlı Güvercinler evdeki en güzel şeylerdi.

İngiltere'deki abla, kitabı yolladı ama kitap bir yıl kadar sonra geldi. Zaten işe yarayacak tek bir bölümü vardı. Öteki bölümleri dinsel bir hava taşıyordu. Bu arada Kitty'nin hesapları pek de yanlış olmasa gerekti ki, ağrıları aşağı yukarı bekledikleri zamanda, Tanner'ın doktora haber yollayacağı kadar kuvvetle hissedildi.

Güvercinlerin yuvalarını kutulardan yapmıştı. Kuşlar her gün egzersiz için uçurulmalıydı ama bunu yapmayı başaramamıştı. Yine de iyi görünüyordu kuşlar, tüyleri biraz dağılmış gibiydi ama pek fark edilmiyordu. Saat dörttü, hava esintiliydi ama rüzgârlı değildi. Kıyıdan bu kadar uzakta olmalarına rağmen, onları okyanusun tuzuyla

dolu parlak havaya çıkardı. Güvercin nasıl salınır, hiçbir fikri yoktu. Sepetin kapağını açtı ve daha sonra ne yapacağını düşünmesine fırsat olmadan kuşlar çıkmış, maviliklere dalmışlardı bile. Dehşet içinde bakakaldı, çünkü kuşlar belli bir yüksekliğe ulaşınca sanki şaşırmış ya da kaybolmuşlar gibi, dar haleler çizerek dönmeye başladı. Sonra ufukta, gözlerine bildikleri bir şey kestirmiş olmalıydılar ki, kuvvetle Awanui'ye doğru yöneldiler. Parrish'in güvercinliğine varmaları yirmi dakika aldı desek. On dakika da Parrish'in ya da Maori çocuğun sokağın başına, doktora kadar yürümesi çekerdi. Doktorun arabasıyla buraya gelmesi iki buçuk saatti, bir kere yolu kaybettiği düşünülse bile. Arabasından inip çantasını açması da otuz saniye.

Saat beşte Tanner domuz ve tavuklara bakmak için dışarı çıktı. Saat altıda Kitty daha iyi de değildi, daha kötü de. Orada sessizce yatıyor, tepeden tırnağa terliyordu. "Birinin geldiğini duyuyorum," dedi ama Awanui'den değildi gelen, yukarı yoldan geliyordu. Tanner bunun Brinkman olduğunu düşündü. "A, tabii en son geldiğinden beri altı ay geçmiş olmalı," dedi Kitty, sanki birisiyle karşılıklı konuşurmuşçasına. Yukarı yoldan başka kim gelebilirdi ki zaten? Oradaki toprak yolun iki yanında araba sürmeyi güçleştiren derin çukurlar vardı. Brinkman'ın eski arabasının gıcırtı ve takırtısını duyabiliyorlardı, iki tekerlek çukurun içinde, ikisi dışarıda. "Atı su içsin diye yağmur oluğunun başında durdu," dedi Kitty. "Yolun geri kalanında atın kendi istediği gibi yürümesine izin vermek zorunda." "Buraya varınca dönüp geldiği gibi geri gitmek zorunda kalacak," dedi Tanner.

Bir yerlerde Brinkman'ın resmi vardı bir zamanlar ama resme ne olduğunu bilemedi Bay Tanner, kaldı ki pek ona benzediğini düşünmüyordu. Tabii bu durumda on iki kilometre yol yaptığına göre, atını biraz dinlendirmesinin teklif edilmesi ve içeri buyur edilmesi gerekiyordu.

Brinkman, tek başına yaşayan birçok kişi gibi, ona dış dünyanın karmaşasından daha gerçek gibi görünen kendi düşüncelerine dal-

maya devam etti. Dosdoğru ön odaya girerek musluğun üstüne takılmış ayna parçasının önünde durdu ve sabit bir şekilde aynaya baktı.

"Sana bir şey söyleyeceğim Tanner, galiba bu sabah ilkin beyaz saçlarım gözüme ilişti."

"Bunu duyduğuma çok üzüldüm."

Brinkman çevresine bakındı. "Sofranın daha kurulmadığını görüyorum."

"Sana misafirperverlik göstermediğimizi düşünmeni istemem," dedi Tanner, "ama Kitty pek iyi değil. Bana seni buyur etmemi ve bir süre dinlenmeni sağlamamı söyledi, ama kendisi pek iyi değil. Aslında doğum sancısı çekiyor."

"Bu akşam yemek yapmayacak demektir, o zaman."

"Yemeği burada yemeye niyetli olduğunu mu söylemek istiyorsun?"

"Sizinle ve Bayan Tanner ile yarın yıllık akşam yemeğim, evet, öyle denebilir."

"Bugün günlerden ne, o zaman?" diye sordu Tanner biraz rastgele. O anda Brinkman'ın varlığını fark etmesi bile onun için zordu. Gündelik şeylerin nasıl yapıldığını ya da nasıl söylendiğini bilmeyen bir yabancıydı, belki de yabancı bir ülkeden.

Brinkman gitmek için bir teşebbüste bulunmadı ama dedi ki: "Buraya son geldiğimde yemeğe konserve tohero[1] ile başlamıştık. Karın koymuştu onları önüme. Bağırsaklara çok da iyi geldiğinden emin değilim. Sonra yağda yumurta ve fevkalade güzel, peltelenmiş pancar kökü yemiştik, çay ya da Bovo, tereyağı, ekmek ve sonsuz miktarda şeker pekmezi vardı. Bütün bunları günlüğüme not etmişim. Ama tabii bu, buraya sadece sizinle akşam yemeği yemek için geldiğim anlamına gelmiyor. Buraya kadar yaptığım yolculuk için de değil, her ne kadar çevremi değiştirme ve biraz da Doğa'nın kitabını okuma fırsatı bulmaktan her zaman hoşnut olsam da. Hayır, bugün buraya, daha önce de olduğu gibi, bir kadın sesi duymaya geldim."

[1] Tohero: Yeşil, kabuklu bir deniz hayvanı.

Tanner'ın hiç dikkat edip etmediğini sorarak devam etti konuşmasına, çevrede buralara ait hiç ötücü kuş yoktu. O sırada yan odadan Tanner'ın şimdiye kadar, bir gemi batarken –bir geminin batışını yaşamıştı–, bir mezbahada bile duymadığı bir bağırma ya da seslenme geldi.

"Benim için zahmete girme," dedi Brinkman. "Sen gelinceye kadar burada oturur, sessizce pipomu içerim."

Doktor arabasıyla geldi, yanında da karısının kendileriyle birlikte yaşayan ve hemşire olan ya da hemşirelik yapmış dul kardeşini getirmişti. Tanner her tarafı kana bulanmış bir şekilde yatak odasından çıktı, kasaba benziyordu. Doktora çocuğu, yani küçük kızı doğurtmayı başardığını söyledi ve hatta onu bir havluya sarıp kirli sepetine koymuştu. Doktor, Tanner'ı tekrar yatak odasına götürdü ve oturttu. Hemşire beraberinde getirdiği şeyleri elinden bıraktı ve çay kutusunu bulmak için çevresine bakındı. Brinkman orada bir iskemle kadar hareketsiz oturuyordu. "Benim kim olduğumu merak ediyor olabilirsiniz," dedi. "Ben akşam yemeği için gelmiş olan bir komşuyum. Ben burada kendimi hep ne zaman gelse hoş karşılanan biri olarak düşünürüm." "Rahatınıza bakın," dedi görümce. Doktor, her zamankinden daha hızlı hareket ederek odaya girdi. "Lütfen oraya git ve hastayı yıka. Ben gidip bir bakacağım. Baba çöple birlikte dışarı atmış."

Tanner işte orada tek bir şeyi gözden kaçırmıştı. Attığı son değil, ikinci kızıydı, daha küçüktü ama ötekinin ikiziydi. – Ama nasıl olmuştu da eğer ikisi de kız idiyse Bay Tanner'ın kendisi de hâlâ Tanner soyadını taşıyordu?

Eh, Tannerların dokuz tane daha çocuğu oldu, bazıları da oğlandı ve bu oğlanlardan biri de Bay Tanner'ın babasıydı. O akşam doktor, elinde o bulaşık atıkla bahçeden içeri girince, sanki kurutmak için suyunu sıkarmış gibi sıkıverdi ve elindeki şey ağzını açtı ve mutfağın soğukça havası ağzına doldu ve kız da yaşamına başlamış oldu. Bundan sonra Tannerlar duvarlarına hep şu teneke plakalardan birini astı – Hiçbir Şeyi Atmayın. O zamanlar bunlar çanak çömlek satan

dükkânlarda bulunurdu. Bay Tanner'ın baştan beri işaret etmek istediği nokta da buydu – ilk kız bebek hiçbir zaman önemli olamadığı halde, bu ikinci kız bebek büyüyüp Wellington'da bir şirkette avukat oldu ve çok başarılıydı.

Bütün bu süre içinde Brinkman masanın yanında oturup piposunu içmeyi sürdürdü. Dünyaya iki tane daha kadın gelmişti! Eğer bu böyle devam ederse, sonunda kendisinin de bir tanesine sahip olma şansı artıyor gibiydi. Bu arada bir ara kadınların akşam yemeğini vermesi gerekecekti.

Özgün adı "At Hiruharama"

John Fuller

(1937)

Britanya'nın Kent bölgesinde, Ashford'da doğdu. Babası, 1991'de ölen şair Roy Fuller'dır. Oxford Üniversitesi'nde, New College'da öğrenim gördü. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde askerliğini yaptıktan sonra ABD'deki New York Eyalet Üniversitesi'nde dersler vermeye başladı. 1963-1966 yılları arasında Manchester Üniversitesi'nde dersler verdi. 1966'da Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da öğretim üyesi oldu. Şiir ve kurmaca edebiyat dallarında çeşitli ödüller aldı. *Flying to Nowhere* (1983) adlı romanı Whitbread Ödülü'nü aldı ve Booker Ödülü'ne aday gösterildi. Kraliyet Edebiyat Topluluğu üyesi olan Fuller halen Oxford'da yaşıyor.

Tek öykü derlemesi *The Worm and the Star* (1993, Solucan ve Yıldız) adlı kitaptır.

Benim Öyküm

Biraz yavaşladığıma göre, birisi ortaya çıkıp öykümü yazsa iyi olur. Daha vakit var ama sonsuza kadar değil.

Onlara ne söylerdim? Eh, bakalım, sorun neyin önemli olup neyin olmadığı, değil mi? Bir sürü şey var ki, dinlemek bile istemezler. Babil'in düştüğü gün Sirus'un yediği o soğanları ben kavurmuştum. Piramitin içine kapatılmak üzere seçilen, benim ikiz kız kardeşimdi. Bana hiçbir zaman açmamak üzere bir mektup verdi. Büyük Çin Seddi'ni kuzeyden ben deldim. Midillim altımda çöküverince, buz üstünde, onun çiğ etini yiyerek kırk gün yaşadım. Nankin'in Porselen kulesinden alınmış olan ipek parçalarına sarılı olarak, Batı'nın evvel ezel gördüğü ya da duyduğu ilk barutla döndüm. Bununla, Türklerden özgürlüğümü satın aldım ve onların, Rodos'taki bacaklarını açmış duran deniz feneri devini, on sekiz tane kadırgayı alabora ederek koya yuvarladığını gördüm. Efes'teki Diana Mabedi'nde tapınan ilk kişi ve Coliseum'da aslanları bakışıyla utandıran ilk Hıristiyan oldum. Özgürlüğümle ve ata binme hızımla Asya'daki yedi kiliseye selam götürdüm: Efes'te geyik çobanı bir köpekle çiftleştiği için dağlanmış olan bir kadın gördüm; İzmir'de üzüm hasadının kurumasını beklemek için kaldım; Bergama'da keçi karaciğerini çiğ çiğ yedim, bir nefaset örneğiydi ve tenya illetine yakalandım; Thyatira'da[1] ılık süt dolu bir lazımlığın üstünde on gün otururak tenyayı dışarı çıkmaya ikna ettim; Sardis'te son altınımı da Nuh'un Gemisi'nden çıkma bir kereste karşılığında verdim, o da heybemde un ufak oldu;

[1] Thyatira: Akhisar. (ç.n.)

Philadelphia'da[2] beni satrançta yenen kör bir arzuhalcinin bir gecede üç kızıyla birden yattım; Laodicea'da[3] iki başlı bir aslan gördüm, doldurulmuş. Bütün bu kiliseler şimdi Müslüman, ama bunda benim hiçbir kişisel sorumluluğum yok.

Kimse kendini, kendi öyküsünde bir karakter olarak düşünemez. Aslında hiç kimse kendi yaşamını bir öykü olarak düşünmez. Oriun biçimini görecek kadar dışına çıkamazsınız. Biri benim öykümü kaydetmek isterse, kendine göre anlamlandıracak demektir. Bir şey uğruna dur duraksız bir arayış olmamış mıydı? Ya da sadece bir oraya, bir buraya savrulmalar ve hatalar? Bir allahın cezası şeyden bir başkasına.

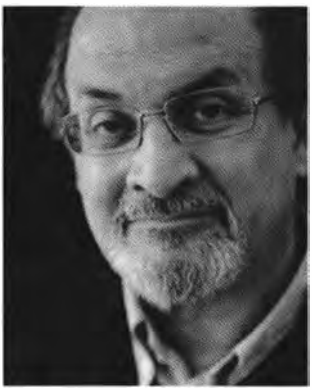
Kendi öykünüze inanmamanızın nedenlerinden bir başkası da dünyanın nasıl sizsiz idare edilebileceğine inanamamanızdır. Ama eğer sizin öykünüzü ve onun anlamını anlayacaksa sizsiz idare etmelidir.

Belki de bilinmezlik daha iyi bir kader olacaktır. Öykülerin sonu gelmelidir ama bizde sadece bir duruma ulaşma arzusu var, bir duraganlığa, bir varlığa, askıntıda, kesinleşmemiş. Durmasını istemeyiz, kazanacağımız şan şöhret ne olursa olsun.

En nihayetinde tek bir öykü vardır: Var olduğumuzu söyleyen bedenlerimizin öyküsü.

Özgün adı "My Story"

[2] Philadelphia: Alaşehir. (ç.n.)
[3] Laodicea: Goncalı. (ç.n.)

Salman Rushdie
(1947)

Hindistan'ın başkenti Bombay'da doğdu. On yedi yaşındayken ailesiyle birlikte Hindistan'dan ayrılıp bağımsızlığına yeni kavuşan Pakistan'a göç etti. Bombay'dayken İngiliz okullarında eğitim gören Rushdie, 1968 yılında İngiltere'de, Cambridge Üniversitesi, King's College'da eğitimini tamamladı. İngiltere'deyken bazı ırkçı tutum ve saldırılarla karşılaşmasına karşın orada kalmayı tercih ederek aktör ve reklamcı olarak çalıştı. Daha sonraysa, bütün zamanını yazarlığa verdi. *Midnight's Children* (1981, *Geceyarısı Çocukları*) adlı romanıyla Booker Ödülü'nü kazandı. İran'ın dini lideri Ayetullah Humeyni'nin, *Satanic Verses* (1988, Şeytan Ayetleri) adlı yapıtını İslamiyete hakaret olarak değerlendirmesi sonucu Rushdie hakkında ölüm fetvası vermesiyle daha çok tanındı. Hayatını, İran yönetiminin fetvayı resmen kaldırdığı 1998'e kadar evden eve geçerek ve saklanarak geçirdi. Üç kez evlenen Rushide halen İngiltere'de yaşıyor.

Bugüne kadar tek bir öykü derlemesi yayımlandı: *East, West* (1955, Doğu, Batı). Öykünün yanında romanlar, film eleştirileri, politik incelemeler de yazdı, oyunlar yönetti.

Kurmaca olmayan yazıları arasında *Imaginary Homelands: Essays and Criticism*, 1981-1991 (1991, Hayali Vatanlar: Denemeler ve Eleştiri Yazıları, 1981-1991), film eleştirileri arasında *The Wizard of Ozz* (1992, Oz Büyücüsü) ve politik incelemeleri arasında da *The Jaguar Smile: A Nicaraguan Journey* (1987, Jaguar Gülüşü: Nikaragua Gezi Notları) yer alır.

Yakutlu Pabuç Müzayedesinde

Sihirli pabuçlar nedeniyle yapılacak müzayede için toplanmış katılımcılar satış yerlerindeki, sizin bildiğiniz o kalabalığa pek benzemiyor. Müzayede Düzenleyiciler bu olayı yaygın biçimde duyurmuş, her türlü katılımcı için hazırlıklılar. Bugünlerde insanlar pek dışarı çıkma cesareti göstermiyor; yine de Müzayede Düzenleyiciler, haklı olarak bu ödülün bizleri sığınaklarımızdan çıkmak için kandıracağını düşündü. Olumlu hisler bekleniyor. Buna uygun olarak, daha kayda değer şahsiyetlerin rahatlığı ve güvenliği için sağlanmış-belli kolaylıklara ek olarak, bedensel hastalığı olanlar için salonlara ve tuvaletlere en büyüklerinden bronz tükürüklükler konmuş; değişik araştırma alanlarından psikiyatr gruplarıyla yüreği hasta olanlara danışmanlık yapmak için, stratejik yerlere konuşlandırılmış neogotik günah çıkarma kabinleri yerleştirilmiş.

Bugünlerde çoğumuz hastayız.

Hiç rahip yok. Müzayede Düzenleyiciler bir sınırlama getirmiş. Rahipler öteki, yakın binalarda, tanıdıkları binalarda kalmış, herhangi bir ruhsal şaşkın çıkarsa, bir delilik taşması yaşanırsa müdahale etmeyi umuyorlar.

Kadın doğum uzmanı birimleri ve miğferli Özel Tim[1] polisleri, belki heyecan, beklenmedik ölümlere ya da doğumlara neden olur diye gözden ırak yan sokaklarda bekliyor. En yakın akrabaların liste-

[1] Özel Tim: SWAT (Special Weapons And Tactics). (ç.n.)

si çıkarılmış, onlarla ilişkiye geçilebilecek numaralar kaydedilmiş. Bir miktar deli gömleği de tedarik edilmiş.

Bakın: kurşun geçirmez camın arkasında yakutlu pabuçlar parıldıyor. Onların gücünün sınırlarını bilmiyoruz. Bu gücün sınırları olmayabileceğinden kuşkulanıyoruz.

Film yıldızları burada, katılımcılar arasında. Cilalı, pullu havalarını satış salonuna taşıyorlar. Uygulamalı Fizik üstatlarıyla işbirliği içinde geliştirilmiş olan Film yıldızı havaları, platin, altın, gümüş ve bronz oluyor. Kötü adam rollerinde uzmanlaşmış olan kimi aktörler habis havayla sarılmış – acı yeşil, hardal sarısı, mürekkep kırmızısı gibi. Birimiz bir yıldızın paha biçilmez ve kırılgan havasına yanlışlıkla çarpınca, bir güvenlik görevlisi grubu hemen o an onu yere deviriyor ve o hazır bekleyen emniyet arabalarına kargatulumba atılıveriyor. Bu tür olaylar, Büyük Satış Salonu'ndaki itiş kakışı biraz olsun azaltıyor.

Hatıra eşyası bağımlıları öngörülebilir bir güç gösterisiyle ortalara dökülmüş. Bir tanesi boynunu ördekvari kırarak, umutsuz dudaklarını terliklerin saydam kafesine yapıştırıyor ve programcılarının böyle bir hayranlık ifadesinin göreli olarak ne kadar zararsız olduğunu sisteme öğretmeyi unuttukları en gelişmiş savunma sistemini harekete geçiriyor. Sistem yüz bin voltluk elektriği öpücük sahibinin silikon doldurulmuş dudaklarına pompalıyor ve bu hanımın bu olaya olan ilgisini kalıcı olarak sona erdiriyor.

Hiç de hoş olmayan, hafif velveleli bir an bu, ama yine de ikinci bir hayranı aynı bağlılık dolu intihar eyleminden vazgeçirmeye yetmiyor. Bu geri zekâlının ilk müteveffanın sevgilisi olduğunu öğrenince, parfümlü mendillerimize bir kez daha uzanıp aşkın gizemine hayretler ediyoruz.

Yakutlu pabuçlara tapınma doruk noktasında. Bir kıyafet balosu almış başını gidiyor. Büyücüler, Aslanlar, Korkuluklar bol bol bulunuyor. Hınçla birbirlerini dürtükleyip yer ararken birbirlerinin ayaklarına basıyorlar. Giysisinin özellikle rahatsız olması bakımından,

Teneke Adam kıtlığı var. Çirkin suratlı heykellerin, pek çoğu şişkin cüzdanlı, yaşayan benzeri olan cadılar, balkonlarda ve Büyük Satış Salonu'ndaki *galerilerde* mutlu ânı bekliyor. Bir köşe, bazıları canla başla çiftleşmekte olan ve lütfedip eli plastik eldivenli kapıcının halkı rahatsız etmesinler diye onları ayırmasına ses çıkarmayan Toto'lar[2] ile dolu. Kapıcı bu işi büyük bir incelik ve zevkle yapıyor.

Biz, yani halk, kolayca, ciddi bir şekilde güceniveriyoruz. Kırgınlık duymayı artık temel bir hak gibi görmeye başlamışız. Çok az şeye, bizce bizi daha ahlaklı kılan öfkemize verdiğimizden daha fazla değer veririz. Bu üstün konumumuzdan, aşağıdaki düşmanlarımıza ateş edebilir ve onlara ciddi zayiat verdirebiliriz. Kısa devrelerimizden övünç duyuyoruz. Kızgınlığımız yüceliyor, aşıyor.

Yakut serpiştirilmiş pabuç –diyelim ki– türbesi etrafında tükürük göletleri oluşuyor. Kendini denetleyemeyenler var aramızda, tükürük saçanlar... İşçi tulumu giymiş Güney Amerikalı kapıcı bir elinde kova, öbür elinde yer silme paspası, aramızda dolaşıyor. Kendini sıfırlama becerisi karşısında hayranlık ve şükran duyuyoruz. Ağız sularımızı, bize hiç utanç duygusu vermeden temizliyor.

Nietzschevari izafiyetçi evrenimizde, gerçek anlamda mucizelere rastlama fırsatı pek kısıtlı olarak bulunuyor. Davranışçı felsefecilerimiz ve kuantum fizikçilerimiz büyülü pabuçların etrafına yığılıyor. Okunması imkânsız notlar alıyorlar.

Sürgünler, her tür nedenle yerlerinden yurtlarından olmuş kimseler, hatta evsiz barksız, yollarda yaşayanlar bile imkânsıza bir göz atabilmek için çıkagelmiş. Yeraltı oyuklarından çıkmışlar; roketatarları, esrar, kokain ya da eroinden kafaları iyi olan, Uzi kuşanmış çeteleri, kaçakçıları, evleri boşaltanları göze almış. Başıboş gezenler hintkenevirinden, pis kokulu pançolar giyiyor ve dev yuka saksılarının içine gürültüyle balgamlar fırlatıyor. A sınıfı yemek şirketi çalışanlarının latif ellerinde taşınan tepsilerdeki kanapeleri avuç avuç kapışı-

[2] Toto: L. Frank Baum'un *Oz Büyücüsü*'nde Dorothy'nin köpeği. (ç.n.)

yorlar. *Suşi* yeniyor bu adamlarca, önemli miktarlarda *wasabi* sosu ile birlikte. Serserilerin içsel bölgeleri sosun yakıcı etkilerine karşı dirençli görünüyor. Özel Tim polisleri çağırılıyor ve plastik mermiler ile uyuşturucu okların kullanıldığı kısa bir çarpışma sonunda serseriler bertaraf ediliyor, sopalanarak bayıltılıyor ve götürülüyorlar. Şehir sınırlarının biraz dışına, ta uzaklara, artık hiç gitme cesaretini gösteremediğimiz, dumanlı dev reklam panoları ile çevrilmiş tarafsız bölgeye atılacaklar. Erken bir ziyafet çekmek için gözleri parlayan vahşi köpekler çevrelerini kuşatacak. Bugünler acımasız günler.

Siyasi göçmenler de müzayededeler: Suikastçılar, tahtını kaybetmiş hükümdarlar, yenilgiye uğramış hizipçiler, şairler, haydut şefleri. Böyle kişiler artık geçmiş yılların siyah berelerini, çakıl taşı büyüklüğünde camları olan gözlüklerini takmıyor ve sarıp sarmalayan kocaman paltolarını giymiyorlar. Onun yerine düz kesimli, ipek ceketler ve yüksek belli Japon tarzı pantolonları içinde göz alıcı bir görüntü çiziyorlar. Kadınlar, büyük sanat eserlerinin pulla işlenmiş olduğu toreador ceketleri giyiyor. Bir güzel, sırtında *Guernica*[3] ile arzı endam eyliyor, başkaları da Francisco Goya'nın "Savaş Felaketleri"[4] serisinden parıltılı sahneler giyiyor.

Işık giysileri içinde ne kadar ışıltılı olsalar da siyasi göçmen hanımların, yakut terlikleri sönük bırakmaya güçleri yetmiyor ve erkek yoldaşlarıyla küçük, tıslayan öbekler içinde toplaşıp salonun karşı tarafındaki rakip göçmen öbeklerine beddualar, mürekkep mermileri, balgam topları ve kâğıttan uçaklar fırlatıyorlar. Çıkışlardaki nöbetçiler kamçılarını öylesine şaklatıyor ki, siyasiler kendilerine hâkim oluyor.

Yakutlu pabuçlara saygı duyuyoruz, çünkü bizi cadılara karşı dokunulmaz kıldıklarına inanıyoruz (zaten bugünlerde bizi izleyen o

[3] *Guernica*: Pablo Picasso'nun İspanya İç Savaşı sırasında Katalanya direnişini anlattığı ünlü tablosu. (ç.n.)

[4] "Savaş Felaketleri": İspanyol ressam Francisco de Goya'nın (1746-1828) büyük vahşet ve kıyım görüntülerini resmettiği ünlü tabloları. (ç.n.)

kadar çok büyücü var ki); çünkü tersine başkalaşım güçlerine sahipler ve artık inanmaktan neredeyse vazgeçtiğimiz ve yakut terliklerin dönebileceğimizi vaat ettiği bir yitik normallik durumunu olumluyorlar; ve çünkü tanrıların ayakkabıları gibi parlıyorlar.

Pabuçlara tapınmayı onaylamayan eleştirmenler dinsel köktencilerden çıkıyor. Bunların içeri girebilmesi, uygar bir satış salonunun geniş mizaçlı, yani açık fikirli ve hoşgörülü olması gerektiğini savunan bazı Müzayede Düzenleyicilerinin aşırı liberalizmi sayesinde olmuş. Köktendinciler, sihirli ayakkabıyı yalnızca yakmak için almak istediklerini açıkça söylemiş bulunuyor ve bu, liberal Müzayede Düzenleyicilerinin görüşlerine göre, hiç de ayıplanacak bir program değil. Hoşgörüsüzlere de hoşgörü gösterilmedikçe hoşgörü kaç para eder? "Para demokraside ısrarlıdır," diye ısrar ediyor liberal Müzayede Düzenleyiciler. "Birinin parasının öbürünün parasından ne farkı var?" Köktendinciler özel, kutsanmış ahşaptan yapılma sabun kutularından fırlayıveriyor. Herkes onları görmezden geliyor ama bazı önemli kişiler, onların keserin sivri tarafı olduklarına dair uğursuz uğursuz sözler söylüyorlar.

Yetimler geliyor. Yakut terliklerin onları yalnız uzam ötesi değil, zaman ötesi de eskiye döndürebileceğini umut ediyorlar (çünkü denklemlerimizin kanıtladığına göre, tüm uzam makineleri aynı zamanda zaman makineleridir de): Onlar da ünlü pabuçlar aracılığıyla, merhum ana-babalarına tekrar kavuşmayı umuyor.

Kuşkulu nitelikte kadınlar ve erkekler de var – el sürülmezler, sürgünler. Güvenlik kuvvetleri bunlardan birçoğuyla olan sorunları haşin bir şekilde çözüyor.

"Evimiz, yurdumuz" o kadar dağınık, özürlü, farklı bir kavram haline geldi ki günümüzün meşguliyetleri içinde. Özlem duyacağımız o kadar şey var ki. Artık, gökkuşakları pek kalmadı. Bir çift sihirli pabucun ne kadar etkili olabileceğini düşünüyoruz? Bizi *evimize*, *yurdumuza* götüreceklerini vaat ettiler ama eve, yurda ilişkin rahatlığı eğretilemelerini anlayabilecekler mi, soyutlamalara izin var mı?

Düzanlamcılar mı, yoksa bu kutsal sözcüğü yeniden tanımlamamıza izin verecekler mi?

Çok şey mi istiyoruz, umuyoruz?

Sayısız gereksinimimiz palankalarından çıkıp elektrik verilmiş cama abandığında, pabuçlar, Grimm'in kadim dilbalığı gibi, gitgide artan taleplerimizden bıkkınlık getirip bizi tekrar hoşnutsuzluğumuzun deliğine mi gönderecek?

Bir tek satış salonunda düşsel varlıkların bulunması eksikti. On dokuzuncu yüzyıl Avustralya resim sanatından çocuklar burada. İşlemeli, altın yaldızlı çerçevelerinden uzanıp Avustralya çöllerinin enginliğinde kaybolmuş olduklarından sızlanıyorlar. Mavi esvapları ve diz boyu çoraplarıyla, gözlerini yağmur ormanlarına ya da kızıl çöllere dikmişler ve titriyorlar.

Bir tropik ormanda yaşayan silahlı bir deliye sonsuza kadar Dickens'ın yapıtlarını okumaya mahkûm olmuş olan bir edebi kişilik, yazılı bir teklif yollamış.

Bir televizyon ekranında, aydınlanmış parmakucu olan bir uzaylının nahif bedenini fark ediyorum.

Kurgusal dünyanın böylece gerçek dünyaya sızmış olması, bin yılı devirmiş kültürümüzün ahlaki çöküşünün bir belirtisi. Kahramanlar sinema perdelerinden aşağı inip seyircilerle evleniyor. Bunun sonu hiç gelmeyecek mi? Daha sert denetimler mi yapılmalı? Devlet yeterince şiddet uygulamıyor mu? Bu tür soruları sık sık tartışıyoruz. Büyük çoğunluğumuzun, düşsel varlıkların, kaynakları gün be gün azalan, zaten hasarlı gerçekliğin içine doğru özgürce, engelsizce göçmesine karşı olduğumuz kuşku götürmez. Öyle ya, (son zamanlarda bu tür göçlerde bir artış olduğuna dair ikna edici raporlar olmasına rağmen) kimse ters yönde yolculuk yapmak istemez.

Bu tür anlaşmazlıkları şu an için göz ardı ediyorum. Müzayede başlamak üzere.

Kuzenim Gale'den ve onun sevişirken inleme âdetinden söz etmek zorundayım. Açık konuşayım: Gale hayatımın aşkıydı ve hâlâ

da öyle, ayrılmış olmamıza rağmen onun erotik gürültücülüğünü hatırlamak bile beni kolayca tahrik ediyor. Hemen ekleyeyim, onun bu çenebazlığı dışında, sevişmemizde olağandışı hiçbir şey yoktu; deyim yerindeyse, *kurgusal* olan hiçbir şey yoktu. Yine de beni *derinliğine, derinliğine* tatmin ediyordu, özellikle tam hulul ânında şöyle bağırmayı âdet etmesi: "Evine gel yavrum! Evine, evet – evine geldin!"

Bir gün, anlatması acıklı geliyor ama eve geldim ve onu bir mağara adamı filminden fırlamış kıllı bir adamın kollarında buldum. Aynı gün evden ayrıldım, kollarıma aldığım, Gale'in kasırga kılığındaki portresiyle ve Pat Boone'un 78 devirli plak koleksiyonu sırt çantamda, ağlayarak yol boyunca yürüdüm.

Bu yıllar önce oldu.

Gale'in beni başından atmasından sonra hınçlandım ve çevremize, onun kızlığını, on dört yaşındayken arızalı bir baston-iskemlenin neden olduğu bir kazada kaybettiğini söylemeye başladım; ama kincilik beni uzun süre mutlu etmedi.

O günlerden beri kendimi onun anısına adadım. Kendimi onun tapınağında bir mum ettim.

Tüm bu ayrılık ve iletişimsizlik yıllarından sonra, benim taptığım Gale'in tam olarak gerçek bir insan olmadığının farkındayım. Gerçek Gale, hayallerimde yeniden kurguladığım Gale ile, goril adamların olmadığı seçeneksel bir evrende devam eden yaşamımıza ilişkin geliştirdiğim kişisel tasarımla karıştı. Gerçek Gale, belki de şimdiye kadar elimizden uçmuş, tanımlanamaz olmuştur.

Gale yakınlarda gözüme ilişti. Savaş alanında kullanılan nükleer silahları taşıyıp bağımsız çalışan komandoların koruduğu bir yeraltı barında, ta öbür uçtaydı. Tezgâhın üzerinde Polinezya'dan kuru yiyecekler vardı, fıçılarda da Pasifik'in kenarından biralar: Kirin, Zingtao, Swan.

O zamanlar birçok televizyon kanalı, yiyecek stoğu ve soluyacak havası durmadan azalan ve hiçbir kurtulma umudu olmayıp Merih'te yüzüstü bırakılmış olan astronotun acıklı durumuyla ilgili yayın ya-

pıp duruyordu. Resmi sözcü bize uzay araştırma bütçesinin ansızın iptal edilmesine neden olan ikna edici tartışmaları anlattı. Bu savları çok güçlü bulduk; etkili sesler, ölmekte olan uzay adamının görüntülerindeki duygusallıktan yakınıyordu. Yine de dışarıyla ilişkisi kesilmiş olan uzay aracının içindeki kameralar, astronotun umutsuzluğa doğru yavaş yavaş çöküşünün, düşük yerçekimli, ağırlığı azaltılmış ölümünün dokunaklı resimlerini göndermeye devam ediyordu.

O barın televizyonunu seyrederken ben, kuzenim Gale'i seyrettim. Onu seyrettiğimi görmedi, benim seçtiğim programın o olduğunu bilmiyordu.

Bir başka gezegende mahkûm olmuş adam –televizyondaki mahkûm olmuş adam– yarım yamalak hatırladığı şarkıların şurasından burasından ciyak ciyak söylemeye başladı. Şu eski film *2001: Uzay Macerası*'nda[5] gördüğümüz ölmekte olan bilgisayar Hal'i hatırlattı bana. Hal prizden çekilirken "Daisy, Daisy" şarkısını söylüyordu.

Merihli –çünkü o artık, gezegenin asıl sakinlerindendi– bizim için, belirli aralıklarla "Swanee",[6] "Eve Nasıl Gideceğimi Göster Bana"[7] ve *Oz Büyücüsü*'nden çeşitli melodilerin yorumlarını sundu; Gale'in omuzları sarsılmaya başladı. Ağlıyordu.

Onu teselli etmek için yanına gitmedim.

Zümrütlü pabuçlar için müzayede yapılacağını ilk olarak, hemen o günün ertesi sabah öğrendim ve derhal satın almaya karar verdim, bedeli ne olursa olsun. Planım basitti: Mucize pabuçları Gale'e büyük bir alçakgönüllülükle verecektim. İsterse, diyecektim ona, bu pabuçları Merih'e gidip uzay adamını dünyaya geri getirmek için kullanabilirdi.

[5] *2001 Space Odyssey*: Stanley Kubrick'in 1968 yılında yaptığı, akıllı robot Hal'in sayesinde gerçekleşen, insanoğlunun Ay'daki macerasını konu alan filmi. (ç.n.)
[6] "Swanee": Florida Eyalet Marşı. "Down upon the Swanee River, Far, far away / That's where my heart is turning ever / That's where the old folks stay..." (ç.n.)
[7] "Show Me the Way to Go Home": İngiliz halk şarkısı. "Show me the way to go home / I'm tired and I wanna go to bed / I had a little drink / About an hour ago / And it went straight to my head / Where ever I may roam..." (ç.n.)

Belki de topuklarını birbirine üç kere vurup onun kalbini tekrar kazanabilirim bile, bir yandan da harcanmış aşkımızın yumuşacık hatırasına şöyle mırıldanarak: *İnsanın evi gibisi yoktur.*

Benim umutsuzluğuma gülüyorsunuz. Hıh! Denize düşene yılana sarılmamasını söyleyin bakalım. Ölmekte olan bir astronota da şarkı söylememesini söyleyin. Buraya gelin ve benim yerime geçin. Korkak Aslan[8] ne demişti? Hazırla yumrukları. Hazırla yumruklarını. Tek elim arkadan bağlı olsa bile tek elle savaşırım sizinle. Sizinle gözlerim kapalı savaşırım.

Korktunuz değil mi? Ha? Korktunuz?

Müzayedenin Büyük Satış Salonu dünyanın atan kalbi. Burada yeterince kalırsanız, dünyanın tüm harikaları yanınızdan gelip geçer. Son zamanlarda, Büyük Satış Salonu'nda Tac Mahal'in, Özgürlük Anıtı'nın, Alplerin ve Sfenks'in müzayede yoluyla satışına tanık olduk. Eşlerden karıların satışına, kocaların satın alınışına yardımcı olduk. Burada Devlet sırları satıldı, açıkça, en yüksek fiyatı verene. Çok özel bir durumda, Müzayede Düzenleyiciler; kızışmış, çeşitli zümrelerden, bir avuç, için için yanan kızıl iblise yapılan, her sınıftan, nitelikten, yaştan, ırktan ve inançtan geniş bir yelpaze içindeki pek çok çeşit insan ruhunun satışını bizzat yönetti.

Her şey satılıktır ve Müzayede Düzenleyicilerinin, onların güvenlik köpeklerinin ve Özel Timlerinin sıkı ama özünde hayırsever gözetiminde bir zekâ ve cüzdan savaşına girişiyoruz, bir sinir savaşma.

Buradaki hareketlerimizde bir safiyet söz konusu, aynı zamanda da karşımıza çıkan, çekicin inişine kalkışına maruz kalacak bir müzayede parçası olarak paketlenmiş hayatın müthiş karmaşıklığı ile bizim bu hayata karşı tavrımızın aynı derecede müthiş basitliği arasında, estetik olarak çok hoş bir gerilim var.

Biz artırırız, Müzayede Düzenleyiciler çekici vururlar, bir sonrakine geçeriz.

[8] Korkak Aslan: *Oz Büyücüsü*'ndeki karakterlerden biri. (ç.n.)

Tokmağın adaleti karşısında herkes eşittir: Sokak ressamı ve Mikelanj, tutsak kız ve Kraliçe.

Bu, taleplerin mahkeme salonudur.

Şu anda pabuçlar için artırma yapılıyor. Fiyat arttıkça, bulantım da artıyor Panik yakama yapışıyor ve beni aşağı çekiyor, boğuyor. Gale'i düşünüyorum –tatlı kuzencik!– ve korkuyu yatıştırmaya uğraşıp fiyatı artırıyorum.

Bir zamanlar dünyaca ünlü ve çok sevilen bir pop şarkıcısının dul kocası benden, bir "rock" hatıra eşya müzayedesine onun adına katılmamı istemişti. Karısının onlarca milyon sterlin değerindeki mülkünün tek yediemini oydu. Ona saygıyla yaklaştım.

"İstediğim tek bir şey var," dedi. "Ne kadar istersen harca."

Bu, bir giyim eşyasıydı, pirinç kâğıdından, naneli, yenebilen bir çift külot. Uzun zaman önce, (galiba) adı Rodeo Drive olan bir dükkândan alınmış. Patronumun merhum karısının sahne gösterisi, bu tür birkaç çift külotun çıkarılmasını ve tüketilmesini de kapsıyormuş. Çeşitli tatlarda –parça çikolata, paçalı don cenneti, İtalyan Gülü– birçok külot kalabalığın üstüne fırlatılıyormuş. Konserin genel heyecanı içinde bunlar da hapır hupur gövdeye indiriliyor, bunları yakalayabilmiş olanlar, ellerindekinin gelecekteki değerini düşünemeyecek kadar kendilerinden geçmiş oluyormuş. Bu hanımın gerçekten giymiş olduğu iç çamaşırları bu yüzden zor bulunuyormuş ve dolayısıyla bunlara talep çokmuş.

Müzayede sırasında, video bağlantısıyla Tokyo, Los Angeles, Paris ve Milano'dan fiyat teklifleri geldi. Teklifler o kadar hızlı yapıldı ve o kadar yüksekti ki, soğukkanlılığımı kaybettim. Yine de başarısızlığımı itiraf etmek için patronuma telefon ettiğimde, onun endişelenmediğini, yalnızca en son verilen fiyatla ilgilendiğini fark ettim. Ben beş haneli bir sayıdan söz edince, güldü. Karısının öldüğü günden beri ondan duyduğum ilk içten kahkahaydı bu.

"Tamam o zaman," dedi. "Onlardan üç yüz bin tane var elimde."

Geçmişimizin, geleceğimizin, yaşamımızın değerini saptasınlar

diye Müzayede Düzenleyicilerine başvururuz.

Zümrüt terliklerin fiyatı durmadan yükseliyor. Teklif verenlerin çoğunun başkaları adına konuştuğu anlaşılıyor, tıpkı benim külotlar için yaptığım gibi; pek çok açıdan, pek sık yaptığım gibi.

Oysa bugün ben de kendi adıma –belki de sözcüğün gerçek anlamıyla– konuşuyorum.

Dışarıda, sokakta bir patlama oluyor. Koşuşan ayak sesleri, sirenler, çığlıklar duyuyoruz. Böyle şeyler olağan olmuş. Bulunduğumuz yerde kalıyoruz, daha büyük bir dram bizi esir ettiği için.

Tükürüklükler tam kapasite çalışıyor. Büyücüler ağlaşıyor, hasar görmüş havaları içindeki film yıldızları öfkeyle dolaşıyor. Teselli arayanlar Psikiyatr kabinlerinin önünde kuyruklar oluşturuyor. Sopa sallayıcı nöbetçilerin işi çok ama kadın doğum uzmanlarına henüz iş yok. Düzen sağlanıyor. Satış salonunda hâlâ artırma yapan tek şahıs benim. Rakiplerim, video ekranlarındaki bedensiz kafalar ve telefon tellerinin ucundaki duyulmayan sesler. Şeytan ve ruhlardan oluşan görünmez bir dünyayla savaş halindeyim, ödülüm de sevgilim hanımefendinin sevgisi olacak.

Müzayedenin doruğunda, para yalnızca yaptığımız sayıyı kaydetmeye yarar hale geldiğinde, itiraf etmekten kaçındığım bir şey oluyor: İnsan dünyadan soyutlanıyor.

Yerçekimi azalıyor, ağırlıklar azalıyor, mücadele kapsülü içinde yüzmeye başlanıyor. Nihai hedef hezeyanlı bir sınırın ötesindedir. Bu hedefe ulaşmak ve yaşamaya devam etmemiz –evet!– kurgulaşır.

Ve, daha önce de söylemeye çok yaklaştığım gibi, kurgu tehlikelidir.

Kurgunun pençesinde, arzumuza ulaşmak için evimizi ipotek eder, çocuklarımızı satarız. Ya da o pis buğu içinde arzularımızdan yavaş yavaş uzaklaşabilir, onları uzaktan, yeni bir ışık altında görürüz, onlar bize ağırlıksız, önemsiz görünebilir. Bırakırız peşlerini. Tıpkı bir kar fırtınasında ölen insanlar gibi kara uzanırız dinlenmek için.

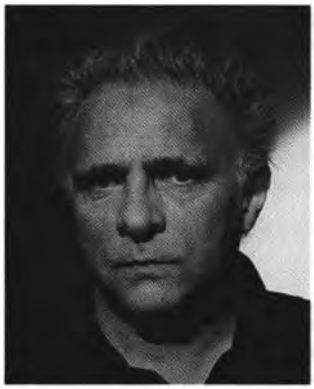
İşte kuzenim Gale, müzayedenin karmaşasında benim üstümdeki etkisini böyle kaybetti. Fiyat yükseltmekten vazgeçip eve gitmem ve uykuya dalmam işte böyle oldu.

Uyandığımda tazelenmiş ve özgürüm.

Gelecek hafta başka bir müzayede var. Soyağaçları, armalar, kraliyet sülaleleri satışa arz edilecek ve bunlardan herhangi birine insan istediği adı dahil edebilir, ister kendi adını, ister sevdiğininkini. Kedi ve köpek soyları da satışta olacak: Alsas kökenliler, Burma kökenliler, salukiler, Siyam kökenliler, cairn teriyeler.

Müzayede Düzenleyicilerinin sonsuz cömertliği sayesinde, herhangi birimiz, kedi olsun, köpek olsun, kadın olsun, erkek olsun, çocuk olsun, mavi kana sahip olabiliriz; gönlümüzde ne yatıyorsa – olabiliriz; ve sığınaklarımızda sinmiş otururken, değiliz diye üzüldüğümüz şey olabiliriz – *birisi*.

Özgün adı "The Auction of the Ruby Slippers"

Hanif Kureishi
(1954)

İngiltere'de, Bromley'de doğdu. Pakistan kökenli bir baba ile İngiliz bir annenin çocuğu olarak, yapıtlarında ele aldığı ırksal ve kültürel çatışmaları birinci elden yaşadı. Londra Üniversitesi'nde felsefe öğrenimini sürdürürken, gelirini, takma bir adla yazdığı pornografik metinlerle sağladı. Yer gösterici olarak girdiği Royal Theatre'da oyun yazarı oldu. Royal Shakespeare Company bir oyununu sahneye koydu. Daha sonra film senaryoları yazdı. Senaryosunu yazdığı ve Stephen Frears'ın yönettiği *My Beautiful Laundrette* (1985, *Benim Güzel Çamaşırhanem*) bütün dünyada ün kazandı.

Öykü derlemeleri: *Love in a Blue Time* (1997, Mutsuz Bir Anda Aşk), *Intimacy* (1998, *Yakınlık*), *Midnight All Day* (1999, *Gün Boyu Gece Yarısı*) ve içinde bir kısa roman ile yedi öykü olan *The Body and Seven Stories* (2002, *Vücut*). Türkçeye çevrilmiş bir öyküsü, *Kadınlığın 21 Hikâyesi* (2004) adlı öykü derlemesinde yayımlandı. Öykünün yanında oyunlar, romanlar, film senaryoları ve kültürel incelemeler de yazdı.

Kurmaca olmayan yazıları arasında *The Faber Book of Pop* (1995, Popüler Müzik Üzerine Yazılar) yer alır.

Fanatik Oğlum

Gizli gizli, babası oğlunun yatak odasına girmeye başladı. Saatlerce orada oturuyor, yalnızca ipucu aramak için bozuyordu hareketsizliğini. Onu şaşırtan, Ali'nin gitgide daha tertipli olmaya başlamasıydı. Genellikle giysiler, kitaplar, kriket sopaları, video oyunlarının birbirine dolandığı oda, tertipli ve düzenli bir hale gelmeye başlamıştı; önceleri yalnızca kargaşanın olduğu bazı yerlerde artık, boş alanlar belirmeye başlamıştı.

Başlarda, Pervez memnundu: Oğlu yeniyetmelerin davranışlarından sıyrılıyordu. Ama bir gün, Pervez, çöp tenekesinin yanında, içinde yalnızca eski oyuncakların değil, bilgisayar disketleri, video bantları, yeni kitaplar ve çocuğun bir iki ay önce almış olduğu son moda giysilerin de olduğu yırtık bir alışveriş torbası buldu. Aynı şekilde, Ali, hiç açıklama yapmadan, eve gelip giden İngiliz kız arkadaşından da ayrılmıştı. Eski arkadaşları telefon etmez olmuştu.

Pervez, kendisinin bile anlamadığı nedenlerden, Ali'nin bu olağandışı davranışlarını konuşmaya yanaşamıyordu. İki suskunluk arası epeyce keskin dilli olmaya başlamış olan oğlundan birazcık korkmaya başladığının farkındaydı. Pervez'in nihayet söylediği bir söz –"artık gitarını pek çalmıyorsun"– gizemli ama kesin bir yanıt buldu: "Yapacak daha önemli şeyler var."

Yine de oğlunun tuhaflıkları Pervez'e haksızlık gibi geliyordu. İngiltere'de, başkalarının oğullarının düştüğü tuzakların farkında olmuştu hep. Pervez'in gün boyu çalışması hep Ali içindi; Ali'nin muhasebeci eğitimi alması için çok para harcamıştı. Ali'ye güzel giysiler,

gereksinim duyduğu tüm kitapları, bir de bilgisayar almıştı. Şimdi de gitmiş, tüm sahip olduğu şeyleri çöpe atıyordu! Gitarı, televizyon, video ve stereo düzeneği izledi. Kısa bir süre içinde oda tam anlamıyla tamtakır kalmıştı.

Zavallı duvarlar, Ali'nin resimlerinin kaldırıldığı yerlerde solgun izler taşıyordu.

Pervez'i uyku tutmuyordu; viski şişesine daha sık başvuruyordu, işte olduğu sırada bile. Artık konuyu, duygularını paylaşacak birileriyle konuşmasının mutlaka gerekli olduğunu anlıyordu.

Pervez yirmi yıldır taksi şoförüydü. Bu sürenin yarısında aynı şirket için çalışmıştı. Öbür şoförlerin çoğu da onun gibi Pencaplıydı. Pencaplılar, yolların daha boş ve gelirin daha iyi olduğu gece saatlerinde çalışmayı yeğliyordu. Gündüzleri uyur, eşlerinden kurtulmuş olurlardı. Taksi kulübesinde hep beraber, neredeyse oğlan çocukları gibi yaşıyorlar, kâğıt oynayıp şakalar yapıyorlar, açık saçık fıkralar anlatıyor, mahalledeki Hint lokantalarından yiyecek alıp aralarında politika ve özel meselelerini konuşuyorlardı.

Pervez, Ali konusunu arkadaşlarıyla konuşamamıştı. Konuşamayacak kadar utanç duymuştu. Bir de, çocuğun yanlış yola sapması konusunda kendisini suçlayacaklarından korkmuştu, tıpkı kendisinin, çocukları kötü kızlarla gezmeye başlayan, okulu asıp çetelere katılan öbür babaları suçladığı gibi.

Yıllar boyu Pervez öbürlerine, Ali'nin krikette, yüzmede ve futbolda ne kadar iyi olduğu, derslerinde ne kadar dikkatli olduğu ve nasıl da çoğu dersten hep en yüksek notları aldığıyla böbürlenip durmuştu. Ali'nin iyi bir iş bulması, uygun bir kızla evlenmesi ve bir aile kurmasını istemek, aşırı bir istekte bulunmak mıydı? Bu gerçekleşince Pervez mutlu olacaktı. İngiltere'de başarılı olma hayali gerçekleşmiş olacaktı. Nerede yanlış yapmıştı?

Bir akşam, taksi yazıhanesinde, en yakın iki arkadaşıyla birlikte ortası çökmüş koltuklarda oturup bir Sylvester Stallone filmini seyrederken Pervez sessizliğini bozdu.

"Anlayamıyorum!" diye patladı. "Odasından her şey uçup gidiyor. Artık onunla konuşamıyorum da. Biz baba-oğul değildik – kardeştik biz! Nerede eski oğlum? Niye bana işkence ediyor?" Pervez başını elleri arasına aldı.

O, içini dökerken öbürleri başlarını sallıyor ve birbirlerine bilmiş bilmiş bakışlar fırlatıyordu.

"Bana, neler olduğunu anlatın!" diye onlardan bir yanıt bekledi.

Yanıt neredeyse zafer yüklüydü. Bir şeylerin iyi gitmediğini tahmin etmişlerdi. Şimdi anlaşılıyordu: Ali uyuşturucu kullanıyordu ve eşyalarını uyuşturucu alabilmek için satıyordu. Yatak odasının boşaltılmasının nedeni buydu.

"O zaman ne yapmam lazım?"

Pervez'in arkadaşları Ali'yi titizlikle izlemesini ve çocuk çıldırmadan, aşırı doz almadan ya da birini öldürmeden, ona karşı sert davranmasını öğütledi.

Pervez sabahın erken saatlerinin havasına sendeleyerek çıktığında, onların haklı olduğu dehşetini yaşıyordu. Oğlu, uyuşturucu bağımlısı katil ha!

Çok şükür, Bettina'yı arabasında oturur buldu.

Çoğu zaman gecenin son müşterileri mahallenin dilberleri ya da sokak kadınlarıydı. Taksi şoförleri onları iyi tanırdı ve onları ilişkilerine götürürlerdi. Gecelerinin bitiminde de şoförler onları evlerine taşırdı. Bazen de kızlar yazıhanedeki bir içki seansında onlara katılırdı. Arada bir şoförler kızlarla birlikte giderdi. "Bir sefer karşılığı bir sefer" denirdi buna.

Bettina, Pervez'i üç yıldır tanıyordu. Şehrin dışında oturuyordu ve eve dönerken uzun süren araba yolculuğunda, arkada yolcu koltuğunda değil, Pervez'in yanında oturur, Pervez ona hayatını, umutlarını anlatır, o da Pervez'e kendininkilerden söz ederdi. Çoğu akşam görüşürlerdi.

Bettina'ya, karısıyla hiç konuşamadığı konulardan söz edebiliyordu. Bettina da ona o gece yaptıklarını anlatırdı hep. Pervez, Bettina'nın

nereye gittiğini ve kiminle birlikte olduğunu öğrenmek isterdi. Bir kez Pervez onu, şiddet kullanan bir müşterinin elinden kurtarmıştı ve o günden beri birbirleri için önemli hale gelmişlerdi.

Bettina, Ali'yle hiç tanışmamış olduğu halde, Pervez'in sürekli onun hakkında anlattıklarını dinlemişti. O akşam Pervez, Bettina'ya Ali'nin uyuşturucu kullandığından kuşkulandığını söylediğinde Bettina, Pervez'i çok rahatlatan bir şey yapmış, ne onu ne de oğlunu yargılamıştı. Sadece, "Gözlerden belli olur," demişti. Gözler kanlı olabilirdi; gözbebekleri büyümüş olabilirdi; Ali yorgun görünüyor olabilirdi. Terlemeler ya da ani ruhsal değişimler gösterebilirdi. "Tamam mı?"

Pervez şükran duyguları içinde, uykusuz gece nöbetlerine başladı. Sorunun ne olduğunu biliyor olması, kendini daha iyi hissetmesini sağlamıştı. Eh, herhalde işler fazla da çığırından çıkmış olamazdı.

Çocuğun ağzına attığı her lokmayı izledi. Her fırsatta yanına oturdu ve gözlerinin içine baktı. Mümkün oldukça, çocuğun elini ellerine alıp ateşini kontrol etti. Çocuk evde olmadığı zamanlarda Pervez işe koyuluyor, halının altına, çekmecelerine, boş gardırobun arkasına bakıyor – kokluyor, inceliyor, deşiyordu. Ne aradığını biliyordu: Bettina kapsüllerin, şırıngaların, hapların, tozların, uyuşturucuların resimlerini çizmişti.

Her gece Bettina, Pervez'in nelere tanık olduğuna dair haberleri bekliyordu. Birkaç gün süren aralıksız gözlemeden sonra, çocuğun spordan vazgeçmiş olmasına karşın sağlıklı göründüğünü bildirecek duruma gelmişti. Gözleri berraktı. Pervez'in tahmin ettiği gibi, babasının bakışları karşısında gözlerini suçlu suçlu kaçırmıyordu. Aslında çocuk her zamankinden daha uyanık ve ağırbaşlı görünüyordu: Nemrut olmakla birlikte çok da tetikteydi. Babasının uzun bakışlarına fazlasıyla eleştiri, hatta serzenişle yanıt veriyordu – o kadar ki, Pervez hatanın çocukta değil, kendisinde olduğunu hissetmeye başladı.

"Fiziksel olarak başka bir farklılık yok mu yani?" diye sordu Bettina.

"Yok!" Pervez bir an düşündü. "Ama sakal bırakıyor."

Bir gece, Bettina'yla bir gececi kahvesinde oturduktan sonra Pervez eve epeyce geç geldi. İsteksizce, Pervez ile Bettina uyuşturucu teorisini bırakmak zorunda kalmışlardı, çünkü Pervez, Ali'nin odasında uyuşturucuya benzer hiçbir şey bulamamıştı. Ayrıca Ali eşyalarını satmıyordu. Atıyordu, veriyordu ya da yardım amacıyla satış yapan dükkânlara bağışlıyordu.

Holde dururken, Pervez çocuğun çalar saatinin çaldığını duydu. Yatak odasına koştu, hâlâ uyanık olan karısı yatakta dikiş dikiyordu. Karısına oturmasını ve sesini kesmesini emretti. Kadıncağız ne ayağa kalkmıştı ne de tek bir kelime söylemişti. Karısı ona merakla bakarken Pervez, kapının aralığından oğlunu gözlemeye başladı.

Çocuk yıkanmak için banyoya girdi. Odasına dönüğünde, Pervez holü bir nefeste aşıp kulağını Ali'nin kapısına dayadı. İçeriden bir mırıltı sesi geldi. Pervez şaşırdı ama ferahlamıştı.

Bir kez bu ipucu bulunduğuna göre, Pervez çocuğu öbür zamanlarda da gözledi. Çocuk namaz kılıyordu. Evde olduğu zamanlarda, hiç aksatmadan, günde beş kez namaz kılıyordu.

Pervez, tüm genç erkeklere *Kuran* öğretilen Lahor'da büyümüştü. *Kuran* öğrenirken Pervez'in uyuyakalmasını engellemek için din hocası tavana bir sicim parçası iliştirmiş, ucunu da Pervez'in saçına bağlamıştı. Böylece başı öne düşerse, sarsıntıdan derhal uyanacaktı. Bu aşağılayıcı durumdan sonra Pervez tüm dinlerden kaçınmıştı. Öbür taksi şoförleri de daha dindar değildi zaten. Hatta gözleri, kendilerine emanet edilmiş oğlanlarla kızların üzerinde dolaşıp dururken insanlara nasıl yaşayacaklarını söyleyebileceklerini sanan, mahalledeki takkeli, sakallı mollalarla alay ediyorlardı.

Pervez, Bettina'ya ne keşfettiğini anlattı. Taksi yazıhanesindeki adamlara da anlattı. Daha önce o kadar meraklı olan arkadaşları şimdi garip bir şekilde sessizleşmişlerdi. Çocuğu dindarlığı nedeniyle pek suçlayamıyorlardı.

Pervez, bir gece izin alıp çocukla birlikte dışarıda bir yerlere git-

meye karar verdi. Gittiği yüksekokulda işlerin nasıl gittiğini öğrenmek istiyordu; Pakistan'daki ailesi hakkında ona öyküler anlatmak istiyordu. Her şeyden çok, Ali'nin, Bettina'nın deyişiyle, "ruhsal boyut"u nasıl keşfettiğini anlamak istiyordu.

Çocuk, Pervez'i şaşırtarak onunla gelmeyi reddetti. Verilmiş bir sözü olduğunu iddia ediyordu. Pervez, hiçbir sözün baba ile oğlunun buluşması kadar önemli olamayacağında ısrar etmek zorunda kaldı.

Ertesi gün Pervez derhal Bettina'nın yüksek topuklu pabuçlar, kısa bir etek ve geçen arabalara doğru açmayı umduğu uzun bir yağmurlukla yağmurda dikildiği sokağın köşesine gitti.

"Bin bin," dedi.

Arabayla fundalık boş arazileri aşıp daha iyi günlerde, görüntüyü kilometreler boyu, vahşi geyikler ve atlardan başka hiçbir şeyin engellemediği ve geriye yaslanıp gözleri yarı kapalı, "İşte hayat bu," dedikleri noktada arabayı park ettiler. Bu kez, Pervez titriyordu. Bettina kollarını Pervez'e doladı.

"Ne oldu?"

"Biraz önce, hayatımın en kötü deneyimini yaşadım."

Bettina kafasını ovalarken Pervez ona, bir gece önce, oğlu yemek listesini incelerken, Pervez'in tanıdığı olan garsonun ona her zamanki su katılmış viskisini getirdiğini anlattı. Pervez kendini o kadar rahatsız hissediyormuş ki, önceden bir soru bile hazırlamış. Ali'ye, önündeki sınavlardan dolayı mı endişeli olduğunu soracakmış. Ama önce kravatını gevşetmiş, katır kutur bir poppadum[1] yemiş ve içkisinden uzun bir yudum almış.

Pervez daha konuşamadan, Ali yüzünü buruşturmuş.

"Alkol içmenin yanlış olduğunu bilmiyor musun?" demiş.

"Benimle çok haşin bir şekilde konuştu," dedi Pervez, Bettina'ya.

"Bu kadar küstah olduğu için neredeyse haddini bildirecektim ona ama kendimi tutmayı başardım."

[1] Poppadum: İnce Hint ekmeği. (ç.n.)

Pervez, yıllarca günde on saatten fazla çalıştığını, başka zevkler ve meraklar edinmediğini, şimdiye dek hiç tatile gitmemiş olduğunu anlatmış. Canı çekince bir bardak içki içmek cinayet olmaz herhalde demiş.

"Ama günah," demiş çocuk.

Pervez omuz silkmiş. "Biliyorum."

"Kumar da günah, değil mi?"

"Evet. Ama hepimiz insanız, öyle değil mi?"

Pervez içkisini her yudumlayışında çocuk yüzünü buruşturmuş ya da hoşnutsuzluk gösteren ifadeler takınmış. Bu, Pervez'in içkisini daha hızlı içmesine neden olmuş. Arkadaşını memnun etmek isteyen garson bir bardak viski daha getirmiş. Pervez sarhoş olmaya başladığını biliyormuş ama kendine engel olamamış. Ali'nin yüzünde dehşet ifadesi varmış, tiksinti ve eleştiri akıyormuş yüzünden. Sanki babasından nefret ediyor gibiymiş.

Yemeğin yarısında Pervez birden kendini kaybetmiş ve bir tabağı yere fırlatmış. İçinden, sofra örtüsünü de masadan çekip almak gelmiş ama garsonlar ve öbür müşteriler gözlerini dikmiş ona bakıyorlarmış. Yine de kendi oğlunun ona neyin doğru, neyin yanlış olduğunu anlatmasına dayanamayacakmış. Kötü bir adam olmadığını biliyormuş. Vicdanlıymış. Utanç duyduğu birkaç şey varmış ama genelde edepli bir hayat yaşamış.

"Ahlaksızlık yapacak vakti ne zaman buldum ki?" diye sormuş Ali'ye.

Çocuk alçak, tekdüze bir sesle, Pervez'in aslında hiç de iyi bir hayat sürmemiş olduğunu açıklamış. *Kuran*'ın sayısız kuralını ihlal ettiğini söylemiş.

"Mesela?" diye sormuş Pervez.

Ali düşünmeye bile gerek duymamış. Sanki bu anı bekliyormuşçasına babasına, domuz pastırmalı böreklere bayılıp bayılmadığını sormuş.

"Eh." Pervez, yağda çevrilip kıtır kıtır olmuş domuz pastırmasının

mantar ve hardala boğulup yağda kızartılmış ekmek dilimleri arasına sıkıştırılmasını sevdiğini gizleyecek değilmiş. Aslında bunu her sabah yermiş.

Ali daha sonra Pervez'in, karısına kendisi için domuz sosisi kızartmasını emrettiğini ve ona, "Artık köyünde değilsin. Burası İngiltere. Uyum sağlamalıyız," dediğini hatırlatmış.

Pervez bu saldırı karşısında o kadar kızmış ve ne yapacağını bilememiş ki, yine içki ısmarlamış.

"Sorun şu," demiş çocuk. Masaya abanarak babasına doğru uzanmış. O akşam ilk kez gözleri canlı görünüyormuş. "Sen Batı uygarlığını fazlaca benimsemişsin."

Pervez geğirmiş, boğulacağını sanmış. "Benimsemişim!" demiş. "Yahu biz burada yaşıyoruz!"

"Batılı maddeciler bizden nefret ediyor," demiş Ali. "Baba, senden nefret eden bir şeyi sen nasıl seversin?"

"Cevap ne o zaman," demiş Pervez berbat bir durumda, "sana kalırsa?"

Ali'nin düşünmesi bile gerekmemiş. Babasına duraksamadan yanıt vermiş. Sanki Pervez, yatıştırılması ya da ikna edilmesi gereken gürültücü bir kalabalıkmış. İslam kanunları yönetecekmiş dünyayı; kâfirin derisi tekrar tekrar yanacakmış. Yahudiler ve gâvurlar bozguna uğratılacakmış. Batı ikiyüzlüler, zinacılar, homoseksüeller, uyuşturucu bağımlıları ve orospularla dolu bir pislik çukuruymuş.

Ali konuşurken Pervez pencereden dışarı bakıyormuş, hâlâ Londra'da olup olmadıklarından emin olmak için âdeta.

"Halkım yeterince çekti. Eğer zulüm bitmezse, cihat yapılacak. Ben ve milyonlarca başka insan bu dava için hayatımızı seve seve veririz."

"Ama niçin, neden?" demiş Pervez.

"Biz ödülümüzü Cennet'te alacağız."

"Cennet'te ha!"

Sonunda, Pervez'in gözleri yaşla dolarken, çocuk ona kendine çekidüzen vermesini söylemiş.

"Ama nasıl olacak bu?" diye sormuş Pervez.

"İbadet et," diye ısrar etmiş Ali. "Benim yanımda ibadet et."

Pervez hesabı ödeyip mümkün olduğunca kısa sürede çocuğu oradan dışarı çıkarmış. Daha fazla dayanamamış.

Ali sanki başkasının sesiyle konuşuyor gibiymiş.

Eve dönerlerken çocuk taksinin arka koltuğunda oturmuş, sanki bir müşteriymiş gibi. "Seni bu hale getiren ne?" diye sormuş Pervez, şu ya da bu şekilde kabahatin kendisinde olduğundan korkarak. "Seni etkileyen belli bir olay var mı?"

"Bu ülkede yaşıyor olmak."

"Ama ben İngiltere'yi seviyorum," demiş Pervez çocuğa dikiz aynasından bakarak. "Burada ne istersen yapmana izin veriyorlar."

"Zaten sorun da o," diye yanıt vermiş Ali.

Yıllardır ilk kez Pervez önünü doğru dürüst görememiş. Arabanın yan kısmını bir kamyona çarpmış ve yan aynalardan birini koparmış. Şansları varmış ki polis onları durdurmamış. Pervez ehliyetini ve işini kaybedebilirmiş.

Eve dönünce, arabadan çıkarken Pervez sendelemiş ve yere düşmüş, ellerini yaralamış, pantolonunu yırtmış. Ayağa kalkmayı başarmış. Çocuk ona yardım etmeyi teklif bile etmemiş.

Pervez, Bettina'ya, istediği buysa –gözündeki o acımasız bakışı silecekse– ibadet etmeye hazır olduğunu söyledi. "Ama benim itirazım," dedi, "kendi oğlumun bana Cehennem'e gideceğimi söylemesi!"

Pervez'in tepesini attıran, çocuğun, okulunu ve muhasebeyi bıraktığını söylemesi olmuş. Pervez nedenini sorduğunda, Ali alaycı alaycı, nedenin çok açık olduğunu söylemiş. "Batı eğitimi insanda dine karşı bir tavır geliştiriyor."

Ve muhasebecilerin dünyasında kadınlarla karşılaşmak, içki içmek ve tefecilik yapmak yaygınmış.

"Ama iyi gelir getiriyor," diye savunmuş Pervez. "Yıllardır hazırlanıyorsun!"

Ali hapishanelerde, tüm yozluklara karşın saflıklarını korumaya

çalışan yoksul Müslümanlar arasında çalışacağını söylemiş. Sonunda, akşam bitip Ali yatmaya giderken babasına, niye sakal ya da en azından bıyık bırakmadığını sormuş.

"Oğlumu kaybetmiş gibi hissediyorum," dedi Pervez, Bettina'ya. "Bana sanki suçluymuşum gibi bakılmasına tahammül edemiyorum. Ne yapacağıma karar verdim."

"Ne yapacaksın?"

"Seccadesini alıp evimden çıkıp gitmesini söyleyeceğim. Şimdiye kadar yaptığım en zor şey olacak, ama bu akşam bunu yapacağım."

"Ama ondan ümidini kesme sakın," dedi Bettina. "Bir sürü genç bu tarikat ve batıl inançlı grupların eline düşüyor. Bu, hep o şekilde hissedecekler demek değil ki." Pervez'in, oğluna destek olmaya devam etmesi gerektiğini söyledi.

Pervez, oğluna şimdiye kadar tüm verdikleri karşısında bir teşekkür bile almamışken daha fazla sevgi vermeye hiç de istekli değilken yine de Bettina'nın haklı olduğuna ikna oldu.

Ondan sonraki iki hafta boyunca Pervez, oğlunun bakışlarına ve sitemlerine göğüs germek zorunda kaldı. Ali'nin inançları konusunda sohbet başlatmaya çalıştı. Ama Pervez birazcık eleştiri yöneltmeye kalksa, Ali'nin ters yanıtı hemen hazırdı. Bir keresinde Ali, Pervez'i beyazlara "dalkavukluk etmek"le suçladı; tam tersine, diye açıkladı, kendisi onlardan daha "aşağı" değildi; Batı kendisinin hep en iyi olduğunu düşünmesine karşın, dünyada Batı'dan başka şeyler de vardı.

"Nasıl oluyor da bunları biliyorsun?" diye sordu Pervez. "İngiltere'den başka bir yere gitmediğin düşünülecek olursa..."

Ali küçümser bir bakışla yanıt verdi.

Nefesinde içki kokusu olmadığından emin olduğu bir gece, Ali'yle birlikte mutfaktaki masaya oturdu Pervez. Ali'nin, bırakmakta olduğu sakal için kendisine iltifat edeceğini umuyordu, ama Ali pek fark etmemiş gibi görünüyordu.

Bir gün önce Pervez, Bettina'ya Batı'da insanların bazen içten içe

bir boşluk hissettiklerini ve uyacakları bir felsefeye gereksinim duyduklarını düşündüğünü söylemişti.

"Evet," demişti Bettina. "Cevap bu. Sen ona senin yaşam felsefenin ne olduğunu anlat. O zaman o da başka inançların da olduğunu anlar."

Yorucu bir düşünme sürecinden sonra Pervez başlamaya hazırdı. Çocuk ona sanki hiçbir beklentisi yokmuş gibi bakıyordu. Pervez duraksayarak, insanların birbirlerine saygılı davranmaları, özellikle de çocukların anne babalarına saygılı olmaları gerektiğini söyledi. Bu bir an çocuğu gerçekten etkilemiş gibi göründü. Şevklenip devam etti Pervez. Kendi görüşüne göre, bu yaşam var olan tek yaşamdı ve insan ölünce toprakta çürürdü. "Mezarımdan otlar ve çiçekler büyüyecek, ama benim bir parçam yaşamaya devam edecek."

"Nasıl yani?"

"Başka insanlarda. Örneğin ben yaşamaya seninle devam edeceğim."

Bu noktada çocuk biraz sıkıntılı göründü.

"Ve senin torunlarınla," diye ekledi Pervez, önceki sözlerine ek olarak, "ama ben burada, bu dünyadayken, en iyi şekilde yararlanmak isterim... Senin de yararlanmanı isterim!"

"'Yararlanmak' derken ne demek istiyorsun?" diye sordu çocuk.

"Eh," dedi Pervez. "Bir kere... hayatın keyfini çıkarmalısın. Evet. Başkalarına zarar vermeden hayatın keyfini çıkarmalısın."

Ali keyfin "dipsiz bir kuyu" olduğunu söyledi.

"Ama ben öyle keyiften söz etmiyorum ki," dedi Pervez. "Ben yaşamanın güzelliğini kastetmiştim."

Çocuğun yanıtı, "Dünyanın her yanında bizim insanlarımız baskı altında," oldu.

"Biliyorum," diye yanıt verdi Pervez, "bizim insanlarımız"dan kastedilenlerin tam olarak kimler olduğundan emin olmayarak. "Ama yine de – hayat yaşamak içindir!"

Ali, "Gerçek ahlak yüzlerce yıldır var. Dünyanın her yanında be-

nim inançlarımı paylaşan milyonlarca, milyonlarca insan var. Onlar haksız da sen mi haklısın demek istiyorsun?" dedi. Ve babasına öyle bir saldırgan güvenle baktı ki, Pervez'in daha başka bir şey söylemesi olanaksızdı.

Birkaç akşam sonra, Bettina bir müşteriyi ziyaret ettikten sonra, Pervez'in arabasında gidiyordu. Yolda bir çocuğun yanından geçtiler.

"Şu benim oğlan işte," dedi Pervez yüzü sertleşerek. Şehrin öbür yakasında, iki tane caminin olduğu yoksul bir semtteydiler.

Bettina görmek için döndü. "Yavaşla o zaman, yavaşla!"

"Yakışıklıymış," dedi. "Bana seni hatırlatıyor. Ama yüzünde daha kararlı bir ifade var. Lütfen, durabilir miyiz?"

"Niye?"

"Onunla konuşmak isterdim."

Pervez arabayı döndürdü ve çocuğun yanında durdu.

"Eve mi geliyorsun?" diye sordu Pervez. "Daha epeyce yolun var."

Çocuk omzunu silkti, arka koltuğa oturdu. Bettina önde oturuyordu. Pervez, Bettina'nın kısa eteğini, gösterişli yüzüklerini ve gözlerine sürdüğü buz mavisi farı fark etti. Çok sevdiği parfümünün tüm arabanın içini sardığının farkını vardı. Pencereyi açtı.

Pervez olabildiğince hızla arabayı sürerken Bettina, Ali'ye şefkatle sordu: "Nerelerdeydin?"

"Camide," dedi Ali.

"Peki okulda işler nasıl? Çok çalışıyor musun?"

"Sen kim oluyorsun da bana bu soruları soruyorsun?" dedi Ali pencereden dışarı bakarak. Derken sıkışık bir trafiğe çattılar ve araba durma noktasına geldi.

O zamana kadar Bettina farkında olmadan, elini Pervez'in omzuna koymuştu. "İyi bir insan olan baban senin için endişeleniyor. Biliyorsun ki seni kendi hayatından çok seviyor."

"Beni sevdiğini söylüyorsun," dedi çocuk.

"Evet!" dedi Bettina.

"O zaman senin gibi bir kadının ona böyle dokunmasına neden izin veriyor?"

Bettina'nın çocuğa bakışlarındaki ifade öfke idiyse, çocuk da Bettina'ya soğuk bir hiddetle baktı.

"Böyle sözleri işitmeyi hak ettiğime göre ne tür bir kadınım yani?"

"Ne tür olduğunu biliyorsun," dedi. Sonra babasına döndü. "Bırak da çıkayım," dedi.

"Kesinlikle olmaz," diye yanıtladı Pervez.

"Merak etme, ben gidiyorum," dedi Bettina.

"Hayır, gitme!" dedi Pervez. Ama araba hareket halinde olduğu halde, Bettina kapıyı açtı ve kendini dışarı attı –bunu daha önce de yapmıştı– ve yolun karşısına doğru koşmaya başladı. Pervez durdu ve birkaç kez Bettina'nın arkasından seslendi ama gitmişti.

Pervez, Ali'yi eve götürdü ve ona başka hiçbir şey söylemedi. Ali doğruca odasına gitti. Pervez gazeteyi okuyamadı, televizyon seyredemedi, hatta oturması bile mümkün olmadı. Durmadan kendine içki koydu.

En sonunda yukarı çıktı ve Ali'nin odasının kapısının önünde bir ileri, bir geri yürüyüp durdu. Sonunda Ali'nin kapısını açtı, Ali namaz kılıyordu. Çocuk ona bakmadı bile.

Pervez ona bir tekme atıp yere düşürdü. Sonra gömleğinin ön tarafından tutup onu yukarı kaldırdı ve vurdu. Çocuk arkaüstü düştü. Pervez ona tekrar vurdu. Çocuğun yüzü kan içindeydi. Pervez nefes nefeseydi; çocuğa ulaşabilmenin mümkün olmadığını biliyordu, ama yine de ona vuruyordu. Çocuk ne kendini savunuyor ne de karşılık veriyordu; gözlerinde korku yoktu. Yalnızca, patlamış dudaklarının arasından, "Peki şimdi fanatik olan kim?" dedi.

Özgün adı "My Son the Fanatic"

A(ntonia) S(usan) Byatt
(1936)

İngiltere'nin Yorkshire bölgesinde doğdu. Cambridge ve Pennsylvania üniversitelerinin bünyesindeki okullarda okudu ve Oxford Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. Londra Üniversitesi'nde ve Central School of Art and Design'daki (Merkez Sanat ve Desen Okulu) öğretmenliğinin ardından 1972'de, Londra Üniversitesi'nde İngiliz ve Amerikan edebiyatı alanında öğretim üyesi olarak çalışmaya başlayan Byatt, görevini 1983'te bırakarak yazarlığa yoğunlaştı. Booker Roman Ödülü de dahil olmak üzere birçok ödülün seçici kurulunda yer aldı. 1990-1998 yılları arasında British Council'ın edebiyat alanındaki danışmanları arasında bulundu. *Times Literary Supplement*, *The Independent* ve *The Sunday Times* gibi dergi ve gazetelere ve de BBC'nin radyo ve televizyon programlarına düzenli katkıda bulunuyor. Ünlü yazar Margret Drabble'in kardeşidir.

Öykü derlemeleri: *Sugar and Other Stories*, (1987, Şeker ve Öteki Öyküler), *The Matisse Stories* (1993, *Matisse Öyküleri*), *The Djinn in the Nightingale's Eye* (1994, *Çeşm-i Bülbülün İçindeki Cin*), *Collected Stories* (2000, Toplu Öyküler), *Elementals: Stories of Fire and Ice* (1998, Yer, Gök, Toprak, Su: Ateş ve Buz Öyküleri) ve *The Little Black Book of Stories* (2003, Küçük Kara Hikâyeler Kitabı).

Deneme ve incelemelerini topladığı kitaplar arasında, öyküye ilişkin olanlar *On Histories and Stories: Selected Essays*'de (2000, Tarihler ve Öyküler Üzerine: Seçilmiş Denemeler) yer alır.

İsa, Martha ve Meryem'in Evinde

İsa Martha ve Meryem'in Evinde: Bir Mutfak Sahnesi (detay), Diego Velázquez, 1618.

Aşçılar çabuk öfkelenmeleriyle ünlüdür. İşe yeni alınan genç kadın Dolores bunların çoğundan da kötü diye düşündü Concepción. Hem daha kötü, hem daha iyiydi. Dolores'in tatlara ve baharata karşı olağanüstü bir yatkınlığı vardı. İriyarı yapısına ve yapılı kollarına karşın kokulara ve baharata karşı inanılmaz derecede duyarlı bir burnu vardı ve hamur işlerinde ve akıtma-bazlama çeşitlerinde pek eline çabuktu. Gerçek bir sanatçı olabilirdi, isteseydi ilerleyebilirdi. Ama haddini bilmiyordu. Somurtuyor, söyleniyor, şikâyet ediyordu. Doña Conchita gibi, kiliseye, ipek giysilerini savura savura, dantel bir duvağın altında giden narin bir hanımefendi olarak değil, hizmetçi olarak doğmuş olmasını bir tür esef verici tesadüf olarak görüyor gibiydi. Concepción, Dolores'e, biraz da iğneleyici bir şekilde, o giysilerin içinde zaten pek de hoş durmayacağını söyledi. Sen ağır iş

yapmak için doğmuş olan bir kısraksın, bir Arap tayı değilsin, dedi Concepción. Dünya güzeli değilsin. Her tarafın adale. Senin için biçtiği konumda sana sağlık verdiği için Tanrı'ya dua etmelisin. Haset ölümcül bir günahtır.

Bu haset değil, dedi Dolores. Ben yaşamak istiyorum. Düşünmek için zaman istiyorum. Oraya buraya iteklenmek istemiyorum. Dolgun yanaklarını, kızgınlıkla bükülmüş dudaklarını daha da abartılı gösteren parlak bakır bir tavada yüzünü inceledi. Evet, doğruydu, dünya güzeli değildi ama hiçbir kadın bunun yüzüne söylenmesinden hoşlanmaz. Tanrı onu irikıyım yaratmıştı ve Dolores, bu yüzden ondan nefret ediyordu.

Genç ressam, Concepción'un arkadaşıydı. Resimlerini çizmek için tekrar tekrar sürahi, çanak, kepçe ödünç alıyordu onlardan. Domuz salamı kangalları, soğan ve sarmısak demetleri altında, sessizce bir köşede oturan Concepción'u da ödünç alıyor, yüzünü çiziyordu. Concepción'u ideal bir güzellikte olmasa da bilge ve zarif çiziyordu. Sağlam kemikleri, hoş bir ağzı, alnında harikulade güzel bir ağ oluşturmuş olan çizgiler vardı, burnunun kenarındaki çizgiler de derin derin hakkedilmişti. Ressamın dönüştürdüğü şekilleri görünceye kadar, bunlar Dolores'in ilgisini çekmemişti. Ressamın Concepción ile ilgili çizimleri, Dolores'in kendisinin güzel olmadığına ilişkin bilgisini artırmıştı. Onunla hiç konuşmuyor ama onun yanında, bir tür öfke içinde hanl hanl çalışıyor, havanda sarımsağı eziyor, yoğunlaşmış bir beceri ile balıktan fileto çıkarıyor, hamuru tokatlıyor, dolu yağdırır gibi kullandığı doğrama bıçağıyla trampet sesleri çıkarıyor, soğanları, arkası görünecek kadar ince zerrelere ayırıyordu. Kendini, ressamın dalgın dalgın kaydetmekte olduğu odanın köşelerinde, kimsenin bakmadığı bir karanlığın içinde ağır bir yer, zavallı bir gölge yığını olarak hissediyordu. Ressam, Concepción'a yağlıboya bir resmini vermişti. Resimde, kenarları aşınmış toprak bir kap içinde parlak balıklar ve sert beyaz yumurtalar yapmıştı. Dolores resmin onu niye etkilediğini bilmiyordu. Tahta plaka üzerine yapılmış yağlı-

boya resimde niçin yumurta ve balıklar daha gerçek olsun ki, aslında daha az gerçektirler. Ama daha gerçektiler. Dolores ressamla hiç konuşmadı ama kısmen biliyordu ki, eğer konuşsaydı, sonunda kendisine de karanlıkların içinde, kalbinin değerli bir köşesinde saklayacağı böyle bir ışık parçası sunabilirdi.

Pazar, günlerden en kötüsüydü. Pazar günü, kilise ayininden sonra aile misafir kabul ederdi. Aile üyelerini ve dostlarını, papazı, bazen de piskoposla sekreterini kabul ederlerdi. Oturur konuşurlar ve Doña Conchita kara gözlerini ve solgun, uzun yüzünü, ülkenin ve Hıristiyan âleminin durumu konusunda zarif şakalar yapan ve sert yargılarda bulunan din adamlarına çevirirdi. Bonbonlar ve sütlü, şaraplı, kremalı tatlılar, şekerlemeler ve bıldırcınlar ve böreklerin akışını sürdürebilecek sayıda hizmetkâr olmadığından Dolores'e bazen hem bunları taşıyıp getirmek hem de servis yapmak için gereksinim olurdu ki, Dolores bu işleri biraz isteksizce yapardı. Beklendiği gibi, gözlerini alçakgönüllülükle yere indirmez, tersine, çevresine kızgın kızgın diker, Doña Conchita'nın güzel kolyesinin takılı olduğu boynuna verdiği bükülüşlere, onun güzel ayağını, mahcup mahcup dinlediği pedere doğru değil de odanın öbür tarafındaki genç Don José'ye doğru hafif hafif vurmasını izlerdi. Dolores yağda pişmiş sıcak biber yemeğini masanın üstüne öyle şiddetle koydu ki, tabak kırıldı ve yağlar ve baharat, işlemeli ipek örtüye döküldü. Doña Conchita'nın dadısı Doña Ana, Dolores'i bir dakika boyunca azarladı, yalnızca sakarlık değil, küstahlık gerekçesiyle de işten çıkarmakla, ücretini kesmekle tehdit etti. Dolores sessiz sedasız değil, bacaklarını yürüyen meşe ağaçları gibi kullanarak koca adımlarla mutfağa geri döndü ve bağırmaya başladı. Onu işten çıkarmalarına gerek yoktu, gidiyordu zaten. Bir insan için hayat değildi bu. Kendisinin onlardan ne eksiği vardı, üstelik de daha yararlıydı. Gidiyordu.

Ressam, köşesinde, Dolores'in yaptığı yavru yılanbalığını ve alioli yemeğini yiyordu. İlk kez Dolores'e doğrudan seslendi ve bu son haftalardaki kokulu otlar konusundaki zevkli seçimleri, şeker ve ba-

harat konusundaki sağduyulu tavrı, tatlıyı ve ekşiyi bol ve incelikli kullanımı için ona çok şey borçlu olduğunu ifade etti. Siz gerçek bir sanatçısınız, dedi ressam, çatalıyla işaret ederek.

Dolores ona saldırdı. Kendisiyle alay etmeye hakkı olmadığını söyledi. Ressam gerçek bir sanatçıydı, yumurta ve balıklardaki, kimsenin o zamana kadar görmemiş olduğu ama sonradan hep göreceği ışığı ve güzelliği ortaya çıkartıyordu. Kendisi ise mutfaktan güzel çıkıp geriye karmakarışık ve ezilmiş biçimde dönen pastalar ve yemekler yapıyordu – o kadar çok konuşuyorlar ki, ne yediklerinin farkında bile değiller, yemekten başka zevkleri olmayan papazlar dışında öbürleri, yemeklerin çoğunu şişmanlama korkusuyla zaten yemiyor. Sadece gösteriş için talep ediyorlar, gösteriş için ve bu yalnızca bir dakika sürüyor, ona bir bıçak atıncaya kadar ya da bir çatalla onu zarif bir şekilde tabağın içinde gezdirmeye başlayıncaya kadar.

Ressam başını bir yana eğdi ve Dolores'in kırmızı yüzüne dikti gözlerini, tıpkı bakır sürahileri ya da cam bardakları dikkatine aldığı gibi, gözlerini bir çizgi haline gelinceye kadar kısarak. Dolores'e, Aziz Luka'nın anlattığı Martha ve Meryem'in evinde İsa'nın öyküsünü bilip bilmediğini sordu. Hayır, dedi Dolores, bilmiyordu. Bilmesi gerektiği kadarını, ilmihali, kilisenin duvarlarında çizili olan, günahkârlara kıyamet gününde ne olacağını biliyordu. Ve yine kilise duvarlarında çizili olan, katledilmiş şehitleri bilirdi.

Bunlar Beytanya'da[1] oturan iki kız kardeşmiş, diye anlattı ressam. İsa zaman zaman onları ziyaret eder, orada dinlenirmiş. Meryem onun dizi dibinde oturur, onun söylediklerini dinlermiş, Martha ise, Aziz Luka'nın anlattığına göre, çok fazla hizmet görmekten rahatsız olur, şikâyet edermiş. Martha, Efendimize, "Kardeşimin bütün hizmeti bana bırakmasına hiç aldırmıyor musun? Ona söyle, bana yardım etsin," demiş. İsa ona demiş ki: "Martha, Martha, sen çok şey

[1] Beytanya: Bethany. Kudüs'ün doğusunda, Martha, Meryem ve kardeşleri Lazar'ın yaşadıkları köy. *İncil*'in "Yeni Ahit" cildindeki "Luka" bölümünde, Lazar'ın burada dirildiği anlatılır. (ç.n.)

için kaygılanıp telaşlanıyorsun. Oysa gerekli olan tek bir şey var ve iyi olanı Meryem seçti. Bu ondan geri alınmayacaktır."[2]

Dolores kızgın bir tavırla kaşlarını çatarak bunun üstünde düşündü. "İşte bu konuşan bir erkek, hiç kuşkusuz. Her zaman, yapılması gereken bazı hizmetler olacaktır ve biri de bu hizmetleri yapmaya mahkûm olacaktır ve bu kişinin, *o daha iyi* yaşam biçimini yaşamak için seçme şansı ya da fırsatı olmayacaktır. Efendimiz, kendisini dinleyenler için havadan ekmek somunları ve balıklar yaratabilirmiş ama sıradan ölümlüler bunu yapamaz. İşte bu yüzden, onlar, seçtikleri o daha iyi yaşam biçimini yaşarken, biz –Concepciön ve ben– onlara hizmet ediyoruz."

Ve Concepciön, Dolores'e dikkatli olmasını, yoksa günaha gireceğini söyledi. Efendimizin ona uygun gördüğü mevkiyi kabul etmeyi öğrenmeliydi. Ressama başvurdu: Dolores'in kanaatkâr, sabırlı olmayı öğrenmesi gerekmiyor muydu? Dolores'in gözlerine sıcak yaşlar hücum etti. Ressam dedi ki:

"Hiç de değil. Bu, insanların size uygun gördüğü mevkiyi kabul etme meselesi değil, tasalı ve dertli olmamayı öğrenme meselesidir. Burada, Dolores'in de, tıpkı benim de olduğu gibi o daha *daha iyi* yaşam biçimine ulaşma yolu var ve bu yol, benimki gibi, ekmek somunlarına ve balıklara dikkat etmekle başlar. Önemli olan, aptal kızların, onun ürettiği işi tabaklarının içinde, bir çatalla itiştirmeleri değil, ürettiği yapıtın iyi olması, bilgelerin anladığım anlaması, sarmısağın, soğanın, tereyağının ve zeytinyağının, yumurta ve balığın, biberin, patlıcanın, kabağın ve mısırın doğasını anlamasıdır. Aşçı da ressam kadar yaradılışın özünü inceler, ama benim yaptığım gibi ışık altında ve yüzeyler bakımından değil, yine Tanrı'nın bazı amaçlar uğruna bize verdiği öbür duyular, tat alma, koklama, dokunma duyularıyla bakar. *Daha iyi* yaşam biçimine, asıltıyı anlayarak ulaşabilirsin, Dolores, yapraklarda ve ette tazeliği ve çürüme belirtilerini incele-

[2] *İncil*, "Yeni Ahit", "Luka" bölümü 10:38. (ç.n.)

yerek, şarap ve kan ve şekeri birbirine katıp sos yaparak, benim kadar sen de, hatta ışığı güzel incilerine düşürmek için boyunlarını büken zarif hanımlardan çok daha iyi bir şekilde, ona varabilirsin. Çok gençsin Dolores, çok güçlü ve çok öfkelisin. *Artık şu* önemli dersi öğrenmelisin ki –sağlıklı olduğun sürece– ayrım hizmet edenlerle edilenler, rahatlık içinde olanlarla iş görenler arasında değil; dünyaya, dünyadaki pek çok şekle ve güce *ilgi duyanlar* ile, ya endişe içinde ya da esneyerek yalnızca gün geçirenler arasındadır. Yumurta ve balık resmi yaptığım zaman ben onun tanrısal karşılığının resmini yapıyorum – yalnızca yumurta, tıpkı yeşil filizleri olan cansız köklere de izafe edildiği gibi, Diriliş'in simgesi olarak kabul edildiği için değil, yalnızca İsa'nın adının harfleri Yunanca balık anlamına geliyor diye değil, dünya ışık ve hayat dolu olduğu için ve gerçek suç buna ilgi göstermemek olduğu için. Senin, bu girişi sağlayan bir yolun var, buna yönel. Belki de, hem de bir çıkış yoludur da, bütün becerilerde olduğu gibi. Kilise öğretilerine göre, Meryeminki düşünce ağırlığı olan, Marthanınkine göre daha eyleme dayalı bir yol. Ama bütün ressamlar bir düşünmeli, hangi yol daha üstün olandır diye. Ve aşçılar da çözmeye çalışır bilinmeyenleri."

"Bilmem ki," dedi Dolores kaşlarını çatarak. Ressam başını öbür yöne eğdi. Kafası balık kılçıkları, çanaktaki altın yumurta ve zeytinyağı çevrintisi, bir keçinin omzundaki kasların konumuna ilişkin imgelerle doldu kısaca. "Benim bildiklerim bir şey değil. Bir anda geçip gidiyor. Pişiyor ve yeniyor ya da çürüyor ve köpeklere veriliyor ya da atılıyor."

"Tıpkı hayat gibi," dedi ressam. "Ya yeriz, ya yeniriz, ve eğer şanslıysak bize verilmiş olan yetmiş yaşımıza ulaşırız, bu da bir meleğin gözünde bir andır. Bu anlayış bir süre devam eder. Senin zanaatında ve benimkinde."

Ressam dedi ki: "Kaşlarını çatman kendi başına etkili bir güç. Martha ve Meryem'in evinde İsa'nın tablosunu yapmaya niyetliyim. Seni çizmeme izin verir misin? İsteksiz olduğunu fark ettim de."

"Güzel değilim."

"Değilsin ama güce sahipsin. Öfkende güç var, bunun ötesinde kendinde de güç var."

Bundan böyle, izleyen hafta ve aylar boyunca, ressam onları ziyarete gelip onu ve Concepción'u çizdikçe ya da *alioli* yiyip yaptığı kırmızı biberler, kuru üzümlerle karnını doyurup tatlarını övdükçe, Dolores kendisini, elinde mızrak ve kılıç yerine et bıçağı ve şiş tutan bir tür tanrıça gibi, bir kahraman görüntüsü vererek çizeceğine ilişkin bir fikir oluşturdu. Kendisini poz verirken buluyor, ressamın da bu pozları kaydettiğini görüyor ve bundan vazgeçmeye çalışıyordu. Ressamın, kendi sanatına ilişkin malzemelere gösterdiği ilgi kendi ilgisini de artırmıştı. Kendini aşıyor, onun için yeni bileşkeler deniyor, yeni meyve suları sunuyor, köpük köpük yeni kremalar yaratıyordu. Concepción, kızın ressama âşık olmasından korkuyordu ama ressam, hiç belli etmeyerek, gayet zekice bunun önüne geçti. Gözlerini kısıp bakması, dikkatini yoğunlaştırdığını gösteren bakışı, erotik bir bakışın tam tersiydi. Kızla, karşısında sanki bir meslektaşı, kendi işinin sırlarına vakıf bir iş arkadaşı varmış gibi konuşuyor ve Concepción, tam da bilincinde olmadan, bunun Dolores'e, aşk girişimlerinin vermeyeceği bir özgüven, bir ağırlık verdiğini görüyordu. Kadınlara, onları resmettiği çizimleri göstermedi ama onlara, odalarına götürebilecekleri küçük, birkaç baş sarmısak ve uzun acı biber resimleri veriyordu. Ve sonunda, *İsa, Martha ve Meryem'in Evinde* tablosu bittiğinde ressam, her iki kadını da gelip resme bakmaları için stüdyosuna davet etti. İlk kez onların tepkisiyle ilgili endişe duyuyor gibiydi.

Resmi gördüklerinde Concepción nefesini içeri çekti. Her ikisi de, sol tarafta, ön plandaydı. Kendisi kızı azarlıyordu, parmağını kaldırmış, resmin sağ üst köşesindeki küçük sahneye işaret ediyordu – bir pencerenin ardında mıydı, yoksa bir kapı eşiğinin ötesinde mi, yoksa bir duvara yansımış bir imgenin imgesi miydi? Açık değildi – burada İsa ayağının dibine çökmüş bakan kutsal kadına yönelik ko-

nuşuyordu, bu sırada, kadının kız kardeşi kayıtsızca arkada duruyor ve bu da, tıpkı, belki de bu figür için bir başka açıdan da modellik yapmış olan Concepción'a benziyordu. Ama ışık dört şeyi aydınlatıyordu – çok kısa süre önce öldükleri için hâlâ gözleri parlak olan gümüş rengi balıkları; yumurtaların sağlam, beyaz, ışık yayan parıltısını; yarı yarıya soyulmuş ve gerçek gibi duran sarmısak başlarını ve kızın, kahverengi, sıvanmış giysi kollarının içindeki şişman kırmızı kollarının üstünde yükselen somurtkan, kanlı canlı, öfkeyle kaşları çatılmış yüzünü. Ressam, Dolores'in çirkinliğini ölümsüzleştirmiş, diye düşündü Concepción, kız onu hiçbir zaman affetmeyecekti. Sabırlı ve solgun Madonna resimlerine alışkındı. Bu ise ihtiyatlı bir hoşnutsuzluk gösteren, kanlı canlı etti. Concepción, "Balıkların gözleri ne kadar canlı," dedi. Ressamla birlikte, canlı Dolores'in kendi imgesini seyretmesini izlerken sesi aptalca eridi gitti.

Dolores öylece durdu ve baktı. Baktı. Ressam bir o ayağının, bir bu ayağının üstünde dikildi. Sonra Dolores, "Aaa, evet, ne gördüğünüzü görüyorum, ne kadar tuhaf," dedi. "İnsana, kendine bu kadar büyük bir dikkatle bakılması çok tuhaf geliyor." Ve sonra başladı gülmeye. O gülerken yanak ve dudakların aşağı bakan hatları yukarı doğru bakmaya ve birbirinden ayrılmaya başladılar. Çatılmış kaşlar birbirinden koptu, gözler keyifle parladı, genç ses gürüldedi. İmge ile kadın arasındaki anlık benzerlik yok oldu. Sanki öfke, resimde hareketsiz ve sonsuzdu ve kadın zamanın içine doğru özgür bırakılmıştı. Kahkaha bulaşıcıydı, hep olduğu gibi; bir an sonra Concepción, sonra da ressam ona katıldı. Ressam şarap getirdi ve kadınlar getirdikleri sununun üstünü açtı, acılı etli bazlama ve yeşil salata. Birlikte oturup yediler.

Özgün adı "Christ in the House of Martha and Mary"

KAYNAKÇA

Bakhtin, M.M., *Problems of Dostoevsky's Poetics*, Caryl Emerson (Ed. ve Çev.), Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota Press, 1984.

Barthes, Roland, *Image-Music-Text*, Çeviren: Stephen Heath, Londra: Fontana, 1977.

— *Mythologies*, Çeviren: Annette Lavers, Londra: Granada, 1973.

— *The Pleasure of the Text*, Çeviren: Richard Miller, New York: Hill ve Wang, 1975.

Bates, H.E., *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*, Çeviren: Gökçen Ezber, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2001.

Bhabha, Homi K., *The Location of Culture*, Londra ve New York: Routledge, 2001.

Bowen, Elizabeth, "The Faber Book of Modern Short Stories", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

— "Sonsöz", *The Demon Lover and Other Stories*, Londra: Jonathan Cape, 1945.

Cortázar, Julio, "Some Aspects of the Short Story", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

Cuddon, J.A. (Ed.), *Dictionary Of Literary Terms And Literary Theory*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1992.

Çehov, Anton, "Alexander P. Çehov'a mektup - Babkin, 10 Mayıs 1886", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

Çehov, Anton, "M.V. Kiselev'e mektup - 14 Ocak 1887", *Letters On The Short Story, The Drama And Other Literary Topics*, Louis S. Friedland (Ed.), New York: Dover Publications, 1966.

Çehov, Anton, "A.S., Souvorin'e mektup - Moskova, 1 Nisan 1890", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

Gordimer, Nadine, "The Flash of Fireflies", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

Hanson, Clare (Ed.), "Giriş", *Re-reading the Short Story*, New York: St. Martin's Press, 1989.

Hirsch, Jr. E.D., *The Aims of Interpretation*, Chicago: University of Chicago Press, 1976.

Hutcheon, Linda, *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*, Londra ve New York: Routledge, 1992.

Irigaray, Luce, "Equal or Different?", *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (Ed.), Oxford ve Massachusetts, 1995.

— "The Power of Discourse and the Subordination of the Feminine", *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (Ed.), Oxford ve Massachusetts, 1995.

— "Volume without Contours", "The Power of Discourse and the Subordination of the Feminine", *The Irigaray Reader*, Margaret Whitford (Ed.), Oxford ve Massachusetts, 1995.

Joyce, James, "Grant Richards'a mektup, 20 Mayıs 1906", *Letters of James Joyce*, Stuart Gilbert (Ed.), New York: Viking Press, 1957.

— *Selected Letters*, Richard Ellmann (Ed.), New York: Viking Press, 1975.

Korte, Barbara ve Claudia Sternberg (Ed.), *Fremdsprachentexte, Many Voices - Many Cultures: Multicultural British Short Stories*, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 1997.

Kristeva, Julia, *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, Leon S. Roudiez (Ed.), Oxford ve Cambridge: Blackwell, 1993.

Matthews, Brander, "The Philosophy of the Short-Story", Charles E. May (Ed.), *The New Short Story Theories*, Atina, Ohio: Ohio UP, 1944.

Poe, E.A., "Review of Twice-Told Tales", *Godey's Lady's Book*, 1847.

Pool, Phoebe, *Impressionism*, Londra: Thames ve Hudson, 1986.

Rushdie, Salman, "Out of Kansas", *Step Across This Line: Collected Non-Fiction*, 1992-2002, Londra: Vintage, 2003.

Said, Edward, *Culture and Imperialism*, Londra: Vintage, 1994.

Woolf, Virginia, "Modern Fiction", *Collected Essays*, Cilt 1, New York: Harcourt, Brace & World, 1967.

— "Mr. Bennett and Mrs. Brown", *Collected Essays*, Cilt 2, New York: Harcourt, Brace & World, 1967.

BRİTANYA EDEBİYATINDAN ÖYKÜLER

Britanya Edebiyatından Öyküler, 20. ve 21. yüzyılda yaşanan altüst oluşla dünyaya ve kendisine yabancılaşmış insanı anlatan modern ve postmodern öykülerden oluşuyor. Nadine Gordimer'ın dediği gibi, kısa öykülerde karakterler arasındaki temas, evrensel gerçekler yerine, tıpkı bir ateşböceğinin ışığı gibi kırılgan gerçek kırıntılarını aydınlatır. Ayrıca her bir öykü yazıldığı dönemin kültürel bağlamına yerleştirilerek geliştirilir: iki dünya savaşı, psikanaliz, kadın hareketi, sömürgelerin bağımsızlık mücadelesi, izafiyet ve kuantum teorileri gibi tarihsel olaylar kısa öykünün dokusunu değiştirmiş, gidişatına yeni bir yön vermiştir.

Bütün bu tarihsel gelişmelerin ışığında birbirinden farklı konuları kendilerine özgü biçemle kaleme alan on dokuz Britanyalı öykücü:

D.H. Lawrence, Katherine Mansfield, Virginia Woolf, Jean Rhys, Frank O'Connor, Elizabeth Bowen, Doris Lessing, Dylan Thomas, Alan Sillitoe, Ian McEwan, Jane Gardam, Angela Carter, Kazuo Ishiguro, Beryl Bainbridge, Penelope Fitzgerald, John Fuller, Salman Rushdie, Hanif Kureishi, A.S. Byatt.

ISBN 978-605-5904-17-3

23 TL

Başvuru-Antoloji

NOTOS KİTAP